

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

191234 SAYI: 2009/01

Ocak 2009 6 TL (KDV DAHİL)

Express

91

ENTERNASYONAL ŞALALA

neredehyiz

ISSN: 1307-461X

9 771307 461009

"Sünnetsiz kiracı istemem"

İzmirli pansiyon sahibi 63 yaşındaki Fatma Esmeray, hristiyan kiracısına "ya sünnet ol ya da çık" deyince kiracı sünnet olmaya karar vermiş.

(4 Ocak 1953 - Yeni Sabah) İzmirli pansiyon sahibi 63 yaşındaki Fatma Esmeray, müslüman sandığı Ürdünlü kiracısının hristiyan ve sünnetsiz olduğunu öğrenince çıkarmak istemiş. Ya-

kup Rebadi adlı gencin sünnet olmak koşuluyla pansiyonda kalabileceğini söyleyen Fatma Hanım, genç adamın bunu kabul etmesi üzerine tüm masraflarını üstlen- diği bir de düğün yapmış.

Habere göre, sünnet olan 28 yaşındaki Yakup Rebadi ise düğünden sonra gazetecilere "olan biteni bir de babama anlatabilirsem dünyalar benim olur" demiş.

Hazırlayan: Murat Toklucu

Millî Tarih

İSTE TARİH İSTE SALİH

AYLIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

"Kiralık kız"ın Türkiye macerası

İngiltere'de hükümetin devrilmesine yol açın skandala adı karışan 19 yaşındaki Mandy Rice-Davies gazinoda sahneye çıkmaya başladığı İstanbul'da olay yaratmış.

Hürriyet, 10 Ocak 1964'te, bir yıl önce İngiliz hükümetinin devrilmesine yol açan "Profumo Skandalı"na adı karışan Mandy Rice-Davies'in hayatını anlatan bir yazı dizisine başlamış. "Ben bir kiralık kızım" adı konulan ve bir hafta süren yazı dizisinin duyurusunda "Kiralık kız Mandy, ünlü İngiliz aktörler, ateşeler, yüksek sosyete mensuplarıyla münasebetlerine dair hakikatleri açıklayacak. Bunları utanarak anlatacak, ama kendini temiz çıkarmaya çalışmayacak" deniliyor. Yazı dizisinde o dönem için epey müstehcen sayılabilecek bol bol hikâye var.

Yazı dizisinin ardından 19 yaşındaki genç kadının Türkiye'de birden ünlü olduğunu fark eden İstanbullu bir gazinocu, Mandy'yle sahne anlaşması imzalamış. Mandy şubat ayında İstanbul'a gelip sahneye çıkmış. Bundan sonra bütün gazetelerde Mandy'yle ilgili haberler çıkmaya başlıyor. Tercüman, "İstanbul'da bir gazinoda açık saçık şarkılar söyleyerek dişiliği-

ni teşhir eden kiralık kız Mandy'yi seyretmek isteyen erkekler yüzünden aile kavgaları arttı" diye bir haber yapmış. Hürriyet Mandy'den "süslün endamlı genç kız" diye söz ederken, Akşam Ankara kulisle- rinde "Acaba kiralık kız buraya gelse bizim hükümette de skandal çıkar mı?" diye konuşulduğunu yazmış.

Mart ayında Mandy Ankara'da bir gazinoya anlaşınca işler karışmış. 6 Mart tarihli Hürriyet'in haberinde "Şarkı söylerken erkekleri heyecana getirdiği söyle-

nen Mandy Ankara'ya sokulmayacak. Bunun için yasal mazeret aranmaya başlandı" deniliyor. Emniyet Genel Müdüğü mazeretleri şöyle açıklamış: "Sıkıyönetim Kanunu'na göre halkın ahlâkını bozucu hareketleri yüzünden Ankara'ya sokulması mahsurlu görülmüştür."

Bu gelişmeler üzerine Mandy'yle anlaşan Ankaralı gazinocu "İstanbulcuların ahlâkı bozulmuyor da Ankaralılarınki niye bozulsun" diye sormuş haklı olarak, ama Mandy'nin sınır dışı

edilmesine de karar verilmiş. Bu kez "ahlâk dışı hareket ve müstehcen şarkılarıyla halkın ahlâkını bozarak Pasaport Kanunu'na muhalefet ettiği" gerekçe gösterilmiş.

Mandy'nin gidişine en çok Hürriyet'in üzüldüğü anlaşılıyor. Gazetenin birinci sayfasında şunlar yazılmış: "Kiralık kızın gidişi herkesi derinden üzdü. Havaalanında izdiham yaratan vatandaşlar da, kendisine refakat eden polisler de 'çok yazık, hiç de ahlâksız birine benzemiyor' diyorlardı. Mandy uçağına binmeden önce iki adet kaşar peynirli tost yedi. Kendisini İstanbul'a angaje eden gazino sahibi de Mandy'ye bir Türk bayrağı hediye etti."

Çingenelere zorla cellatlık görevi

İdam cezalarının infazında cellat olarak kullanılan Çingeneler ilçeyi terk edince idam hükümlüsünün infazı ertelenmiş.

(11 Ocak 1958 - Akşam) Afyon'un Dinar ilçesine bağlı bir köyde cinayet işleyen Bayram Çelik, idama mahkûm olmuş. Ama "Katil asılacak, Kipti yok" başlıklı habere göre, genellikle zorla cellat yapılan Kiptiler (Çingeneler) cellatlık yapmamak için Dinar'ı terk ettiklerinden ceza infaz edilemiyormuş. Haberin sonunda "civardaki illerden Kipti aranacak, bulunmasa bile ceza sabaha karşı 4'te infaz edilecektir" deniliyor. İki gün sonra Çelik idam edilmiş, fakat celladın milliyeti hakkında bilgi yok.

"Başlık parasını belediye belirlesin"

Kahramanmaraş'ta yaşayan bir grup erkek başlık paralarının çok yüksek olmasından yakınıp belediyeden yardım istemiş.

(4/8 Ocak 1964 - Tercüman) Kendilerini "30 yaşını aşmış bekâr erkeklerin temsilcileri" diye tanımlayan yedi kişi, gazetelere ilan vererek belediyenin başlık parasında fiyat belirlemesini ve bundan yüksek başlık isteyen babaların cezalandırılmasını istemiş. "Bu yapılmazsa Maraş'ta genç kızlarımız evlenecek erkek bulamayacaklar" diyerek kendilerinden çok genç kızları düşündükleri imajı veren kurnazlara belediyenin ne yanıt verdiği bilinmiyor. Kentte dört gün içinde dört genç kızın sevdikleri erkeklerle kaçması, Tercüman gazetesine göre "genç kızların, evlenemeyen erkeklerin verdiği ilana müspet baktıkları" anlamına geliyormuş.

Kedi ticareti karakolluk oldu

İzmir'den Denizli'ye kedi götürüp satanlarla kedilerin alıcısı arasında anlaşmazlık çıkmış...

(14 Ocak 1959 - Milliyet) Denizli'deki kedilerin tarımda kullanılan ilaçlar nedeniyle toplu halde ölmesi ve ortaklığı farelerin istila etmesi üzerine gazetenin "kedi tüccarı" dediği uyanık bir girişimci İzmirli "kedi toplayıcılarıyla" kedi satın almak üzere anlaşmış. İzmir'den dört ay boyunca kedi gelmesinde sorun çıkmamış. Ancak kedileri tanesi 50 kuruştan tüccara getiren toplayıcılar, Denizli'de sandıklarından daha büyük talep olduğunu fark edip fiyatı 5 liraya (500 kuruş) çıkarmış. Taraflar kavgaya edip düşükleri karakolda barıştırılmış ve kedi başına 2 liraya yeni bir anlaşma yapmaları sağlanmış.

Siyonist soykırım

• Şehir Hatları	5
• Tekstilde küresel mücadele	8
• Türkiye'de polis şiddeti	9
• Gülen cemaati ve iberaller	12
• AKP'nin belediyeçiliği	16
• Sulukule'ye alternatif plan	20
• Radyo Express	23
• Kiraat	30
• Dumanı Üstünde	31
• Sedat Peker olmak	32
• Maraş katliamı	35
• Alevi dosyası	38
• Meşin Yuvarlak	48
• Müzik Dolabı	52
• Küba devriminin 50. yılı	54

Abdurrahim Soğan, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Aysegül Oğuz, Baran Özdemir, Batu Boran, Batur Gökçeer, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Didem Danış, Erdir Zat, Erkan Özkay, Feza Kürkçüoğlu, Fırat Genç, Gönül Kıvılcım, Hakan Lokanoğlu, Haziran Düzkan, HknKrtsh, Hüseyin Ustaoglu, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Mustafa Yılmazçelik, Oğuz Güner, Onur Yazıcıoğlu, Özyay Selmo, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Pınar Uygun, Reha Öztunalı, Saner Şen, Sinan Yusufoglu, Siren Idemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoglu, Tora Pekin, Tuna Kuyucu, Tuncer Erdem, Ulaş Gürsat, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Yasemin Akıncı, Yasin Kaya, Yücel Göktürk, Zeynep Özdal baskı Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0212 452 23 02 basım yeri ve tarihi İstanbul, Ocak 2009 dağıtım Doğan Dağıtım A.Ş. yönetim yeri: Süslü Sakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstanbul tel-faks: 0.212.251 87 67 e-mail expressdergisi@yahoo.com abonelik expressroll@gmail.com yıl 6 sayı 91 Ocak 2009 imtiyaz hakkı Bilge Ceren Şekerciler sorumlu yazışları müdürü Merve Erol ilan irtibat Özyay Selmo (0.533.514 90 49) YEREL SURELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X

İsrail uçaklarının Gazze'yi bombalamaya başladıkları haberi geldiğinde Yavuz Selim vardı aklımızda. Çünkü kulağımızda, 2008 Türkiye'sinde, İstanbul-Sultanbeyli'de cemevi açmak için mücadele eden Sadegül Çavuş'un sözleri yankılanıyordu: *-Mahallenin eskiden Başaran olan adı Yavuz Selim diye değiştirilmiş...* *-Buna karşı imza topladık. Belediye başkanı açıklama yaptı: "Yavuz Selim'e laf edenin alnını kanşlarını."* *-Bütün Aleviler bilir mi Yavuz Selim'in kim olduğunu?* *-Yavuz Selim'in kırk bin Alevinin katili olduğunu herkes bilir.*

Sultanbeyli'nin belediye başkanı Yavuz'a laf ettirmez tabii. O Yavuz ki, Alevileri katletmekle yetinmemiş, Arapları kılıçtan geçirip "kutsal topraklar"ı almış, halifeliği Osmanlı'ya cehren intikal ettirmişti. Bu topraklardaki Sünni hakimiyeti onunla başlamıştı.

Herhalde İttihad-Terakki'nin paşaları da Yavuz Selim'e laf ettirmezdi. Onlar da az yavuz değildi, Cemal Arapları katletmişti, Talât Ermenileri, Enver ise Pan-Türkizm için kolları sıvamıştı.

İttihadçıların kendilerine biçtikleri misyon siyonistlerinkinden pek farklı değildi. Kutsal kitabın değilse de, tarihin vaad ettiği toprakları geri alacaklar, millî bir devlet kuracaklardı. O topraklardaki gayr millî unsurlar için de bir çare bulunacaktı elbette. AKP'nin Millî Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün Kasım 2008'de Brüksel'de yaptığı konuşmayı hatırlayalım: "Eğer Ege'de Rumlar devam etseydi ve Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi, bugün aynı millî devlet olabilir miydi?"

Vecdi Gönül'ün hatırlattığı "şanlı tarihimiz"den bakınca, İsrail'in Filistin politikası ne kadar tanıdık geliyor. Baskın Oran, Gönül'ün sözlerini NTV'ye şöyle değerlendirmişti: "Yabancılar bu sözleri duyunca aklına Yugoslavya'daki etnik temizlik gelmiştir. Gerçi Türkiye Cumhuriyeti bu işi kanlı yapmadı, Osmanlı gibi. Osmanlı, 1915'te kanlı bir etnik temizlik yapmıştı. Ama 1923 mübadelesi de etnik ve dinsel temizliktir."

Gönül'ü dinleyen batılı diplomatların aklına sadece Bosna değil, Filistin de gelebilirli -İsrail'e bu kadar yakın durmasalardı, gelirdi mutlaka. İsrail'i yöneten siyonistler de Gönül ve İttihadçı selefleri gibi düşünüyor: Filistinliler devam etseydi, bugünkü millî devlet olabilir miydi?

İsrail devleti, henüz tam manasıyla "olmadı", zira İsraili muhalif Uri Avnien'i'nin deyişiyle, "1948 savaşı bitmedi, çünkü Filistin topraklarının sadece yüzde 78'i 'kurulanmış' durumda." Bir başka muhalif aydının, İsrail Shahak'ın dikkat çektiği gibi, İbranicede, bu bağlamda kullanılan kelime, "kurtarma" değil, "geri alma". Arta kalan

yüzde 22'nin geri alınması için Filistinlilerin "İsrail ülkesi"nde devam etmesi gerekiyor. Siyonizmin özü bu. 1938'de Ben-Gurion'un dediği gibi: "Devletimizin kurulmasıyla güçleneceğiz, Filistin'in tamamına yayılacağız." Ve 1967'de, "Altı Gün Savaşı"nın komutanı Moşe Dayan'ın dediği gibi: "Babalarımız 1947 BM Planı'nın sınırlarına (Filistin'in yüzde 56'sı), bizim kuşağımız 1949'daki sınırlara (Filistin'in yüzde 78'i), Altı Gün kuşağı ise Suveys'e, Ürdün'e, Golan'a ulaştı. Daha bitmedi, nihai sınır bu değil."

Siyonizmin özü bu. Ama bu, yahudilikle eşanlamı değil. İsraili muhalif tarihçi İlan Pappé'nin dediği gibi, "mesele din değil, siyonizm." Yahudilikle eşanlamı olmadığı gibi, yahudiliği tahrip eden bir ideoloji. Anti siyonist haham, Leilebe Wiesfisch'in ifadesiyle, "Nazizm yahudiliği madden tahrip etti, siyonizm ise manen."

Siyonizm: İrkçılığın ideolojisi

Siyonizm siyasal bir ideoloji, İttihadçılıkla, Turancılıkla, Türk-İslam senteziyle akraba bir ideoloji. Yalnız onlarla değil, Apartheid'la ve hatta Nazizmle akraba. Abartılı mı geldi? Einstein'ın 1948 tarihli mektubuna, İsrail'in ilk tarım bakanı Aharon Cizling'in kabine toplantısında söylediklerine, Mandela'nın yahudi yoldaşı ve ANC hükümetinin bakanı Ronnie Kasrils'in yorumlarına gelmeden önce İlan Pappé'nin tanımına bakalım: "Siyonizm, dışlamanın, ırkçılığın, ihraç etmenin ideolojisidir." Bu bu tanımın devamındaki saptama, az önce değindiğimiz akrabalığı da doğruluyor: "Bu ideoloji, iç ve dış politikada ordunun belirleyici rol oynamasına yol açıyor. İsrail, ordusu olan bir devlet değil, devleti olan bir ordu olarak tanımlanabilir."

Peki, bu "İsrail ülkesi" neresi, Filistinlilerin "orada devam etmemesi" için neler yapıldı, yapılıyor?

1897'de, Basel Konferansı'nda toplanan siyonist liderler Filistin'de bir yahudi devleti kurulacağını ilan etmişti. Siyonizmin fikir babası Theodore Herzl, hatıra defterinde şöyle diyecekti: "Konferansın özeti şu: Yahudi devletini kurdum. Bugün bunu yüksek sesle söylersem bütün dünya güler. Ama, beş yıl sonra değilse de, 50 yıl sonra bu devletin kurulduğunu herkes görecektir." Herzl, sadece bir yıl yaşadı, hayatı 51 yıl sonra, 1948'de gerçekleşti.

Siyonistlere göre, İsrail yalnızca yahudilerin ülkesi olmalıydı. Bunu, İsrail'in ilk cumhurbaşkanı Chaim Weizmann, daha 1919'da, veciz bir ifadeyle özetlemişti: "İngiltere ne kadar İngilizse, İsrail de o kadar yahudi olacaktır."

Peki, Filistinliler ne olacaktı? Basel Konferansı'nın ardından Filistin'e giden Viyanalı hahamlar, "gelin güzel, ama evli" demişti. Ama Herzl'in daha

1895'te, hatıratına yazdığı satırlar çareyi gösteriyordu: "Oradaki çulsuz halkı sınırın ötesine püskürtmenin yolunu bulmalıyız. Gerek toprak istimalı, gerekse tehcir ihtiyatla yapılmalıdır."

Dünya Siyonist Örgütü üyesi ve Likud (ve Ariel Sharon'un 2005'te Likud'dan ayrılarak kurduğu Kadima) çizgisinin ideolojik önderi Vladimir Jabotinsky, "halkımızın ezici çoğunlukta olduğu bir toprağa ihtiyacımız var" dedikten sonra, siyonist rotayı çiziyordu: "Segregation (ırk ayrımı) kelimesinden korkmamak gerekiyor. İslam ruhu İsrail ülkesinden süpürülmelidir."

Nazi suçları

Bu ideoloji, iki silahlı örgütün kılavuzuydu. Biri, 1935'te Menahim Begin -aynı Begin 1977'de başbakan olacaktı- tarafından kurulan Irgun'du. Kadima'nın yeni başkanı, eski Mossad'çı, müstakbel başbakan Tzipi Livni'nin anne ve babasının militanı olduğu Irgun'u, Albert Einstein, 1948'de New York Times'a yazdığı mektupta şöyle tanımlıyordu: "Örgüt yapısı, metodları, siyasal felsefesi Nazi ve faşist partilere akraba." Diğer örgüt Stern Gang'dı, 1983-84 ve 1986-1992'de başbakanlık yapan İshak Shamir tarafından kurulmuştu. Stern Gang'ın silahlı eylemlerinden biri Kont Folke Bernadotte suikastiydi. O Bernadotte ki, II. Dünya Savaşı'nda İsviçre Kızılhaç'ının başkanı olarak 15 bin yahudiyi Nazi kamplarından kurtarmıştı. Dolayısıyla, 1948 mayısında, BM tarafından arabulucu atanmasına İsrail yönetimi itiraz etmemişti. İsrail'in kuruluşundan iki ay önce, 10 Mart 1948'de, Telaviv'de toplanan siyonist liderler, "Dalet Planı" adlı bir askerî operasyon düzenleme kararı almıştı. Haziran ayına gelindiğinde, 370 bin Filistinli topraklarından sürülmüştü. 18 Ağustos'ta İsrail hükümetinin, Ben-Gurion başkanlığında yaptığı toplantıda, 286 köyün boşaltıldığı beyan edildi. Boşaltılan son köy Al-Majdal'dı, adı değiştirilip Aşkelon yapılacak, zaman içinde büyücek bir kent haline gelecek ve Hamas roketlerinin hedeflerinden biri olacaktı.

Kont Bernadotte, "tarafalar" arasında ateşkesi sağlamak için BM arabulucusu olarak Filistin'e gönderilmişti. "Taraflar", yani silah zoruyla Filistinliler topraklarından süren İsrail ve buna direnen "teröristler". Filistinlilerin evlerinden, köylerinden, yurtlarından sökülüp atılmasına tanık olan Bernadotte şöyle diyecekti: "Yahudi göçmenler akın akın Filistin'e gelirken, Filistinli masum kurbanların yerlerine, yurtlarına dönme hakkının reddedilmesi, en temel adalet ilkelerine aykırıdır." Bernadotte bu tavrının bedelini, 17 Eylül 1948'de Stern Gang'ın suikastine kurban giderek ödeyecekti.

1948'in sonuna gelindiğinde, teh-

cir edilen Filistinli sayısı 780 bin, imha edilen köy sayısı 530, boşaltılan kent sayısı 11'di. İsrail'in ilk cumhurbaşkanı Chaim Weizmann, elde edilen sonucu şöyle yorumlayacaktı: "Mucizevi bir temizlik." Ama, bu etnik temizlik, tarım bakanı Aharon Cizling'in yahudiliğini, haham Wiesfisch'in deyişiyle söylersek, fena tahrip etmişti. 17 Kasım'daki kabine toplantısında şu tarihî sözleri söylecekti: "Ruhum acıyor. Nereden gelip nereye gittiğimize inanamıyorum. Nazi kelimesi Britanyalılar için kullanıldığında karşı çıkmışındır, Britanyalıların Nazi suçları işlemiş olmalarına rağmen. Ama şimdi yahudiler de Naziler gibi davranıyor. Bütün varlığım sarsıldı."

Basel Konferansı'nın toplandığı 1897'de Filistin'deki nüfusun yüzde 95'ini Filistinli Araplar oluşturuyordu, toprakların yüzde 99'u da onların mülküydü. Bu hakikat, siyonistlerin umrunda değildi. Nitekim, 1969-1974 döneminde başbakanlık yapan Golda Meir şöyle diyecekti: "Sanki Filistinli diye bir halk varmış da, onları kovup ülkelerini almışız. Öyle bir halk yoktu." İshak Shamir'e göre ise, öyle bir halk vardı ama, meşru değildi: "Onlar çöl mahlûkatı, meşru bir halk değil."

İsrail'in kuruluşuna giden yolun ilk resmi adımı, Basel Konferansı'ndan 20 yıl sonra, 2 Kasım 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'yla atılmıştı. Britanya Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un imzasını taşıyan deklarasyonda, "Majestelerinin hükümeti Filistin'de yahudiler için bir yurt kurulmasından yanadır" deniyordu. Üç yıl sonra, San Remo anlaşmasıyla Filistin'in Britanya mandasına geçmesi üzerine, majestelerinin müstakbel başbakanı Winston Churchill, "Britanya hükümeti, Filistin'de yahudiler için bir yurt oluşturmayı sorumluluğu addeder" diyecekti.

İkinci adım, 1937 tarihli Peel Komisyonu raporuydu. Bu rapor, Filistin'in ikiye bölünerek iki devlet haline getirilmesini öngörüyordu. Filistin topraklarının yüzde 55'i Yahudilere aitti, ama kuracakları devlet, ülkenin yüzde 40'ını kapsıyordu. Bu plana isyan eden Filistinliler Britanya'nın demir yumruğuyla karşılaştı. Sonuç beş bin ölü, 15 bin yaralıydı. Siyonistlerin Peel raporuna bakışını Ben-Gurion şöyle özetlemişti: "Önerilen yahudi devleti, siyonizmin amacından uzaktır, ancak önemli bir aşamadır. En kısa sürede tarihî amacımıza ulaşacak güce kavuşacağız."

Aynı yıl toplanan 20. Siyonist Kongre'de "tarihî amaca" nasıl ulaşılacağı hararetle tartışılmıştı. Chaim Weizman'ın, "20 yılda 100 bin Filistinli tehcir edilebilir, bu da yılda beş bin kişi eder" ifadesine, Yahudi Ulusal Vakfı'nın temsilcisi Selig Soskin itiraz etmişti: "Bu kadar az sayıda Arabin, bu kadar uzun bir süreye yayılan tehciri, arzuladığımız sonucu, ülkenin ikinci sınıf yurttaşların yükünden kurtulmasını geciktirir." Soskin'e göre, "250 bin Filistinli, müstakbel İsrail'den tehcir edilmeliydi."

1920'lerden 1930'lara Filistin'e dev bir göç akını olmuş, Filistin halkı bu istilaya ayaklanınca Britanya mandası 1930'da göçün sınırlanması için çağrı yapmış, an-

cak siyonist tepkiler karşısında ısrarcı olmamıştı. Sadece 1932-1935 arasında Filistin'deki yahudi nüfus yaklaşık 15 kat artmış, 9.553'ten 144.093'e çıkmıştı. 1938'de, siyonist yayılmacılığa karşı, Gandi'nin dünya kamuoyuna yaptığı uyarı, mihenk taşıydı: "Arap nüfusu azaltma yoluyla Filistin'i kısmen veya tamamen yahudilerin yurdu haline getirmek insanlığa karşı işlenen bir suç olacaktır."

Gandi'nin uyarısı

II. Dünya Savaşı'nın arefesinde, 1939 mayısında, Britanya Peel raporundan geri adım atacaktı: "Filistin'de iki ayrı devlet kurulmasının pratik bir çözüm olmadığını, on yıl içinde (yani Britanya mandasının sona erdiği tarihte) tek bir bağımsız devletin kurulmasını ve Filistinlilerle yahudilerin yönetimi paylaşmasını amaçlıyoruz." "Beyaz Belge" diye adlandırılan bu beyan, II. Dünya Savaşı'ndaki Nazi barbarlığı ve yahudilerin uğradığı soykırım nedeniyle hükümünü yitirecek ve savaş sonrasında New York'ta toplanan Biltmore Konferansı'nda Britanya, "Nazilerden kaçan yahudileri sığınaktan yoksun bırakmakla" suçlanacaktı. Halbuki, savaş bitmiş, Naziler teslim olmuş, Avrupa'daki yahudiler müttefik kuvvetlerin koruması altına alınmıştı. Biltmore deklarasyonu, mantıklı tutarsızlığına rağmen, ABD başkanı Truman tarafından onaylandı. Truman, Britanya'dan 100 bin Avrupalı yahudiyi Filistin'e yerleştirmesini de istemişti. Bunda yaklaşan başkanlık seçimlerinin de payı vardı. Nitekim, bu politikasını eleştiren Arap diplomatlara, "beyler, kusura bakmayın, siyonizmin başarılı olmasını dört gözle bekleyen yüzbinlerce seçmenim var, ama yüzbinlerce Arap seçmenim yok" diyecekti.

1 Eylül 1947, Filistin'in kaderinin mühürlendiği tarihi. Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi, Filistin'in ikiye bölünmesine, nüfusun yüzde 63'ünü oluşturan Filistinlilere toprağın yüzde 38'inin verilmesine, geri kalan yüzde 62'de de İsrail'in kurulmasına karar verdi. 29 Kasım 1947'de, BM Genel Kurulu, Filistin'in bölünmesini onayladı. 33 kabul oyuna karşılık, 13 red vardı, 10 ülke de çekimser kalmıştı. Türkiye'nin oyu red, Britanya'nın çekimserdi.

İsrail sınırları içinde kalan nüfusun, 498 bini yahudi, 407 bini Filistinliydi. Siyonistler, nüfustaki bu "dengesizliği" yahudi göçüyle, Filistinlilerin tehciriyle ve katliamlarla giderecekti.

29 Kasım'daki BM oylamasını müteakip, Aralık 1947'den Ocak 1949'a 31 katliam yapıldı. Moşe Dayan "babalarımız 1947 BM Planı'nın sınırlarına, bizim kuşağımız 1949 sınırlarına ulaştı" derken kastettiği buydu. Bu katliamların en ünlüsü olan Deir Yassin'in 60. yıldönümünde, Güney Afrika yurttaşı ve ANC hükümetinin bakanı Ronnie Kasrils, Electronic Intifada'da şu satırları kaleme almıştı: "Bundan 60 yıl önce, Johannesburg'da büyüyen 10 yaşındaki bir çocuk olarak İsrail'in kuruluşunu kutlamıştım. 'Arap şiddetine karşı verilen nefis-i müdafaa mücadelesinde' vuku bulan dramatik olayların sorgulamadan kabullenmiştim. Ancak,

apartheid'a karşı mücadeleye katıldığım-da, Filistinlilerin direnişiyle ANC arasındaki benzerliği farkettim. İkisi de ırkçılığa ve sömürgecilığe karşı mücadele ediyordu. Filistinlilerin mahkûm edildiği kaderi ve yapılan katliamları öğrendiğimde tepeden tırnağa sarsıldım. Özellikle de, İsrail'in kuruluşundan bir ay önce, Deir Yassin'deki katliamı görgü tanıklarının ifadelerinden okuduğumda. 9 Nisan 1948'de, Telaviv yolu üzerindeki o köyde, 254 kadın, erkek, çocuk, siyonistler tarafından hunharca katledilmişti. Katliamın gerekçesi Telaviv yolunu emniyet altına almaktı. Bu, batı medyasının ilgi gösterdiği bir katliam olduğu için siyonistler inkâr edemediler. Deir Yassin'de olanlar, Filistin'in başka yerlerinde olanların aynasıydı. 17 Kasım 1948'de, İsrail'in tarım bakanı Aharon Cizling, yapılanları "yahudiler Naziler gibi davranıyor" diye eleştirmiş, ancak işlenen suçların gizlenmesine ilişkin hükümet kararını desteklemişti. Yahudi soykırımından sadece üç yıl sonra böyle bir barbarlığın teşhir edilmesi İsrail devleti için büyük bir utanç olacaktı. Dolayısıyla, hakikatin ser verip sır vermemekle ve dezenformasyonla perdelenmesi gerekiyordu. İsrail'in kendisini savunma hakkı, orantısız güç kullanımını ve her türlü direnişe kolektif cezalandırmayı meşrulaştıran bir kalkan olarak kullanılageldi ve İsrail kan dökmeyi sürdürdü. 1950'lerde Kfar Kassim ve Kibya, 1960'larda Samoa, 1976'da Galile, 1982'de Sabra ve Şatila, 1999'da Kfar Kana, 2000'de Wadi Ara, 2002'de Cenin İsrail katliamlarının sadece bazıları. Mart 2008'de, bir hafta içinde Gazze'de katledilen 120 Filistinli -bu sayının üçte biri çocuk- İsrail'in utanç dolu geçmişiyse bugününü buluşturan kanlı yolun kilometre taşlarından biri."

Bir strateji olarak soykırım

Bundan yaklaşık iki buçuk yıl önce, 2 Eylül 2006'da, Ilan Pappé, Electronic Intifada'daki yazısına, "Gazze'de soykırım yaşanıyor" diye başlıyordu. "Günde ortalama sekiz Filistinli İsrail saldırılarıyla can veriyor" diye devam ediyor ve bu soykırım politikasını İsrail'in Gazze'de bir strateji geliştirememesine bağlıyordu. Batı Şeria'da iş kolaydı, parçalı bir yapı vardı, Filistinliler "İsrail denizi"nde takımda gibiydi, yahudi yerleşimleriyle yan yana yaşıyorlardı. Hem tecrit edilebiliyorlar, hem de tedrici bir etnik temizliğe tabi tutulabiliyorlardı. Ayrıca, Batı Şeria'da İsrail'e ve ABD'ye biat eden Mahmud Abbas yönetimi vardı. Gazze ise, batıda Akdeniz, güneyde Mısır, kuzeyde ve doğuda İsrail arasına sıkışmış durumdaydı. Batı Şeria gibi bir hinterlanda sahip değildi, Gazze halkının gidebileceği bir Ürdün yoktu. Dolayısıyla, İsrail Batı Şeria'daki gibi etnik temizlik yapamıyordu. Ayrıca, Gazzeliler, Batı Şeria'daki Filistinliler gibi "İsrail denizi"nin içinde değildi: Batı Şeria, küçük gettolara toplanmış, Gazze ise, Pappé'nin deyişiyle "başlıbaşına bir mega getto"ydü. Haliyle, İsrail ordusu Gazze halkının gündelik hayatını denetim-gözetim altında tutamıyordu. Dahası, orada Batı Şeria'daki gibi yumuşak başlı

bir yönetim yoktu, "terörist" Hamas vardı. Üstelik demokratik yoldan yönetime gelmişti. İsrail'in tek seçeneği vardı: Gazze'yi, Pappé'nin deyişiyle, bir "mega hapishane"ye çevirmek. Ne var ki, "mahkûmlar"ın rahat durmaya niyeti yoktu, İsrail de soykırma başvuruyordu.

Son Gazze saldırısından altı ay önce, 16 Haziran 2008'de Ilan Pappé, şu değerlendirmeyi yapıyordu: "Soykırım politikasının strateji yokluğundan kaynaklandığını söylüyordum. İsrail ordusu Gazze'yle ne yapacağını bilmediği için, Filistinliler ne zaman hapsedilmişliklerine başkaldırsa, refleks olarak kitlesel katliamla karşılık veriyordu. Giderek tırmanan katliamlar, 2008 Mart'ının ilk günlerinde 100'ü aşkın Filistinlinin hiçbir ayırım yapılmadan öldürülmesiyle birlikte, 'soykırım' sıfatını ne yazık ki doğruluyordu. Ama, soykırım henüz bir strateji değildi. Ancak son günlerdeki gelişmeler gösteriyor ki, İsrail artık soykırımı bir strateji olarak benimsiyor. Çünkü, Hamas 'mega hapishane' sistemine direnmiyor. 'Mahkûmlar' havadan ve karadan bombalayarak ya da ekonomik olarak boğarak öldürmek, seçilen cezalandırma eyleminden kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar değil sadece, aynı zamanda arzulan sonuçlar. Sderot'un bombalanması, bu stratejinin kaçınılmaz olduğu kadar arzulan sonuçları. Kaçınılmaz, çünkü cezalandırma operasyonları, direnişi yok edemediği gibi, misilleme doğurur genellikle. Misilleme de, cezalandırma operasyonlarının gerekçesini yaratır. Yakın gelecekte, Batı Şeria'daki 'açık hava hapishanesi'nde benzer bir direniş olursa, orası da aynı muameleye maruz kalacaktır. Çünkü, bu stratejinin mantığı mahkûm sayısını azaltmaktır. Bunu, etnik temizlik, sistematik katliam ve ekonomik olarak boğma yollarıyla yapacaktır."

"Hayata Dönüş" operasyonu

27 Aralık 2008'de başlayan Gazze saldırısı bu stratejinin kaçınılmaz sonucu. 19 Aralık 2003'ü hatırlayalım, "Hayata Dönüş" operasyonunu. "Teröristler" hapishane koşullarına isyan edince tepelerine bombalar yağdırılmıştı. Sonuç, onlarca ölü, yüzlerce yaralıydı. Böyle bir operasyona "Hayata Dönüş" adını vermek İsrail devletini kışkırtacak cinstendi. Ne de olsa Yavuz Selim'den İttihadçılara, 12 Eylül'cülerden Ergenekonculara, siyonistleri aratmayan bir gelenek söz konusu. Tayyip Erdoğan hahlı: İsrail'in bizim tarihimizden öğrenecek çok şeyi var. "Gazze operasyonu"nu İsraililerin yüzde 81'i tasvip ediyor. Yani yüzde 19'u karşı. Türkiye'deki "özür kampanyası"nın imzacıları 26 bin dolayında. Bu yazıda alıntılarımız Pappé, Avnieri, Shahak, Wiesfisch gibi aydınlar, Türkiyeli olsalar, çoktan Hrant Dink'in ve onun gibi nicelerinin kaderini paylaşmış olurlardı.

"Neredeyiz" diye sormanın tam zamanı. Filistin için, özür kampanyası için, Hrant Dink için, Susurluk ve Ergenekon için, muhafazakâr kuşatma için, yerel yönetimler için: Neredeyiz?

Partilerin partisi

İSTANBUL- "Bir süreden beri, değişik çevreler ve bireyler arasında sürdürülen, genel olarak Çatı Partisi tartışmaları olarak bilinen politik arayış çabalarını, geniş bir bileşenle, bir forumda olgunlaştırmanın yararlı olacağından hareket eden bizler, sizi 20-21 Aralık 2008 tarihinde İstanbul'da düzenleyeceğimiz toplantıya, kişisel katkılarınızı sunmak üzere davet ediyoruz."

Çatı Partisi olarak adlandırılan ve en genel ifadesiyle ezilenler sathında geniş bir demokrasi cephesi oluşturmayı hedefleyen birlik çabaları, birkaç yıldır niyet olarak Türkiye solunun gündemindeydi. Bu niyetin somut bir ihtimale dönüşmesinin yolu, 22 Temmuz seçimleri sonrasında açıldı. DTP çevrelerinin inisiyatifıyla dile gelen ilk çağrı, en geniş anlamıyla Türkiye solunu temsil ettiği düşünülen kesimleri Kürt hareketiyle bir araya getirerek mevcut statükoya alternatif oluşturacak geniş bir demokratik birliğin hayata geçirilmesini hedefliyordu. İlk sene, daha çok gruplar arasındaki ikili görüşmelerle geçti. Bu görüşmelerin belli bir olgunluğa eriştiği kanısı hâsıl olduğunda, ulusal çapta yaygın bir genişleme çalışmasının başlatılması arzusuyla merkezî bir toplantı fikri ortaya çıktı. Ayhan Bilgen, Bilge Contepe, Murat Çelikkhan, Aydın Çubukçu, Şebnem Korur Fincancı, Cengiz Güleş, Veysi Sarısozen, Sennur Sezer, Zeynep Tanbay ve Nazan Üstündağ'dan oluşan grubun çağrısını yaptığı toplantı, gelen aşamanın ifadesi...

İki güne yayılan toplantının ilk günü programın ne türden ilkeler üzerine oturması gerektiğine, ikinci günün ilk yarısı ise örgütlenme modellerine dair tartışmalara ayrılmıştı. Serbest kürsü formunda düzenlenen bu bir buçuk günün sonucunda, elbette ki, nihayete erdirilmiş bir parti programı ve ayrıntılandırılmış bir örgüt şemasının açığa çıkarılması değil, daha çok bu iki başlık altında dile gelen eğilimlerin ve üzerinde mutabakat sağlanan ilkelere ortak bir bildirgede toplanması hedeflenmişti. İkinci günün sonunda taslak olarak ortaya çıkarılan bildirgeye son hali verilecek, bildirgeyi kamuoyuna duyuracak imzacılar listesi kesinleştirilecek ve böylece Çatı Partisi, bileşenlerini genişletme maksadıyla bir sonraki adımını atacaktı. İki güne yayılan bu yoğun mesaiye katılmak için çağrıcıların davetine icabet eden yaklaşık 200 kişilik topluluk arasında DTP, EMEP ve SDP gibi halihazırda sürecin aktif katılımcısı olacağını duyuran partilerin temsilcileri dışında,

EHP, Sosyalist Parti (Girişimi), SEH, Antikapitalist, ÖDP (daha doğrusu ÖDP'nin Ufuk Uras çevresinde toplanan kanadı) gibi sosyalist parti ve çevrelerin, Alevi derneklerinin, işçi ve memur sendikalarının, kadın örgütlerinin, demokrat/devrimci Müslüman çevrelerin ve ekoloji hareketinin temsilcileri vardı. Salonda bir araya gelenlerin bir kısmı kendilerini aktif katılımcı olarak tanıtırken, bir kısmı da aktif gözlemci ya da sadece destekçi olduğunu açıklamayı tercih etti.

Yapılan konuşmalarda tekrar edilegelen noktaları ve üzerinde büyük ölçüde mutabakat sağlandığı anlaşılan argümanları girişimin muhataplarının toplantı öncesinde farklı mecralarda dile getirdikleriyle bir arada düşündüğümüzde, niyet edilen birlikteliğin programatik ve örgütsel yapısına dair kimi ipuçlarını yakalamak mümkün. Buna göre, yapılan ilk tespit, hem ulusal düzeyde Türkiye'de, hem bölgesel anlamda Ortadoğu'da, hem de küresel ölçekte tüm dünyada sistemin bir kriz dönemi içinde olduğu ve bu krizin güçlü bir muhalefete nesnel bir imkân, bir potansiyel doğurduğu. Ülkenin siyasî denklemleri açısından bunun tercümesi, statükonun AKP ve CHP'de ifadesini bulan iki yüzü arasında bir kilitlenmenin yaşandığı, bu kilitlenmenin mantıksal sonucu Kürt sorununun giderek daha da şiddetlenerek toplumsal bir çatışmaya ilerleyeceği öngörüsü. Bu nesnel imkânın ve paralelinde toplumsal bir çatışma riskinin zorlamasıyla girişimin bir an önce ilerlemesi gerektiği birçok defa tekrarlandı. Çatı Partisi'nin kendisini kuvveden fiile geçirmeye aday gördüğü potansiyel, işte bu noktada kendine dayanak buluyordu. En net biçimde SDP genel başkanı Filiz Koçali'nin ifade ettiği gibi, Çatı Partisi, yaptığı çağrının müşterek zemini olarak Kürt sorununda çözümsüzlüğün demokratik mekanizmalarla ortadan kaldırılmasını ve ordunun

Türkiye siyasî yapısı üzerindeki benzersiz vesayetinin dağıtılmasını belirlemiş oluyordu.

Örgütlenme anlamında, "federatif" ya da "konfederatif" parti gibi adlandırmalarla süreç dahil olan çevrelerin, hareketlerin ve partilerin kendilerini feshetmedikleri, mevcut yapılarını muhafaza ettikleri bir modele işaret edildi. Bunun anlamı, siyasal öznelerin, siyasal özne haline gelmemiş, ancak bir muhalefet damarı barındırdığı varsayılan kesimlerin temsilcileri ve örgütsüz-bağımsız bireylerle aynı çatı altında, ama mevcut yapılarını geride bırakmadan bir araya gelmesiydi. Bir kerteriz olarak sıklıkla anılan ÖDP deneyiminden farklı olarak, grupların grup kimliklerini ve yapılarını feshetmedikleri bir birlikteliğin, dar grupçuluk manevralarını da gereksiz bırakacağı hesap ediliyordu.

Neo-sosyal demokrasi

Ancak, taslak bildirgenin okumasının ardından patlak veren tartışmalar, Çatı Partisi fikrinin ve bu fikrin ortaya çıkmasına neden olan politik motivasyonların gerisinde yatan teorik, politik, stratejik ve etik argümanların ne denli zayıf ve hatta mesnetsiz olduğunu ortaya çıkardı. Asgari bir demokrasi cephesinin müştereklerinde buluşmaya çalışan, de-

mokratik mücadeleyi devrimci bir solun olmazsa olmazı olan kapitalizm eleştirisiyle birleştirmeyen, bir araya getirmeyi amaçladığı farklı öncelik ve hedeflere sahip siyasal yapıları aşamacı bir stratejinin mevcuttaki yetinen mevzisine tahkim eden ve güvendiği tek dinamik yapı Kürt hareketi olan girişim, çıkan tartışmalarda da anlaşıldı ki, tüm iyi niyetlere rağmen yapısal sorunlarla malûl. En iyi ihtimalle, ortaya çıkan yapının yeniden tanımlanmış bir sosyal demokrat partiden, Kürt hareketinin toplumsal bağlarından güç almaya çalışan, ama bunun dışında hedeflediği diğer toplumsal kesimlerle sahici bir taban ilişkisi olmadığından güdük kalmaya mahkûm bir demokratik güç birliğinden ibaret kalacağı söylenebilir. Elbette ki, solun esasmesinin okunmadığı bir memleket, üstelik küresel ölçekte son derece ciddi bir ekonomik krizin ve krizin iyiden iyiye belirginleştiği otoriter eğilimlerin dünyanın dört bir yanını kapladığı bir dönemde, had safhada korunaksız kalan ezilenlerin, dışlanmışların, özgürlüğü alıkonanların salla buluşmasını istemek çok saygıdeğer bir niyet. Fakat bu niyetin somut bir gerçekliğe kavuşturulmasının yollarını bulmayı kendine bir mücadele alanı olarak seçen her birimiz için, Çatı Partisi girişiminin tespitlerini ve saiklerini eleştirmek, bu saygıdeğer niyetin gerekliliklerden biri. Derinlemesine bir tartışmanın yeri burası değil, fakat bu iki günlük toplantının düşündürdükleri en azından şöyle özetlenebilir:

1. Toplumsal alanda bir mücadelenin olmadığı koşullarda kuvveden fiile hızla geçme iddiası olsa olsa bir vehimden ibaret. Doğru, kapitalizmin içinde bulunduğu yapısal kriz görünümü sisteme yönelen devrimci bir zorlamanın nesnel imkânlarını daha fazla açığa çıkarmıştır. Ancak bu türden yapısal krizlerin sol için

bir imkâna dönüşmesi ancak kitlesel mücadelelerle mümkündür. Oysa ki, mevcut girişim, bir yerlerde demokratik dönüşüm arzularını açığa çıkarmayı beklediği varsayılan kesimleri –işçileri, Alevileri, Kürtleri, kadınları, köylüleri, çevrecileri, eşcinselleri, demokrat Müslümanları vb.– temsil iddiasındaki siyasal öznelerin aydınlatıcı nutuklarına kulak kesilip söylenenlere ikna olduklarında akın akın partiye akacaklarının hayalini kuruyor sanki. Toplumsal çoklukların mücadelelerinin, tecrübelerinin, yenilgilerinin ve kazanımlarının üzerinden atlayıp gelecek devrimci dönüşümü ekonominin kendi kendine işlediği varsayılan mekanizmalarının dişlileri arasında gören bir anlayışı devrimci kabul etmek pek de mümkün olmasa gerek.

2. Demokratik dönüşümün düşünsel araçlarının anti-kapitalist bir eleştiriye soyunulmadan sağlanabileceği fikri, günümüz koşullarında geçerli değildir. Bir tür “aşamacılık”la malûl bu tezler ve tespitler, onları dile getirenlerin iyi niyetlerinden bağımsız olarak, ne yazık ki hatalı, hatta daha da önemlisi, sol bir mücadelenin önünü tıkayıcıdır. En kestirme ifadeyle, ilerlemeci bir tarih anlayışının solun dilini oluşturmayaacağı, sadece kuramsal çalışmalarda değil, yaşanan somut tarihte de defalarca ispat olmuştur.

3. Toplumsal hareketlerden kopuk, taban hareketlerini inşa ve yeniden inşa etmeyi kendine sahici bir politik hedef olarak koymayan, buna rağmen kendilerini bu kesimlerin doğal temsilcisi kabul eden bir anlayış, nihayetinde, politik mücadeleyi masa başında başlayıp biten bir projeye indirgeyecektir. Hakiki politik mücadeleyi projelerin diline yedekleyen bir sol oluşumun, burjuvazinin dilini konuşmaya başladığını söylemek dünyayı baştan keşfetmek olmasa gerek.

4. “Partilerin partisi” modeli anti-demokratik bir modeldir. Örgütlenmesini birey hukuku etrafında örmeyen bir siyasal yapının demokratik bir işleyiş sağlaması mümkün değildir. Mevcut siyasal yapıların kendi hukuklarını ve mekanizmalarını bir tür federal yapı içerisinde muhafaza ederek bir araya gelmeleri, organik bir politik yapının orta ya da uzun vadede bileşenlerinin tecrübeleri içerisinden doğmasına engel olacaktır. Bu yapıların içerisinde yer almayan, almak istemeyen bağımsız bireyleri de birincil önemde muhatap olarak almayıp onları gruplar arasındaki tanım-sız dehlizde yalnız bırakacaktır.

Bu başlıkların –farklı vurgu-

larla ya da dizilimlerle de olsa-toplantının ikinci gününde bildirge üzerine çıkan tartışmalarda açıldığını yukarıda vurgulamıştık. Bu tartışmalar esnasında sürecin kimi takipçileri, bu minvalde bir mutabakat zemininde ve politik hat etrafında yer alamayacaklarını vurguladılar. Anlaşılan o ki, Çatı Partisi girişimi henüz arzu edilen birlikteliğin zeminini oluşturabilmiş değil. Tabii bu, bu yöndeki çabaların şimdiden sonlanacağı anlamına gelmiyor, sürecin ne şekilde olgunlaşacağını yaşayıp göreceğiz. Ancak, şimdiden şu yorum yapılabilir: Ülke solunun, sosyalistlerinin baştan aşağı yeniden dizildiği, kısa vadeyle sınırlı olmak zorunda olmayan ittifaklara girip çıktığı bir dönemde, Çatı Partisi de kendine bu dizgi içerisinde yer bulacaktır. Fakat CHP’nin boşalttığı farz edilen bir alanı gözüne kestiren ve bu boşluğa mevzilenerek Türkiye’nin liberal demokratik dönüşümünü gerçekleştirmeyi kendine hedef seçen bu “neo-sosyal demokrat” yönelimin varacağı yerin, önümüzde duran yegâne alternatifin barbarlık olduğu bir karanlık içinde nasıl bir ışık olacağı hâlâ muğlak.

– **Fırat Genç**

Eğer taşlar konuşursa

BERLİN– Artık suskunluk limanından demir alıyoruz. Gemimizin göğsünü rüzgârlara vermenin

Peter Eisenmann'ın
Avrupa'nın Katledilen
Yahudileri İçin Soykırım Anıtı

zamanı çoktan gelmişti. Madem ki ayağa kalktık, özür dilemek için ayağa kalktık, onlardan söz etmenin tam sırası. Taşlardan. Haber, aralık başından beridir gazete ve internet sayfalarında. Adını Ermeni tehirci koyduğumuz, 1915 yılında cereyan eden felâketin sorumluluğunu üstlenecek ve özür dileyeceğiz. Sınır ötesinde, başka bir memlekette, kendi ayıbyyla yüzleşmeyi çoktan öğrenmiş Almanya’da yaşadığım önemli ve uzun bir anı anlatmak istiyorum bahis taşlardan ve hakikatten açılmışken.

Çünkü bizim bilmediğimizi onlar biliyor ve susuyor. Taşlar. Kendi ülkemizdeki taşlar, başka coğrafyalardaki taşlar...

Almanya, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra normallğe dönmek için bedelini en ağır ödeyen ülkelerdendir. Sebep olduğu yıkım büyüktür, evet, ve yakın tarihteki hiçbir katliamla kıyas kabul etmez. Bu gerçeğe teslim olmuştur Almanlar. Bunu hukuka, hayatlarına zorla da olsa, dayatmayla da olsa geçirmişlerdir. Kimse Yahudi soykırımını yalanlamaya, rakamları hafifletmeye, doğum lekesi gibi her Almanın bedeninin bir yerine yapışmış bu lekenin gerçekliğini tartışmaya kalkışamaz. Yasalarla engellenmiştir. David Irving gibi bir İngiliz yazar kalkar ve kıyısından köşesinden bu soykırımın gerçekliğini sorgulamaya yeltenirse, sınırlar durdurur onu. Nitekim, Avrupa’yı dolaşıp Yahudi soykırımı konusunda kafaları karıştırmayı misyon edinmiş Irving’in Almanya’ya ve Avusturya’ya girmesi yasaklanmıştı bu yüzden. Hatta Irving 2005’te Avusturya’da yakalanarak mahkemeye çıkarıldı ve üç yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Ancak hakikatin yasalarla ulaşamayacak ve çok kıymetli başka bir katmanı daha var. Hakikatin sanata dönüştüğü an. Berlin’deki “Avrupa’nın Katledilen Yahudileri İçin Soykırım Anıtı”

(Denkmal für die ermordeten Juden Europas) sanatın diliyle bir kez daha özür diliyor. 2005’te açılan anıtı geçtiğimiz yaz ziyaret etme fırsatını yakalayabildim. Gerçi Yahudi soykırımını daha önce, toplama kamplarını ziyaret ederek, bu soykırımı affettirebilmek için Almanların yaptığı gönüllü çalışmalara ilişkin hikâyeler dinleyerek tanıma ve kavrama fırsatı bulmuştum, ama belki tam da bu yüzden, anlatılacak meselenin hiç de kolay olmadığını bildiğim için, anıtlarla karşılaşma anı çok daha çarpıcıydı.

Tarihle yeniden karşılaşma

Aynı meydanı defalarca gördüm geçmiş yıllarda. Boş bir alandı orası. Potsdamer Platz, Berlin’de, Berlin’in ortasında bir meydandı. Savaşın artakalmış, yıllarca boş bırakılmış, duvarın gölgesinde kalmış bir meydan. Otobüslerle geçtik kıyısından. Bisikletle. Yürüyerek. Savaşın boşluğu vuruldu yüzümüze. Batıyla Doğunun arasına, “No Man’s Land” denilen kimsesiz bir alana sıkışmıştı bombaların sesini henüz unutamamış bu meydan. Çoraklığı seyrettik yıllarca. İliklerimize işleyen insafsızlığı. Yıllarca dokunamadılar oraya. Sonra bir gün, duvar yıkılınca, zamanı geldi. Potsdamer Meydanı parsel parsel ihaleye verildi. Şık binalar geldi. Mercedes, Sony, özel tasarımlar, vizyonu olan mimarlar, hepsi Potsdamer Meydanı içindi. İngiltere’nin, Fransa’nın, Amerika’nın elçilikleri oraya getirildi. Ve en sonunda bir gün beklenen anıt da telaffuz edildi. Avrupa’nın Katledilen Yahudileri İçin Soykırım Anıtı. Özel bir mimar seçilmişti: Peter Eisenmann.

Öyle kolayca üstü kapanabilecek bir suç değildi. Bu sebepten, suçun üstünü pırıltyla, ihtişamlı, göz boyayarak kapatmayacak biri seçilmişti. Peter Eisenmann’ın anıt için seçtiği yorum gayet net, gayet sertti, insanın içine oturuyordu.

Boşluğu gri granit bloklarla doldurmuştu New Yorklu mimar Eisenmann. Uzunca bir süre kıpırdamadan seyrettim anıtı. Uzunca bir süre gözümü taşlardan alamadım. Sayısız mezartaşları gibiydi gri bloklar. Çarpıcıydı. Yan yana onlarca mezar. Aralarında geziniyor, gezinenleri seyrediyordum.

İnanılmaz bir oyun bu. Tarihini oyunu. Sağa sola yürüyor, fotoğraf çekenleri seyrediyor, karşılaşma anını uzatıyor ve tüm bunları yaparken anıtın düz bir zemine oturtulduğunu varsayıyordum. Çünkü uzaktan bakınca, müthiş bir yanılısamayla zemin

düz gibi görünüyordu göze. Yenilenlerin oyunu bu. İçine çekiyor insanı. Yürüdükçe taşlar boyumu aşıyor. Zemin hiç de öyle görün- düğü gibi değil çünkü. Çukurlaşı- yor. Anıt içinde bir sürprizi barın- dırıyor. İnsanı iliklere kadar don- duran bir gerçeği: Bazıları tarihin labirentinde yok edilebiliyor.

Berlin'in ortasında 2005'te açılan anıt, gerçeği çok soğuk- kanlı ama bir o kadar da ağır bir dille söylüyor. Taşların diliyle. Boyumdan büyük taşların ara- sındayım. Soykırımı uğrayanlar için tasarlanmış bu taşları Eisen- mann. Ama taşlar kendi kendine konuşmuyor. Önce oturup onlar- la yüzleşmek gerekiyor. Geçmiş- te kalan taşlarla. Bizden artaka- lanlarla. Ve taşların bilip de sak- ladıklarıyla. Sonra iş küçük bir numara bulmaya kalıyor. Bul- muş Eisenmann. Fikir müthiş. Evet, zemin birden derinleşiyor ve ziyaretçiler taşların arasında kayboluyor. Tarihin içinde yani. Bu kaybolmuşluğu, tedirginliği, ürkekliği anlatıyor Berlin'deki anıt. Bakmak üşütüyor. Bir boş- luğu dolduruyor bloklar, savaştan kalan boşluğu. Anlamsızlığın üzerinde yükseliyor, Yahudi ad- larının üzerinde. Georg Gensen, Klara Gensen. Ausschwitz'de ölenler. Masif suskunluk. Taşla- rın suskunluğu. Kaskatı. Yaklaş- mamızı bekliyor. Atılan her adım tarihin içine çekiyor. Tekin olma- yan tarihin. Bu tekinsizliği anla- tabilmek çok zor. Ama granitin ağırlığı anlatıyor. Taş bloklar gi- derek yükseliyor, zemin lunapar- takı bugi-bugilere benziyor. Dal- ga dalga. Önümden kırmızı elbi- sesıyla bir kadın yürüyor. Küçük bir kız çocuğu sonra. Saklanıyor, annesinden onu bulmasını isti- yor. Tarih ağırlaşıyor. Anne ve kız kayboluyorlar. Tarihe yakla- şıyorum. Tarih bu kadar acıyı ta- şıyamıyor. Taş üstüne taş. Ayak- kabı üstüne ayakkabı. Toplama kampında gördüğüm ayakkabı yığınının hatırlıyorum. Gazlanan- lardan artakalanları. Yakından tanıdığım bir Almanın, Alman- ya'da değil ama, Polonya'daki toplama kampında katıldığı gö- nüüllü kazı çalışmasında, onca yıl sonra yerin altından çıkardıkları Yahudilere ait ayakkabıları bana anlatışını. Duyduklarım, tanık- lıklar geri geliyor.

Ülkemi düşünüyorum sonra. Orada taşların neler anlatacakla- rını merak ediyorum. Konuşabi- lirlerse eğer. Ama taşlar suskun. Onları konuşturacak olan biziz. Soykırım Anıtı'nın mimarı Peter Eisenmann taşları konuşturmuş. Neden olmasın, belki bir gün bi- zim taşlarımız da konuşabilirler.

– Gönül Kıvılcım

Siyasetin magazin hali

PARİS– Kasım sonunda Paris'e gittiğimde çarpıcı haberler gün- demdeydi. Bunlardan bazılarını biraz deşince, Fransız şansonları ve güzel köprülerle bezeli Fransa imgesinin ötesinde siyasetin yeni hallerine dair ipuçları çıktı. Mö- syö Sarkozy'nin icraatlarını uzak- tan takip ediyorduk zaten. Akde- niz Birliği projesindeki fiyaskoyla başladığı altı aylık AB dönem başkanlığı sırasında aşırı girişken politikalarıyla sıkça adından söz ettirmeyi başarmış, çabalarının çoğu sonuçsuz kalsa da, Fransa sahnesinden sonra Avrupa'da da "star" olmuştu. (Bunda medyatik karısı Carla Bruni'nin her gün ga- zetelerde çıkan boy boy fotoğraflarının katkısını da unutmamak lâzım tabii.) Sarkozy, 31 Aralık'ta sonlanan bu görevi o kadar sev- mişti ki, ekonomik krizi bahane ederek görevi devralacak "dene- yimsiz" Çek Cumhuriyeti yerine bir dönem daha direksiyonun kendisine bırakılmasını bile iste- mişti. Olmadı tabii... Ama bunun ifade edilebilmiş olması pes de- dirden cinstendi.

İkinci haber, hapishanelerde yaşanan kötü muamele ve teca- vüzlerle patlak veren adalet skan- dalydı. Fransız medyası hapisha- nelerin durumunu uzun uzun tartışmaya başladı. O sıralarda hamileliğinin son aylarında olan ve halihazırda bebeğin babasını açıklamayı yönünde basında çı- kan ısrarcı taleplerden ve hatta bu kişinin Sarkozy olduğu dedi- kodularından müthiş bunalmış güzel Adalet Bakanı Rachida Dati'yi çok üzdü. Datı birkaç ay ö- nce suça bulaşmış çocukları "teca- vüzcü, adam kaçıran, uyuşturucu ticareti yapan, içinde insan olan otobüsleri yakanlar" olarak ta- nımlamış ve cezaî sorumluluk ya- şının 12'ye düşürülmesi için bir komisyon kurmuştu. Bu sayede, Kasım 2005'te patlak veren banli- yö olayları sırasında göstericilere "ayak takımı" diyen hamisi Sar-

Ségolène Royal desenli kıyafetler bir dönem podyumları süslemişti.

kozy'nin gözüne girebildi mi, bi- linmez, ama kendi partisinden olan başbakan François Fillon'un bile tepkisini çekmeyi başardı (ve neyse ki komisyon raporu rafa kaldırıldı).

Sol cenahta da büyük hava- disler var. Kasım sonunda Fran- sız Sosyalist Partisi (SP) kendisine yeni bir genel başkan seçti. Fran- sa'da solun ve belki de genel ola- rak siyasetin içine sıkıştığı darbo- ğazı, o seçim sürecinde yaşanan- lardan daha iyi hiçbir şey anlata- maz herhalde. SP başkanlığı se- çimlerinin ikinci ve son turunda iki kadın aday (Nisan 2007'de Sarkozy'ye karşı cumhurbaşkanı adayını olup kazanamayan Ségolène Royal ve Lille Belediye Başkanı Martine Aubry) arasında geçen mücadelenin medyadaki yansıması, siyasetin magazinleş- mesinin ve içinin boşalmasının saf bir örneği olarak tarihe geç- cek türdendi.

Seçimin üç adaylı ilk turunu birinci sırada kapatan Ségolène Royal, ikinci tura kendinden faz- lasıyla emin bir havada girdi. An- cak elenen aday, Benoit Hamon, kendisini destekleyenlere Marti- ne Aubry'yi işaret edince denge- ler değişiverdi ve seçimin son aşamasında 42 oy farkla Aubry kazandı. Ondan sonra seyredin

curcunayı... Bir yanda oylamayı kabul etmeyen ve ikinci bir oyla- ma isteyen Royal taraftarları, öbür yanda Aubry'ciler. Sonuç- tan bir türlü memnun olmayanla- rın itirazları yüzünden oyların tekrar tekrar sayılması, sandıkla- rın sil baştan denetlenmesi, usül- süzlük suçlamaları vs. vs... Ama sonuç değişmedi ve Ségolène Ro- yal'ın sabık eşi, partinin eski ge- nel başkanı François Holland gö- revi Aubry'ye teslim etmek zo- runda kaldı. Her daim kameralara gülücükler saçan albenisiyle medyanın tercih ettiği isim olan Ségolène bir kez daha yenildi. Ye- nildi, ama yıkılmadı. Hatta dönü- şünün muhteşem olacağını he- men müjdeleyiverdi: 2012'deki yapılacak cumhurbaşkanlığı se- çimlerinde SP'nin adayı olabil- mek için hemen çalışmalara baş- layacağını açıkladı.

Peki, bunca kıyamet kopartı- lan SP başkanlığı için ne tür poli- tikalar öneriyorlardı bu adaylar? Avrupa Komisyonu eski başkanı Jacques Delors'un kızı olan ve halihazırda Lille belediye baş- kanlığını yürüten Martine Aubry'nin çalışma bakanı oldu- ğu dönemde haftalık çalışma sü- resini 35 saate indiren reformun mimarı olduğu dışında pek bir şey yoktu gazetelerde. Tabii bir de, karizma konusundan nasibi- ni alamadığı, Ségolène Royal ka- dar şık ve fotojenik olmadığı ya- zıldı, çizildi. SP'nin yeni genel başkanının siyasî programı ne- dir, ekonomik krize, SP'nin se- çimlerdeki başarısızlığına ne önerir gibi sorulara dair tek du- yabildiğimiz, "daha geleneksel sol politikaları benimsiyor" olu- şuydu. Seçilir seçilmez de "sol değerleri koruyacağına" dair söz verdi. Ama "hangi sol değerler, bunun için nasıl dolduruyorsu- nuz" diye soran olmadı.

Bir de, bu tartışmayı uzatma- nın gereği olmadığını, zira Marti- ne Aubry'nin başkanlığının çok uzun ömürlü olmayacağını fısıl- dayanlar var. IMF Başkanı Domi- nique Strauss-Kahn'ın Fransa'ya döner dönmez partinin başına ge- çeceğini düşünen ve bunu isteyen azımsanmayacak bir taraftar kit- lesi olduğu söyleniyor. Onun po- litikası ne mi olur? Gazetelerde bunun cevabını bulmak imkânsız tabii, ama onun da diğerleri ka- dar magazinsel malzeme sunabi- leceğinden şüpheleniz olmasın. Hele daha birkaç ay önce, IMF başkanlığı görevi sırasında, aynı kurumda çalışan evli bir hanımla girdiği gönül ilişkisine IMF'nin küresel krize karşı alacağı tedbir- lerden daha çok yer veren med- yanın ilgisini düşünecek olursak..

– Didem Danış

İşçiler terörize edilerek tahakküm altına alınıyor

20 Kasım tarihli Hürriyet'te DESA firmasının patronu Melih Çelet veryansın ediyordu. DESA'yı ve Türkiye'yi karalayan şer güçler, yani sendikalar DESA'nın sendikalı işçileri işten çıkardığı gibi abes bir iddia ortaya atmışlardı. Bir "gönül adamı" olduğu anlaşılan Çelet, sadece 2008'de 550 kişiye istihdam yarattıklarını gururla ifade ederken, "çeşitli sebeplerle" 385 işçinin iş akitlerinin feshedildiğini ise usulca söylüyordu. Bu arada, kendi seçtikleri bir firmaya denetim yaptırarak fabrikalarının sendikal örgütlenme açısından dikensiz gül bahçesi olduğunu da ispatlamışlardı. Çelet'e göre, sendikaların üye kaydetmeleri en doğal haklarıydı. Ancak "bunun için çok iyi propaganda yapmaları ve daha başarılı bir sendikal faaliyet ortaya koyarak işçileri ikna etmeleri" gerekiyordu. Çelet'in açıklamaları üzerine Türkiye'ye gelen ve İstanbul Türk-İş ofisinde TEKSİF'e bağlı işçilerle bir durum değerlendirmesi yapan ITGLWF (Uluslararası Tekstil, Giyim ve Deri Sanayii İşçileri Federasyonu) Genel Sekreteri Neil Kearney'le Türkiyeli firmaların yaptığı hak ihlallerini ve buna karşı yürütülen mücadeleyi konuştuk...

Türkiye'de aktif şekilde dahil olduğunuz üç fabrikada devam eden sendikal mücadeledeki son durum nedir?

Neal Kearney: DESA, Menderes Tekstil ve BJ Tekstil firmalarındaki mücadelelerle yakından ilgileniyoruz. Daha birkaç hafta önce DESA'nın başlıca yabancı müşterilerinden birinin İstanbul'daki fabrikayla ilgili olarak hazırlattığı rapora göre ücretler, çalışma saatleri, iş sağlığı ve güvenliği, yönetim ve işçiler arasındaki iletişim açısından işçilerin istismarına neden olan birçok uygulama devam ediyor. Aynı şekilde BJ Tekstil'de giderek artan üretime rağmen işçi ücretlerinin çok düşük olduğunu biliyoruz. Yakın zamanda Menderes Tekstil'de bir işçi öldü, üçü ise ağır şekilde zehirlendi. Bu, fabrikada ölümle sonuçlanan beşinci kazaydı. Biz de onlara uluslararası rekabetin oyun kurallarına uymaları gerektiğini hatırlatıyoruz. Bu kuralların başında hakkaniyetli üretim koşulları gelir. Aslına bakarsanız, bu üç firma da bize temel sendikal haklara riayet ettiklerini söylemekten geri durmuyorlar. Ancak durum tam tersi. Bu firmalar sendikal hakları hiçe sayıyor, çalışanlarını terörize ederek tahakküm altına alıyor ve alıcı firmaların kurallarını çiğniyor. DESA son bir ay içinde 48 işçiyi çeşitli bahanelerle işten çıkardı ve 58 işçiyi de sendika üyeliğinden vazgeçmeye zorladı. Deri-İş sendikası 2006'da İstanbul DESA fabrikasında örgütlenmeye başladığında, istisnasız tüm sendikal işçiler kapının önüne kondu. Uluslararası müşterilerine "sendikaya karşı değiliz" derken, işçileri karşılarına alıp DESA'da 35 yıldır işletmeye sendika girmediğinden ve eğer genel müdür sendikalı olursa, onu bile işten atacaklarından söz ediyorlar. Anlaşılan, DESA'nın hastalığı bulaşıcı bir hal almış. BJ Tekstil de, 2006'da işçilerinin çoğu TEKSİF üyesi olunca, sendikanın toplu iş sözleşmesi yetkisini elinden almak için tüm sendikalı işçileri işten çıkardı. Aradan geçen süre içinde sendikanın yetki kaybını da hesaplayarak, fabrikayı kapatıp bir süre sonra yeniden açtı. Menderes Tekstil'deyse sendikal harekete öncülük eden işçileri cımbızla ayıklayıp aileleriyle, ak-

Neal Kearney

DESA, Menderes Tekstil ve BJ Tekstil, bize temel sendikal haklara riayet ettiklerini söylemekten geri durmuyorlar. Ancak durum tam tersi. Bu firmalar sendikal hakları hiçe sayıyor, çalışanlarını terörize ederek tahakküm altına alıyor. Ve alıcı firmaların kurallarını çiğniyor.

rabalarıyla beraber işten çıkarma yoluna gidildi. Bu üç firma işten çıkardığı işçileri geri almazsa, uluslararası alıcılar nezdinde daha çok baskı yaparak istediğimizi alırız.

Sendikal mücadeleyi daha ziyade alıcı firmaların çalıştıkları işletmelerden makûl iş şartlarını sağlamayı taahhüt etmeleri talebi üzerinden sürdürüyorsunuz. Başka mücadele yöntemleri de devreye giriyor mu?

İyi endüstriyel ilişkiler demek, sorunu en kısa zamanda tarafları tatmin edecek şekilde çözüme kavuşturmak demektir. Mümkünse hemen sorunun yaşandığı işletmede çözüm aranır. Eğer bu mümkün değilse, bir üst düzeyde girişim yaparız. Bu da günümüzde alıcı firmalarla çözüm aramaktan geçiyor. Yani ulusal düzeyde Teksif ve Deri-İş gibi sendikalar sorunlu işyeriyle iletişime geçerler. Bu fayda etmezse, o zaman ik-

tidarın kaynağının nerede olduğuna bakarsınız. Bugünün gerçeği de bunun uluslararası firmalar olduğunu söylüyor. Normalde bu yöntem sorunları çözmeyi sağlıyor. Ama elbette Türkiye hükümetini yasaları uygulamadığı için ILO nezdinde şikâyet etmek ve sorunlu şirketlerin OECD nezdinde işleme tâbi tutulmasını istemek gibi yöntemler de mevcut. Diğer iki yöntemse, insan haklarıyla ilgili anlaşmalardan ve Türkiye'nin AB üyeliği talebinden faydalanmaktır. Ancak bunların hepsi zaman alan, çok katmanlı yöntemler. Türkiye'de 2006'dan beri mahkemelerde süren davalar var. Halbuki gecikmiş adalet, adalet değildir. Amacınız işten atılmış insanlara en kısa zamanda tekrar işbaşı yaptırmaksa, en kısa yolu seçmekte fayda var.

DESA'nın alıcı firmalarla ilişkisi nasıl? Marks and Spencer gibi markaların "davranış kodlarına" riayet etmeyi düşünüyorlar mı?

DESA üst düzey yöneticileri, markayla görüşmek üzere 31 Ekim'de Londra'ya gittiler. Akabinde, Marks and Spencer'dan üç yönetici 3 Kasım'da Türkiye'ye geldi. Kesin tarih belli olmasa da, Marks and Spencer kendisine ulaştırılan

şikâyetlerden ve DESA'nın faaliyetlerinden rahatsız olduğu için özerk bir denetim firmasına rapor hazırlatacak ve o rapor çerçevesinde harekete geçecek. Raporun uzmanlar tarafından tetkik edilmesinden sonra, firma muhtemelen ocak ayında bir denetim daha yaptırıp DESA'yla çalışmaya devam edip etmeme kararı verecek.

Prada da DESA'nın önemli müşterilerinden. Onlarla da görüşmeler yürütüyor musunuz?

İlk temaslarımızdan sonra Prada bir denetim yaptırdı, halihazırda DESA'da bazı sendikal işçiler olduğunu tespit edip bundan işletmenin sendikal işçilere karşı herhangi bir ayırım yapmadığı sonucuna vardı. Tabii bu kabul edilebilir bir çıkarım değil. Prada'nın harekete geçmesi için tüm sendikal işçilerin işten çıkarılması gerekiyor herhalde. Böyle bir yaklaşımı kabul etmemiz mümkün değil. Durumun netleşmesi için firmayla görüşmeye devam ediyoruz. Firma daha kesin bir tutum takınmaya zorunlu kalacak. Hukuksal sürecin sonuçlarına saygılı olacaklarını da açıkladılar. Biz yine de mahkeme süreçlerinin zaman aldığını, dolayısıyla ondan bağımsız harekete geçmek gerektiğini söyledik. DESA'nın bir diğer alıcısı İngiliz Malberry firması da devreye girerek ocak ayında bağımsız bir denetim şirketine kapsamlı bir rapor hazırlatarak sendikal sorunların çözülmesini sağlayacaklarını iletiler.

Türkiye'ye has bir takım zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?

Başka ülkelerde bir işyerinin alıcı firmaları çoğunlukla üçü geçmez. Burada söz konusu işyerlerinin bazılarının 15 alıcı firması var. Bu yüzden de bunca firmayı bir araya getirip sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak diğer ülkelerden daha uzun zaman alıyor.

Menderes Tekstil de çok alıcısı olan bir işletme. Onların alıcılarıyla iletişiminiz nasıl?

Mothercare gibi temel alıcıların çoğuyla yüz yüze görüştük. İkisi dışında hemen hepsi gayet olumlu bir yaklaşım sergilediler. Ancak Ikea ve Wal-Mart epey ağırdan alıyorlar. Özellikle Ikea'nın tavrı hayal kırıklığı yarattı. Menderes vakasında salyangoz hızıyla hareket ediyorlar. Ancak, durumu değiştirmek için İsviçre'deki meslektaşlarımızla beraber çalışıyoruz.

İş Cemil Çiçek'e kaldıysa!

Türkiye'de son iki yılda hayatın her noktasında kendini gösteren, onlarca can alan polis şiddeti, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (Human Rights Watch) bir raporuna da konu oldu. "Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak –Türkiye'deki Polis Şiddetiyle Mücadele Önündeki Engeller" başlıklı raporun açıklanması için Türkiye'ye gelen örgütün başkanı Kenneth Roth ve Türkiye temsilcisi Emma Sinclair-Webb, bazı polis mağdurlarının da katıldığı basın toplantısının ardından sorularımızı yanıtladı...

Örgütünüzün Türkiye'de polis şiddeti üzerine yayınladığı rapor dolayısıyla Ankara'ya da gittiniz ve yetkililerle görüştünüz. Nasıl izlenimleriniz?

Kenneth Roth: Çok karışık aldığımız mesajlar. Bir tarafta Cemil Çiçek başka bir şey söylüyor, diğer tarafta Beşir Atalay var sanki. Çiçek ortada bir sorun olduğunu reddediyor, hemen Avrupa'ya suçlamaya meyilli, Avrupa'nın getirdiği kriterleri mazeret olarak kullanıyor. Polis şiddetinin neden arttığını sorunca, polisin psikolojisinin PKK saldırılarından dolayı bozuk olduğunu söylüyor ve bu şiddeti haklı çıkarmaya çalışıyor. Reformları sürdürmek konusunda kendisinde herhangi bir iyi emare göremeden ayrıldık yanından; aksine, reform gündemini tersine çevirmeye uğraşıyor. Çiçek, insan hakları ihlallerinden sorumlu olması gereken kişi; bu hakları geliştirmeye mi, yoksa ortadan kaldırmaya mı çalışıyor, pek anlayamadık. Eğer Türkiye'de insan hakları Çiçek'in eline bırakılmışsa, durum vahim demektir.

Cemil Çiçek hükümetin en muhafazakâr simalarından biri, Hrant Dink cinayetine giden yolun döşenmesinde önemli payı var...

Roth: Evet, öyle. Ciddi bir tartışma yapmaya da hiç gönüllü yoktu. Tek yaptığı, statükoyu korumaya çalışmak. Durumu iyileştirmek gibi bir arzusu yok, sadece sorunlu durumları savunmaya çalışıyor. Beşir Atalay'sa bizi dikkatle dinledi, konuşurken notlar aldı. Ortada bir sorun olduğunu kabul ettiği gibi, önerilerimize de ilgi gösterdi. Önerilerimizden biri, bir hak ihlali durumunda, araştırmayı yine kurum içinden ya da valilikten bir birimin yapmaması, bağımsız bir denetim kurumunun oluşturulmasıydı. Bu önerimize katıldı, ne kadar becerilebilir, bilemiyorum ama, en azından nazik ve ilgiliydi. Elinden geleni yapacakmış gibi bir itibayla ayrıldık yanından. Fakat AKP içinde bu iki eğilimden hangisi daha baskın ve etkili, o meçhul. Sanki ortada AKP'nin özüne dair bir mücadele var gibi geliyor. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'le görüşmemizin de çok parlak geçmediğini söylemeliyim. Sanki o bu iki eğilimin ortasında duruyor gibi. Ama o da sorunlar üzerinde konuşurken devletin rolünü sürekli reddetti, konuyu başka yerlere çekmeye çalıştı.

Human Rights Watch neden Türkiye'de böyle bir çalışma yapma ihtiyacı duydu? Türkiye'nin polis teşkilatında neler yanlış geliyor?

Araştırmamızda, polis şiddetinin altında yatan sebebin tam da hükümetin uygulamaları olduğunu gördük. Terörle Mücadele Kanunu ve Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu bu yükselişte büyük pay sahibi. Bu kanunlar, devlet gücünün kullanımı bahsinde uluslararası normlara uymuyorlar.

Roth: Human Rights Watch Türkiye'de yirmi yıldan uzun bir zamandır çalışıyor, dünyada da seksen kadar ülkeyi takip ediyoruz. Bütün bu ülkelerde temel insan hakları ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığına bakıyoruz, ifade özgürlüğü önündeki kısıtlamalar gibi konulara odaklanıyoruz, mesela Türkiye'de başörtülü kadınlar üzerindeki kısıtlamalar da ilgi alanımıza giriyor. Daha önce de Türkiye hükümetlerini Kürtler üzerindeki ayrımcı politikalara dair uyarımuştuk. Bunun karşısında, sivillere yönelik saldırılarından dolayı PKK'yi de eleştirmiştik. Reform sürecinde Türkiye'nin yapıp ettiklerine dair de konuşacak çok şey var. 301. maddenin de büyük oranda ifade özgürlüğüne ket vurduğunu belirtmemiz lâzım. Bir yılı aşkın zamandır Türkiye'deki polis şiddetinde artış görüyoruz, raporumuzda da bu şiddete odaklandık. Türkiye hükümetinin nasıl bir bağlamda politika yürüttüğünü de anlamaya çalışıyoruz. Hükümetin uygulamalarına bakarken sadece Kopenhag kriterlerini işaret etmiyoruz, Irak işgali, PKK saldırıları, Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin üyeliği konusunda ne kadar nesnel davrandığı gibi konuları da göz önüne alıyoruz. Türkiye'deki bu son araştırmamızda polis şiddetinin yükselişinde hükümet kararlarının ne kadar etkili olduğu sorusuyla başladık. İşin özünde, problemin altında yatanın tam da hükümetin uygulamaları olduğunu gördük. Terörle Mücadele Kanunu ve Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun bu yükselişte büyük pay sahibi olduğunu söyleyebiliriz. Bu kanunlar,

devlet gücünün kullanımı bahsinde uluslararası normlara uymuyorlar. Uluslararası normlara göre, devlet şiddeti en son çare olarak kullanılmalıdır ve ölüm tehdidi ya da kasten yaralama hali söz konusu olduğunda şiddete başvurulmalıdır. Türkiye'deki kanunlar, bu iki şartı da aramıyor. Duruhtarına uymamak yeterli sebep sayılabiliyor; şiddete başvurmak o esnada çok gerekli olmasa da, polis memurunun izlenimi gerekçe olarak kabul edilebiliyor. Türkiye'de polis, güvenlik güçlerine karşı gelme gibi bir gerekçeyle hemen şiddete başvurabiliyor, kendisine yönelik ölümcül bir tehdit olmadığı halde, bir kişi gözaltına alınmayı reddettiğinde ya da polisten kaçtığına hemen silaha başvurulabiliyor. O kişi hırsızlık gibi basit bir suçtan ötürü kaçıyor olabilir, bu dikkate alınmıyor. Kimlik sorma uygulamalarında da sorun var, objektif kanıtlar gözetilmeden herkes polis memurunun şahsı kanaatine göre durdurulabiliyor. Bu önemli bir sorun, çünkü polis şiddeti, genellikle kendini bu kimlik sorma uygulamalarında gösteriyor. Belli bir sebep gözetilmeden durdurulan kişi doğal olarak polisi sorgulamaya başlıyor, polis de bunu bir tür mukavemet ve dolayısıyla şiddet kullanması için bir sebep olarak algılıyor. Gözaltına alınan kişinin avukatına dahi haber verilmeden 24 saat gözaltında tutulmasına imkân veren yasa da burada anmak gerekir, çünkü biliyoruz ki, bu tür uygulamalar ancak işkencenin artmasına sebep oluyor.

Emma Sinclair-Webb: Rapor için araştırma tamamlandıktan sonra da bazıları ölümle sonuçlanan çeşitli polis şiddeti vakaları oldu. Çok önemli bir vaka olan Engin Çeber'in öldürülmesi bile raporda yer alamadı, üstelik bu hem polisin hem jandarmanın ortaklaşa sorumlu olduğu bir olaydı. Fakat Adalet Bakanı'nın Çeber'in ailesinden özür dilemesi de son derece önemli bir adımdı. Daha önce hiçbir bakan kamu önünde böyle bir şey yapmamıştı. Bu tür adımlar önemli, buna kuşku yok, ama işkence gören, fakat sonu Çeber gibi olmayan diğerlerinden de özür dilemeliydi. Bu işkenceyi yapanların ardına düşülmesi, bu olayın sürekli gündemde tutulması gerekir. Basın bazı olayların üstünün örtülmesinde kilit bir rol oynuyor. Cezası kalan, sahiplenilmeyen pek çok işkence ve şiddet davası var. Açılan davaların kamuoyu tarafından izlenmesi hayati bir önem taşıyor. Takip altında olan davaların sonuçları takip edilmeyenlere göre çok daha farklı oluyor. Baran Tursun'un babası Mehmet Tursun'un çabaları sonucunda mesela, polisin olayın her aşamasında kanundışı davrandığı ortaya çıktı; dava, yıllar boyunca polis okullarında okutulabilecek bir örnek haline geldi. Bu tür davalarda genellikle kanıtlar, mesela maktûlün giydiği kıyafetler kaybediliyor, bu tür ihmal ve delil karartmaların mutlaka üzerine gidilmesi gerekiyor.

Türkiye'deki polis şiddeti belli kesimlere yönelik olarak her zaman mevcuttu, ama son senelerde bundan Türkiye

devleti nezdinde muteber orta sınıf da nasibini alıyor. Münferit vaka diye ge-
çştirilen olayları aslında polise has bir
kültür olarak mı düşünmeliyiz?

Roth: Polisin iş görebilmek için illâ böyle davranması gerek diye bir mecburiyet yok, ama bu kültür ve bu devlet güven-
cesi güç kullanmaları yolunda onları ce-
saretlendiriyor. Suç işleyen polisin adalet
önüne çıkarılmasını kolaylaştıran meka-
nizmaların kurulması, bu araştırmayı ba-
ğımsız bir kurumun yapması gerekiyor.
Polisler arasında büyük bir dayanışma
ağı var, şiddet kullandıklarında kurban
durumundaki kişiyi polise mukavemet
etti diye bir de kendileri suçluyorlar,
böylece polisle baş etmenin yolları da va-
tandaş açısından tıkanıyor. Polis suçları-
nın araştırılmasına yönelik bağımsız ku-
rumlar dünyanın pek çok ülkesinde var,
demokrasi açısından temel normlardan
biri haline geldi bu. "Polis bana şiddet
uyguladı" diye yine gidip karakola şikâ-
yetçi olmamanız gerekir.

Sinclair-Webb: Mesela Kuzey İrlan-
da'da bir polis reformu yapıldı ve orada-
ki komisyonun önerdiği yapılanma ade-
ta bütün dünyaya örnek oldu. Başka ör-
nekler de var tabii, biz de zaten belli bir
modelin sözcülüğünü yapmıyoruz, her
ülke kendine has düzenlemeler yapabi-
lir, ama ana eksenimiz demokratikleşme.
Türkiye'de de aslında İçişleri Bakanlığı
bir polis düzenlemesi için çalışıyor, ama
asıl direniş jandarmadan geliyor, bağım-
sız bir şikâyet ve denetim mekanizması-
nın kurulmasını asıl onlar istemiyor. Bi-
zim hazırladığımız rapor jandarma böl-
gelerinde yaşanan hak ihlallerini kapsa-
mıyor, ama buna da ayrıca zaman harca-
mak lâzım. Jandarmanın İçişleri Bakanlı-

Mersin'de DİSK, KESK,
TMMOB VE TTB tarafından
düzenlenen "Halk için
bütçe" eylemine polis
biber gazı ve copla sert
müdahale etti

ğrı'na bağlı gibi gözüktüğü aslında Genel-
kurmay bünyesinde olması zaten işleri
iyice karıştırıyor.

**Türkiye'deki durum herhalde sadece
AKP'nin eseri de değil. Polisin güç ve
yetkilerinin artırılması noktasında
Meclis'teki iki büyük muhalefet partisi
de iktidar partisiyle hemfikir...**

Roth: Polisin güçlendirilmesinde bir sak-
ınca yok, bunun için fazladan kaynak
da ayrılmalı. Ama güçlü polisle kanun
tanımayan polis arasında bir fark vardır.
Haklara saygı gösterdiğiniz sürece ne ka-
dar güçlü olduğunuzun bir önemi yok-
tur. Benim nazarımda güçlü polis teşki-
lâtı demek, etkili polis demektir. Mesela
şiddet kullanmak, işkence yapmak PKK
terörünü azaltmaya yarayacak bir politi-
ka değildir, tam aksine, PKK varlığını
güçlendirir, ona meşruiyet kazandırır.

**Engin Çeber'in
öldürülmesinde
polis ve
jandarma
ortaklaşa
sorumlu.
Adalet
Bakanı'nın
Çeber'in
ailesinden
özür dilemesi
önemli bir
adımdı.
İşkence gören
diğerlerinden
de özür
dilemeliydi.**

yüksek kademelerine geçtikçe sokaktaki
şiddetin de azalacağını, farklı yaklaşımların
hâkim olacağını umuyoruz. Aslında
polis sadece insan hakları konusun-
da iyi bir eğitim alması da yeterli değil,
pek çok teknik konuda da kendilerini
geliştirmeleri gerekiyor. Mesele sadece
kanunları, Avrupa müktesebatını, Tür-
kiye'nin nasıl antlaşmalara imza attığını
iyi öğrenmelerinden ibaret değil. Bu so-
runu açıklıkla tartışabilmemiz lâzım, ra-
porda da bunu yapmaya çalıştık. Şunu
da eklemeliyim: İstanbul'daki 1 Mayıs
gösterilerinden bir süre sonra, şiddet uy-
gulayanların belli olabilmesi için Çevik
Kuvvet'in giydiği kasklara polislerin si-
cil numaralarının yazılacağı açıklandı.
Aslında daha önce düşünülen bir pro-
jeydi, ama bir şeyler yaptıklarını ispatla-
yabilmek için 1 Mayıs'ın hemen ardın-

POLİSİN ÖLDÜRDÜĞÜ FEYZULLAH ETE'NİN AĞABEYİ FETTULLAH ETE Hem suçlular, hem güçlüler

**Kardeşiniz Feyzullah Ete'nin ölüm haberini al-
dığınızda neredeydiniz, ne yaptınız?**

Fettullah Ete: Ben mobilya ustasıyım, biz servis-
teyken telefon geldi, hemen hastaneye gittim. Dedi-
ler kardeşin ölmüş... Yıkıldım, inanmadım. Sapasağ-
lam bir insan, sporcu, hiçbir hastalığı yok... 1.90 bo-
yunda, gücü kuvveti yerinde, dağ gibi bir gençti. 26
yaşında, iki çocuk babası... Abimde sara hastalığı
var, hastaneye çağırıldıklarında dedim herhalde abim
yine nöbet geçirdi, ama Feyzullah denince şok ol-
dum, kendime gelemedim. Zaten daha da kendime
gelememişim.

Ne işle uğraşırdı kardeşiniz?

Elektrik trafolarında çalışırdı. Sonradan uyuşturucu
bağımlısı filan dediler, hayır, işinde gücünde, sapa-
sağlam bir insandı.

Dava sürecinde neler oldu?

Kardeşimin öldüğü yetmiyormuş gibi, duruşmalarda
da tehditler alıyorduk. Ceza bekliyorduk, on sene, bir
sene, bize bir şey söylenir istiyorduk. Yok, tutuk-
suz yargılanacak. Niye tutuksuz yargılanıyor? Ver
cezasını, neyse bilelim. Polis neticede bir adam öl-
dürmüş, ortada bir katliam var, bir katil var.

Mahkemede polis nasıl anlatıyordu olayı?

Parka gittik, parkta bira içiyorlardı, bağırıp çağırıyor-

Fettullah Ete

lardı... Görgü tanıkları var, ayakta duran iki insan
gördük diyorlar, bağırma çağırma yok. Bir de şu var:
Sen oraya arabayla geliyorsun, otuz metre ileridesin,
bir de hava soğuk, camların kapalı, o mesafede ba-
ğırsa sen o sesi nereden duyacaksın? Hem bağırıp
çağırma adam öldürme sebebi mi? Otuz metre ileri-
desin, ses falan duymamışsın, direkt gelip çocukları
dövmüşsün. Kardeşimin yanındaki çocuğa dahi dava
açmışlar, "bize karşı çıktı" diye. Halbuki çocuk ha-
yatta karşı çıkmamış. Görseniz, çok gariban, sessiz,

kendi halinde bir çocuk. Niye böyle yapıyorlar? Poli-
sin derdi ne? O rütbeyi almışlar diye, o üniformayı
giymişler diye böyle mi yapmaları gerekiyor?

Kardeşinizin arkadaşı olayı nasıl anlattı?

Diyor "parka gittik, dedik bir bira içelim, biraz çerez
yeriz". Bakkaldan biralarını, çerezlerini almışlar, par-
ka gelip masanın üzerine koymuşlar, daha açmadan
polis gelmiş. Zaten içmemişler. Adli tıp raporunda
bile alkolsüz yazıyor.

**Nasıl bir tartışma sonucunda kardeşinize sal-
dırmış polisler?**

Hiç tartışma yok. Polis gelir gelmez, hâşâ, demiş
"buranın Allahı benim, horozu benim". Çocuğu döv-
dükten sonra Feyzullah'a geçiyor, ona da diyor "seni
bir daha burada görmeyeceğim". Feyzullah da "ta-
mam abi" diyor. Bunu demesiyle polis tekme atı-
yor. Tekme direkt kalbine geliyor, yere düşüyor. Ar-
kadaşı da öbür tekme atmasını diye kendini Fey-
zullah'ın üzerine atıyor. Sert bir tekme aldığını tah-
min edebiliyor, ikincisi bari benim üzerime gelsin di-
yor. Birbirini bu kadar seven iki arkadaş... "Feyzullah
öldü, hemen hastaneye götürülim" diyor polislere.
Polisler paniğe kapılıyorlar, Feyzullah'ı kendi araçla-
rına atıyorlar, hastaneye götürüyorlar. Ama zaten da-
ha parkta ölmüş.

**Nasıl savunuyorlar bu durumu mahkemede
polisler?**

"Kimlik istedik, karşı koydular, birbirimizle dalaşırken
Feyzullah'ın üstüne düştüm, dirseğim Feyzullah'ın
kalbine geldi." Böyle diyorlar. Halbuki senin dirseğin

dan kamuoyuna bu yönde açıklama yaptılar. Ama bunun pilot uygulamasını yapmak için Kocaeli, Kayseri, Sivas gibi pek fazla toplumsal gösterinin yapılmadığı taşra şehirleri yeterli ve uygun değil. Bu uygulama İstanbul, Diyarbakır, Van, Adana, Ankara, İzmir gibi şehirlerde derhal başlatılmalı. Yapılırsa iyi bir uygulama tabii, çünkü birçok polis memurunun tanınmamaktan cesaret aldığını biliyoruz. Bazı polislerin mahkemelerde yargılandıklarını da biliyoruz, ama mesela Feyzullah Ete davasında olduğu gibi emniyet teşkilâtının internet sitesinde bunun bir kaza olduğuna dair açıklamalar yapılıyor, sanık durumundaki polise destek veriliyor.

Roth: Son bir sene içinde polis eliyle işlenen cinayetlerde hep otoriteye saygısızlık yapıldığı söyleniyor, ama bu şiddet kullanmak için mazeret değildir ki. Asıl insan haklarına saygısızlık noktasında polislik mesleğinin onuruyla oynanmış olur. Belki polis akademilerinde insan hakları konusunda bir eğitim verilmeye çalışılıyor, ama şiddet kullanımının cezasız kalmasının bir norm haline geldiği bir toplumda bu dersleri unutmak çok kolay. Emniyet teşkilâtının işleyiş biçimi, zaten eskiden öğrenilenleri unutturuyor. İnsan hakları ihlallerinin ve şiddetin hoşgörüsüyle karşılanmayacağına her kademedeki gösterilmesi ve bilinmesi gerekiyor. Türkiye’de polis şiddetine karşı açılan davalarda polisin hemen bir karşı dava açtığını görüyoruz, kurbanın şiddet uyguladığı iddia ediliyor. Dayak suçlamasıyla dava açan birinin tutuklanmayı reddettiği söyleniyor hemen mesela. Bu tür karşı davalar, çoğu zaman, polisten şikâyetçi olunması nokta-

sında caydırıcı oluyor. Ayrıca, polisin açtığı davalar hemen görülüyor, ama kurbanın açtığı davalar uzun zaman savcının elinde tutulabiliyor. Devlet yetkililerinin polisin arkasında oldukları, kanundışı bir şey yapılmadığı yönündeki açıklamaları da çok etkili oluyor.

Polis şiddetinin Avrupa’da da yükseldiğini görüyoruz. Sokakta kendini çok tehditkâr bir biçimde gösteren polis en son Yunanistan’da bir can alınca bütün ülkede bir isyan başladı mesela...

Roth: Polis şiddeti pek çok ülkede kendini gösteriyor. Önemli olan, bu durum karşısında hükümetlerin nasıl bir tutum aldığı. Bu ihlallerin sorumlularını bulmaya ve bunları cezalandırmaya çalışıyorlar mı, yoksa polisin hukuksuzluğunu genişletecek bir kültürün yaygınlaşmasına katkıda mı bulunuyorlar? Bizce Türkiye’de ikinci şık daha çok geçerli. İnsan hakkı ihlalleri için sürekli terör bahane olarak gösteriliyor, halbuki insan haklarının bastırılması, teröre karşı mücadelede çok verimsiz bir yol. El Kaide muhakak ki Bush’un politikalarından gayet memnundur. Bush’un işkence politikasını yeni kuşakları etkilemek için kullanıyorlar. Bu PKK açısından da geçerli; Türkiye devletinin şiddetin dozunu artırması onlara yarıyor, örgüte yeni insanların katılmasının yolu açılıyor.

Türkiye, Avrupa’ya uzanan göç yollarının da ortasında bulunuyor. Bu göç trafiğinin engellenmesi açısından Türkiye devletinin otoriter bir yapıya bürünmesi Avrupa’nın da işine gelen bir şey olmaz mı?

Roth: Uzun gözaltı süreleri ve tutukluluk halleri bize bir mesaj veriyor zaten: Türkiye’ye gelirsiniz, başınız belaya gi-

Polis şiddeti pek çok ülkede kendini gösteriyor. Önemli olan, hükümetlerin nasıl bir tutum aldığı. Bu ihlallerin sorumlularını bulmaya ve bunları cezalandırmaya çalışıyorlar mı, yoksa polisin hukuksuzluğunu genişletecek bir kültürün yayılmasına katkıda mı bulunuyorlar? Bizce Türkiye’de ikinci şık daha çok geçerli.

rer. Bu durumun müsebbibi kim, bilemiyorum ama, illegal göçü engellemeye yönelik olan bu mesaj çok açık. Avrupa Birliği’nin 2000-2005 yıllarında bazı reformların çıkarılması yönünde büyük bir etkisi olmuştu. Ama Türkiye’nin asla AB’ye alınmaması gerektiği şeklindeki Sarkozy’ci görüş ortaya çıkınca, reform hareketinin dayanakları da biraz kırıldı. Yani AB reform sürecini bir miktar sabote etmiş de oldu. Ama Türkiye’deki bu durumun açıklaması da bu olmamalı, Türkiye kendi iyiliği için demokratikleşmeli, başkası öyle istediği için değil. Biz de bu raporu AB için değil, Türkiye’nin kendisi için hazırladık zaten.

Terörizme karşı güvenlik devleti inşa edilmesi gerektiğini vazedem muhafazakâr ideoloji, 11 Eylül’den sonra, George Bush döneminde ABD’de yerleşti ve dünyada yaygınlaştı. Barack Obama dönemi ABD’de daha demokratik bir devlet yapısına geçebilir mi?

Roth: Belki de şöyle sormak lâzım: Bush, zanlılara işkence uygulayarak, Guantamo’yu kurarak ABD’yi daha güvenli bir yer haline mi getirdi? Hayır, ABD daha tehlikeli bir yer haline geldi. Bush’un ideolojisinin temel ayaklarından biri, terörizmle mücadele adına insan haklarından feragat etmektir. Onun kurduğu şey bir güvenlik kültürü değil, bir aptallık kültürü. Obama terörizmle mücadele anlayışı noktasında daha zeki biri; daha etkili olacağı da söylenebilir. İşkenceyi muhtemelen kaldıracaktır, Guantamo’yu kapatacaktır. ABD neyin iyi, neyin kötü olduğu kabulünde dünyaya örnek teşkil ediyor, oradaki bir değişim dünyanın her yerine sirayet edecektir.

Söyleşiler: Merve Erol - Çiğdem Öztürk

değil, senin binan yıkılsa kardeşimin üzerine, ona bir şey olmaz. Kendisi de söylediğine inanmıyor. De kardeşim, ben bir hata etmişim de, gel, insan gibi özür dile. Bunu yapmadığın yetmiyormuş gibi, bir de annen baban ailemizi tehdit ediyor. Biz işi adalete, devlete bırakmışız, sen kimsin de gelip hem suçlu hem güçlü muamelesi yapıyorsun? Diğer polisler de arkadaşlarını korumak istiyor, salondan çıkınca alkış tutuyorlar, biz gittiğimizde “çekilin lan” gibi kabadayı kabadayı konuşuyorlar. Biz mahkeme salonunda sanki suçluymuşuz gibi bekliyoruz, onlar sanki haklıymış gibi duruyor.

Abiniz niye tutuklandı?

Kapıdan çıkarken son derece masumane bir şekilde “savcı bey” dedim, “verdiğiniz karar doğru muydu?” Savcı bir şey demedi, avukatımız beni çekti, dedi “Fettullah, savcıyla konuşma”. “Tamam” dedim, tam kapının önüne çıktım, abim geldi, dedi “ne oldu”. Polis de öbür taraftan çıkıyor, çıkarken otuz-kırk tane polis birden alkış tuttu. Abim de anladı, polis serbest bırakıldı diye. Buna tepki gösterdi, elinde anahtar gibi bir şey vardı, tutmaya çalıştık, elindekini fırlattı. Tesadüfen o da gitti, mahkeme salonunun kapısına çarptı. Hakim dedi “anahtarı bize atınız”. Boşu boşuna gitti abim, 22 gün çoluğundan çocuğundan ayrı yaşadı.

Tutuklandıktan sonra sert davranışlara maruz kalmış mı?

Hiçbir kötü muamele görmemiş. Zaten herkes sara olduğunu da biliyor, hem kimseye kanşacak bir in-

Feyzullah Ete

san da değil, öyle bir yapısı yok. Allah herkesi bildiği gibi yapsın. Eğer onların hakkı bizdeyse, artık cezasını biz çekelim. Ama bizim hakkımız onlardaysa, bizim iki tane yetimimiz var, o iki yetimin günahını nasıl çekecekler? Biri dört yaşında, biri bir yaşında iki çocuk...

Polis son iki sene içinde pek çok insanı öldür-

dü. Başka mağdur ailelerle bir dayanışma ilişkiniz var mı?

Bizim imkânlarımız kısıtlı, çalışan insanlarız. Elin işinde çalışıyorum, sabah 9’da gidiyorum, akşam 9-10’da evime geliyorum. İş bıraksam, evimin geçimini nasıl yapacağım? Baran Tursun’un babasının imkânı var, iyi işler de yapıyor. Ben 500 milyon kira veriyorum, üç çocuk okul okutuyorum, ben bu işlerle uğraşırsam ailemden olacağım. Artık ne yapalım, bilmiyorum...

Yaşadığınız yerde bu olaydan sonra polisin davranışlarında bir değişiklik oldu mu?

Sanmıyorum. Aynı kral gibi yaşıyorlar. Yine arada kaynayan biz oluyoruz. Bu polis tutuksuz yargılanıyorsa, bize göre olay bitmiş demektir. Adam haklıymış görüntüsü veriliyor, özgürlüğüne bırakılıyor. Suç işlememiş, normal halinde bir vatandaşa bunu yapıyorlar, buna üzülüyoruz. Bu yetmiyormuş gibi, abimizi cezalandırıyorlar. Biz adalete güveniyorduk. Eskiden polise de aileden biriymiş gibi bakardık, bizdenmiş gibi görürdük. Şimdi ne bileyim, nefret ediyoruz. Polise karşı bir şey yapacağımız yok da, soğuk bakıyoruz artık. Polis orada duruyorsa arka sokaktan dolaniyorum ki, görmeyeyim. Akrabalarım arasında pek çok polis de var, onları görünce de aynı şeyi hissedeceğim. “Biz hepimiz biriz, siz vatandaşsınız, biz devletiz” hesabına getiriyorlar. Ama sen dua et, vatandaş bir birleşsin, o zaman seni de tanımaz, kimseyi de tanımaz. Yeter ki vatandaş birlik olsun.

Muhafazakâr kuşatmaya liberal destek

"Türkiye'de liberalizm bir Faust öyküsü oldu." Sosyal antropolog Aykan Erdemir'in Goethe'nin ünlü "ruh satma" eserini hatırlayıp hatırlatması boşuna değil. "Türkiye'de Farklı Olmak –Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler" başlıklı araştırma küçük bir kıyamet kopardı. Araştırma, Türkiye'de AKP'nin iktidarında muhafazakârlığın hangi kanallarda derinleştiğine dikkat çekiyor, muhafazakârların düşüncelerini ve hayat tarzlarını paylaşmayanlara karşı baskıcı ve ayrımcı davrandıklarını ortaya koyuyordu. Bugüne kadar dindarların, örneğin başörtülü kesimlerin uğradığı ayrımcılıkları dile getiren araştırmalarıyla defalarca gündeme gelen Binnaz Toprak, hiç alışık olmadığı üzere muhafazakâr ve liberal kalemler tarafından topa tutuldu. Örneğin Şahin Alpay, HaberTürk'te Binnaz Toprak'ı bilimsel metodolojiden uzak bir araştırma yapmakla eleştirdi. Ayşe Buğra'nın verdiği metodoloji dersinin ardından üzerine bir ağırlık çöксе de, iddiasını Zaman'daki yazısında tekrarlamayı tercih etti. Emre Aköz, Sabah'taki köşesinde Toprak'ı "bilim kisvesi altında gazetecilik" yapmakla eleştirdi. Hatta, Perihan Mağden, Ayşe Arman'la Binnaz Toprak'ı aynı kefeye koydu Radikal'de. Gökhan Özgün, Taraf'taki köşesinden Toprak'ı "cemaat düşmanı", dahası "özel harpçi" olmakla suçladı. Muhafazakârların feryad ü feganını anladık da, liberallere ne oldu? Tanıl Bora'nın "dolaylı iktidar sorumluluğu" dediği şey tam da bu herhalde. Tabii bir de iklim faktörü var. Geriye bakınca, bu ideolojik iklimin oluşumunu Abant Toplantıları'nda görmek mümkün. 28 Şubat'ı takip eden günlerde Abant'ta alevlenen birlik ateşinden kimi münevverler doğrudan, kimileri de dolaylı feyz aldı. Gülen cemaatinin iktisadî ve ideolojik işbirlikliliği, bu feyzi, prestij ve statü de sağlar hale getirdi. Ve neticede bu iklim oluştu. Bu, öyle bir ideolojik hegemonya ki, Faust'vari uzlaşmalar yaratmakta üstüne yok. Toplumunu usul usul kuşatan muhafazakârlığı sergileyen "Türkiye'de Farklı Olmak" araştırmasına ateş püsküren "serbest radikaller" yaptıkları uzlaşmanın gereğini yerine getiriyor. Dolayısıyla, bu "tarihi uzlaşma"nın kökenlerine ve bugün geldiği noktaya yakından bakmakta fayda var...

Mete Tunçay, 25 Mart 1974'te, Yeni Halkçı'da yayınlanan "Bilineceği Bilmek, İnanılacağı İnanmak" başlıklı yazısında sağcıların Marksistlerin dinle kurduğu ilişkiyi birbirleriyle paradoks oluşturan iki şekilde eleştirdiğini söylemişti: "Dinlerine bağlı aşağı sınıfların karşısına geçince 'Marksizm din düşmanıdır' derler; dinleri hor görmeyi öğrenmiş 'aydın'ların karşısında ise Marksizm'in bir din olduğunu söylerler." Tunçay'ın ifade ettiği paradoksun en kâmil örneklerinden biri herhalde Fethullah Gülen'dir. İşte bir örnek: Gülen, "Maddecilik Fikri İflas Etmiştir" başlıklı, 26 Mart 2007 tarihli yazısının bir-iki paragrafında materyalizmi irdeledikten sonra, Marx'ın onu nasıl tarihsel materyalizme tercüme ettiğini anlatıyor: "Marks'a göre her şey bir bakıma maddenin hasilıdır. 'Bir insan, iktisadî durumunu düzenlerse her türlü huzur ve saadet arkadan gelir' demektir. Ortaya attığı fikirler herkes tarafından hüsnü kabul görmemiş, hem Müslümanlar, hem Batılı düşünürler, hem de pek çok milliyetçi

tarafından daha o zaman cerh edilmiştir. Aynı zamanda onun düşüncelerinin menba ve menşe itibarıyla madde olarak çok eski mad-diye fikrine dayalı olduğu, tekâmül ve içtimâî hayat mevzuunda Hegel'in düşüncelerini alt üst ederek papağan gibi onun sözlerini tekrar ettiği dile getirilmiştir."

Marx'ın iktisadî hareketler konusunda "doğruya yakın şeyler" söylediğini kabul eden Gülen, şerhini de esirgemiyor: "Bu kadar mecruh bir adamın, -affeder-siniz- atnasyon bir sözünün her şeyden önce hüccet kabul edilmesi garip değil mi!..."

26 Mayıs 2006'da aynı sitede yayınlanan ve Bakara Suresi'nin 78. ayetini tefsir eden kısa yazısında ise Marksizmi ve komünizmi kapitalizmle aynı kefeye koyup şöyle diyor: "(Bunların) temelinde esasî dinden kaçışa dayanan hep bu kuruntu, ütopya ve kehanetler vardır. Şimdi, eğer bir toplumda aydın doğru tespitte bulunamıyor, yarı münevver ve gafil kitleler de bu türlü tutarsız kehanetler arkasından koşuyorsa, topyekûn bir millet hiç olmazların ağında yok olmaya namzet demektir."

Abant Toplantıları, Gülen Cemaati'nin orta sınıflara makûl hararetle bir "dindarlık" çerçevesi sunmasının zeminini oluşturdu. Bu yeni çerçevenin "makûl" olma özelliğini hızla yitirdiğini Binnaz Toprak'ın araştırmasıyla görmüş olduk.

Bu alıntıların nedeni, Gülen'in Marksist olmadığını ispat etmek değil elbette. Marksizme "cerh edilmiş" (yaralanmış) bir düşünce gözüyle baktığı için "Hoca Efendi"yi eleştirmek de bir o kadar absürd olur. Gülen'in bu cümleleri "dinlerine bağlı aşağı sınıflara" hitaben söylediğini kestirmek zor değil. Tunçay, 2003'teki "Savaş ve Demokrasi" konulu Abant Platformu'nun açılışında yaptığı konuşmada Karl Marx'a gönderme yaparak Irak Savaşı babında "yoksa orada öngörüldüğü gibi kapitalizmden barbarlık çağına mı geçtik?" diye sorarken "Hoca Efendi" bu paragrafları yazmamıştı henüz. Tunçay'ın, Fethullah Gülen'in onursal başkanı olduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın (GYV) ev sahipliğinde yapılan bu toplantının açılış konuşmasında Marx'a gönderme yapmasının ardında belirgin bir hınzırlık aramak istiyor gönül. Lâkin, GYV'nin, Tunçay gibi nicelerini Abant'ta ağırlayıp Gülen cemaati için yükte hafif, pahada ağır bir halkla ilişkiler kampanyası düzenlemesinin ardındaki hınzırlık son tahlilde Tunçay'inkini sollamış görünüyor.

1994'te, RP yükselir, dönemin aydın ve gazetecileri o güne kadar büyük oranda görmezlikten geldikleri, yeterince entere-san bulmadıkları kocaman bir kalabalığı yakın takibe alırken başlatmıştı Gülen bu halkla ilişkiler hareketini. Önce GYV'yi kurmuş, tanıtım kokteylinde ilk kez medya karşısına çıkarak vakfı onurlandırmıştı. 1980'lerden bu yana çığ gibi büyüyen cemaatin görünmezlik politikası böylece değişmiş oldu. GYV'nin işlevi, "Gülen'in onursal başkanı olduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı..." diye başlayıp hemen her kesimce saygınlığı tescillenmiş bir dizi ismin listelendiği haberlerin basında yer alacağı türden faaliyetler gerçekleştirmekti. İftar davetlerine laik, solcu, liberal, hatta Kemalist ünlüleri çağırarak, "hoşgörü ödülleri" vererek bu işlevi lâyıkıyla yerine getirdi. RP'nin soluğu 28 Şubat'ta ke-sildiğinde, Gülen Cemaati'nin elinde yük-lüce bir halkla ilişkiler materyali çoktan birikmişti. Yılda iki kez düzenlenen Abant Toplantıları bu materyalin konsolidasyonu görünümündeydi. Cemaat adeta "entelektüel hayatta ben de varım" diyerek, çoktan güçlendiği ekonomi ve bürokrasideki varlığına meşruiyet ürettiyordu. Bu da, dokunulunca hemen her kesimden çeşitli tonlarda "ah"lar çıkmasına sebep olan konuları "cesurca" tartışarak, yani risk alarak mümkündü. Cemaat, Abant Toplantıları sayesinde bu riski liberallerle paylaşmış ve bir taşla bir sürü kuş vurmuş oluyordu.

Pazarlama stratejisi

Abant Toplantılarının ilk ikisi, 28 Şubat süreci devam etmekteyken, 1998 ve 1999 yıllarında gerçekleşti. Konu "akıl ve vahy" arasındaki ilişkilerdi. İlk toplantı-

nın sonuç bildirisinde “bu iki kavramın sanıldığından daha uyumlu olduğu” görüşüne varıldı: “İslâm düşünce tarihinde aklın önemini küçümseyen bazı anlayışlar olmasına rağmen hakim çizgi, vahy ile akıl arasında bir zıtlık bulunmadığıdır. Her mümin aklını kullanmak zorundadır. Hiçbir fert veya zümre dinin anlaşılması ve yorumlanması hususunda ilâhî bir yetkiye sahip olduğu iddiasında bulunamaz.”

Bu cümlelerle akıl sahipleri iman sahiplerine, iman sahipleri de akıl sahiplerine pazarlanıyordu. Aslında cemaatin bundan sonraki varlık sebebi, örneğin AKP’nin doğumunda ebe olarak hazır bulunması, tam da 80’lerde temelleri atılmaya başlanıp ‘90’larda olgunlaştırılan bu pazarlama stratejisinin bir sonucuydu. Bildirinin üçüncü maddesinde ise “hakimiyet” kavramının İslâm Dünyası’nda yarattığı kargaşadan söz ediliyor ve Kur’an’da ifade edilen “Allah hakimiyeti” ile “hakimiyet kayıtsız şartsız millettir” ilkesi arasında bir çelişki bulunmadığı da söyleniyordu: “Hakimiyet milletindir ifadesi, ‘hakimiyet bir ferdin, sınıfın, zümrenin tabîi veya ilâhî hakkı değildir’ anlamına gelir; siyasî mânâda ‘millî irade’yi esas almak ve onun üstünde bir güç tanınamak demektir.” Devamında, yerinde bir tespitle “devletin metafizik ve siyasî anlamda kutsallığı bulunmayan beşerî bir kurum” olduğu vurgulanıyor, Türkiye’deki sıkıntının devletin vatandaşların yaşam tarzına müdahalesinden kaynaklandığı ifade ediliyordu. Çare, demokrasiydi. Söylenenlerde bir yanlışlık yoktu, bunlar zaten genel kabul gören ilkelerdi, lâkin bu ilkelerin “Fethullah Gülen’in onursal başkanı olduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı’nın düzenlediği Abant Toplantısı’ndan sonuç bildirgesi olarak çıkması elbette ezber bozan bir nitelikteydi. Bildirinin altında imzası bulunanlar arasında ilâhiyatçıların, Gülen cemaatine çeşitli mesafelerdeki gazetecilerin yanı sıra, “Dünyada ve Türkiye’de Laiklik Komisyonu” olarak bir araya gelen ekipteki Cüneyt Ülsever, Mehmet Ali Kılıçbay ve Yargıtay başkanlığı yapan Sami Selçuk da vardı. Bu ilk toplantı yeterli görülmemiş olacak ki, “Din, Devlet ve Toplum” başlığı altında aşağı yukarı benzer konuların tartışıldığı bir toplantı daha yapıldı. Katılımcı listesi zenginleşmiş, “dışarıklı” kontenjanında Gündüz Aktan, Toktamış Ateş, Ruşen Çakır, Avni Özgürel, Elizabeth Özdamga yerlerini almışlardı. Katılımcı listesini mühim kılan, İslâm’ın yeni siyasal ve dahi iktisadî hallerini çeşitli düzeydeki çalışmalarına, yazılarına konu edinilenlerle, Gülen gibi birinin takipçileriyle asla ve kat’a yan yana oturamayacakları düşünülenleri kapsamasıydı. Toplantıların amacı, 28 Şubat’ta birbirine darılan dindarlarla devleti barıştırmaktı. Abant Toplantıları tek başına bunun için yeterli olamazdı elbette. Benzer onlarca çabayla devlet ve dindarlar o denli barıştılar ki, arkasındaki Gülen desteğiyle birlikte AKP’ye herhangi bir alternatif düşünülemez oldu. Şimdi belki de “akıl ve vahy” değilse bile, “vahy ve siyaset” ikilisinin yeniden

düşünülmesinin vakti geldi. Ancak ne liberaller, ne de muhafazakârlar böylesi bir açılıma sıcak bakabilecekmiş gibi görünüyor. Binnaz Toprak ve ekibinin (İrfan Bozan, Tan Morgül, Nedim Şener) yaptıkları araştırma, muhafazakâr kesimlerin kendilerinden olmayanlara karşı baskılarını iktidarda olmanın da getirdiği bir özgüvenle artırdıklarını ortaya koyuyor. Ancak yaşam tarzına bu direkt müdahaleler, nedense, dindarlara olan baskı kadar acıtıcı bulunmuyor.

Makûl hararete dindarlık

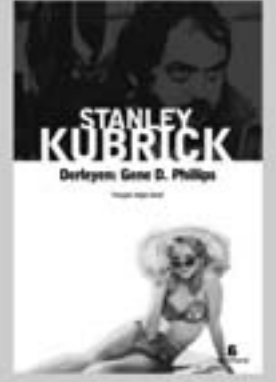
İkinci bildiride ilâhiyatçıların vurucu cümlesi, “Vahy ile akıl arasında bir uzlaşmazlık olduğunun kabul edilmesi halinde din ile ilim, devlet ile din ve hatta hayat ile din arasında gerginlik doğar” şeklindeydi. Böyle bir uzlaşmayı varsaymanın hayati önemi vurgulanıyor, bu varsayım adeta dayatılıyordu. Din-devlet ilişkileri babında ise konunun küresel-tarihsel çerçevesi kısaca çizildikten sonra, İslâm ve cumhuriyetin değerlerinin örtüştüğü ifade ediliyordu. Kısaca, devletten dinle kurduğu ilişkiyi rasyonel ve insancıl bir zemine oturtması talep ediliyordu. Haksız bir talep değildi. Dile getirildiği anda, cemaatin, yeni savuşturulmuş bir irtica tehdidinin ardından, sağduyulu kalabalıklara –daha çok orta sınıflara– makûl hararete bir “dindarlık” çerçevesi sunmasının zeminini oluşturdu. Aradan geçen zaman ve edinilen iktidar deneyimiyle bu yeni “dindarlık” çerçevesinin makûl olma özelliğini hızla yitirmeye başladığını Binnaz Toprak’ın araştırmasıyla görmüş olduk. Zaten ortaya çıkan “dindarlar baskıcı değildir demiyoruz, ama onlara da baskı uygulanıyor” şeklindeki itiraz da bu kaybı telafi etmeyi amaçlıyor.

Abant Toplantılarının üçüncüsü, “Demokratik Hukuk Devleti” başlığı altında, 2000 yılının temmuzunda yapıldı. Katılımcı listesi daha da zenginleşmişti. İkinci toplantıya kıdemlilerden Bülent Arınç’la (başkaları da var aslında, ama en kıdemlisi) katılan bugünkü AKP ekibi, üçüncüye Abdullah Gül’ü ve Cemil Çiçek’i de gönderdi. 2001’deki “Çoğulculuk ve Toplumsal Uzlaşma” toplantısı en renkli buluşmalardan biriydi. Katılımcılar arasında Mete Tunçay, Ali Yaşar Sarıbay, Davut Dursun, İlber Ortaylı, Kemal Karpaz ve Hrant Dink ilk göze çarpanlardı. 2004’teki yedinci Abant Toplantısı, Washington’da, John Hopkins Üniversitesi’nde yapıldı, konu “İslâm, Laiklik ve Demokrasi: Türk Tecrübesi” idi. Açılış konuşmasını “tarihin sonu” tezinin sahibi, Bush yönetiminin akıl hocalarından Francis Fukuyama yaptı. Oysa Washington, 2003’te yapılan ve Irak sorununa eğilinen “Savaş ve Demokrasi” toplantısı için daha uygun bir adrestir. Washington’da yapılan toplantıya katılmayan Gülen, esenlik mesajları göndermekle yetindi. Fukuyama ise açılış konuşmasını yapıp basın için gereken görüntüleri verdikten sonra salondan ayrıldı.

Sekizinci toplantı Brüksel’de, dokuzuncusu Paris’te, müslüman Türkiye’yle AB arasında sıcak ilişkiler kurmak heve-

SİNEMA

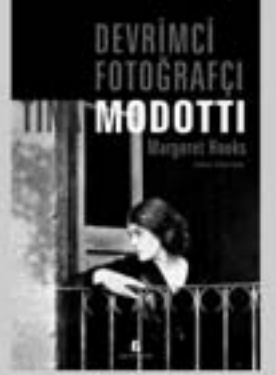
“Spartacus”, “2001: Bir Uzay Yolculuğu”, “Otomatik Portakal” ve “Gözleri Tamamen Kapalı”yla tanıdığımız ve 20. yüzyılın en büyük yönetmenlerinden olan Stanley Kubrick’in sinemaya bakışı, filmlerinin hazırlığına ayırdığı müthiş zaman ve dikkati ve yönetmenlik kumaşını anlatan bir kitap...

STANLEY KUBRICK
Derleyen: Gene D. Phillips
Türkçesi: Necla Dereli

FOTOĞRAF

Çektirdiği ve çektiği fotoğrafları, ünlü fotoğrafçı Edward Weston’la fırtınalı ilişkisi, Meksika’da Diego Rivera ve Frida Kahlo dahil olmak üzere dönemin sanatçı ve komünistleriyle iç içe süren, daha sonra komünist partideki faaliyetleriyle siyasal serüvenini devam ettiren Tina Modotti’nin etkileyici biyografisi...

DEVRİMCİ FOTOĞRAFÇI: TINA MODOTTI
Margaret Hooks
Türkçesi: Laleper Aytekin

FOTOĞRAF

“Herhangi bir insanın vahşetin en amansız boyutlarını gösteren fotoğrafları ilk defa karşılaşması, bir tür ifşadır, bir bakıma modern bir ifşa. Ben kendi payıma bu ifşayı, Temmuz 1945’te bir kitapçıda tesadüfen gördüğüm Bergen-Belsen ve Dachau kamplarının fotoğraflarını görünce yaşadım. O güne değin fotoğraflarda -ya da gerçek hayatta- görmüş olduğum hiçbir şey, içimi bu denli keskince, derinden ve anında deşmemişti.”

FOTOĞRAF ÜZERİNE
Susan Sontag
Türkçesi: Osman Akınhay

ANI-ANLATI

Yazar David Rieff, annesi Susan Sontag’ın ölümüne yol açan son kanserine yakalandığı andan son dakikalarına kadar birlikte yaşadıklarını anlattığı bu kitabında, annesinin görüşlerinin gölgesinde, Batı kültüründe ölüm karşısında alınan tavırları da dokunaklı bir süzgeçten geçiriyor ve son sözü yine Sontag’ın bir cümlesiyle söylüyor: “Hüzün vadisine gelince kanatlarını aç.”

ÖLÜM DENİZİNDE YÜZMEK
David Rieff
Türkçesi: Pınar Savaş

siyle yapıldı. Onbirinci ve onikinci toplantılarda Türkiye ve Ortadoğu'nun birbirlerine karşılıklı olarak ne ifade ettikleri tartışıldı. Onüçüncü toplantı tek kelimeyle "devrimci" bir öz taşıyordu. Gülen Cemaati, Aleviliği konuşacaktı. Tahmin edilebileceği üzere, ilk kez sert bir muhalefetle karşılaştı. Bu toplantı, bugün AKP'nin "siyasî talepte bulunmayacaksan, ibadethanen benden" şeklinde özetlenebilecek Alevi açılımının temelini oluşturdu. Toplantının ortak bir deklarasyon çıkmadı. Zaten tartışmaları uzattığı için deklarasyonlar terkedilmiş, asgari müştereklerden mürekkep niyet mektupları dönemine geçilmişti. Bu toplantıdan o da çıkmadı ve bir "değerlendirme metni"yle yetinildi. Aleviler, özetle, "Gülen Cemaati hangi gerekçeyle bizim sorunlarımızı bizsiz konuşuyor" diye dile getirdiler tepkilerini. Toplantıya katılan ve Alevilerle Sünniler arasındaki sorunların yapay çatışmalarından çıktığını söyleyen Alevi Federasyonları Başkanı Doğan Bermek bile, konuşmaların çok yüzeysel olduğunu söyledi. Mete Tunçay, toplantıya yönelik eleştirilere, kantarın topuzunu kaçırdığını düşündüğü Akşam yazarı Bülent Şanlıkan'a yazdığı bir mektupla cevap verdi: *"Abant Platformu Fethullah Hoca'nın gölgesinde çalışan, hükümet yandaşı bir oluşum değildir; tümüyle özerktir. Yapacağı toplantıların konularını ve katılımcılarını kendi yönetim kurulu belirlemektedir. Bu kurul üyeleri de, Sünni müslüman müminlerden ibaret olmayıp, aralarında-benim gibi- bilinemezci (agnostik) olanlar da bulunmaktadır."*

"Tek Türkiye"

Müteakip toplantılarda platform önce yeni anayasayı, bir kez daha AB'yi ve nihayet 2008 yılında da Kürt sorununu tartıştı. "Kürt Sorunu: Barışı ve Geleceği Birlikte Aramak" başlıklı toplantının aslında Mart 2008'de, Diyarbakır'da yapılması planlanıyordu. Ancak güvenlik nedeniyle temmuzda Abant'ta gerçekleştirildi. Zira Diyarbakır Demokratik Halk İnisiyatifi "Hiçbir onurlu Kürtün Abant Platformu benzeri tartışmalara katılmaması gerektiğini bir kez daha belirtiyoruz. Bunu organize eden kesimleri de uyarıyor ve Diyarbakır'a gelmemeleri gerektiğini hatırlatıyoruz" şeklinde bir açıklamada yayınladı. Tunçay'ın açtığı toplantıda konuşma yapanlar arasında Eser Karakaş, Mehmet Altan, Ahmet Altan, Haşim Haşimi, Abdülmelik Fırat, Sedat Yurttaş, Kemal Sayar, Naci Bostancı, Ümit Fırat, Levent Köker, Soli Özel, Ayhan Aktar, Cengiz Çandar, Mustafa Akyol ilk dikkati çekenlerdi. Toplantının sonuç bildirisi tek kelimeyle genelgeçerdi. Ama cemaatin Kuzey Irak'ta kolej ve üniversite kurma çabalarının orta yerinde böyle bir konuyu kendisi halinde tartıştırması, tepkiyi de, sansasyonu da körükledi. Bildirgede, özetle, Türkiye'nin demokratikleşmesi, Güneydoğu Anadolu'ya bir miktar yatırım yapılması, anadilde eğitim vb. hakların tanınması halinde, zaten Türkiye'yi bölmek istemeyen Kürtlerin uysallaşacakları iddia ediliyordu. Aslına bakılırsa, bildiri metninin

en anlamlı cümlesi "Kimsenin elinde kitlelerin vekaleti yoktur. Bu nedenle bir toplum adına konuşmayı, bir temsil niteliği öne sürmeyi çözümü zorlaştıran bir üslup ve muhakeme tarzı olarak görüyoruz" şeklindeydi ve açıkça etkinliğin Diyarbakır'da yapılmasını engelleyen AD-Hİ'yi hedefliyordu. (Bu cümlelerin örneğin Abant Platformu'nun kimi hangi hakla temsil ettiğini sorunsallaştırmaya giriş babında kurulmaması hayli üzücü.)

GYV, Diyarbakır düşündüren vazgeçmedi. 13 Eylül'de toplantının sonuç bildirisinin tartışılacağı ve Diyarbakırlı "elitlerin" katılacağı bir başka toplantı düzenlemek için uğraş verdi. Çağrı, Diyarbakır Ticaret Odası Başkanı Mehmet Kaya, Diyarbakır Ticaret Borsası Başkanı Fahrettin Akyıl, Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Alican Ebadiñoğlu, Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı Raif Türk, Güneydoğu Sanayicileri ve İşadamları Derneği Başkanı Şahismail Bedirhanoglu tarafından yapıldı. İşler yolunda giderse Abant Platformu'nu temsilen Ankara ve İstanbul'dan da katılım olacaktı. Lâkin Diyarbakır Demokratik Halk İnisiyatifi bir açıklama daha yaptı ve toplantı yine iptal edildi.

Kürt sorununun Diyarbakır'da tartışılabilmesi, Abant Platformu'nun hangi çevrelerde, ne ölçüde meşru sayıldığı sorusunu getirdi akla. Aleviler de, Kürtler de yaşadıkları sorunları Gülen Cemaati'nin onlardan bağımsız bir şekilde tartışmasına itiraz ettiler. Bu itirazları değerlendiren Nasuhi Güngör, Abant Toplantılarının aldığı tepkinin muhtemel sebeplerine dikkat çekti:

"Abant Platformu, GYV bünyesinde faaliyet gösteriyor. Vakfın Fethullah Gülen'e yakınlığı da malûm. Bu arada Gülen Cemaati'nin geçen yıl Kurban Bayramı'nda Güneydoğu'da geniş çaplı bir yardım organizasyonu gerçekleştirdiğini, yine aynı grubun Güneydoğu'da çok sayıda okul açtığını da not edelim. (...) Farklı çevrelerden katılım sağlansa da, Abant Platformu'nun attığı adımlar, Gülen Cemaati'yle birlikte değerlendiriliyor. Cemaatin Kürt sorununa yönelik geliştirdiği ilginin gün geçtikçe arttığını rahatça söyleyebiliriz. Üstelik bu ilgi, Kuzey Irak'a açılan çok sayıda Türk okuluyla birlikte sınırın ötesine geçmiş durumda. Meseleyi en uç sınırlarda tartışan, bunun için pek çok tehdidi ve riski göze alan bir gayret var ortada. Ama bir o kadar can sıkıcı işler de var. Bunları değerlendirmeden resmin tamamını görmek zor. Mesele, geçen yıl itibarıyla Samanyolu televizyonunda yayına giren ve 'Tek Türkiye' adıyla izlenme rekorları kıran diziyi ne demeli? Kışkırtıcı ve aşağılayıcı bir üslupla köhne bir sağcılığın tezlerini ekrana taşıyan bu dizinin hangi akla hizmet ettiğini anlamak gerçekten zor. Acaba Abant toplantısında 'Tek Türkiye'nin herhangi bir bölümü seyredilseydi, katılımcıların tepkisi nasıl olurdu?" (26 Eylül 2008, Star)

Güngör'ün sözünü ettiği "Tek Türkiye" adlı dizinin hikâyesi bir Kürt köyünde geçiyor ve Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyelerinden Orhan Tekelioğlu'nun dediği üzere, Gülen Cemaati'nin Kürt sorunu için nasıl bir çözüm önerdiğini

Örneğin Şahin Alpay, "Benim gibi bir süre Marksizmi yeryüzünde cenneti kurmanın anahtarı sananlar, 'din halkın afyonudur' formülünün her şeyi açıkladığına inandık. Din toplumun afyonu değil, olsa olsa harcıdır" şeklindeki günah çıkarmayı andıran cümlelerini, neden Gülen'in yemek masasına saklıyor? Mete Tunçay neden Abant Platformu'na başkanlık ediyor? Cengiz Çandar, Mehmet Altan, Toktamış Ateş, Türkiye'nin çeşitli sorunlarını neden Gülen'in kurguladığı bir bağlamda tartışmak durumundalar?

ortaya koyuyor: "Bir imam, bir doktor ve bir öğretmen, birer karikatürden ibaret PKK'lılardan köyü koruyup onlara şefkat göstererek pekâlâ bu sorunu çözebilirler." Kürt sorununun yoksulluktan, eğitimsizlikten ve sağlık hizmetlerinin götürülememesinden çıktığını varsayan bu çözüm, Güngör'ün söylediği üzere, hayli sığ bir sağcılık barındırıyor.

"Deniz Gezmiş de burada olurdu"

Bu küçük örnek ve Gülen'in Marksizm eleştirisi değil ama, o eleştiriyi yaparken kullandığı dil, Abant'ta yaratılan diyalog ortamının hangi açılardan sorgulanması gerektiğini ortaya koyuyor. Zira GYV adına, Gülen tarafından inşa edilen bir bağlamda tarafların birbirlerini anlayıp asgari müştereklerini sıraladıkları bu diyalogdan kimin ne öğrendiği konusunda verilebilecek örnekler düşündürücü. "Dışarıklık" meşhurların Abant'ın gediklileri haline gelmelerinin, Zaman'da yazmalarının, STV'de, Mehtap TV'de programlara çıkmalarının Gülen Cemaati'ni dönüştürmekten ziyade, "dışarıklıkları" dönüştürmeye yaradığını görmek için müneccim olmaya gerek yok.

Örneğin Şahin Alpay, *"Benim gibi bir süre Marksizmi yeryüzünde cenneti kurmanın anahtarı sananlar, 'din halkın afyonudur' formülünün her şeyi açıkladığına inandık. Din toplumun afyonu değil, olsa olsa harcıdır"* şeklindeki günah çıkarmayı andıran cümlelerini neden Gülen'in yemek masasına saklıyor, hatta artık hayatta olmayan biri adına konuşup *"Deniz Gezmiş yaşasaydı, bugün bizden farklı düşünmez, o da bu masada olurdu"* diyebiliyor?

Bekir Coşkun, *"Zaten gözü sulu biri olarak, Fethullah Gülen'in niye çok ağladığını şimdi daha iyi anlayabiliyorum. Belki de sihirli iki kelime -hoşgörü ve barış- düşünülen ulusumuzun geleceği, sicim sicim gözyaşlarıyla çözülebilir. Bence asıl, akıllı İslâm akılsızına başkaldırmalıdır"* demek ihtiyacını neden onunla tanıştıktan sonra hissediyor? Mete Tunçay neden Abant Platformu'na başkanlık ediyor? Cengiz Çandar, Altan kardeşler, Toktamış Ateş, akla gelen ve gelmeyen bütün o "dışarıklıklar" neden Türkiye'nin çeşitli türden sorunlarını Gülen'in kurguladığı bir bağlamda tartışmak durumundalar?

Bütün bunlara verilecek en kestirme cevap, Fethullah Gülen'in ABD'nin öngördüğü Büyük Ortadoğu Projesi'nin vazgeçilmezi "ılımlı İslâm" modelinin taşıyıcısı, Abant Platformu gibi oluşumların da bu türden arayışlara payandalık ettiği olurdu herhalde. Keşke bu kadar basit olsaydı. Tanıl Bora, bu türden temsil ve işbirliklerinin temelinde çok daha derin bir şeyler yatabileceğine işaret ediyor. Birikim dergisinin Ekim 2008 sayısındaki "Sol, Liberalizm ve Sinizim" başlıklı yazısında çeşitli türden aydın tiplerinin 1990'lardaki değişim çizgisini açıklarken şunları söylüyor: *"(...) 'Türk liberallerinin' şeditliğinde, gerek Yeni Sağ çığırın global eklenmesi içinde, gerekse Türkiye'deki 'statüko karşıtlığı' bağlamında ANAP ve AKP (buna Gülen Cemaati'ni eklememek için hiçbir sebep yok) hükümetlerine*

hayırhâh yaklaşımlarının ve angaje olmalarının payını da aramalıyız. Dolaylı iktidar 'sorumluluğu', tutarlılığın müşkülleşmesi pa-hasına, tutumları kemikleştiriyor."

Bora'dan yola çıkarak söz konusu ay-dınların, kendilerinde gördükleri "do-laylı iktidar sorumluluğu" ile toplumda arabulucu, tarafları birbirleriyle kaynaş-tırıcı, birbirlerinin değerlerine saygılı kı-lıcı bir işlev, dolayısıyla bir tür "sosyal sorumluluk projesi" bağlamında kendi-lerinden umulmayan ittifaklar içine gir-diklerini söyleyebiliriz. Bu ittifakların ne tür işlevler görebileceği noktasında ise Bora'nın işaret ettiği bir dönüşüm süreci-nin dinamiklerini bulmak mümkün:

"Liberal aydın (ve yarı aydın) türü, bir zamandır, sol ve milliyetçi-muhafazakâr mu-hitlerin köşe bucağındaki fideliklerden daha geniş bir üreme alanı bulmaya başladı. Bu, orta sınıfların kültür iklimindeki değişimle il-gilidir. Bu sosyal profil, onyıllardır şu veya bu biçimde solun kültürel ve politik etkisi al-tındaydı. Sola belirli bir ilgiyle, sempatiyle, en azından hayırhâh bakardı. (...) Yeni bir ay-dın zümresi kendisine alan açma mücade-le-sindedir ve o alan, esas itibarıyla solun zil-yedliğindeki arazide açılacaktır."

Tarihî uzlaşma

"Dışarıklık" ve "köklü" isimlerin verdiği hizmetin önemi de, söz konusu "yeni ay-dın zümresi"nin kendisine alan açma mücadelesi babında hayli mühim bir iş-lev görüyor. "Dışarıklık", "köklü" ve söy-lediklerinin doğruluğundan ancak şartlar bizi çok zorlarsa şüphe duyabileceğimiz aydınlar, 1990'larda ilk örneklerini Ali Bulaç, Mustafa İslamoğlu, Ahmet Taşge-tiren gibi isimlerle gördüğümüz, sonra-sında yüzlercesi ortaya çıkan bu "yeni aydın"ların masalarında oturarak onları "tanıdıklarını" ortaya koymuş oluyorlar. Bu durum, yenilere, aydın piyasasına gi-rerken sağlam referans verincevelerine oturma kolaylığı sağlıyor. Bunun da bir sakıncası olmayabilir. Ama böylesi bir iş-lev "köklü" ve "dışarıklılara" kendile-rinden alınan referanslarla ne yapıldığını ciddi anlamda takip etme sorumluluğu da yüklemeli, değil mi? Abant Plafor-mu'nda geniş bir kesime hoşgöründen, ba-rıştan, karşılıklı anlayıştan, anadilde eği-timden, kültürel haklardan, demokrasi-den bahseden metinlere "dışarıklık" ho-calarıyla birlikte imza atan "yeni aydın-lar", yalnızca kendilerine ayrılmış mecralardaki "yaşasın eski tas, eski hamam" di-yorlarsa, ortada bir yanlışlık yok mu? Da-hası, bu yanlışlıkta "yeni" ve "yerli"lerin sözlerine varlıklarıyla referans ve (özel-likle orta sınıfların gözünde) meşruiyet sağlayan "dışarıklıklar"ın da sorumluluk-larını bu toplantılardan nasıl bir beklen-tileri var? Bu beklentilerin akçalı ya da akçasız karşılıkları konusunda bir fikirim yok. Aydınlar da herkes kadar serbest pi-yasa koşulları altında yaşıyorlar. Dışar-

lıkların huzurunda günah çıkarmalarını Gülen'in nasıl yorumladığına gelince... Si-zintı'nın Eylül '92 sayısında yayınladığı yazıda diyor ki:

"Evet, herkes, her şey ve hatta materyalist-ler bile bugün Allah'a yöneliyorlar. Düne ka-dar her şeyi maddede arayan, mânâ ve rûha karşı bütün bütün kapalı, Marksizmin başka hiçbir alternatife tahammülü olmayan sofula-rı bile, bu cebri yöneliştiren kendilerini alamı-yorlar. Evet, daha düne kadar, madde ve onun mahdût dünyası dışında hiçbir şey tanımayan bir kısım pozitivist kafalar bile bugün, uyku-larındaki hırıltıların ritmini değiştirip daha mûnis, daha yumuşak sesler çıkarmaya başla-dılar. Evet, artık, maddeciler arasında dahi, genç-ihtiyar, bilgili-bilgisiz, halk-düşünce in-sanı, dünya kadar dini merak eden var..."

Belki de sadece meraklandı. Başlangıç-ta cemaate kendi çalışma alanlarının he-yecan verici, kafesinden yeni çıkan bir an-tropolojik kobay gözüyle baktılar. Sonra alıştılar. Onlara başka hiçbir kesimin gös-termediği kayıtsız-şartsız saygıyla yakla-şan gençlerin "munis" bakışlarını, karşı-larında heyecandan titreyen seslerini, diklenmeyen delikanlılıklarını sevdiler... Kim bilir neler vardı ardında bu sürecin? Ama artık bunlar önemli değil. Önemli olan, "dışarıklıkların" Fethullah Gülen'le ve AKP'yle yaptıkları "tarihsel uzlaş-ma"nın, kendi söylemlerinin meşruiyeti-ni ne şekilde etkilediğinin farkına varma-ları gerektiği.

"Tarihsel uzlaşma", İtalyan Komünist Partisi'nin 1960'lardan sonra geliştirdiği bir stratejiydi. Temelinde Katolik halkla onun dilinde konuşma ihtiyacı yatıyordu. Hatırlarsınız, 1990'ların ortalarında RP, 2002'de ise AKP için aslında solun temsil etmesi gereken düşünceleri dillendirdikle-ri söylenirdi. AKP'nin RP çizgisinden ko-parken Abant'tan ilham aldığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü partinin kurgulayıcı-larının birçoğu bu toplantıların doğal mü-davimleri durumundaydılar. Kendilerinin olmayan bir sosyeteye takdimleri de Abant'ta gerçekleşti. Abant'ın işlevi, "dı-şarıklıklar" açısından arkasında geniş bir halk desteği bulunan (şu anda en yüksek oy oranına AKP sahip, Gülen Cemaati ise memleketin en aktif toplumsal kesimlerini barındırıyor), iktidara yakın, kendilerine saygıyla yaklaşan bu genç ve dinamik, de-ğil milletvekili, başbakan bile olsalar hep "hocası" olarak kalınabilecek insanlarla empati kurmalarına imkân sağlamak ol-du. Bu arada, iktidara yakınlığın tadını çı-kardılar. AKP'nin Kürt, Alevi vb. sorunla-ra ilişkin açılımları, Gülen Cemaati'nin-kindenden daha görünür ve bu yüzden eleştiri-leri o göğüsüyor. Galiba "dışarıklıklı-lar"ın görünenden yola çıkarak, görünme-yenler konusunda biraz daha titizlenmele-rinin vakti geldi. Ya da, AKP'nin tek alter-natifinin Ergenekon olduğunu söyleyecek kadar siyasetten ve kendilerinden umud kestiklerine bakılırsa, onlar için çok geç.

Ayşe Çavdar

(1) Bu iki anekdot da Faruk Mercan'ın "Fethullah Gülen" kitabından, s. 177-178. 15 yıldır Aksiyon ve Zaman'da çalışan Mercan, Eylül 2008'de Gülen'i yere göğe koyamayan kitabının yayınlanmasından kısa bir süre sonra Zaman'daki görevinden ayrıldı. Söylentilere göre, Mercan'ın ayrılma nedeni, kitabın Doğan Ki-tap'tan yayınlanmamasıydı. Doğan Kitap, cemaat tarafından kapışılacağını düşünerek ilk baskıyı 50 bin adet yaptı. Ancak kitap henüz çok satanlar listesine girmiş değil.

SİYASET >

Dünyanın yaşayan en büyük Marksist tarihçisi E.J. Hobsbawm'ın bu kitabı, 1989'da, 200. yılı vesilesiyle Fransız Devrimi'nin günümüze gelen etkileri, Marksist ve revizyonist ekollere bağlı tarihçilerimizde uğradığı değişiklikleri ve iki yüz yılı aşkındır Devrim, Demokrasi ve Düzen dendiğinde güçlü izlerini halen nasıl koruduğunu anlatmaktadır...

SİYASET >

Kıbrıs ve bağıntısızlık hareketi konularındaki çalışmalarıyla bilinen akademisyen Mehmet Hasgüler'in derlediği bu çalışma, kendi dışındaki güçler ve uluslararası siyasi oyunlar arasında mütemadiyen statüsü değişen ve bu yüzden suni-gerçek kimlik arayışı bir türlü nihayete ermeyen Kıbrıslıların "Kıbrıslılık" meselesini etraflıca irdelemektedir...

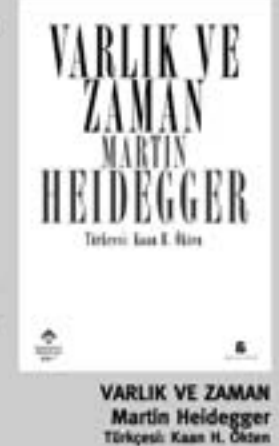
SİYASET >

'68'in ünlü devrimcilerinden Tark Ali, askeri darbeler, uçak kazaları, bombalı saldırılar, idamlar, beceriksiz siyasetçiler ve fanatik İslamcılarının eylemleriyle belirlenen kendi ülkesinin siyasal tarihini anlattığı bu kitabında, ABD'nin daimi tehditleriyle Pakistan'ın nasıl bir uçurumun kenarında durduğunu anlatmaktadır...

DÜŞÜNCE-FELSEFE >

20. yüzyılın en tartışmalı düşünürlerinden Martin Heidegger'in 38 yaşında elinden çıkmış olup, 2500 yıllık felsefe tarihinin hem doruk, hem de son noktası olma, ayrıca ve felsefeyi yeniden kurma iddiasına sahip bir başyapıt olan "Varlık ve Zaman", Türkçe'de aynı zaman bir Heidegger sözlükçesi yaratmış Kaan H. Ökten'in çevirisiyle...

Sosyal belediyeciliğin tasfiyesi

Yerel seçimler yaklaşırken kömür ve erzak yardımları politikasıyla gündeme gelen AKP tarzı belediyecilik, neoliberalizmle İslâmî muhafazakârlığın “mutlu evliliğini” temsil ediyor. Sermayenin çıkarları doğrultusundaki politikaların yoksullarda açtığı yaraların ağrılarını dindirecek deva olarak “İslâmî hayırseverlik” modeli, özellikle Anadolu kentlerinde ihtimamla uygulanıyor. Bu modeli ve uygulamaları “Eğreti Kamusalılık –Kayseri Örneğinde İslâmî Belediyeçilik” adlı kitabında inceleyen Mersin Üniversitesi öğretim üyesi Ali Ekber Doğan’ı dinliyoruz...

Türkiye’nin pek çok belediyesi 1994’ten beri RP-AKP yönetimlerinde. Buralarda geçerli olan İslâmî belediyecilik nasıl bir belediyecilik?

Ali Ekber Doğan: AKP’nin, Mart ‘94 seçimlerinde 25’e yakın şehir merkezinde başa gelen Refah Partisi çizgisiyle doğrudan bir ilişkisi var. Bazı değişikliklere rağmen onların uygulamalarıyla pek çok ortak özellikleri var. Personel azaltma bunun bir yüzüysen, hizmetleri özele yap-tırma, piyasadan satın alma da diğer yüzü. Mesela, belediyelerde çalışanların sayısını azaltarak, kalanları daha uzlaşmacı bir sendika olan Hizmet-İş’te örgütlenmeye zorlayarak personel giderlerini hızla düşürme siyaseti. Bu, başlarda, mesela 1993’teki ara seçimlerde başa gelen Gebze, Kağıthane gibi yerlerde bazı büyük olaylara yol açsa da, Refah Partili ve sonradan bu çizgide devam eden belediyelerin belirgin bir özelliği oldu. Mal ve hizmet ihtiyacını, üreterek değil de, dışarıdan satın alarak karşılama yoluna gittiler. Emek maliyetini düşürme, belediye-yi emek ilişkilerinin dışına çıkarma, neoliberalizmle yerel yönetimlerin dönüşümünün göstergelerinden biri oldu.

Bu işçi çıkarma politikası “kadrolaşma” mantığına ters değil mi?

Ters tabii. Ama klasik anlamda bir kadrolaşma siyaseti gütmedikleri anlamına geliyor bu. Daha ziyade, küçük ve orta ölçekli girişimciler üzerinden hizmet üretiminin esas alınması söz konusu. Ufak tefek kadro dağıtmaktan, insanları belediye-de memur veya işçi olarak beslemekten ziyade, onları çalıştıran ve çalıştırır-

ken kontrol edebilen insanları destekleyen bir politika bu. Tüccarlara, taşeron hizmet üretimi yapanlara kaynak aktararak iş yapmayı tercih ettiler. Sonuçta bu işleri yapanlar kendi insanları, bu anlamda bir kadrolaşma var. Ama CHP veya ANAP tarzı bir popülist siyaset anlayışı gütmədiler, yani belediyede insan çalıştırarak oy artırma yoluna, bunun üzerinden bir korporatizm üretme yoluna gitmediler. Yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan kolektif tüketim hizmetlerinin özelleştirilmesi İslâmcılarla başlamadı. Türkiye’de ANAP belediyeleriyle, dünyada da 1980’lerden beri genel bir eğilim olarak görülen bir şey bu. Sosyal yaşam alanları veya yerel alt-yapı hizmetlerinin özel girişimcilğe bırakılması neoliberal politikaların bir boyutu. ANAP’tan sonraki SHP’li belediyeler döneminde buna ara verildi, ama sonra onlar da taşeronlaşma uygulamalarına yönelmeye başlamışlardı. İslâmcılar bunu çok ileri boyutlara götürdüler. Mesela Tansaş gibi iktisadî girişimler özelleştirildi, belediye otobüsleri özel girişimcilere satıldı. Hatta belediyenin otolarını bile önce özel sektöre satıp sonra onlardan kiralama yoluna gittiler.

Bunun yeni bir kesimin zenginleştirilmesinin ötesinde, daha genel bir politikanın tezahürü olduğu söylenebilir mi? Belediyeyi bir hizmet şirketi olarak gören bir anlayış bu. Üretici, kamucu, piyasaya düzenleyici olarak müdahale eden belediyeciliği, yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamayı, alt sınıfların yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan sos-

yal belediyeciliği tasfiyeye dönük bir anlayış. Türkiye’de sosyal belediyecilik dört başı mamur bir şekilde oluşmadı belki ama, 1970’lerden beri –darbe döneminde bile– etkisi olan bir anlayıştı.

Neoliberalizme koşut giden bu anlayışla AKP belediyelerinin düsturu olan adil düzen iddiası çelişiyor mu?

Neoliberal anlayış farklı ülkelerde farklı biçimlerde yaşama geçirildi. Birçok ülkede muhafazakâr partilerin muhafazakârlıkla liberalizmi birleştiren politikaları etkili oldu. İngiltere, Fransa gibi ülkelerde, sendikalarla uzlaşarak, ama neoliberalizmin ihtiyaçlarını karşılayan bir sosyal-liberalizm çerçevesinde gelişti. Türkiye’de de İslâmcılar neoliberalizmle İslâmî motifli muhafazakârlığı birleştiren bir model ortaya koydular. Bu anlamda, sıradan bir merkez sağ veya sol partiden farklı bir belediyecilik yaptılar, bir sosyal politika demeti oluşturdular. Adil düzen söylemi bununla ilişkili. Ama çok daha ideolojik bir tanımlamaydı aslında bu. İslâmî enternasyonalizmi de içeriyordu. İslâmî kuralların belli ölçüde ekonomik yaşamda, daha az olmakla beraber sosyal yaşamda egemen kılınmasıyla adil bir düzenin kurulacağı iddia ediliyordu. Zenginleşirken, yoksulların, gariplerin gözetildiği bir model öngörülüyordu. Bu gözetme nasıl oluyor? Himayecilik, hayırseverlik biçiminde, bunu da geleneksel-kültürel değerler, başta da İslâmî kimlik ve değerler ekseninde tarif ederek yapıyorlar. Çok zor bir şey değilmiş gibi gözükabilir, ama bunu işgücünün yenden üretimi ve yoksullaştırmanın sorunsuz biçimde sürdürülmesi açısından bir modele dönüştürmek için yaygın siyasal ve sosyal örgütlenme ağına sahip olmanız gerekiyor. Bu model yine de adil düzen iddiasıyla çelişiyor, bu yüzden de Fazilet Partisi zamanından beri bu iddia tedavülden kalkmış gözüküyor.

Kayseri örneğinden yola çıkarsak, AKP belediyelerinde yoksullar nasıl gözetiliyor?

Burada yerelliğe izafe edilen bir hayırseverlik nosyonu var: “Kayseri hayırseverlerin şehridir” anlayışı ön plana çıkarılıyor. Belediye kendinin de altını kalın bir şekilde çizdiği bu hayırseverlik anlayışını kullanıyor. Vakıf ve dernekler ya da bireysel girişimler üzerinden yoksullara yardımların örgütlenmesini sağlıyor. Ben araştırma yaptığım Kayseri’de 16 aşevi vardı. Bunların demirbaşı, binası ve çalışanları belediyeye ait, onun dışında oraya gelen erzaklar vakıflardan, cemaatlerden geliyordu. Zaten cemaatlerle bu vakıf ve dernekler arasında doğrudan bir ilişki var. Cemaatlerin daha modern bir şekilde örgütlenmiş, yasal faaliyet yürütmesini kolaylaştıran biçimi bu. Aşevi dışında başka yardım faaliyetleri de var: Sünnet şölenleri, toplu nikâhlar ya da odun-kömür dağıtımı gibi şeyler. Bu yardım faaliyetlerinde de belediye kolaylaştırıcı, düzenleyici bir rol oynuyor. Bunlarda belediyenin bir zorlaması, yönlendirmesi de var, mesela belediyeden ihale alanlar, bir takım yardımlara zorlanıyor. **Bunu sosyal belediyecilik olarak gören-**

Tüketim hizmetlerinin özelleştirilmesi İslâmcılarla başlamadı. Türkiye’de 1980’lerden beri genel bir eğilim bu. İslâmcılar bunu çok ileri boyutlara götürdü. Belediyeyi bir hizmet şirketi olarak gören ve sosyal belediyeciliği tasfiyeye dönük bir anlayış bu.

ler de var. Kitabınızda bunun tepeden inme bir hayırseverlik, bir tür vicdan rahatlatma seansı olduğunu söylüyorsunuz...

Kitapta "eğreti kamusalılık" ifadesiyle kastettiğim bu aslında. Eğreti kamusalılık, vatandaşlık anlayışının aşınması ve kamusalılığın çöküşünün İslâm'ın yükselişi koşullarında kentlerde nasıl yaşandığını anlatmak için kullandığım bir kavram. Anayasadaki tanım, belediyelerin yerel halkın ortak ihtiyaçları için kurulduğunu söylüyor. Bu tanıma aykırı bir biçimde yerel ortak ihtiyaçlar özelleştiriliyor. Yalnızca çok altlara itilmiş, işsiz, çalışamayacak durumda olan, ya da çok daha önemlisi, çalışıyor olsa bile yaşamını sürdürebilecek gelire sahip olmayan işçi sınıfı kesimlerinin yardımlarla desteklenmesi, desteklenirken de örgütlenmesi söz konusu. Eski popülist siyasetin hakim olduğu dönemlerde, merkez partilerin yaptığı yardımlar siyasi sonucu doğrudan takip edilerek yapılmıyordu. İslâmcı belediyeler bu yardımı yaparken aynı zamanda bir örgütlenme yapıyorlar. Bugün bu yardımlar havaya gitmiyor: Belli insanların popülaritesini artıracak veya kontrol ettiği yerel halk üzerindeki egemenliğini sürdürecektir şekilde olmaktan ziyade, İslâmî cemaatlerin, grupların etkinliğini artıracak şekilde ve büyük ölçüde de partiyi güçlendirecek şekilde yapılıyor. Refah'tan bu yana gelen bu gelenek, sandık düzeyine kadar inen bir örgütlenme gücüne sahip. Belli bir kitle mobilizasyonu sağlıyor. Bu anlamda da klasik bir merkez partiden çok farklı. Şu anda böyle bir belediyeçilik yapabilen ve bu yardımları da kendi örgütlenmesini güçlendirebilecek biçimde kullanabilen tek parti AKP. **Kayseri'deki örgütlenmenin önemli bir ayağında "oturmalar" var...**

"Oturmalar", yerellikteki egemen kesimlerin kendilerini gayriresmî biçimde bir danışma meclisi olarak oluşturdukları bir yapı. Bunlar Camii Şerif mahallesindeki tarihî kapalıçarşıda dükkan sahibi olan tüccarlar; haftanın belli günleri bir araya geliyorlar. Bu etkinliğe biraz da manevî bir boyut katıyorlar. Oturma, dinî bilgileri güçlü birisinin Kur'an-ı Kerim'den pasajlar okumasıyla ya da İslâm tarihinden bir mesel anlatmasıyla başlıyor, bir süre onun üzerine tartıştıktan sonra, kimin başkan seçileceğinden imar planının nasıl şekilleneceğine kadar kentle ilgili her türlü konu konuşuluyor. Dışarıya kapalı, bu ekibe dahil olmayanların alınmadığı loncavari bir örgütlülük. Çekirdeğinde Camii Şerif mahallesindeki tüccarların olduğu bu yapı yayılarak, bugün bir sürü oturma grubu oluşmuş. Büyük ölçüde dinî cemaatlerin oturmaları biçiminde örgütlenmiş apartman oturmaları da var, aynı okulda okuyanlar ya da mezun olmuşlar, aynı sanayi sitesinde iş yapanlar oturma grupları oluşturabiliyorlar. Bu tür sosyal yaşam ilişkileri üzerinden şekillenen oturmalarda aile ölçeğinde, kadın-erkekli, pasta-börekli bir araya gelişler söz konusu. Dinî sohbet, meşveret, bu tarz sosyalleşmelerin üzerindeki haleyi ya da birleştirici manevî halkayı oluşturan

yor. Bütün binalarda bu oturmalar için ayrılmış daireler var ve apartmana veya siteye biri geldiği zaman mutlaka kapısı çalınıp buraya gelmek durumunda bırakılıyor. Anlatılanlardan biliyorum, bu öyle bir sosyal baskı ki, Alevi ya da dinsiz de olsanız sanki gitmek zorundaymışsınız gibi hissediyorsunuz...

Katılımcı demokrasiye bir örnek sayılmaz mı bu?

Neye katılıyorlar ki? Dinî konular veya apartmanla ilgili sorunlar konuşuluyor. O binada belli bir cemaatin yoğunlaşması varsa, ki bu çok mümkün, onun meseleleri konuşuluyor. Yani asıl konuşan yerel egemen bloku oluşturanlar. Bu kesim o kadar güçlü bir hegemonyaya sahip ki, diğer oturmalar onun taklidi, farklı ölçeklerde yeniden üretilmiş hali.

Kitapta, hegemonya stratejisi derken bahsettiğiniz "kentsel ittifak siyaseti"nin aktörleri buralardan mı çıkıyor?

Kayseri'de KOBİ sahipleri denilen bazı küçük ve orta boy işletme sahipleri ekonomik gelişmenin sürdürülmesine, artırılmasına dair bir model geliştiriyorlar. Kayseri'de 1-99 arası işçi çalıştıran işyerlerinin sayısı 1994'te 158 iken 1997'de 742'ye çıkıyor. Üç yıl gibi bir süre için çok ciddi bir artış bu. 2001'de bu sayı 929 oluyor. Bu, girişimcilerin ciddi bir biçimde gelişme trendi yakaladıklarını gösteriyor. İslâmcıların yerel ittifakı, her zaman sözü dinlenen yerel büyük ticaret sermayesinin değil de, bu kesimin önerdiği bir ittifak. Yereldeki büyük ticaret erbabı her zaman etkinlik sahibiydi aslında, mesela CHP'den kimin belediye başkanı olacağını da onlar belirliyordu. Ama 1994'te, KOBİ sahipleri yerel büyük sermayeyi iktidara etti. KOBİ sahipleri eskiden beri İslâmî parti geleneğinin en önemli destekleyicisi. Erbakan hareketi de Anadolu sermayesinin teşvik edilmesiyle ve onların desteğiyle ortaya çıkmıştı. İslâmcıların kentsel ittifak önerisi bu çerçeveye yoksulları da dahil edebildi. Bu model, yoksula yardım faaliyetleriyle biçimlendi. '94-'95'te başa geldiklerinde ikinci bir belediye olarak çalışan parti ve İslâmcı çevreler yardım dağıttıkları kesimi yerel sermayeyle kurulan kentsel ittifak modeline dahil edebileceklerini gösterdiler.

Bir yandan da kentsel dönüşüm projeleriyle yerlerinden koparılacak yeni toplu konutlara gönderilen yoksul gecekonduların sakınları var. Bu politikayla o kesimlere yüz çevirmiş olmuyorlar mı?

Burada onlar için önemli olan, bu olaylara direnişin tekil kalması, sadece kuyruğuna basılanın karşı çıkması. Direnişi, karşı çıkışı yerelikle sınırlı tuttukları sürece bunu sürdürebileceklerini düşünüyorlar. Bunu orada yaşayanların bir talih-sizliği, bir sorunu, bir yanlış neticesinde yaşanan bir şey gibi sunuyorlar. Bu onların sundukları modelde kırılma yaratır mı? Yaratabilir, sonuçta durağan bir şey değil bu. AKP ya da İslâmî siyaseti gü-

Ali Ekber Doğan

Eski popülist siyasetin hâkim olduğu dönemlerde, merkez partilerin yaptığı yardımlar, siyasi sonucu doğrudan takip edilerek yapılmıyordu. İslâmcı belediyeler bu yardımı yaparken aynı zamanda bir örgütlenme yapıyorlar.

denler eski modelin sürekli geçerli olmasını istiyor olabilir, ya da kentsel alana sermayenin bu kadar yüklenmesi, yoksul mahalleleri de istemesi biçiminde bir gelişmeyle bu kadar hızlı bir şekilde yüz yüze gelmek istemiyor olabilirler, ama bununla karşılaştıklarında da tepkileri yerel ölçekle, mahalle ve aile ölçeğiyle sınırlamaya çalışıyorlar. Kentsel dönüşüm karşısında bir takım yerel direnişler güçlenip bu direniş yerel ölçeği aşma potansiyeli taşıdığına da, onlara taviz verebiliyor ya da verdikleri tavizleri artırılabiliyorlar.

Bu "kutsal kentsel ittifak"ın neoliberalizmle kolayca bağdaştırılamadığı

kentsel dönüşüm gibi kriz anlarında İslâmî kesimin içinden farklı sesler çıkabilir mi? Birbiriyle rekabet eden cemaatler veya Millî Görüş geleneği içinden bir alternatif güç odağı oluşumuna dair ipuçları var mı?

Bunun ipuçlarını göremiyoruz. Bunu yapabilecek kesimler AKP'nin veya İslâmcıların daha liberal sayılabilecek, muhafazakârlıktan belli ölçüde uzaklaşmış kesimi. Hizbullah dışında çok fazla sermaye sistemini, özel mülkiyeti sorunsallaştıran bir zihniyete sahip değiller. O anlamda çok fazla katılar. Adıyaman, Kayseri ve Ankara gibi araştırma yaptığım şehirlerde gözlemlediğim kadarıyla, daha toplumsal muhafazakârlıktan uzak bir İslâmcılığı geliştirebilecek olanlar var, ama onlar da kendilerini siyasi demokrasi meselelerinde AKP'nin arkasında olma durumunda hissediyorlar. Sınıf siyaseti ve sosyal adaleti ikincil olarak görüyor ve bu tarz kaygılar üzerinden AKP'den kopmayı düşünmüyorlar. Özellikle Kürt meselesi konusunda daha liberal düşünen, sosyalistlerle ilişkiye geçmiş kişiler var, mesela Özgür-Der veya Mehmet Bekaroğlu çevresi. Bunlar sosyal adaleti dert edinen veya kapitalizmin ve neoliberalizmin yarattığı sıkıntıları karşı İslâmcılar içinde bir muhalefeti geliştirme potansiyeline sahip kişiler. Ama bunlar da başka meseleleri daha öncelikli gördüklerinden bu konulara fırsat bulamıyorlar. Kayseri bu anlamda böylesi bir alternatifin gelişemeyeceği kadar muhafazakâr bir İslâmcılıkla malul bir şehir. Adıyaman ve Adapazarı'nda İslâmî muhafazakârlıktan ziyade liberalizme, sola açık kimseler var. Bunların bir özelliği de, Kürt meselesi konusunda milliyetçi-muhafazakâr çizgiden, Türk-İslâm sentezinden uzaklaşmış, bunu sorgulayabilmiş olmaları, ki bu da önemli bir nokta tabii.

Mahalle bazındaki yardımlarda "hanım kolları"nın da etkinliği söz konusu değil mi?

Kadınlar çok önemli bir rol oynuyor. Yardıma muhtaç insanların tespitinde

belli cemaat önderleri veya muhtarlar hâkimken, bunların denetlenmesi ve dağıtım sürecinde kadın kolları etkin. Kadınlar yeni ihtiyaç sahiplerinin tespitinde, onlarla ilişkilerin derinleştirilmesi sürecinde birebir ilişkilenerken önemli roller oynuyorlar. Ve çok da hareketli bir grup bu. Sürekli bir yerlerde kermesler düzenleyip bir yandan yardımlar topluyorlar, bir yandan da ev kadınlarını sürekli mobilize ediyorlar. Kermesler gerçekten çok kritik önemde burada. Gerçekten kadınların enerjisini en iyi değerlendirebilen grup İslâmî belediyeler.

Yerel dağıtım örgütlenmesinin “karın-caları” diyebileceğimiz kadınların yerel siyasete dair bir konum talebi olmuyor mu? Mesela Kayseri Belediye Meclisi’nde kaç tane AKP’li kadın vardı?

Hiç yoktu. Kadınlar o cinsiyetçi işbölümünü kabul ediyor. İstanbul, Ankara gibi kimi yerlerde mahalle ve ev çalışması içinde sivrilmiş ve belli ölçüde temsil talebinde bulunan kadınlar var. Ama Kayseri’de muhafazakârlık daha hâkim olduğu için, İslâmî siyasetin sağladığı mobilizasyonla, inanmışlık ve adanmışlıkla bu işe giren kadınlar çok fazla söz sahibi olamıyorlar. Ondan ziyade, biz de çalışalım, biz de bu seferberliğe katkıda bulunalım anlayışı var.

DTP veya CHP belediyelerinde farklı bir model görebiliyor muyuz?

DTP’lilerde çok fazla bütünlüklü bir model yok. DTP’liler SHP’nin ‘89-’94 döneminde yaptığına benzer bir belediyeçilik yapıyorlar. Yerel halkın, özellikle yoksul kesimlerin ihtiyaçlarını gözetmeleri gerektiğini biliyorlar. Bunu personel sayısını çok fazla artırarak yapamıyorlar –SHP’liler böyle yapıyordu. Çok fazla taşeronlaştırma ve özelleştirmeye giderek veya sendikalı işçilerin kazanımlarına müdahale ederek bunu yapmayı da tercih edemiyorlar. Farklı bir denge kurmaları lâzım. Onların yapmaları daha mümkün olan şey gerçekten iyi bir yerel katılımı sağlayabilmek, ama nedense bunu da tercih etmiyorlar. Onlar da bir biçimde egemen çevrelerin tepkisini almaktan kaçınıyorlar. Belki de kitleyi kontrol edemeyeceklerini düşünüyorlar. Çok fazla özelleştirmeci değiller, bir hizmet şirketi gibi düşünmüyorlar. Yerel bir devlet olarak örgütlemeye çalışıyorlar. Kürtleri Kürtler yönetsin, Avrupa da teşvikleriyle, yatırım projeleriyle bunu desteklesin diyorlar. İşçi ve memurlarımıza da çok fazla ilişmeyelim, yoksa solculuğumuza hâlel gelir diye kendilerine özgü bir denge tutturuyorlar. Tabii özgün kolektif tüketim uygulamaları da var. Mesela Diyarbakır’da, Batman’da tandır evleri, kadın evleri veya çamaşırhaneler kuruyorlar. CHP’li ve MHP’li belediyelerse kendi meşreplerince neoliberal belediyeçiliği uyguluyorlar. Birincisi biraz daha kültür-sanat faaliyetlerine ağırlık verip personeliyle iyi geçinmeye çalışırken, ikincisi milliyetçi simgeler ve mekân düzenlemeleriyle ve gençliği örgütlemeye dönük işlerle ön plana çıkarıyorlar. Onlar da kamusalılığı gerileten büyük projecilik faaliyetleri yapıyorlar.

Yerel seçimler yaklaşırken AKP kömür atağına kalktı. Hükümet beşbuçuk yılda toplam 6 milyon ton kömür dağıtmış.

Rövanşçılık bir muhalefet gibi, ama “yaltakçı bir muhalefet”. Melih Gökçek de, egemenlerle çatışmadan, sosyal demokrasiye, sola, emeğe, işçi haklarına saldırarak, egemen kesimlere yaltaklanarak hesaplaşıyor sol belediyeçilikle.

Yerel halkın fikirlerinden ziyade, teknokratların düşüncelerinin ve büyük sermayenin ihtiyaçlarının göz önünde tutulduğu bir belediyeçilik yürütüyorlar. Bir de derinliği olmayan, örgütlenme kapasitesini artırmayan bir biçimde daha dar kapsamlı yoksula yardım faaliyetleri organize ediyorlar.

Ankara’da Gökçek ve Karayalçın gene karşı karşıya. Kitapta Gökçek’in 1994’ten beri benimsediği stratejiyi rövanşçılık olarak tanımlıyorsunuz. Nedir bu rövanşçılık?

Rövanşçılığın iki boyutu var. Birisi daha örtük ve geri planda olan, özellikle tek parti döneminde hayata geçirilen cumhuriyetin modernleşmeciliğine duyulan tepkiyle ilişkili. Gökçek bunu Kayseri veya Urfa’nın 28 Şubat’tan önceki belediye başkanlarının yaptığı gibi İslâmî tepkisel biçimde yapmıyor, ama ona göz kırpmıyor. Mesela, heykele tükürüyor, İslâmî motiflerle belediyenin amblemini değiştiriyor, eski modernleşmeye ait, Gençlik Parkı gibi yerleri tenhalaştırıyor, dönüştürmeye çalışıyor. Onun yerine Osmanlı ve Selçuklu kültürüne, cumhuriyet öncesine dair sembollerini ön plana çıkarıyor. Bunun dışında rövanşçılığın daha belirgin olan özelliği sola ve emeğe karşı olması. Özellikle Ankara’nın ‘70’lerde ve ‘89-’94 arasındaki sosyal belediyeçiliğini olumsuz bir deneyim olarak kodluyor ve ona karşı bir tepkiyi örgütliyor. Rövanşçılık bir muhalefet gibi, ama “yaltakçı bir muhalefet”. Melih Gökçek de, egemenlerle çatışmadan, sosyal demokrasiye,

sola, emeğe, işçi haklarına saldırarak, egemen kesimlere yaltaklanarak hesaplıyor sol belediyeçilikle. Onu bölücü, yıkıcı, komünist, halkın değerlerine, dine, aile yapısına aykırı, millî-manevî değerleri bozan bir şey olarak tanımlıyor. Bu rövanşçılık, aynı zamanda, modern cumhuriyet Ankara’sı yerine, Tanıl Bora’nın “Büyük Çankırı Projesi” olarak adlandırdığı gibi Ankara’yı muhafazakâr-milliyetçi bir şehir olarak yeniden kurma projesi güdüyor. Bu anlamda bir yandan egemenlere yaltaklanıyor, bir yandan bir şeyleri değiştirmeye çalışıyor. O yüzden yaltakçı muhalefet.

İslâmî belediyeçiliğin kent mekânında ki yansımaları neler?

Mekânda iki tür yansıması var: Bir neoliberalizmin, bir de muhafazakârlık ve İslâmîliğin yansımaları. Bunlar belli noktalarda birbirleriyle çelişen şeyler. Dünya kenti yapma adına, o şehrin büyümesiyle koşut olarak yapılan düzenlemeler diğer tercihlerle çelişebiliyor. Başlarda, Kayseri’de özellikle Şükrü Karatepe döneminde (1994-1998), İslâmî vurgunun ön planda olduğu bir dönem var. Kentin kamusal alanları kendi istedikleri şekilde dönüştürülüyor. Mesela merkezdeki Cumhuriyet Meydanı yeniden düzenleniyor. Buradaki sinema ve kütüphane gibi bazı yapı unsurları ortadan kaldırılıyor. Meydan genişletiliyor ve civardaki iki caminin etrafı açılarak meydana ekleniyor. Meydanın bir köşesine de yerellekle İslâmî değerleri birleştiren bir levha dikiliyor. Belediye bir de Cumhuriyet Meydanı’ndaki heykelin yerini değiştirmek ve saat kulesini kaldırmak istiyor. Ama bunlara izin verilmiyor ve belediye başkanı bu süreçte hapse giriyor. Yeni gelen kişi (Mehmet Özhasaki) bunlardan vazgeçiyor; varolan bir şeyleri kaldırmaktan ziyade, İslâmî ve cumhuriyet öncesi yapı unsurlarını meydana dahil etme yoluna gidiyor. Bunun dışında, şehrin fuar alanını da mesire alanına dönüştürerek ailelerin piknik yapacağı bir yer haline getiriyor. Büyük aile yapısına uygun yapıda organize edilen bu yerlerle eğlence mekânları da muhafazakâr bir kimliğe bürünüyor. Bu şekilde belediye kendi mekân temsilini sunuyor ve bu temsile insanları davet ediyor. Oranın yeniden yorumlanması ne kadar alıcı görürse, bu uygulamalar kabul edilmiş, o şehrin kimliği de bu projeler doğrultusunda dönüştürülmüş oluyor.

Bu, eklektik İslâmî-muhafazakâr mekân düzenlemesi pek çok yerde destek de buluyor aslında..

Bu, toplumun genel İslâmîleşmesi, İslâmî siyasetin gelişmesi ve toplumun muhafazakârlaşmasıyla ilişkili. Türkiye’ye uygun görülen elbise bu. Bunun alternatifi sosyal bir liberalizm olabilir, ama bunun için daha geniş, paylaşılabılır kaynaklar gerekiyor. Yoksulların sayısı arttıkça, İslâmî belediyeçilik modeli Türkiye’nin içinden çıkamadığı bir şeye dönüşüyor. Paylaşılabilecek kaynakların sınırlılığı, sermayenin sıkışmışlıklarından kaynaklanan neoliberalizmin alternatifi olmadığı düşüncesi, Türkiye’yi daha da muha-

fazakâr biçimde toplumun yeniden üretilmesine zorluyor.

Bunun bir alternatifi olabilir mi?

Olabilir tabii, çünkü özellikle kriz dönemlerinde belediyeçilik daha da önem kazanan bir şey. Halkın birçok ihtiyacını karşılamak konusunda belediyelerin görevleri var. Bunların daha ulaşılabilir olması, hizmet çeşitlerinin ucuzlatılarak çeşitlerinin artırılmasıyla mümkün olabilir. Mesele, bunun kaynakları var mı? Bu da şehirden şehire değişir. Sosyal adaletçi, halkın kendi kendisini yönetmesi ve yerel demokrasinin güçlenmesini hedefleyen bir alternatif, ekonomik olanakları daha gelişkin yerlerde daha mümkün. Bugünkü belediyeçilikte egemen olan şey, işin ekonomik boyutu; şehre sermayenin çekilmesi, yerel sermayenin güçlendirilmesi, birikim sorunlarının çözülmesi, inşaat-konut alanlarında yeni zenginleşme alanları yaratılması. İşçi sınıfının ihtiyaçlarını gözetilen bir sosyal boyut geri planda. Neoliberal anlayış ve siyasalarla ilişkilendirilebilecek bu ikili yönelim, belediye-yerel halk ilişkisini “eğreti kamusalılık” olarak tanımlanabilecek bir çerçeveye sokmuştur. Buna “eğreti kamusalılık” dememizin nedeni, bir yandan şeffaflık ve katılımcılık kavramlarını birer halkla ilişkiler faaliyetine dönüştürmek için tarihsel anlamlarından kopartılmış bir içerikle kurgulaması, bir yandan da ağırlık verdiği yoksula yardım, toplu sünnet ve düğün şölenleri, yaşlılara ücretsiz otobüs, öğrencilere burs, camilere ücretsiz elektrik, sağlık taraması gibi sosyal faaliyetlerin yurttaşlık hakkı temelinde kamu ile vatandaş/kentli arasında bir sorumluluk (ve yazılı olmasa da sosyal sözleşme) ilişkisi içinde yürütülmesidir. Belediyenin her geçen gün çeşitlendirdiği bu sosyal yardımların yerel kamuoyuna ve yararlanıcılara sunulmuş biçimi, bunların belediye başkanının, belli bir çevrenin (çoğunlukla İslamcılarının) ya da belli özel kişi ve kuruluşların himayeciliğine, hayırseverliğine, inayetine bağlı olduğunu göstermektedir. Yukarıdan aşağıya doğru örgütlenen bu işlerin diğer bir özelliği, her seferinde değişen bir ihtiyaç sahipleri grubuna olanak sunulması ve yararlanıcıların çoğunlukla işleri örgütleyenler (belediye, İslamcı çevre içindeki parti, dernek ve cemaat vakıfları) tarafından belirlenmesidir... Eğreti işlerde ve/veya koşullarda çalışabilen ücretlilerin toplumsal yeniden üretiminin eğretilmesi anlamına gelen yardımlar, her ne kadar yararlanıcıların önemli bir kısmının ayakta kalmasına hizmet etse de, günü kurtarma üzerine bina edilmiş “yaşamalarının eğretilmesini” besleyen bir işlev görmektedir. Yaşadığı sefalet durumunu değiştirmeye umudu ve özsaygısı azalmış, çocuklarının eğitimini eskisi gibi önemsemeyen, onları atölye, imalathane ve hatta sokaklarda çalışmaya zorlayan, dine ve cemaat ilişkilerine daha fazla yönelen bu insanlar ve aileleri için yaşam, eğretilmektedir –neoliberal hegemonyanın güçlü olduğu pek çok coğrafyada olduğu gibi.

Söyleşi: Didem Danış

MALTEPE - BAŞIBÜYÜK MAHALLESİNİN HUKUK SAVAŞI

Küçük, ama önemli bir zafer

Kentsel dönüşümün can yakan uygulamalarına karşı mücadele eden Başibüyük mahallesi, hukuk savaşının ilk raundunu kazandı. Belediye-TOKİ ittifakı, emlak piyasasının spekülatif rantının en önemli kanıtlarından olan Başibüyük’le ilgili “yenileme projesini” şıptınışı halletmeye çalışırsun, İstanbul 5. İdare Mahkemesi, yürütmeyi durdurma kararı aldı. Yerel seçimlere çeyrek kala, bu küçük, ama önemli zafer yıkımın gölgesindeki diğer mahalleler için de umut vaat ediyor...

Başibüyük’ün üzerinde bulunduğu arazi, Maltepe’nin o zamanki ANAP belediye yönetimi tarafından mahalle sakinlerine tapu dağıtmak üzere, 2000’de merkezi yönetimden alınıyor, ancak söz verildiği gibi mahalleliye verilmiyordu. 28 Mart 2004 yerel seçimlerine aynı sözleri vererek giren ve Başibüyük’ten yüzde 72 oy alan AKP’li Fikri Köse, seçim zaferinden dört ay sonra, 16 Temmuz 2004’te Büyükşehir Belediyesi ve TOKİ’yle üçlü protokol imzalamaya karar vererek mahallenin tamamını TOKİ’ye tahsis ediyordu. Yaklaşık iki ay önce, 5 Mayıs 2004’te, Toplu Konut Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle kamuoyunda “gecekondu affı kanunu” olarak bilinen 2981 no’lu ve 1984 tarihli İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler Kanunu’nun işletilmesi, tamamıyla TOKİ’nin yetkisine veriliyordu. Yani, TOKİ gecekondu tapu tahsis edip etmeme kararını vermeye tek yetkili kurum haline getiriliyordu. Böylece Başibüyük’ü yıkmak için hukuksal zemin hazırlanmıştı.

2004 eylülünde kabul edilen 1/5000 ölçekli E-5 Kuzey Nazım Planı 23 Ekim’e kadar askıda kalırken, planda kentsel dönüşüm alanı ilan edilen bölgeler arasında Maltepe’den Gülsuyu-Gülensu ve Başibüyük mahalleleri de yer alıyordu. Gülsuyu-Gülensu örgütlü bir şekilde planlara itiraz ederken, Başibüyük sesini çıkarmamıştı. 9 Ekim 2006’da ise üçlü protokole yapılan eklerle yıkım alanı 940 dönüme çıkarılarak Başibüyük mahallesi kâğıt üzerinde ortadan kaldırıldı.

Söz konusu gelişmeler karara bağlanırken, mahalle halkına danışma lüzumu görülmedi. Ancak 1 Nisan 2006’da nihai plandan haberdar olan mahalle sakinleri, beklenenin aksine, tepki vermekte gecikmedi. Özellikle 27 Şubat 2008 bir dönüm noktasıydı. Mahallede doğrudan yıkım yapmaktan çekinildiği için park alanına toplu konut dikip, bir kısım mahalleliyi nızalanıya oraya taşıyıp borçlandırdıktan sonra mahalle direnişini kırmayı hedefleyen belediye ve taşıyıcı firma, 27 Şubat’ta Başibüyük’e üç bin kişilik çevik kuvvet eşliğinde inşaat araçları getirdikten sonra direniş iyice alevlendi. Maltepe belediyesinin önüne inen büyük yürüyüşler düzenlendi, dayanışma çadırları kuruldu.

Bu arada hükümet de boş durmuyor, 22 Mart 2007’de 1/1000 ölçekli uygulama planlarını askıya çıkararak yıkımın yol haritasını somutlaştırıyordu. Mahalleli bu sefer planlara itiraz etme fırsatını kaçırmadı ve İdari mahkemede dava açtı. 1/1000 ölçekli uygulama planına yaptıkları itiraz, 5. İdare Mahkemesi’nce haklı bulundu. Başibüyük’lülerin avukatı Ziya Çelik, belirsizliğin daha 1/5000 ölçekli planlardan başladığını belirtiyor. Bu planın notlarında, 5393 no’lu belediye yasasının 73. maddesine göre, “dönüşüm namına boşaltılacak binalarda anlaşma yolu esastır” ifadesi açıkça kullanılıyor. Oysa Çelik’in belirttiği üzere, bırakın mahalleliyi planların şekillenmesine dahil etmeyi, protokolün tarafları olan be-

lediyeler ve TOKİ, henüz bölgede tam olarak kaç kişinin, hangi ekonomik şartlarda ikamet ettiğini araştırma-ya bile tenezzül etmemiş.

Bölgede yapılacak konutların konumunu netleştirmesi gereken 1/1000 ölçekli plan ise sadece 1/5000 ölçekli planla çalışmak ile kalmıyor, aynı zamanda arazi-deki pafta ve ada numaralarını bilinçli olarak tahrif ederek yıkılacak evleri proje sahası dışında gösteriyor. Ziya Çelik, şu ana kadar diğer mahkemelerin atalet içinde davrandıklarını, sadece TOKİ’nin yaptığı planlara ve oynamış pafta numaralarına bakarak “bu evler proje dahilinde değil” diyerek tepeden inme karar verdiğini vurguluyor. Fakat bu sefer öyle olmadı, İstanbul 5. İdare Mahkemesi Başibüyük’e bilirkişi gönderip davacı Osman Köse’nin evinin proje dahilinde olduğunu yerinde tespit etti. Ayrıca, bilirkişi raporunda, nazım planında bölgede 8860 kişinin ikamet etmesi öngörülürken, uygulama planından bu sayının 12 bin kişiye çıktığını ifade edilerek iki plan arasında bir uyumsuzluk saptandı. Ayrıca planlarda birbirinden niteliksel açıdan farklı ve

donatı alanlarıyla ayrılmış iki ayrı konut stoğunun amaçlandığı görüldü. Basitleştirelim, eski park alanına istiflenmiş toplu konutlarla onlardan ayrıntırılmış üst sınıflar için sitelerin olacağı daha yüksekteki, daha düşük yoğunluklu alan arasındaki sınıfsal fark kuşku uyandırdı. Avukat Ziya Çelik, tüm bu ilişkilerin rant yaratmak için bırakılan muğlaklıklar olduğunu, idarelerin eli çok güçlü olsa da “katılımcılık” söylemini yerine getirmenin böyle bir vizyonda imkânsızlaştığını, o yüzden de gayrihukukî süreçlerin devreye girdiğinin altını çiziyor.

Avukat Ziya Çelik ve Başibüyük Mahallesi’ni Güzelleştirme Derneği, mücadele sürecinde belediyeyle görüştükleri için sıklıkla eleştiriyeye maruz kalmıştı. Ancak Çelik, görüşme sürecinin, belediyenin “sizi mağdur etmeyeceğiz” iddialarının içinin boşluğunu gözler önüne koymak açısından zarurî olduğunu, mahallenin haklılığını hukukî süreçte de böyle savunduklarını söylüyor. Başibüyük’ün yine 1/1000 ölçekli uygulama planına Danıştay’da açtığı dava da müspet bir sonuç verirse, TOKİ’nin ve belediyelerin dillerine pelesenk ettikleri “katılımcı dönüşüm”e somut bir hal vermek zorunda kalacakları aşıkâr. İdare mahkemesindeki bu küçük, ama anlamlı kazanım tüm mahalleler için bir umut ışığı.

Ulus Atayurt

Romantik olmayan alternatif

“Kentsel dönüşüm”ün failleri “katılımcı demokrasi”yi dillerinden düşürmüyor. Oysa, yerel yönetimler ve TOKİ'nin elini neredeyse sonsuz güçlendiren yasal değişikliklere ve uygulamalara bakıldığında, halkın yönetimle ilişkisinin, katılımın aksine, “rıza gösterme” ve “biat etme” olduğu görülüyor. TOKİ ve belediyeler, ister Malatya'nın Beydağı, ister Mersin'in Turgutreis, isterse İstanbul'un Sulukule mahallesi olsun, önce hukukî gücünü kullanarak tahliye kararını veriyor, sonra da yerinden edileceklerle gönülsüz bir pazarlığa girip onları borçlandırarak kent çeperlerine sürüyor. Dakik bir saatin şaşmaz rakkası misali işleyen bu sürecin yegâne alternatif olmadığı biliniyor. Özellikle Güney Amerika'da “şehir hakkı” talebinin yükselmeye başladığı, insanların bireysel bir hak olarak tanımlanan “konut hakkı”nın ötesini sorgulayarak kenti bütün bir hak saydığı bir dönemdeyiz. “Şehir hakkı” çerçevesinde alternatif bir plan da, kaybetmekte olduğumuz Sulukule için önerildi.

Sulukule'deki yıkımlar sürer, semt halkı taksitlerini ödeyemeyecekleri için muhtemelen terk etmek zorunda kalacakları Taşoluk toplu konut yığınlarına taşınırken, 40 akademisyen ve aktivist STOP (Sınır Tanımayan Otonom Planlamacılar) adı altında bir araya gelerek Sulukule ahalisini yerinden etmeyecek ve finans, kültür, istihdam açısından sürdürülebilir bir Sulukule tasarlayarak belediyelerin alternatifsizliğini resmen çürüttü. STOP grubundan Mimar Sinan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim üyeleri Erbatur Çavuşoğlu ve Murat Cemal Yalçınan'la alternatif planlama sürecini konuştuk.

Sulukule için alternatif bir plan yapma fikri ne zaman ve nasıl oluştu?

Erbatur Çavuşoğlu: 2007'de Fatih Belediyesi, Sulukule kentsel dönüşüm projesine PR yapmak için üniversiteleri geziyordu. Bizim üniversitede de bir sunuş yaptılar. Diğer yerlerden farklı olarak, çok yoğun bir eleştiriyi karşıladılar. Çünkü öğrencilerimizden bazıları Sulukule'ye gitmiş ve yıkıma denk gelmişlerdi. Eleştiriler üzerine belediye başkanı “Siz solcular da, akademisyenler de böylesiniz, hep eleştirirsiniz, alternatif göstermezsiniz. Zaten bu projenin alternatifi de yapılamaz” diye tepki gösterdi. Yıkımlar iyice artınca, Sulukule Platformu'ndan arkadaşlar Sulukule'yle ilgilenen akademisyenlere çağrı yaparak Yıldız Üniversitesi'nde bir toplantı istediler. İki görüş ortaya çıktı: Bir basın açıklamasıyla durumu eleştirmek ya da alternatif bir plan yapmak. Biz somut bir alternatif üretilmesinden yanaydık. Çünkü basın açıklamaları belediyeyi durdurmuyordu. Toplantıda “birkaç gönüllü arkadaşla proje yapabiliriz, hatta herkes yapsın, üç-beş ayrı plan olursa daha iyi olur” dedik. Bir-iki ay içinde somut bir şey ortaya çıkarmak için gönüllü olarak işe başladık. “Ya iyi bir şey çıkmazsa” diye kaygıla-

“Bu insanları mahallede tutarak çözüm üretmek mümkün” dedik. Belediye mümkün olmadığını söyledi. 1350 haneyi insanî koşullarda, mevcut dokuyu bozmadan ve lüks olmayan, sosyal konut mantığında yerleştirmenin mümkün olduğunu gösterdik.

nanlar oldu. “Belediyenin yaptığıyla yarışacak bir şey yapamazsınız, gönüllüsünüz, bilgi yok elinizde” dedi.

Kaç kişi katkıda bulundu?

Çekirdekte sekiz-on kişi vardı, ama ağırlığı mimar ve şehir plancıları olmak üzere, iç mimarlar, sosyologlar ve avukatlardan oluşan ve başta çoğu birbirini tanımayan yaklaşık 40 kişilik bir ektik.

Çalışmaya başlarken elinizde bir örnek var mıydı?

Gülsuyu vardı, ne yapabileceğimizi görebileceğimiz ilk örnekti. O mahallede “dayanışmacı atölye” olarak uzun süre çalışmıştık. Ama ikisi birbirinden farklı. **Murat Cemal Yalçınan:** Sulukule'de alternatif plan noktasına gelindiğinde, mahallenin üçte ikisi yıkılmıştı. Yerel halk asla etkili olamamıştı. Amacımız, kamuya ve belediyeye alternatif bir planın yapılabileceğini göstermekti. Gülsuyu'nda ise plan amaç olmadı. Plan diye de adlandırmadık zaten, amacımız “mahallenin kendi kendini karar üretmesini sağlayacak bir kamusal alan yaratmak” dedik. Gülsuyu'nda bütün kararları mahalleliler aldı. Biz sadece teknik uzmanlık desteği verdik. Sulukule plan yaklaşımına, Gülsuyu ise planlama sürecine alternatif getiriyordu.

Çavuşoğlu: İki mahalle yapısal olarak çok farklı. Sulukule'de örgütlü kesimlerle görüştük, ama ideal anlamda katılımcı bir süreç yaşamadık. Gülsuyu ve Gülsuyu'da sokak temsilciliklerine varan bir örgütlenme sağlanabilmişti. Bütün talepler planlamaya dahil ediliyordu. Sulukule'de yapılmış anketlerden yola çıktık.

Projenize getirilen iki eleştiri var. “Belediyenin yaptığına alternatif proje üretmek de bu çerçeveye dahil olmak değil mi” deniyor. İkinci eleştiriye katılımcılıktan uzak olduğu yönünde.

Yalçınan: Sulukule'de katılım için gerekli şartlar sürecin hiçbir aşamasında oluşmadı. Dışarıdan gelen insanlar muhalefet ederken mahalleli dağınık bir haldeydi, muhalefetin içinde yer almaktan kaçındılar. Bu, Sulukule'ye özgü bir durum. Bu proje son bir gayret olarak değerlendirilmeli, dolayısıyla çok kısa zamanda tamamlanması gerekiyordu. Bu eleştiri çok anlamlı gelmiyor bana.

Çavuşoğlu: “Sulukule'de gösterilen çaba başka bir yerde gösterilseydi, orası çoktan kurtarılmış olurdu” demişti bir arkadaşımız. Hakikaten o yerin özgünlüklerini anlamak lüzum. İnsanlar alternatiflerimizi görünce “burada kalabileceğimizi biliyorduk” dediler. Böyle bir tahay-

Erbatur Çavuşoğlu

Murat Cemal Yalçınan

yüpleri bile olmamış.

Yalçınan: Ayrıca, kiracılara Taşoluk'ta konut sahibi olma hakkı tanınması da büyük bir nimet olarak görülüyordu. "Ev sahibi olmamızı engelleyeceksiniz buna karşı çıkarak" eleştirisi geldi mahalleliden. İnsanların ümitleriyle oynamak iyi bir şey değil. Muhtemelen gerçekleşmeyecek bir projeye "gelin bunun peşinden gidelim" diye çağrıda bulunmak, istediğimiz bir şey değildi.

Projenizin belediyenin projesinden temel farkları neler? Kullanım hakkını vurguluyorsunuz...

Çavuşoğlu: Belediyenin projesinde hak sahipliği Türkiye'deki yaygın anlamıyla kullanılıyor, yani mülk sahipleri, hak sahipleri oluyor. Biz hak sahipliğini barınma hakkı temelinde tanımladığımız için kiracıların da hak sahibi sayılması gerektiğini söyledik. Orada yaşayagelmış insanların birdenbire sürülmelerini doğru bulmadığımız için, onların da bölgede kalmalarını sağlayacak bir proje tasarladık. Belediyenin de bu insanları mağdur ettiğinin farkında olduğunu biliyoruz, çünkü onlara Taşoluk'ta konut satmaya çalışıyor. Biz "bu insanları mahallede tutarak çözüm üretmek mümkün" dedik. Belediye mümkün olmadığını söyledi. Bu kadar insan sığar mı, sığmaz mı tartışmasına geldi süreç. Tarihî yarımada-daki yapılaşma koşullarına uyarak burada bu kadar insanın yaşayıp yaşayamayacağını kontrol edelim dedik. 1350 haneyi insanî koşullarda, mevcut dokuyu bozmadan ve lüks olmayan, sosyal konut mantığında yerleştirmenin mümkün olduğunu gösterdik. Daha yüksek metrekarelerde barındırmak da mümkün. Ama belediyenin projesindeki gibi otel, alışveriş merkezi ve lüks villalar yapamazdık. Bunun için bazı hak sahiplerini dışarı atmak gerekiyordu. Bir ara formül bulduğumuzu düşünüyoruz.

Finansmanı nasıl olacaktı?

Çavuşoğlu: Mevcut planda olduğu gibi TOKİ üstlenecekti, ama maliyeti daha düşük olacaktı. TOKİ'nin kuruluş amacı-na uygun olarak sosyal konutlar üretmesi, uygun koşullarda satması ve oradan gelir elde etmesi şeklinde, sürdürülebilir bir sistemi hedefledik. Daha kazançlı bir modeldi. "Bizimki Sulukule için en doğru projedir" iddiasını taşımıyoruz. Sadece başka bir yaklaşımın mümkün olduğunu gösterdik. Zaten STOP adını seçmemizin sebebi de "durun" demektir.

Yalçınan: Sosyal, iktisadî ve kültürel yapı projenin merkezinde yer aldı. Sadece fizikî alanın tasarlanması, o kadar insanı oraya sığdırmak değil de, bunları yaparken bir yandan da insan merkezli planlama anlayışı geliştirilebilir.

Çavuşoğlu: Belediyenin projesi fazlasıyla fiziksel bir proje. Yoksullaşmadan söz ediyorsanız, bunu süper tasarım projeleriyle çözemeyiz. Orada hazır formüller işe yaramıyor. Mesela yerel istihdamı artırma araçlarını kullanmaya kalkıştığınızda şununla karşılaşıyorsunuz: Halk diyor ki, "çalışmak istemiyoruz, iş istemiyoruz, hayatımızdan memnunuz; ekmeğimi, elektrik faturamı çıkarırsam başka

bir derdim yok". Böyle bir yerde mevcut istihdam politikaları çok saçma. Biz oradaki yerel topluluğun yapageldiği işlerin neler olduğuna baktık. Onların dayanışma ilişkileri neler? Böylece uygun istihdam ve dayanışma koşullarını yaratmaya çalıştık. Mesela, çiçekçilik, faytonculuk, tekstil, ayakkabı üretimi, müzisyenlik, çalgıcılık, dansçılık, ufak tefek el zanaatları gibi bir takım işler var. Ayrıca ortaklıklar var. Birisi bir yemek yapıyor ve bütün mahalleye dağıtıyor. O zaman ortak bir lokanta, mahallede yemek yapamayacaklar için bir çözüm olabilir diye düşündük. Ortak bir merkezde çamaşır makinelerini kullanıp kullanmayacaklarını sorduk. Genelde Türkiye'de kadınlar ortak çamaşır makinesi kullanmazlar, ama burada hiç sorun çıkmayacağını anladık. Ya da merkezî sistem kurulursa, ısınma sorunu daha ucuza çözülecekti. Yaşam maliyetlerini düşürmeye çalıştık. Sulukule Platformu'ndaki arkadaşlar bu bilgileri toplamışlardı. Onlar çok yakından tanıyor mahalleyi. Mesela basit inşaat işçiliği, mahallelinin yapabileceği işlerden biriydi. Hem bir zanaat öğrenme, hem de kendi evini, komşunun evini beraberce yapabilme... Bunlar dayanışmayı arttıracak ve yaşam maliyetlerini düşürebilecek şeylerdi. Bunların gerçekçi istihdam politikaları olduğunu düşünüyoruz.

Yalçınan: Açılan istihdamla mahallede 700 işsize iş üretilmiş oluyor. Dayanışma var mahallede ama, gevşek. Kendi aralarında kavgalar ediyorlar. Bir bakıyorsanız, birlikte bir şeyler yapan insanlar, sonraki gün bir araya gelemiyor. Toplum merkezi, kooperatif gibi mekanizmalarla dayanışmayı sürekli kılmak mümkün olacaktı. Projenin en önemli kısımlarından biri de, binaların değerlerini çok yükseltmemek. Sadece iyileştiriyorsunuz, sağlıklılaştırıyorsunuz, yenilediğinizde bile çok lüks konut üretmeye kalkışmıyorsunuz. Bina değerleri çok yükselmediği için insanlar satın gitmek zorunda kalmıyor, kiralar da yükselmiyor. Dışarıdan rant için talep oluşmuyor. Finansmanı da daha ucuz. Ev taksitleri düşüyor. Dayanışma güçlendirildiği için bu topluluk orada yaşayabilir hale geliyor. **Alternatif projenizde Sulukule'de zaten yaşayan insanlarla oraya yatırım yapmayı planlayanları yan yana yaşatmayı düşünüyorsunuz. Bu bir entegrasyon problemi yaratmayacak mı?**

Çavuşoğlu: Taşoluk'ta yaşamakta olan halkın bir kısmı Romanların yanlarına taşınmalarını istemiyor. Roman vatandaşlarla ilgili önyargısı olan geniş bir kesim var. Sulukule'ye yatırım yapanlar da Romanlar gidecek düşüncesiyle yatırım yapmış. Sulukule'deki proje bittikten sonra, belediye uygun bulunduğu yerleri yeni insanlara dağıtacak. Örneğin, 100 milyar yatıran bir kişi, üç yıl sonra proje bittiğinde bölgede hiç Roman olmayacağını varsayarak 500 milyar lira rant dönüştürmüş olan bir villa beklentisine girebiliyor. Alternatif projede yatırımcıda böyle bir beklenti yaratmamaya çalıştık, ona 100 metrekarelik bir bina verdik. Roman topluluğuyla yaşamak isterse gelip

Sulukule gibi özgün bir yer "Avrupa kültür başkenti" projesi adına tamamen ortadan kaldırıyorlar ve bunu dünyanın en sosyal ve romantik projesi diye anlatıyorlar. Roman halkı söz konusu olduğu için buna romantik demek çok yakışsınız, hatta terbiyesizlik.

orada yaşayabilir. Yoksa kötü bir yatırım yapmıştır, serbest piyasa koşullarında bu binayı kiralayabilir, satabilir, devredebilir. Zaten bu yatırımı yaparken kimse ona kâr garantisi veremez.

Yalçınan: Aslında adam oraya bir ayırmacılık yapılacağı varsayımıyla gelmiş. Onun çıkarlarını düşünmek zorunda değil Sulukuleliler. Üç yıl önce yapılsaydı alternatif proje, daha farklı olabilirdi. Şimdi el değiştirmeler yaşanmış. Yer alanlar hak sahibi pozisyonlardalar. Onları yok sayarak proje yapamazsınız. Ama bu adamlar geldiler diye oradaki sosyal yapıyı onlar üzerine kurmak da hata.

Alternatif proje sonrası belediye sizi bir toplantıya davet etti. Sonuç ne oldu?

Çavuşoğlu: Toplantıda biz şöyle bir yaklaşım bekliyorduk: "Bizim projemiz biraz aceleye geldi, bazı istenmeyen şeyler oldu, siz bize değer katacaksınız, çok teşekkür ederiz." Tam tersine, "siz kim oluyorsunuz da planımıza alternatif getiriyorsunuz, piyasayı yükseltiyorsunuz, emeğimizi çalışıyorsunuz" gibi bir tepkiyle karşılaştık. Çok şaşırdık. Zira biz ekonomik bir beklentiyle değil, akademik bir topluluk olarak sorumluluk hissettiğimiz için bu projeyi yaptık. Bizim muhatabımız belediye, mevcut projenin mühendisleri değil. Biz de müdahalemi-z başka yollardan sürdüreceğiz, büyükşehir belediyesiyle, koruma kuruluyla, başbakanlıkla, TOKİ'yle, Avrupa'yla, dünyayla, nereyle görüşmemiz olumlu sonuç verecekse, oralarla mevcut projenin yanlışlıklarını görüşeceğiz.

Bazı projelerde, özellikle gecekonduların projelerinde yürütmeyi durdurma kararı alınabildi. Sulukule'de böyle bir ihtimal var mı?

Çavuşoğlu: Sulukule için de davalar sürüyor, ama kâğıt üzerinde yapılan bir şey yok. Çünkü Sulukule'deki el değiştirmeler yasal görünüyor. Mevcut mal sahipleri yoksul insanlar; parayı görünce evlerini ellerinden çıkarttılar. Fakat kâğıt üstünde sorunsuz görünen şey sorunluydu. Çünkü belediye acil kamulaştırma kararı aldı, "buraları her halükârda elinizden alacağız, sattınız sattınız, satmazsanız zaten bize vereceksiniz" dediler. O hengâmede insanları kandırdılar. Acil kamulaştırma kararına karşı dava açılabilir mi, bilemiyorum. Bunun dışında, ortada yanlış bir proje var. Sulukule gibi özgün bir yer "Avrupa kültür başkenti" projesi adına tamamen ortadan kaldırıyorlar ve bunu dünyanın en sosyal ve romantik projesi diye anlatıyorlar. Roman halkı söz konusu olduğu için buna romantik demek hakikaten çok yakışsınız, hatta terbiyesizlik.

Yalçınan: Açılan bir hayli dava var, ilgilenen hukukçular var, gerekirse AİHM'e gidilecek.

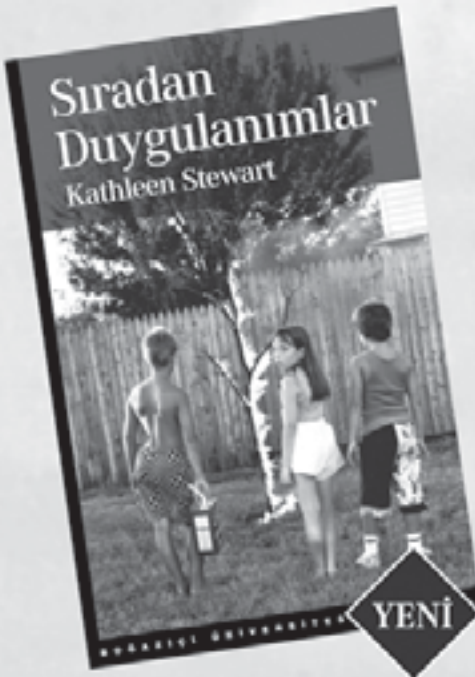
Çavuşoğlu: Zaten konu AB nezdinde incelemeye alındı. BM Zorla Yerinden Edilme Komisyonu'nun da belli bir kültürün zorla yerinden edildiği konusunda uyarıları var. Bu kamu vicdanında zaten mahkûm olmuş bir proje, hukuken de mahkûm olup olmayacağını zaman gösterecek.

Söyleşi: Tuna Kuyucu

Feminist dayanışma:

Bilgiyi sömürgeleştirilmekten kurtarmak ve antikapitalist eleştiriye hayata geçirmek için...

- Üçüncü Dünya nedir/kimdir?
- Üçüncü Dünya kadınlarının siyasal mücadelelerinin mutlaka "feminist" olduğu varsayılabilir mi?
- Üçüncü Dünya kadınları feminizmi nasıl tanımlıyorlar?
- Üçüncü Dünya kadınlarının feminizme yönelmelerinin haritasını çıkarırken hangi tarihten/kimin tarihinden besleniyoruz?
- Sömürgeleştirilmiş halklar hakkında bilgiyi kim, hangi alandan/hangi noktadan üretir?
- Toplumsal cinsiyet, ırk ve ulus meseleleri Üçüncü Dünyadaki feminizmlerin belirlenmesinde birbiriyle nasıl kesişir?

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

www.bupress.org

İLETİŞİM

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
bupress@boun.edu.tr Tel/Faks 0212. 257 87 27

SİPARİŞ

www.bupress.org
PANDORA KİTAPevi www.pandora.com.tr Tel 0212. 219 42 91

Gerilim artarak sürüyor

PAKİSTAN-HİNDİSTAN Mumbai saldırılarında bu yana Hindistan ile Pakistan arasında yükselen gerilim kaygı veren boyutlara tırmandı. Son olarak, ortamı yumuşatmaya çalışan Pakistan başbakanı Yusuf Rıza Gilani, suikasta kurban giden eski Başbakanı Benazir Butto'yu ölümünün birinci yıl dönümünde anma töreninde yaptığı konuşmada, "Hindistan ile savaşmak istemediklerini" belirtti. Devlet televizyonundan canlı yayınlanan törende Gilani, "düşünmeden maceraya atılmayacaklarını, sadece kışkırtma olduğunda karşılık vereceklerini, ayrıca ülkeyi savunma yeteneğine de sahip olduklarını"

duyurdu. Hindistan'ın geçen ay Mumbai kentinde düzenlenen kanlı saldırıdan sorumlu tuttuğu Pakistan kökenli örgütlere hava hareketi düzenleyebileceği yönünde haberler basında yer almıştı. Pakistanlı militan gruplar iddiayı reddederken, Islamabad hükümeti de saldırıların Pakistan uzantısına dair somut bir kanıt görmediğini söylüyor. Öte yandan iki ülke arasındaki sorunların merkezini teşkil eden Keşmir'in Hindistan'a ait bölgesinde yapılan yerel seçimlerden net bir galibin çıkmaması, hindu-müslüman çatışmasını körükleyecek yeni bir faktörü olarak yorumlandı. Müslüman örgütlerin Keşmir'deki nüfuzu artıyor.

FİLİSTİN Ve huzurlarınızda, Türkiye!

1967'den beri rastlanmayan şiddette bir askeri hareket başlatan İsrail, dünyanın gözünün içine baka baka Gazze'de soykırım uyguluyor. Türkiye duruma tepkili ve bu yüzden Gazze'ye barışgücü olarak asker göndermeye hazır. İşin tuhafı İsrail tam da bunu istiyor. Obama dönemi dengeleri altüst ederek açılıyor...

TAM bir yıl önce İsraili muhalif tarihçi Ilan Pappé bu sayfalarda İsrail'in 2008 gündeminin "Batı Şeria'da etnik temizlik, Gazze'de soykırım" olacağını söylüyordu. Pappé, İsrail'in Gazze'deki stratejisini "soykırım" gibi hassas bir terimle adlandırırken dört dayanak sundu: 1. Artık "sivil ayrımı" gözetilmiyor, hedef doğrudan halk. 2. İsrail ordusu elindeki her türlü ölüm makinesini kullanıyor. 3. Saldırıların ölçeği ve zarar görenlerin sayısı arttı. 4. Bu operasyonlar bir strateji haline geldi; İsrail, Gazze sorununu böyle çözme planlıyor.

2008'in ocak ayı bu saptamayı doğruladı. İsrail'in kara, deniz ve havadan kuşatarak ablukaya aldığı Gazze'de halk, gökyüzünden yağın füzelerin yanı sıra bir de elektriksiz, susuz, gıdasız ve ilaçsız kalınca batı sınırını delik deşik ederek ihtiyaçlarını karşılamak üzere Mısır topraklarına hücum etti. Meğer bu kâbus dönemi, yılın son günlerinde başgösteren cehennemnin yanında hiçbir şeymiş.

27 Aralık 2008, Cumartesi günü, öğle 11 sularında, İsrail'e ait altmış F-16 uçağı, Gazze semalarında belirdi, 3 dakika 40 saniye içinde eliden fazla hedefi bombalayıp çekildi. Planlı bir baskın olarak gelen -planın boyutlarını Gazze şehrinin işgalinde görevlendirilen birliklerin eğitimi için tıpatıp aynı maketinin inşa edildiğini öğrendiğimizde anladık- bu ilk bombardıman, iki yüzden fazla canı o anda aldı, yüz kadari ağır olmak üzere bin kişiyi yaraladı. Güdümlü füzelerle devam eden -ve o zamandan beri kesilmeyen- İsrail saldırıları ilk günün sonunda ortaya dramatik bir sayı çıkardı: 290 ölü. Katliamın boyutları korkunç bir gerçeğe işaret ediyordu; 1967'deki Arap-İsrail Savaşı'ndan beri Filistin'de tek bir günde bu kadar insan ölmemişti.

"Gazze misyonu"

Bombardımandan birkaç saat sonra basın toplantısı yapan İsrail başbakanı Ehud Olmert şöyle dedi: "Zaman alabilir, hepimiz sabırlı olmalıyız ki misyonu başarıyla tamamlayabilelim." Siyasetbilimci Neve Gordon "misyon"un içeriğini Guardian'a yorumlarken gene dört faktör sırala-

dı. Olmert'i böyle ağır bir harekât yapmaya siyaseten "motive eden" saikler şunlardı: 1. Gerçekleşmeyeceğini bilse de Hamas'ı çökertmeyi denemek. 2. Yaklaşan seçimlerde önde giden rakibi Netanyahu'ya karşı propaganda avantajı elde etmek. 3. 2006'da Lübnan'da Hizbullah'a karşı hezime uğrayan İsrail ordusunu yeniden "muzaffer" kılmak. 4. Görev süresi 9 Ocak'ta biten Mahmut Abbas'ın Filistin Yönetimi başkanlığını bir süre daha sürdürmesini sağlayarak Hamas'ın burnunu sürtmek.

Saldırının resmî gerekçesi, altı aylık ateşkesi uzatmayı reddeden Hamas'ın sürebitiminde İsrail topraklarına fırlattığı ev yapımı Kassam füzelerini durdurmaktı. Washington bu gerekçeyi "yeterli ve meşru" buldu, "misilleme hakkı" onaylandı. İsrail'in "Hamas'ın hain saldırılarına karşı meşru müdafaa" retoriği artık hiç kimseye inandırıcı gelmese de hâlâ kaldıraç vazifesi görebiliyor. Ateşkes altı ay içinde İsrail tarafından defaten ihlâl edilmiş, Hamas bunlara yaptığı misillemeler dışında anlaşmaya sadık kalmıştı. Bu durum tarafsız gözlemciler tarafından rapor edildi.

Öte yandan, Hamas'ın ateşkesi uzatmama kararındaki gerekçelerin başında, İsrail'in anlaşmadaki "temel ihtiyaçların Gazze'ye ulaşmasını sağlamak"ı koşulunu ısrarla yerine getirmemesi geliyordu. Gazze'ye normal zamanlarda günde ortalama 450 kamyon giriş yaparken,

İsrail ateşkes süresince günde en fazla sekiz kamyonun geçmesine izin verdi. Geçen altı ay içinde, Gazze'de 262 kişi hastanelerde ilaç ve tıbbi malzeme yokluğundan yaşamını yitirdi. İsrail, Gazze Şeridi'ni, istediği zaman açıp kısılabileceği bir kriz üretme makinası olarak görüyor. Bu defa makinağı maksimuma ayarladığına göre, istediği kriz çok daha büyük.

Obama ve Özalizmin âni tırmanışı

Gelişmeler gösterdi ki, Erdoğan'ın saldırılardan iki gün önce biraraya geldiği Olmert ile "sadece Suriye'yi" konuşmuş olması, başka herhangi bir seçenekten daha masum değil. Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün ve Kuveyt gibi ABD'nin dümen suyuna giden Arap ülkelerinin sessiz kaldığı soykırıma, "dünyadaki en büyük tepkiyi gösteren" Türkiye, şimdi, Sarkozy'nin ateşkes girişimi çerçevesinde, hem de İsrail'in hararetli ısrarıyla, barışgücü olarak Filistin topraklarına asker göndermeye hazırlanıyor. Üstelik bunu İsrail karşıtı, muhafazakâr, milliyetçi, İslâmcı kitle tabanının giderek ırkçı bir görünüm alan desteğiyle yapıyor.

Seçim öncesinde Erdoğan'a paha biçilmez bir propaganda platformu yaratan bu siyasi hokuspokus Washington Post tarafından heyecanla karşılandı. Türkiye'nin "bölgesel süpergüç" olarak etkin roller alma arzusunu, temelleri Özal döneminde atılan yeni-Osmanlıcı dışpolitika perspektifinin dönüşü olarak yorumladılar. Beyaz Saray'ın yeni yönetimiyle müzakereler yürüten Erdoğan'ın başdanışmanı Ahmet Davudoğlu, Türkiye'nin Hamas ile El Fetih'in uzlaşması, İsrail-Suriye ilişkilerine arabuluculuk, istendiğinde İran'la diyalog kurma gibi görevlere talip olduğunu beyân etti. Bu yüzden Erdoğan-Olmert görüşmesinde asıl merak edilmesi gereken Kuzey Irak ve Kürtler hakkında konuşulanlar olmalıydı.

Obama "ABD'den iki farklı ses çıkamaz" diyerek yorum yapmaktan kaçınsa da, yemin töreni arifesinde başgösteren olaylar zinciri, Ortadoğu'daki yeni Amerikan siyasetinin ipuçlarını verdi. En azından "Gazze misyonu"nun son kertede Obama'nın himayesinde olduğunu biliyoruz. Bu hengame içinde hayata veda eden neo-con filozof Samuel P. Huntington'un "medeniyetler çatışması" perspektifi de -Türkiye'nin aktifleşmesiyle- geride kaldı; ABD yeni çözümleri ters yönde arayacak. Başkan olarak "yeni dünya düzeni"ni kuran Reagan'ı model aldığını söyleyen Obama'nın, Özalizmin bayraktarı Erdoğan ile uyum içinde çalışacağını öngörmek zor değil...

Bir darbe daha

GİNE 1984'ten beri Gine'yi demir yumruklarıyla yöneten diktatör Lansana Conte'nin esrareniz ölümü ülkeyi yeni bir kaosa soktu. Ölüm haberinden altı saat sonra iktidara el koyan ordunun kendi içinde ikiye bölünmesi iç savaş tehlikesi doğurdu. Yüzbaşı Musa Dadis Camara tarafından yönetilen darbe hükümeti, eski rejime bağlı generalleri karşı darbe yapmak için ülkeye paralı askerler sokmakla suçlandı. Bu siyasi tabloyu daha da karmaşılaştıran diğer gelişme ise eski başbakan ve genelkurmay başkanının hâlâ görevde olduğunu açıklamasıydı. Ülkedeki etnik bölünmelerin çatışma yaratmasından korkuluyor.

Avrupa doğalgaz felci

RUSYA Ukrayna'yı boru hatlarından doğalgaz çalmakla suçlayan Rusya'nın bu rotadan Avrupa'ya giden doğalgazı kesmesi, milyonlarca tüketici kadar sanayi üretimini de etkiledi. 18 ülke gaz sevkiyatında sorunlar yaşadığını açıkladı. Avrupa'daki soğuk hava nedeniyle kıtada en az 30 kişinin donarak öldüğü belirtiliyor. Türkiye'de üç elektrik santrali üretimi durdurdu. Rusya, Avrupa'ya doğalgaz akışını denetleyecek bağımsız gözlemcilerin görevi başlaması halinde sevkiyata devam edeceğini söylüyor. AB doğalgazının dörtte birini Rusya'dan alıyor ve bu gazın yüzde 80'i Ukrayna üzerinden taşıyor.

Correa kesik attı

EKVADOR Arjantin'in 2001'de yaşadığı ekonomik krizden beri Latin Amerika'da bir ülke ilk kez dış borçlarını askıya alıyor. Yabancı yatırımcıları "canavar" olarak adlandıran Başkan Correa, önceki hükümetin usulsüz şekilde açtığı 10 milyar dolayındaki dış borcu resmen illegal ilan etti. "Ahlaksız ve yasadışı yollarla alındığı bariz biçimde kanıtlanan bu borçların taksitlerini ödemeye devam edemem" diyen Correa, uluslararası finans kurumları tarafından yatırımsızlıkla tehdit edilirken, Çin ve Venezüella ihtiyaç halinde Ekvador'a gereken krediyi verebileceklerini açıkladı.

Sol blok zafer kazandı

BANGLADEŞ Milliyetçi lider Begüm Halide Ziya'nın kolтуğunu kaybettiği 2007 ocağından beri askerin desteklediği geçici hükümetle yönetilen Bangladeş'te genel seçimler nihayet yapıldı. Ülkenin öteki büyük kadın lideri Şeyh Hasena ve partisi Awami Birliği'nin öncülük ettiği sol koalisyon parlamentodaki 300 sandalyenin 250'sini alarak tarihî bir zafer kazandı. Böylece Bangladeş bağımsızlık ilânından beri hüküm süren geleneksel iki-partili politikaya geri döndü. en yoksul ülkelerden biri olan Bangladeş, seçimlere kadar geçen iki yılda genel grevler ve kanlı sokak çatışmalarına sahne olmuştu.

kezindeki gösteri ve çatışmalara odaklansa da hareketin göz ardı edilemeyecek karakteristiklerinden biri memleket sathına yayılmışlığıydı. Son otuz yılda, belki iç savaş yıllarından beri, bırakın güvenlik güçleriyle çatışmayı bir gösteri bile görmemiş taşra şehirlerinde, hattâ ücra kasabalarda, özellikle ortaokul-lise öğrencileri dersleri boykot ediyor, sokağa çıkıyor, yol kesiyor ve karakolları kuşatıyordu. Başka bir deyişle, müesses nizam güçlerini olayların ilk günlerinde tam bir şaşkınlığa, hatta paniğe sevkeden, Atina ve Selanik gibi büyük şehirlerin merkezinde gerçekleşen gösteri ve çatışmalardan çok, Girit'ten Florina'ya ülkenin hemen her yanında gençlerin sokağa inerek onlarca, belki yüzlerce karakolu kuşatmasıydı. Bu eylemler hükümetin işi "hadise çıkaran" 300-500 "holigana" yüklem çabasını erkenden boşa çıkardı.

700 Euro kuşağı

Geçtiğimiz on küsur günü tanımlamak için kullanılan "kalkışma" ya da "isyan" gibi kelimeler, olayların tesiri altında sarfedilmiş abartılı ifadeler sanılmamalı. Kelimenin gerçek anlamıyla bir "kalkışma"nın birçok unsuru ile karşı karşıya olduğumuz ayan beyan ortada; gündelik "normallığın" ya da rutinin kırılması, daha önce olmayan keskinlikte bir toplumsal saflaşmanın açığa çıkması, düzen içi yasallık ve meşruiyet sınırlarının kitlesel ölçekte sorgulanması bunların bazıları. Hadiselerin meydana çıkardığı uluslararası sempati dalgasını ve kalkışmanın hızla beynelmilel bir vaka haline gelişini de atlamamak gerek. Kastedilen, Yunanistan'daki kalkışmaya destek için Avrupa'nın ve hatta dünyanın birçok köşesinde gerçekleştirilen ve benzerleri ancak cunta devrinde görülen dayanışma eylemleri değil sadece. Burada daha önemli olan, Avrupa'nın hâkim sınıflarında yaygınlaşan, uluslararası buhranın etkisiyle kendi memleketlerinin de "Yunanistan'a dönüşmesi" kaygısı. Frenkler bu duruma "Yunan sendromu" diyor ve "virüsün" bulaşıcı olma ihtimali Avrupa'nın belli başlı yayın organlarında hararetle tartışılıyor. Fransa'da Sarkozy'nin eğitim "reformu" girişimini, "şimdilik" kaydıyla da olsa, geri almasında Yunan sendromunun etkisi aşıkardı.

Her şey gerçekten birdenbire oldu. Kimse beklemeyişi, hesap etmediği şekilde... Aslında bu kapsamda toplumsal vakıalar söz konusu olduğunda daima yaşadığı gibi. Bir kuşak, on gün içinde, düzen içi siyasi kanalların hepsinin dışında ülkenin siyasal hayatına el koydu. Evet bir kuşak. "700 Euro" kuşağından

YUNANİSTAN "Tarih şimdi, burada!"

Batı medyası ağızbirliğiyle ilân etti: "Küresel isyan Yunanistan'dan başladı." Ama bu seferki alışılmış bir "gençlik isyanı" değil, neoliberalizmin mağdur ettiği "genç emek" ayaklanıyor. Polis kurşunuyla ölen Aleksis'in temsil ettiği "700 Euro kuşağı" küresel kriz konjektüründe eksik olan boyutları ortaya çıkardı. Arkadaşımız Foti Benlisoy, Atina'nın sıcak pratiğinden bildiriyor.

ALEKSİS Grigoropoulos'un öldürülmesinin böylesine şiddetli bir tepkiyi açığa çıkaracağını tahmin etmek doğrusu güçlü. Yunanistan'da son yıllarda artan polis şiddetine karşı gelişen bir duyarlılık vardı elbette. Geçtiğimiz on yılda kolluk kuvvetlerinin "modernizasyonu" bir hayli ilerlemiş, bilhassa Atina 2004 Olimpiyatları çağdaş "güvenlik" konseptinin, yani "iç tehdit" anlayışının yerleşmesi bakımından bir dönüm noktası teşkil etmişti. Sokaklardaki kameraların sayısı artmış, özel polis birimleri oluşturulmuş ve göçmenler bu "modernizasyon" hamlesinin adeta deneme tahtası haline gelmişlerdi. Olimpiyatlar öncesinde Amerikan ve İngiliz istihbarat servislerinin Yunan emniyet birimleriyle –özellikle Pakistan ya da Ortadoğu kökenli göçmenlere yönelik– ortak operasyonlar gerçekleştirdiği biliniyor. Zamanla polis terörü göçmenlerin gündelik hayatının bir parçası haline geldi ve emniyet birimleri de böylece yeni güvenlik anlayışını ve yeni teknolojileri uygulamaya koyacakları kitlesel bir tatbikat alanı bulmuş oldu.

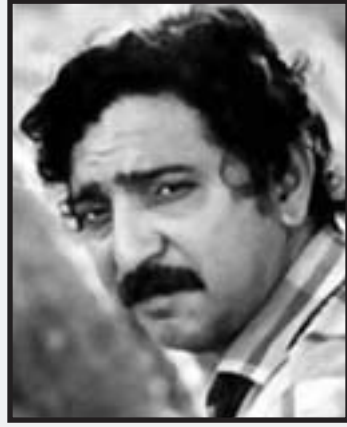
Ancak kolluk kuvvetlerinin saldırganlığının sadece daha "kolay" bir hedef olan göçmenlere yöneldiğini söylemek yanlış olur. Aslında çok bildik bir hikâye ile karşı karşıyayız. Pinochet Şili'sinden Thatcher İngiltere'sine, toplumsal

eşitsizliği artıran neoliberal siyasetlerin ancak devletin şiddet aygıtını geliştirip yetkinleşerek uygulanabildiği, üzerinde çokça yazılıp çizilmiş bir vakıa. "Devletin küçülmesi" masalının iş güvenliği aygıtına geldiğinde nasıl bir yalana dönüştüğü malûm. Yunanistan açısından da benzer bir durum söz konusu. Bu bağlamda kolluk kuvvetlerinin toplumsal muhalefete, özellikle de öğrenci eylemlerine karşı tutumu son dönemde giderek sertleşmekte, bu da belli bir tepki yaratmaktaydı.

Dolayısıyla, evet, Grigoropoulos'un polis tarafından katledilmesinin reaksiyona yol açması tahmin edilebilir bir şeydi. Ancak tepkilerin bu kadar kitlesel, bu kadar şiddetli olmasının doğrusu kimse beklemiyordu. Eylemler daha ikinci gününde "sen ben bizim oğlan" tipi bir solcu-anarşist eylemi olmaktan çıkmıştı. Elbette solcular, hele hele anarşistler daha olayın vuku bulduğu ilk andan itibaren sokaktaydılar. Ancak polis şiddetine karşı eylemleri adeta bir kalkışmaya, bir toplumsal "patlamaya" dönüştüren, genç kuşağın sokağa inmesi idi. Ortaokul-lise öğrencileri, üniversiteliler, genç işçi ya da işsizler, ezcümle 15-30 yaş arası gençlik, cinayeti izleyen günlerde kitlesel olarak eylemlere katıldı. Yerli-yabancı basın yayın organları, Atina mer-

Chico Mendes yaşıyor

BREZİLYA Toplumsal ekolojinin öncüsü ve uluslararası Yeşil hareketin ilk “şehidi” Chico Mendes, kauçuk ağaları tarafından öldürülüşünün 20. yılında anıldı. Amazonlar’ın derinliklerindeki Acre eyaletinin yerlilerini, yasadışı üretim yaparak cangılı tahrip eden toprak sahiplerine karşı örgütleyen Mendes, 1988 aralığında evinin önünde paramiliter bir grup tarafından kurşuna dizilmişti. Ölümü yeşil hareketin o ana kadar yarattığı geniş uluslararası tepkiye yol açmış, U2, Simple Minds, INXS, Public Enemy gibi grupların katıldığı ilk ekolojist dünya turnesine neden ol-

muştı. Kauçuk üreticisi yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğan Mendes okuma yazmayı 20 yaşında öğrenmiş, daha sonraki yıllarda gerek orman işçilerinin sendikal mücadelesinde, gerekse Amazonlar’ın katledilmesine karşı verdiği savaşla bir efsane haline gelmişti. Mendes, Brezilya’da 25 yıllık askerî rejimden sonra demokraseye geçiş mücadelesine öncülük eden İşçi Partisi’nin (PT) kurucuları arasında yer almıştı. O zamanların efsanevi işçi lideri, şimdilerin devlet başkanı Lula’yla arkadaştı. Bir yerli kabilesinden alıp okutduğu manevi kızı Marina Silva halen ülke-nin ekoloji bakanı olarak görev yapıyor.

Komünistlerin savaş çağrısı

FİLİPİNLER Maoçu çizgide mücadele veren Komünist Parti kuruluşunun kırkinci yılında taraftarlarını rejime karşı silahlanmaya davet etti. Özellikle askerî diktatörlüğün hüküm sürdüğü 1970’lerde geniş kitle tabanına ulaşarak Pasifik’teki Amerikan çıkarlarını tehlikeye sokan FKP, artık içine kapalı bir gerilla örgütü kimliği sergilese de bu çağrı hükümeti paniğe sevk etti. Partinin sürgündeki lideri Jose Maria Sison, hareketin eski gücüne kavuşması için yeni bir üye kampanyası başlattı. FKP’nin askerî kanadı Yeni Halk Ordusu, 1969’dan beri karşı silahlı mücadele veriyor. Bu Asya’nın en uzun süreli direnişi.

(bazen “600 Euro” da deniyor) çokça bahsedildi geçen haftalarda. Yani daha 15-16 yaşlarından itibaren işsizlik tehdidini hisseden, emek piyasasının basıncına maruz kalmaya başlayan, okulu bitirse, hem de iki-üç diploma alsa, master ya da doktora yapsa bile işsiz kalabileceğini ya da daha iyi ihtimalle ancak sigortasız, güvencesiz, “esnek” bir işte veya işlerde çalışabileceğini bilen, gören, yaşayan gençler bunlar. Ağzıyla kuş tutsa babasının emekli olduğu yaşta emekli olamayacağını, annesinin istifade ettiği sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanamayacağını fark eden gençler. Genç nesillerin anne ve babalarından hep daha iyi, daha müreffeh, daha demokratik bir toplumda yaşayacaklarını, “kazalar” bir yana tarihin hep “ileriye” doğru dizginsiz bir biçimde aktığını vazeden savaş sonrası burjuva ilerleme anlatısının tuzla buz olduğuna hemen her gün şahit olan bir kuşak.

Geçmişin yenilgilerini irtında taşımayan ve tam da bu nedenle daha özgüvenli ve atak olan bu kuşak şimdi can havliyle öne atılıyor. “Yunan sendromunu” bu kadar cazip kılan da bu kuşağın egzotik bir Yunan mamulü, bir Yunan istisnası olmaması. Aslında söz konusu “sendromun” emarelerine yakın zamanlarda başka vesilelerle başka yerlerde de şahit olmuştuk. Fransa’daki banliyö ayaklanmalarıyla İlk İş Sözleşmesi’ne karşı gerçekleşen devasa eylemlerden İtalya’daki öğrenci radikalizmine kadar yakın tarihli bir dizi örnek hemen geliyor insanın aklına. Farklılıklar bir yana, genç bir kuşağın öne çıkıp ülkenin siyasal ve sosyal gündemini tarumar ettiği “patlama” örnekleri bunlar. Bu anlamda Yunanistan’daki “olaylar”, skandallarla ypranmış, zayıf bir hükümetin varlığı, iki partinin (Yeni Demokrasi ve PASOK) periyodik olarak hükümete geldiği demokrasi paradisinin meşruiyetini yitirmiş olması gibi özgül neden ve boyutları bir yana, daha genel bir fenomenin bir görünümü sayılmalı.

Gençlik artık merkezde

Burada kısa bir parantez açmak gerekiyor. Günümüzün gençlik eylemlerinin ayırt edici bir boyutu, bilhassa mektepli gençliğin, yakın geçmişte olduğu gibi “ayrıcılık” bir zümre olarak değerlendirilmesinin mümkün olmayışı. Geçmişte mektepli gençliğin siyasallaşması, radikalizasyonu tam da onun “ayrıcılık” konumu, özellikle toplumsal üretim sürecinin “dışında olması” üstünden açıklanmaktaydı. Bu “dışarıklık” konumun gençliğe, bilhassa da mektepli gençliğe, toplumsal üretim ve güç ilişkileri karşısında bir “özerklik” sağladığı ve tam da bu özerkliğin

onun siyasallaşmasının temeli olduğu düşünülüyordu. Gençliğin eğitim süreci dolayısıyla geçici de olsa üretim sürecinin dışında kalmasının kural olduğu geçmiş dönemde, bu konumun ona toplumsal çelişkileri “nesnel” bir konumdan algılama yetisi kazandırdığı varsayılmaktaydı. Böylece, hâkim olan ilerlemeci / modernist paradigma çerçevesinde, gençliğin radikalizasyonunun onun “yarı-aydın” konumundan kaynaklandığı düşünülmekteydi. Gençlik kapitalizmin çarklarından görece bağımsız olduğundan bu toplumsal sisteme karşı eleştirel bir tutum takınması daha kolaydı. Günümüzün gençlik eylemleri / hareketleri, bu varsayımın tam aksinden hareket ediyor. Artık gençlik toplumsal üretim ilişkilerinin merkezinde yer alıyor.

Bu olguyu derinlemesine ele almak elbette başka bir yazının konusu, ama alışılmış “gençlik tanımını” geçersizleştiren kimi etkenleri hızla da olsa saymaya çalışmakta beis yok: Emek piyasasının deregülasyonu, yani esnek, düzensiz ve garantisiz hale gelişi, bütün dünyada daha korunaklı “eski” emekçilerden çok genç çalışanların suretinde derinleşiyor; çağımızın esnek “yaşam tarzı” tüketimciliğinin ikonu ya da “ideal” tüketicisi elbette gençler; yüksek öğretimin ve üniversitelerde üretilen bilginin şirketleşmesi, sermaye birikim süreciyle iç içe geçmesi; kamu hizmetlerinin ticarileşmesinde eğitimin kilit önemi; “Keynesyen” dönemdeki okul ile iş yaşamı arasındaki doğrusal geçişin ortadan kalkması vs... Bütün bu faktörler gençlik hareketlerinin siyasal anlamı ve toplumsal etkisi üzerinde yeniden düşünmeyi gerekli kılıyor. Mektepli gençliğin siyasallaşmasının temeli artık “ayrıcılık” konumu değil, bilakis bu ilişki ve süreçlerin merkezinde yer alıyor olmasıdır. Bu durumun önemli bir sonucu ise gençlik radikalizmi ile emek hareketi arasında kurulacak rabitanın artık siyasal bir dolayımına bağımlı olmamasıdır. Fransa’daki İlk İş Sözleşmesi örneğinde olduğu gibi gençliğin aktivizmi daha en baştan çok belirgin bir “sosyal” muhtevaya sahip olduğundan bu aktivizmin “toplumsallaşması”, gençlik harici geniş kitleleri seferber edebilmesi olası hale gelmektedir.

Solun kutupları

Parantezi kapatıp Yunanistan’a geri dönelim. Kendiliğindenliği, yaratıcılığı, kitleliliği ve militanlığı ne kadar göz alıcı olursa olsun, amaç menkıbelerle kendimizi avutmak değilse, ayaklanmanın “sınırları” üzerine düşünmek elzem. Birinci ve belki de en mühim husus kalkışmanın ya da hareketin toplumsal derinliği

meselesi. Hareket, orta ve yüksek öğrenim öğrencilerini, genç işçi ve işsizleri, özellikle de “prekaryat” olarak adlandırılabilir güvencesiz-esnek koşullarda çalışan gençleri ve genç göçmenleri kitlesel ölçekte seferber etti. Zaten hareketi bir gençlik ayaklanması haline getiren de neredeyse bütün bir kuşağı farklı biçimlerle (çatışmalardan şiddetsiz oturma eylemlerine, okul işgallerinden radyo ve televizyon basmaya) mobilize edebilmesiydi. Bunun ötesinde, hareketin taleplerini, eylemlerini, hattâ “karakol basma” ya da “banka şubelerini yakma” gibi “sert” eylemleri dahi destekleyen, bunlara sempatiyle yaklaşan geniş bir toplumsal kesim söz konusu. Radikal solun değişik kesimlerinin hareket içerisinde seferber olması ve aksi yöndeki basınca direnebilmesi sayesinde genişleyen bu “sempatizanlar” ardalanı ve onun yarattığı meşruiyet hâlesi, hükümetin ve yandaş medyanın hareketi yalıtma ve olayları “polis-ye bir vaka” haline getirme çabasına boşa çıkardı. Ancak unutulmaması gereken, bu geniş sempatizan kesimin henüz sokağa çıkmaması olması. Bunun eksikliği hissediliyor.

Somutlamak gerekirse, emek hareketinin mevcut yapılarının hareketle birleşmek konusunda mütereddit davranması, sembolik bir iki çıkış haricinde kendisini “hadiselerden” uzak tutması ciddi bir sorun. İşçi Sendikaları Konfederasyonu GSEE ve özellikle PASOK ve Yeni Demokrasi (YD) taraftarı sendikal bürokrasi, emek hareketini kalkışmanın dışında tutmak hususunda özel çaba sarfetti; daha önce ilân edilmiş ve mecliste yeni bütçe görüşmelerinin başlamasıyla ilgili eylem gündemini hareketle birleştirmemek konusunda ısrarcı oldu. Oysa hareketin yaygınlaştığı, geniş bir kesimi seferber ettiği bir anda, üstelik hareketin talepler silsilesinin polis-devlet şiddetinin ötesine eğitim ve emek meselelerine uzandığı bir konjonktürde atılacak bir iki adım dahi kalkışmaya bambaşka bir toplumsal derinlik verebilir, zaten sallantılı olan hükümeti devirmeye giden yolu açabilirdi. Aynı şey, harekete kısmen daha hayırhah yaklaşmış olsa da Kamu Emekçileri Konfederasyonu ADEDY için de geçerli. Esnek-güvencesiz işlerde çalışan genç emekçileri, göçmenleri emek hareketine dahil etmek konusunda büyük ölçüde başarısız olan mevcut sendikal yapılar, “prekaryat” kalkışması karşısında afallayıp kaldı. Yunanistan’daki hadiseler, elbette sadece bu ülkeyle sınırlı olmayan bir krizi, sendikal hareketin örgütsel ve politik krizini bir ke-re daha açığa çıkardı.

Yunan Komünist Partisi’nin (YKP) hareke-

Pornograflar yardım istedi

ABD Bankalara ve üç büyük otomotiv firmasına yardım elini uzatan ABD yönetimi, aynı talep pornograflardan da gelince şoke oldu. ABD'deki pornografi sektörünün önde gelen temsilcileri, Kongre'den kendilerine 5 milyar dolar yardım aktarılmasını istedi. "Hustler" dergisinin yayımcısı Larry Flynt ve "Girls Gone Wild" video dizilerinin yaratıcısı Joe Francis, kaleme aldıkları ortak açıklamada pornografi sektörünün ABD ekonomisine yılda 13 milyar dolar girdi sağladığını ve bu yüzden yardımı hak ettiğini söyledi. Bildiride pornografik DVD satışlarının 2008 yılında yüzde 22 oranında düştüğünü belirtildi.

Sanayi fena zorlanıyor

JAPONYA Yeni açıklanan resmi rakamlara göre, ülkenin sanayi üretimi kasım ayında bir önceki aya göre yüzde 8 düştü. Bu şimdiki kadar kaydedilen en büyük düşüş. Ayrıca ülkedeki işsizlik oranının da yüzde 4'e çıktığı açıklandı. Buna göre kasım ayı itibarıyla ülkedeki işsizlerin sayısı önceki yıla oranla 100 bin artarak 2,5 milyon geçti. Özellikle geçici sözleşmeyle çalışanların krizden en fazla etkilenenler olduğu belirtildi. Toyota ve Sony gibi dev firmalardaki kayıplara paralel olarak otomobil, makine ve elektronik sanayinde daralma yaşanıyor. Resmi veriler, düşüşün bir trend olduğunu gösteriyor.

Krizin vurmadığı tek ülke

KÜBA Dünya genelinde yaşanan mali krize karşın Küba çok farklı bir portre çiziyor. Bu yıl yüzde 4.3 büyümesi beklenen Küba ekonomisinin 2009 hedefi ise yüzde 6. Küba Ekonomi Bakanı Jose Luis Rodriguez, 2008'in zor bir yıl olduğunu, buna karşılık yine de büyümeyi başardıklarını söyledi. Küba'da son açıklanan rakamlara göre 2008 yılındaki turist sayısı yüzde 9.3 artışla 2.35 milyona, ihracat artışı da yüzde 7.2'ye ulaştı. Ülkedeki gaz ve petrol üretimi de yüzde 1.6 artış gösterdi. Ancak Küba'nın en büyük ihracat kalemi olan nikel fiyatlarındaki yüzde 41'lik düşüş, ülke gelirlerini 250 milyon dolar azalttı.

Artık herkes okuryazar

BOLİVYA Başkan Morales, 30 aydır süren okuma yazma serferberliğinin başarıyla sonuçlandığını açıkladı. "Evet yapabiliriz" sloganıyla ülkedeki 800 binden fazla kişiye okuma yazma öğretilen kampanya sonunda, Bolivya, Unesco'nun "15 yaş üstü nüfusun yüzde 96'sı" kriterini yerine getirerek adını kara listeden sildirdi. Küba'nın 1961'de uyguladığı seferberlikten esinlenen ve Venezüella tarafından finanse edilen kampanya özellikle ülkenin kırsal kesiminde halklarına ihtiyaç duyulan temel eğitim hizmeti götürdü. Zengin eyaletlerdeki Morales muhalifleri kampanyayı ideolojik propaganda olarak görüyor.

► te karşı düşmanca tutum alması bir başka ciddi sorun oluşturuyor. YKP genel sekreteri Papariga, "polis vatandaşların güvenliğini sağlamıyorsa biz sağlarız" deme noktasına kadar varabildi! Aslında parti 1973'te Politeknik direnişi sırasında eylemleri nasıl "300 provokatörün işi" olarak değerlendirdiyse şimdi de aşağı yukarı aynı şeyi yaptı; provokatörlere ve "karanlık güçlere" dair komplo teorilerini bol keseden tedavüle çıkardı. Kendisinin denetlemediği her toplumsal harekete düşmanca yaklaşan, bu anlamda her türlü kendiliğinden doğrudan eylemi "ajan-provokatörlük" olarak gören YKP, hareketin eylemlerine katılmadı, kendi "steril" yürüyüşleriyle (gezintileriyle demek daha doğru) yetindi. Dahası parti, radikal solun diğer kesimlerini "provokatörlerin" sırtını sıvazlamakla suçladı. Böylece kullandıkları "devrimci" jargonunun pratikte mülkiyet sahibi orta sınıf "yasa ve düzen" taraftarlığı anlamına geldiği ayan beyan ortaya çıktı. YKP'nin bu tutumu YD hükümeti için adeta bir can simidi işlevi gördü. Sorun da zaten yüzde 7-9 civarında bir oy potansiyeline ve emekçiler arasında küçümsenmemesi gereken bir etkiye sahip YKP'nin önemli bir sol potansiyeli, "devrimci" yaldızlı muhafazakâr bir çizgiye mahkûm ederek heder etmesi.

Artçı şoklar ve kriz

Bir başka mesele de şiddet ve eylemlerin kapsayıcılığıyla ilgili. Grigoropulos'un katliyle başlayan eylemler dizisi, daha ilk andan itibaren ve giderek dozu artan bir biçimde ideolojisiiz ya da apolitik "kör şiddet"le, "vandalizm" ile özdeşleştirilmeye çalışıldı. Yukarıda da vurgulandı;

hükümetiyle, medyasıyla, "solcu"sı, sağcısı, kanaat önderleriyle müesses nizam güçlerinin kalkışmayı 300-500 holiganın işi olarak tanımlama gayreti, eylemlerin kitleselliği ve yaygınlığı karşısında boşa çıktı. Ancak banka ya da uluslararası markaların zincir mağazaları değil de küçük ölçekli bazı dükkânların da tahribi ya da kimi yağma olayları gibi hadiseler hareketin meşruiyetini gölgelemek için "düzen partisi"ne bir hayli malzeme sağladı. Medya da çatışma ve mülkiyete yönelik şiddet görüntülerinin hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde üzerine atıldı. Hadiselerin ilk üç günü evinden dışarı hiç çıkmayıp sadece televizyon izleyen biri herhalde Atina'ya bomba yağmış sanırdı.

Hükümet ve medya sola bu eylemleri kınaması, şiddeti "nereden gelirse gelsin" mahkûm etmesi için ciddi basınç uyguladı. Amaç hem solu (özellikle de parlamenter temsil gücü olan solu) harekete, eylemlere karşı daha mesafeli olmaya zorlamak hem de bir "ulusal birlik" havası yaratarak eylemci gençleri iyice yalnızlaştırmaktı. Toplamda radikal sol kimi yalpalamalara karşın bu basınca direnmeyi becerdi. Apolitik bir "nereden gelirse gelsin" şiddet karşıtlığı tuzağına düşmedi. Diğer yandan hareketin polisle bir eylem rekabetine girişmesi, polisle çatışmaların bir tür "kan davası" halini alarak kitlelerden uzak bir devrimci "öncünün" eylemleri haline dönüşmesi ihtimaline karşı da uyanık olmak gerekiyor. Eylemlerin "şiddetinin" yarattığı tahribatla değil seferber ettiği, siyasallaştırdığı kitlelerin çokluğuyla değerlendirilmeli elzem. Aksi, yani hareketin "sıradan" insanların ancak televizyon ekranlarından takip edebilecekleri bir polis-eylemci

kavgasına dönüşmesi, tam da "düzen partisinin" arzu ettiği biçimde hareketi yalnızlaştırıp yalıtacak bir süreci başlatabilir.

Son duruma gelince... Eylemlerin ilk günlerinde hâkim olan şiddetli çatışmalar yerini yeni eylem ve örgütlenme biçimlerine bırakıyor. Bu, müesses nizam taraftarlarının hayalini kurduğu "düzen"in geri gelişi değil elbette. Sadece hareket şekil değiştiriyor, yeni bir kalıba girme sancısı yaşıyor. İlk günlerin çatışmalı eylemleri, yerlerini okul ve üniversite işgallerine, yol kesmelere, karakol kuşatmalara, kamu kurumlarının sembolik işgaline, yani bir dizi eylem biçimine bırakıyor. Hareket belki daha sessiz ama daha derinden geliyor, genişliyor. Zaten hızla parlayıp sonra yine aynı hızla sönen bir "patlama" olarak kalmamak için ayaklanmanın yaşam ve üretim alanlarına taşınmasının yolları, biçimleri üzerinde düşünmek gerekiyor. Halihazırda 800 kadar okul ile üniversitelerin kahir ekseriyeti işgal altında. İşgal komiteleri eylemlerini, hareketlerini ulusal düzeyde koordine etmeye çalışıyor.

Yunanistan'da 2009 yılının ilk altı ayının uluslararası buhranın etkilerinin ciddi anlamda hissedileceği bir dönem olacağını hemen herkes kabul ediyor. Kriz koşullarında sendikal bürokrasinin aşağıda yayılmakta olan huzursuzluğu kontrol edebilmesi giderek zorlaşacak. Gençlik hareketi kendisini yeni yıla yeni biçimlerle de olsa taşıyabilirse, aralık ayında gerçekleşmeyen "buluşma" önümüzdeki dönemde pekâlâ yeniden gündeme gelebilir. YD hükümeti zaten klinik olarak ölmüş halde, sadece alternatifsizlik onu ayakta tutuyor. Bu nedenle başta Yunan TÜSİAD'ı SEV, PASOK ya da YD'li birçok milletvekili, iki parti arasında Almanya misali bir büyük koalisyon teşkilini öneriyor, kriz karşısında "partiler üstü" ekonomi ve içişleri bakanları tayin edilmesi dahi gündeme getiriliyor. Hasılı "düzen partisi", ilk şaşkınlık sonrasında kendisine hızla çeki düzen vermeye çalışıyor, üstelik bu kalkışmayı buhran karşısında daha otoriter ve hak kayıplarına götürecek bir yol açacak yeni bir karşı reform ve baskı dalgasının gerekçesi bile kılabilirler. Öte yandan bu kalkışma, Avrupa ölçeğinde sermayenin krizinin sunduğu geleceksizlik karşısında özellikle gençlik içerisinde gelişecek yeni bir direniş ve itaatsizlik dalgasının ilk işaretlerinden birini de oluşturabilir. Neticeyi elbette büyük harfle başlayan değil, küçük harfli tarih belirleyecek. Atina'nın merkezi caddelerinden birinde bir alışveriş merkezinin duvarında yazdığı gibi, "tarih şimdi, burada!" Foti Benlisoy

Barut fıçısı

Aleksis'in ardından Yunanistan'ı saran gençlik ayaklanması, gençliğin ve toplumsal hareketlerin Sarkozy reformlarına karşı zaten teyakkuzda olduğu Fransa'da güçlü bir yankı buldu. Direniş Avrupa'yı sarabilir. Arkadaşımız Alican Tayla, Paris'ten bildiriyor...

AYLARDIR neoliberal ideolojinin çöküşü, ABD hegemonyasının sonu ve altermondializmin ivme kazanması konuşuluyor. 80'lerde kendini bütün Batı dünyasına resmen kabul ettiren ve baba Bush'un şiar edindiği "yeni dünya düzeni" hiç bu kadar kırılğan olmamıştı. Tam böyle bir zamanda, bütün Avrupa, nefesini tutmuş Yunanlı gençleri izliyor. 1974'te, Albaylar Cuntası'nın sona ermesiyle Yunanistan'a kendini kabul ettiren "yeni düzen" çaresizlik içinde, belki de son günlerini yaşıyor. Aleksis Grigoropulos'un polis kurşunuyla öldürülmesinin yaktığı ateş Yunan hükümetinin umduğunun aksine kendiliğinden söneceğine büyümeye ve yayılmaya devam ediyor.

Yunanistan'da olan biteni endişeyle takip eden hükümetlerin başında hiç kuşkusuz Fransa geliyor. Son beş yılda durmak bilmeyen gösteri, ayaklanma ve grevlerle cebelleşen (2005'te polis tarafından takip edilen iki gencin hayatını kaybetmesi üzerine başlayan banliyö ayaklanmaları, 2006'da İlk İş Sözleşmesi [CPE] tasarısının geri çekilmesini sağlayan üniversite ve sendika grevleri), üstelik alenen 68 Mayıs'ının kökünü kazımaya ant içmiş bir siyasî zihniyet için, Yunanlı gençlerin Avrupa'nın geri kalanına yaptığı destek çağrısı muhtemel bir felâketin habercisi. Dolayısıyla Sarkozy ekibi bütün silahlarıyla "salgının" Fransa'ya sıçramasını engellemeye çalışıyor.

Sarkozy'nin neoliberal cehennemi

Amerikan Time dergisinin yılın kişisi listesinde Barack Obama ve Henry Paulson'un ardından üçüncü gelen Nicolas Sarkozy'nin en önemli kozlarından biri medyayla olan yakın ilişkisi. İktidarın sözcüsü konumundaki sağ basın olaylar sırasında Atina'ya yalnızca tek paragraf ayırırken, metrolarda bedava dağıtıldığı için ülke çapında en fazla okunan günlük gazetelerden biri olan Métro, kapağında mali kriz yüzünden dükkân sahiplerinin çok büyük indirimler yaptığına dikkat çekiyor ve okurlarını Noel alışverişine davet ediyordu! Fakat olayların süratle görmezden gelmenin imkânsız olduğu bir raddeye ulaşmasıyla, ortamı yatıştırmak adına, iç politikada gözle görülür bir alttan alma stratejisi başladı. Öyle ki, milli eğitim bakanı Xavier Darcos, liseli öğrenci ve öğretmenlerin aylardır süren direnişine rağmen bu seneki 12 bine ek olarak önümüzdeki seneye 13 bin 500 kişilik istihdam azalmasını öngören yasa tasarısını savunurken, "yukarıdan" gelen acil bir talimatla

son anda geri adım atarak önce projeyi ertelemeye, sonra da tamamen sıfırdan başlamaya karar verdiğini açıkladı. Gerekçesi: "Bu reformun barut fıçısının fitilini ateşleyecek kıvılcım olmasından" korkması.

Kısacası herkes farkında, Fransa bir barut fıçısı. Üstelik Yunanistan'la şaşırtıcı benzerlikler gösteren bir barut fıçısı. Bunun sebepleri tabii ki salt polis şiddetinin ötesine gidiyor –her ne kadar Fransa, önce 1986'da 22 yaşındaki Malik Oussekinin polis copuyla katledilmesiyle, ardından 2005'te yine polis şiddetiyle sarsılmış olsa da. Uluslararası ilişkiler uzmanı Pascal Boniface'in dediği gibi: "Yunanistan'daki ayaklanmaları Aleksis'in katledilmesine bağlamak, Birinci Dünya Savaşı'nı Arşidük Franz Ferdinand suikastıyla açıklamak kadar darkafallık olur."

Sarkozy dönemi (bu dönemin başlangıcı olarak cumhurbaşkanı seçildiği 2007'nin değil, Chirac kabinesinde içişleri bakanlığına getirildiği 2002'nin kabul edilmesi daha mâkul) ultra-liberal aşırı sağcı politikalarıyla Fransa'nın her kesimini harekete geçirdi. İlk İş Sözleşmesi tasarısıyla uzun zamandır ilk defa bu kadar kalabalık bir şekilde bir araya gelen üniversite öğrenci hareketleri, sendikaların da desteğiyle tasarının geri çekilmesinin ardından mevcut üniversite sistemini eleştirmeye devam ederken, lise öğrencileri, hiç beklenmedik bir şekilde, Darcos yasalarına karşı 2007'den beri git-tikçe büyüyen bir direnişe başladı. Sadece geçen ay tüm Fransa'da yüzbinlerce kişi çeşitli gösterilere katıldı.

Atina-Paris hattı

Öte yandan reformlar Sarkozy'nin muhafazakâr-liberal siyasetinin özeti haline gelen "daha çok kazanmak için daha çok çalışın" sloganı

eşliğinde sürüyor. Sendikaları kapsamlı bir greve sürükleyen son gelişme, geçtiğimiz ay parlamentoya sunulan ve "emeklilik yaşının 70'e çıkarılmasını" öngören yasa tasarısı. Gene bir "Sarkozy yeniliği" olan Göç ve Millî Kimlik Bakanlığı son sürat kâğıtsızları kapı dışarı etmeyi sürdürüyor. Cumhurbaşkanının kadim dostu bakan Brice Hortefeux, ülkelerine geri gönderilen göçmenler sayısının geçen ağustos-ta açıkladığı "ayda 25 bin hedefine yaklaştığını" söyleyerek gururlanıyor.

Bütün bunlar olurken Konut Hakkı Derneği (DAL), işgal ettiği Banka Sokağı'nda (Rue de la Banque), Paris Borsası binasının ve mevcut koşullar gereği müdahale etmeye cesaret edemeyen özel tim polislerinin tam karşısında, hükümetin söz verdiği halde konut sağlamaya tenezzül etmediği Afrika kökenli aileleri ağırlıyor. Paris'in son on yıldır geçirdiği en soğuk kış günlerinde, onlarca aile iki haftadır sokakta yatıyor. Paris varoşlarında kaderlerine terk edilmiş ve çoğunluğu Fransa'da doğmuş "ikinci kuşak" göçmen çocuklarından oluşan gençler ise seslerini duyurabilmek için son çare olarak şiddete başvuruyor. Buna cevap olarak, yine Sarkozy'nin yakın dostlarından, adalet bakanı Rachida Dati minimum hapsedilme yaşının 12'ye indirilmesini önerdi.

Bütün bunlara Avrupa ülkelere büyük çoğunluğuna yayılmış başka bir ortak faktörü de eklemek gerek: Siyasî solun içler acısı hali. Fransa'da "solun solu" yıllardır kendisini körelten ufak partiler arasındaki çatışmaların kurbanı. Merkez sol da kendisine verilen fiksirsiz, vicdansız ve vizyonsuz muhalefet rolünü itina ile oynamaya devam ediyor. Geçtiğimiz ay, dünyanın Obama'nın ABD başkanı seçilmesini kutladığı günlerde, Fransa Sosyalist Partisi, hile suçlamalarının ve Ségolène Royal'ın bitmez tükenmez hırslının damgasını vurduğu, tarihinin en utanç verici kongrelerinden birine sahne oldu.

Hal böyleyken Yunanistan'da başlayan mücadele çeşitli direniş hareketlerinin birleşebilmesi adına yeni bir umut olabilir mi? Fransız hükümetinin en büyük korkusu bu. Başta ünlü Saint Michel Meydanı'nda olmak üzere, Paris sokaklarında Yunanlı öğrencilere destek amacıyla irili ufaklı gösteriler düzenlendi. Fransa ifade özgürlüğünün kâğıt üzerinde en iyi korunduğu ülkelerden biri olabilir, kuvvetli sendikal örgütlenmelere sahip olabilir, nicel olarak en fazla grev ve gösteri düzenlenen ülke de olabilir, fakat 68'in sonundan 2000'e uzanan yolda mümkün olduğunca depolitize edilen gençliğin peşine düştüğü tek bir kavram var: Ütopya. Son yıllarda Fransa gençliği dönüştürücü bir tecrübe yaşıyor ve gücünü yeniden keşfediyor. Böyle bir dönemde patlayan Yunanistan olayları, tıpkı 68 öncesinde olduğu gibi, farklı ülkelerdeki toplumsal hareketler arasında bir dayanışma ortamı yaratma yolunda çok önemli bir adım atmış oldu. **Alican Tayla**

Puntland, Somali

SOMALİ Yağmacı değil savaşçı

Küresel mali krizin ilk paniği sürerken, ilahî bir şaka gibi, Somali korsanlarının kaçırdığı gemilere ilişkin haberler dünya gündemine girmişti. Uluslararası camia, küresel ticaret rotalarının geçtiği ve dünya hidrokarbonunun yarısının bu stratejik bölgenin güvenliği için seferber oldu. Böylece ABD'den sonra NATO'nun ve tabii Rusya ile Çin'in eli Afrika Boynuzu'na uzandı. İçsavaşla kavrulan Somali'nin "istikrarı" artık Obama'nın genişletilmiş Ortadoğu coğrafyasındaki "islahat" programının önceliklerinden biri...

PHILIPPE LEYMARIE

Le Monde Diplomatique, Aralık 2008

SOMALİ korsanları, 25 Eylül'de, Kenya'nın Mombasa şehrine askeri malzeme (resmî bir şekilde Kenya ordusuna gönderilmekte olan 30 tank) taşımakta olan Ukrayna kargo gemisi Faina'yı ele geçirdiklerinde bir anda yağmacılıktan çıkıp savaşçı kimliğine bürünmüş oldu. Kaçırdıkları gemi ile birlikte, 1998'de Somali'nin kuzey doğusundaki bölgede fiilen bağımsızlığını ilân etmiş olan Puntland'ın Hobyo limanına demir attılar. ABD savaş gemileri, tankların karaya indirilmesini engellemek için, hemen iki gün içinde Faina'nın çevresini kuşattı.

Korsanlar bu olaydan on iki gün önce de Somali kıyılarından 420 deniz mili (750 km) uzaklıkta olduğu kaydedilen Fransız balıkçı gemisi Le Drenec'e roketatarla saldırmışlardı. Endüstriyel balıkçı gemisi bu saldırıdan kurtuldu, fakat saldırının ardından Avrupa'nın Batı Hint Okyanusu'nda bulunan bütün balıkçı filoları (2 bin kişiye iş imkânı ve 200 bin ton balık anlamına gelen 55 Fransız ve İspanyol gemisi) Seychelles dolaylarına çekilmek zorunda kaldı.

Puntland'ın korsanları

Korsanlar hassas yük taşıyan gemileri çoktan beridir kaçırıyor; örneğin Hong Kong ve Filipinler'den gelen kimyasal tankerlere, İtalyan ve Japon şirketlerin petrol tankerlerine el koydular. Fakat 16 Kasım'da Suudi Arabistan petrol şirketi Aramcom'un süpertankeri Sirius Star'ın kaçırılması yeni bir hareket tarzına işaret ediyordu: 2 milyon varil ham petrol taşıma kapasitesine sahip olan, 100 milyon dolar değer biçilen bu gemi o güne kadar kaçırılan en büyük gemiydi (bir uçak gemisi boyutlarında)

ve kıydan çok uzakta, Mombasa'nın 800 kilometre açığında seyrediyordu.

Fransız Deniz Kuvvetleri'nin, Fransız bandırlı iki gemiyi ele geçirdikleri için on iki deniz korsanını tutuklaması ve yargılanmak üzere Paris'e göndermesi bir ilkti. Le Ponant adlı Fransız gezi gemisinin nisanda kaçırılmasının ardından, korsanların Eylül'de bu kez Carré d'As adlı yata el koymasının üzerine Cumhurbaşkanı Sarkozy, suçluların eninde sonunda yakalanacağını göstermek için, Somali kıyılarında "savaş esiri" olarak adlandırdığı kimseleri tutuklamaya karar verdi.

Sarkozy, yargılama sırasında Fransız hâkimlerinde tutulacak olan korsanların, "ancak işledikleri suçta uygun cezalar alacaklarına dair bir güvence verildiğinde ülkelerine iade edilebileceğini" söyledi. Savunma avukatı ise, "bu insanların yalnızca Fransız adalet sisteminin kancasına takılmış birer çoban ve balıkçı olduğu, korsanlıkla hiçbir ilgisinin olmadığı" iddiasını sürdürüyor. Tutuklanan kimselerin iki deniz aracının kaçırılmasında ne derecede etkin oldukları, olayın sorumluluğunu ne kadar taşıdıkları hâlâ belirsiz. Kasım ayının ortalarında, gene korsan olduğu iddia edilen sekiz kişi, bu kez İngiliz Kraliyet Donanması askerleri tarafından tutuklandı ve Kenya'daki yetkili mercilere teslim edildi.

Fakat bu tutukluların kaderi, korsanlık eylemlerinin yarattığı ekonomik ve politik tehlikeler karşısında ikincil bir konu olarak kalıyor. Eylül'de korsanlar tarafından kaçırılmış olan bir düzine yük gemisi Puntland kıyılarına demir attı; 130'dan fazla tayfayı rehlin almışlardı. Uluslararası Denizcilik Bürosu'na (IMB) göre, ocak ve kasım ayları arasında Somali korsanları yüze yakın saldırı gerçekleştirdi. Tercih ettikleri avlanma alanları, Hint Okyanusu ile Kı-

zildeniz arasındaki stratejik rotanın geçtiği Aden Körfezi, şu anda dünyanın en tehlikeli bölgesi sayılıyor; korsanlık riskinde Malakka Boğazı ile Gine Körfezi'ni geride bırakıyor. Dünya hidrokarbon ikmalinin yarısı, Somali ile Yemen arasında bulunan bu rotanın üstünden taşıyor. Her yıl 16 bin, günde ortalama 40 gemi bu rotayı kullanıyor.

Somali'de devam eden deniz haydutluğu, on yıl önce birkaç fırsatçı balıkçı ya da eski sahil güvenlik elemanlarının yasadışı faaliyetlerinden ibaretti. Fakat sonraları, Puntland bölgesinin özerkliğinin de katkılarıyla bu eylemler filizlenip gelişti. Böylece kolay para "yatırımcıların" ilgisini çekmeye başladı ve Aden Körfezi'ndeki Alula, Hint Körfezi'ndeki Eyl ve Hobyo gibi küçük limanlarda varlığını sürdüren, Somali Denizgücü veya Sahil Muhafızları gibi sözde resmi adlar almış organize grupların oluşumunu cesaretlendirdi.

İslâmcılar aynı görüşte değil

2006'da iktidarda olan İslâm Mahkemeleri Birliği, korsanların eylemlerine engel olmaya çalıştı. Fakat şu anda bu birliğin bazı liderleri, -Etiyopya ordusu tarafından desteklenen CIA darbesiyle iktidara gelen- Abdullahi Yusuf'un geçici hükümetine karşı silahlı mücadeleye katılmış durumda ve başkaldırıyı korsanlıktan elde ettikleri kazançla finanse ediyor. Geçici Somali hükümetine karşı mücadele veren Şabab'ın (Arapçada gençlik) sözcüsü Muhtar Robow, Faina'ya yapılan saldırıyı desteklemişti. Robow, "ticari gemileri kaçırmak bir suç olabilir, fakat Allah'ın düşmanlarına silah taşıyanlar için aynı şeyi söyleyemeyiz" dedi ve taraftarlarından Etiyopya'ya silah nakliyatı yaptığundan şüphelendikleri yük gemilerini batırmalarını ya da yakmalarını istedi. İslâmcıların hâkimiyetinde olan muhalif koalisyon Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İçin İttifak'ın lideri Şerif Şeyh'e göre ise, "bu iğrenç saldırıları sürdürmekte olan korsanlar yalnızca hırs güdüsüyle hareket ediyor" ve ülkedeki herkes "bu korsanların ortadan kaldırılmasına yardım etmek" durumunda.

Bazen başka amaçlar için kullanıldığı görülse de, genel olarak korsanlık, açlık çeken ve ölüm korkusu bilmeyen genç adamların gerçekleştirdiği bir eylem. Bu şekilde, uluslararası gıda yardımına muhtaç olan, ekonominin ve yönetimin bulunmadığı bir ülkede binlerce ailenin hayatta kalmasına imkân sağlıyorlar. Emir-komuta zincirleri, finansal ağları, çeşitli mevzilerde konuşlanmış takımları ve kıydan yüzlerce mil ötede radara yakalanmayan küçük botları denize indiren ana gemileriyle rehin alma eylemlerinin bir çeşit küçük sanayi oluşturduğu söylenebilir. Gittikçe artan fide miktarları ise yerel ekonominin dengesini bozuyor, savaş şeflerinin ekmeğine bal sürüyor ve Somali'de hüküm süren sonu gelmez içsavaş besliyor. Aynı zamanda uluslararası ticaretin hayat damarını tehdit ediyor.

Etiyopya, Mogadişu'daki geçici rejimi ülkedeki askerî varlığıyla desteklerken, Etiyopya'nın ezeli düşmanı Eritre, Somali'nin muhalif unsurlarına arka çıkıyor. Eritre hükümeti, Somali korsanları tarafından alıkonulan bazı gemilerin de benzer türde korsanlık eylemlerinde bulunduğunu bildirdi. Yabancı balıkçılık şirketlerini "Somali'nin deniz kaynaklarını yağmalamak ve ülkenin egemenliğini ihlâl etmek-

le" suçladı. Bu görüş Faina'ya saldıran korsanların sözcüsü tarafından da dile getirildi; eylemi Somali sularının Batılı balıkçılar tarafından sömürülmesiyle ortaya çıkan haksızlığı telafi edecek bir tavır olarak kabul ediyordu.

"Uluslararası Deniz Polisi"

Görünüşe göre Puntland'ın sözde "hükümeti" ikili oynuyor. Bazı yöneticilerin korsan gruplarla ittifak içinde olduğu seziliyor. Yerel yasaları bahane ederek ölüm cezasına eşdeğer suçlar işlemiş kişileri tutuklama imkânları olmadığını iddia ediyorlar. Puntland hükümeti on yıldır karşılaştığı ret cevabından kurtulup uluslararası düzeyde tanınmak istiyor ve deniz aşırı saldırıları desteklemekten hoşnut görünmüyor. Burada Fransız komandolarının operasyonunu destekleyen Mogadişu hükümetiyle tıpatıp benzeşiyorlar...

BM Güvenlik Konseyi'nin geçen haziranda çıkardığı 1816 sayılı karar, korsanlığa karşı sürdürülecek uluslararası faaliyetlerin ilk işaretiydi. Emsal kararlarından şüphelenen Endonezya gibi ülkelerin bu konuda isteksiz olmasından dolayı zorlu bir mücadele vermek zorunda kalan Fransa ve ABD, sonunda 1982'de Jamaika'da imzalanan BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin bazı bölümlerinde değişiklik yapma yoluna gitti. Yapılan anlaşma, kıyı ülkesinin kendi deniz sahasında ve "ayrıcılık ekonomik bölgesinde" (400 km.) sürdüreceği özerkliğini tanıyor ve uluslararası gücün yalnızca açık denizlerde gerçekleşen korsanlık hareketlerinin bastırılmasında yetkilendirilebileceğini açıklıyordu. Artık savaş gemileri Mogadişu'da varolan geçici hükümet (uluslararası sahada tanınan tek rejim) ile anlaşma yaparak "korsanlık eylemlerini ve denizde gerçekleştirilen silahlı soygunları bastırmak üzere" Somali'nin deniz sahasına girebilirdi. Fakat bu "takip hakkı" korsanlar tarafından kullanılan üsleri ve limanları kontrol etmeye yarayacak bir süreci kapsamıyordu.

Fransa ve İspanya, bir uluslararası deniz polisi gücü oluşturulması için çağrıda bulundu; BM ile AB'den destek vermelerini bekliyor. AB aralık ayının başında, Atalanta Operasyonu'nu başlattı; yönetsel nitelikli bu deniz misyonu, İngiltere'nin Londra'da bulunan müşterek hareket merkezi Northwood üssün-

den komuta ediliyor. AB filosuna İngiliz savaş gemileri önderlik edecek.

Faina'nın kaçırılmasından sonra Hint Okyanusu'nda devriye gezmeye başlayan Rusya da, tıpkı ABD ve Avrupa'nın yaptığı gibi, 1816 sayılı karar çerçevesinde korsanlara karşı harekete geçme isteği içinde. Aynı zamanda Hindistan da, Aden Körfezi'ne, INS Tabar isimli savaş gemisini yolladı. 18 Kasım'da ateş altında kalan gemi, korsanların "ana gemisini" imhâ etmeyi başardı.

Kısa dönemli çareler bulmak amacıyla (ve konuları birbirine karıştırma riskini de göze alarak) Afganistan'da sürdürülen "Sürekli Özgürlük Harekatı" için 12 kadar ABD ve Av-

rupa gemisi ile oluşturulan Task Force 150'nin misyonu genişletildi. 24 Ağustos'ta, Aden Körfezi'nde, Kızıldeniz'e giriş çıkışın yapıldığı Bab Al Mandeb Boğazı'nın nakliye rotalarını kontrol etmek üzere deniz güvenlik karakol bölgesi kuruldu. NATO bu bölgeye kasım ayı içinde, yedi savaş gemisinden oluşan bir filo gönderdi. Brüksel'de küçük bir grup, bu bölgede çalışan Avrupalı donanmaları koordine etmeye çalışıyor ve duruma göre -genellikle Dünya Gıda Programı'nın düzenli gönderdiği yardımın aksamasına engel olmak veya tıbbi malzemenin ulaşımı gibi insanî amaçlarla- deniz trafiğinin akışını koruma altına alıyor.

2007 kasımından beri Fransız, Danimarka ve Kanada donanmaları, daha önce birkaç kez korsanların saldırısına uğramış olan Dünya Gıda Programı sevkiyatlarına eşlik ediyor.

Bu gemilerinin taşıdığı yük, deniz yolunda bulunan 1 milyon Somalilinin gıda ihtiyacını karşılıyor. Fakat dünya çapında derinleşmesi beklenen küresel gıda krizi göz önünde tutulursa, yıl sonunda bu yardıma ihtiyaç duyacak kişilerin sayısının 2.5 milyonu bulacağı tahmin ediliyor.

Uzun vadede çözüm ne?

Deniz ticaretinin yapıldığı bu geniş alanlarda sistematik bir askeri koruma gerçekleştirilmediği için en azından en yavaş gemileri, suya gömülebilecek türden "hassas" yük taşıyan en savunmasız araçları korumak amacıyla "kafile oluşturma" fikri yeniden gündeme

geldi. Fakat koruma amaçlı kafiler oluşturmak oldukça yavaş işleyecek bir süreç, pahalı bir çözüm ve aynı zamanda modern konumlandırma teknolojilerine (radarlar, otomatik kimlik sistemi AIS, küresel konumlandırma sistemi GPS, vd.) sahip olan korsanların işlerini daha da kolaylaştırma riski taşıyor. Ayrıca kafile oluşturma fikrinin, göç halindeki balık sürülerini tek başına takip eden ton balığı avcılığı gemileri için uygun olacağı söylenemez, çünkü böyle bir yöntem onla-

rın işini yapmasına engel olacak.

Fransız ticaret filoları, gemi sahipleriyle yapılan anlaşma çerçevesinde, izledikleri rota boyunca geminin hareketlerini takip eden ve gerekirse kaptanı yönlendiren ulusal donanmaya bağlı gönüllü deniz denetçileri tarafından denetleniyor. Bu sistem saldırıya müdahale süresini kısaltılabiliyor, hattâ bazı sınırlı durumlar ve bölgelerde saldırıya uğrayan gemiye acil yardım sağlaması mümkün olabiliyor. Ama sadece bu kadar. Uluslararası Denizcilik Bürosu, silah sevkiyatı yapan gemilere Somali kıyısından olabildiğince uzakta bulunan bir rota izlemelerini, radar takibini ve tehlike gözetimini elden bırakmamalarını öneriyor. Bazı ABD, Rus ve İsrail ticarî gemileri korunma amacıyla silah bulunduruyor. Birçok ticarî şirket ve balıkçı şirketi, özellikle de Fransa'da bulunanlar, gerginliğin artmasından korktukları için bu durumu ya da özel müfrezelerin bölgedeki varlığını onaylamıyor; Fransız deniz komandolarının zaman zaman Dünya Gıda Programı nakliye gemilerine yaklaşmasından hoşlanmıyorlar.

Eylül ayında, Yemen, üç korsan karşıtı merkez kurmaya karar verdi. Bu merkezlerden biri de Aden'de olacaktı. Secopex adlı özel bir Fransız güvenlik şirketinin bir sahil güvenliği birimi yaratmak için Somali hükümeti ile sözleşme yaptığı söyleniyor. Aynı zamanda "ücretli deniz askeri" olarak da adlandırılan silahlı uzman muhafızlara daha fazla ihtiyaç duyulduğunda, bu ihtiyacın sağlanabileceği ABD ve İngiltere güvenlik şirketleri de her zaman el altında tutuluyor.

Uzun vadede, ancak, Puntland'ın politik gerçeklerinin ya da Somali'nin problematik bir şekilde ortaya çıkan yeniden birleşme durumunun tanınması ve 17 yıl süren bir içsavaşla yağmalanmış olan bir ülkeye etkili bir uluslararası destek verilmesi korsanlık hareketlerine son verecektir. Çeviren: Pınar Uygun

Afrika Boynuzu'nda Korsan Cenneti

- 2008 içinde 95 korsan saldırısı gerçekleşti, çoğu Aden Körfezi'ndeydi.
- Bunların 36'sı başarılı oldu; gemiler kaçırıldı, mürettebat rehin alındı.
- Halen 14 gemi ve 268 gemici korsanların elinde.
- Korsanlar geçen yıl yaklaşık 70 milyon dolar fidye topladı.

Harold Pinter
(10 Ekim 1930 - 24 Aralık 2008)

Tam bugünlerde TRT Şeş'in karşısına oturup okumak gerekiyordu "Dağ Dili"ni, Harold Pinter'in Türkiye'de Kürtçe yasağı üzerine yazdığı oyunu. Usta oyun yazarı (aynca şair, senarist, oyuncu), 1985 yılında Arthur Miller'la Türkiye'ye Türkiye Baş Demeği'ne destek amacıyla gelmiş, 12 Eylül döneminin işkencelerine kamerasını çevirdiği "Bir Tek Daha" gibi bir başyapıtla dönmüştü. Sonra "Gitgel Dolap", "Oda", "Doğumgünü Partisi", "Kapıcı", her biri çağımızın ruhi ve siyasi kodlarını tel tel çözümleyen pek çok oyun... Az'da çok'u bulmayı bilmiş, bir-iki kişilik metinlerde bireysel tereddütlerle, korkularla toplumsal baskıyı teyellemevi çok iyi becermişti. Tek planlı bir film gibi akan oyunlarının heyecanı, izleyicinin zihnine, arzularının ve endişelerinin sinir uçlarına dokunabilmesinden kaynaklanıyordu. 2005'te Nobel'i alışıma kendi de şaşımıştı. Halbuki çoktan hak etmişti. Pinter, uzun süredir mücadele ettiği kansere yenik düştü. Tiyatro ve otoritenin tarifini değiştirmişti.

X - KÜTÜPHANE

- ▲ **Alain Badiou** Sonsuz Düşünce (Metis)
- ✱ **Ali Ekber Doğan** Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik (İletişim)
- Bob Dylan** Tarantula (Özgür)
- Douwe Rieff** Yaşlandıkça Hayat Neden Çabuk Geçer (Metis)
- Edward Said** Yeni Binyılda Filistin Sorunu (Aram)
- **Ellen Meiksins Wood** Kapitalizm Demokrasiye Karşı (Yordam)
- **Eric J. Hobsbawm** Fransız Devrimi'ne Bakış (Agora)
- **Gene D. Phillips** (der.) Stanley Kubrick (Agora)
- Hasan Ali Toptaş** Ben Bir Gürge Dalıym (İletişim)
- Italo Calvino** Yeni Bir Sayfa (YKY)
- Küçük İskender** Rimbaud'ya Akıl Notları (Sel)
- Mahmud Derviş** Biz Kaybettik Aşk da Kazanmadı (Kitabevi)
- Mehmet Hasgüler** (der.) Kıbrıslık (Agora)
- Mete Çubukçu** Bizim Filistin –Bir Direnişin Tarihçesi (Metis)
- Nuri Bilge Ceylan** İklimler (Norgunk)
- R. Yürükoğlu** Okunacak En Büyük Kitap İnsandır (Alev)
- Selin Çağlayan** İsrail Sözlüğü (İletişim)
- Tanıl Bora** Türkiye'nin Linç Rejimi (Birikirim)
- William G. Martin** Toplumsal Hareketler 1750-2005 (Versus)
- Yıldırım Boran** El-Fetih ve Hamas (Mephisto)

Kentlilerin bir kısmı "hayırseverlik" adına seferber edilirken, belediyenin toplumsal refahını arttırmakla sorumlu olduğu yerel halkın üzerinde hak ve söz sahibi olması gereken kamusal hizmetler özelleştirilerek piyasaya, özel girişimcilere devredilmiştir. Söz konusu faaliyetler yukarıdan aşağıya himayeci bir tutumla örgütlendiği için ne yardımlardan yararlananların ne de genel olarak kent halkının bunlar üzerinde bir inisiyatif geliştirmesi mümkün olmaktadır. Bundan dolayı da, kent yoksullarını İslamcı/muhafazakâr çevrelerin etki alanı içerisinde tutan "eğreti kamusalılık" ücretli emek kesimleri içinde neoliberal belediyecilik piyasalarına karşı oluşabilecek tepkileri paralyze etmek gibi önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

(...) Klasik modernleşme yaklaşımının beklentisinin tersine, ekonomik-sınai gelişmeyle çözüleceği varsayılan geleneksel-kültürel değer ve ilişki ağları, KOBİ'lere ve ucuz işgücüne dayalı yeni sanayileşmenin kaldırıcı olarak işlev görmüştür. Bu yüzden de söz konusu değer ve ilişki ağlarının zaten güçlü olduğu Kayseri'de 1990'lı yıllar, geleneksel ve kültürel olanın "geri dönüşü"nden ziyade, "yeni-den canlanması"na sahne olmuştur. Bu canlanışın önemli bir boyutu, kentteki hakim kültür örüntüsünü oluşturan taşra muhafazakarlığının, yeni tüketim kalıpları ve hayırseverlik patlamasıyla kendisini yeniden üretmesidir.

Bugünün sivil toplum kuralları elbette sivil toplumun kusursuz bir özgürlük ve demokrasi alanı olmadığını kabul etmektedir. Sivil toplum, örneğin, aile içi ve cinsiyetler arası ilişkilerdeki baskılar, işyerindeki ırkçı yaklaşımlar, eşcinsel düşmanlığı vb. tarafından zedelenir. Aslında, en azından ileri kapitalist toplumlarda, eskiden kullanıldığı anlamda –devlet gücü, partiler ve bunlara muhalefet anlamında– "siyaset" giderek artan ölçüde gözden düştükçe, bu tür baskılar mücadelenin ana odağı haline geliyor. Ama bu baskılar, sivil toplumdan kaynaklanan şeyler olarak değil, sivil toplumdaki bozukluklar olarak değerlendirilmektedir. İlkesel olarak baskı devlete ait bir şeydir ve sivil toplum, özgürlüklerin köklerinin olduğu yerdir, ve bu görüşlere göre insanın özgürleşmesi, sivil toplumun özerkleşmesinden, biçimsel demokrasi tarafından korunmasından geçer. Sömürü ve egemenliğin, sivil toplumun dışında, ona yabancı ve düzeltilebilir bir bozukluk değil, sivil toplumun özü olduğu gözlerden kaçırılmaktadır. Kapitalist sistemin bütününe özgü belirli bir egemenlik ve baskı yapısı aynı zamanda devletin baskıcı gücünü de belirler.

"Otomatik Portakal"ın kahramanı Alex'le III. Richard arasında yaptığınız kıyaslama, filmin şiddet ve suçu özendirmediği gibi suçlulara karşı çarpıcı bir savunma ortaya koyuyor. Fakat Richard'ın uzak geçmişte kalan tarihsel bir karakter olduğunu düşünürsek, sizce bu kıyaslama bütün suçlularını karşılıyor mu?

Stanley Kubrick: Elimizde, filmlerdeki ya da televizyondaki şiddetin toplumsal şiddete sebep olduğuna dair tek bir pozitif kanıt yok. Kişinin ilgisini şiddetin bu yönüne çekmek kimi temel sebepleri gözardı etmek olur. Bu sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

1. İlk günah: Dinsel bakış açısı,
2. Adaletsiz ekonomik büyüme: Marksist bakış açısı,
3. Duygusal hüsrana ve baskılar: Psikolojik bakış açısı,
4. "Y" kromozomu teorisine dayalı genetik faktörler: Biyolojik bakış açısı,
5. İnsan-katil maymun: Evrimsel bakış açısı.

Bence, hayatın içinden çıkan sebeplerin sorumluluğunu sanata atmak, konuyu yanlış yöne çekmek olur. Sanat hayatı yeniden şekillendirir, ama hayat yaratmaz ya da hayata sebep olmaz.

Hatta filmlerdeki şiddetin insanların hapsolmuş, agresif duygularını özgür kıldığı için faydalı bir toplumsal amaca hizmet ettiği bile söylenebilir. Çünkü bu duygular, rüyalarda ya da film izlemenin rüya görmeye benzer evresinde, hiçbir kısıtlamaya maruz kalmadan çok daha iyi ifade edilir.

Adalet, eylem halinde bir eşitlikçi siyasî yönelimin niteliğidir. Adalet öğretilerinin çoğunun sorunu, önce bir adalet tanımını arayıp sonra da bunu gerçekleştirmenin araçlarını bulmaya çalışmalarıdır. Oysa, eşitlikçi siyasî düsturun felsefi adı olan adalet tanımlanamaz. Zira eşitlik, eylemin hedefi değil, aksiyomudur.

Adaletle yönelik her türlü tanımlayıcı ve program niteliğindeki yaklaşım, onu devlet eyleminin bir boyutuna çevirir. Ama devletin adaletle hiç alakası yoktur, çünkü devlet öznel ve aksiyomatik bir figür değildir. Devlet, devlet olmaklığıyla, hakikatlere temas eden herhangi bir siyasî yönelimin varlığına kayıtsız ya da düşmandır. Modern devlet sadece belli işlevleri yerine getirmeyi ya da bir kanat mutabakatı imal etmeyi amaçlar. Tek öznel boyutu ekonomik zorunluluğu –yani Sermaye'nin nesnel mantığını– teslimiyete ya da hınca dönüştürmesidir. İşte bu yüzdendir ki, adaletin herhangi bir programa ya da devlete dayalı olarak tanımlanması onu tam tersine çevirir: Adalet çıkarların etkileşiminin uyumlu hale getirilmesi olur çıkar. Ama, bir eşitlik aksiyomunun teorik adı olan adalet, zorunlu olarak çıkarlardan bütünüyle arınmış bir öznelliğe atıfta bulunur.

Dumanı üstünde

Camdan atlamak

Uwe Timm - **Sıcak Yaz** - çeviren: Zehra Aksu Yılmaz (Can)

Alois Prinz - **Ulrike Meinhof: Üzgün Olmaktansa Öfkeli Olmayı Yeğlerim** - çeviren: Süheyla Kaya (Versus)

Her yemekten önce dua eden Ulrike, nasıl oldu da Almanya'nın en önemli sol gazetesinin başyazarı olup hükümete kafa tuttu? Hovardalıktan ve alkolden başka şeyle ilgilenmeyen, hiçbir ahlâki değere aşına olmayan Ullrich, öğrenci eylemlerine katılmaya nasıl başladı? Peki ısrarlı hümanist Ulrike'yi, ilerde "Killer Girl" diye anılmasına neden olacak şekilde RAF'a (Kızıl Ordu Fraksiyonu) katılmaya ikna eden nedir? Günlerini dumanlanarak ve sokakta politik tiyatro yaparak geçiren taze solcu Ullrich, neden fabrikaya işçi olarak girip sendikaya katıldı, Leninizme ikna oldu?

Can Yayınları'ndan çıkan "Sıcak Yaz" ve Versus Yayınları'ndan çıkan Ulrike Meinhof biyografisinin '68 Almanyasına odaklanmak

dışında birçok ortak noktası var...

"Sıcak Yaz"da '68 ruhuna kapılıp politize olan Ullrich ve çevresinde gelişen olaylar anlatılıyor. Ullrich, haksızlıklar canına tak ettiği için değil, bir gün sınıfı basan bir grup solcudan etkilenerek, özgüvenleri, paylaşma hevesleri ve eğlenceli hallerine tav olarak katılmaya karar veriyor sola. Fakat sonra farklı politik çevrelerin olduğunu anlıyor ve kafası karışıyor...

Bu çok tanıdık hikâye, sonunda rahatlatıcı bir yere bağlanıyor. Ullrich'in değişik biçimlerde mücadele eden arkadaşları, dünyayı değiştirmeye niyetli insanlar olarak, faydalı ve haklı oluyorlar. Kimileri sendikalarda işçilerin hayatlarını değiştirmeye çalışıyor, ne güzel, ama kaldırım kenarlarına yaratıcı sloganlar yazan ve başka bir şey yapmak istemeyen çocuk da yaralı bir iş yapıyor. Ullrich'in aklı bir karış havada sevgilisi de transparan kıyafetler giymek ve fabrika işçileri tarafından yargılanmamak istiyor, haklı da. Onlar birbirlerine öfkelenip tartışırken, bizler de hepsine eşit mesafede durmanın yollarını aramaya başlıyoruz.

Çocukluğu II. Dünya Savaşıyla geçen, hem annesini hem babasını kaybetmiş olan Ulrike Meinhof'u entelektüel ve politik bir öğretmen büyütüyor. Ulrike üniversiteye kadar sadece sanatla ilgileniyor, üstelik inançlı bir hristiyan. Üniversite sırasında Almanya'nın önemli sol yayını Konkret'te çalışmaya başlıyor. Kısa zamanda gazetesinin başyazarı oluyor, editörüyle de evleniyor. Kendisinin dış görünüşüyle devamlı dalga geçen, onu defalarca aldatan kocasından iki çocuk yapıyor.

RAF'a katılışı efsanevi bir hikâye: Andreas Baader hapiste, yol-

daşları ise kaçak. Ulrike'nin kapısını çalıyorlar. Ulrike, Baader'i kaçırma planına da katılıyor: Baader'le röportaj yapmak için içeriye girecek, gizlice diğerlerinin de girmesini sağlayacak, onlar da silahlarıyla gardiyanları ekarte edip camdan atlayarak kaçacak, Ulrike ise eylemdeki rolünü inkâr ederek hayatına devam edecek. Ama plana sadık kalmıyor, o da camdan atlayıp yasadışı yaşamaya başlıyor.

Ulrike RAF'a katıldığında, "solun yeni sesi" diye anılan, televizyonlara belgeseller hazırlayan başarılı bir gazeteci, iki çocuk annesiydi. Ullrich ise solcu olmaya karar verdiğinde 21 yaşında bir öğrenci. Başka biri olmak, bir adım ileri gitmek isteyen bu iki karakter, yetişkin yaşamlarına dair her şeyi geride bırakarak "camdan atlamayı" tercih etti.

'68'in kırkıncı yıldönümünü kutladığımız geçen sene boyunca dönemin tanığı birçok kişi, '68'i "Hatırla Sevgili"yle tanımaya çalışan kuşağa yol göstermeye çalıştı.

Ancak sanki bir noktada bir tür yabancılaşmaya da sebep oldular. Bu kadar güzelse ve gerçekten yaşadysa, neden yeniden olmasın? Şimdi de iyi müzik grupları var, şimdi de Yunanistan yanıyor, Latin Amerika yanıyor, öğrenciler okullarını işgal ediyor. Küçülse de, büyüse de Harikalar Diyarı'na bir türlü giremeyen Alice gibi, genç kuşakların şu '68 denen nanenin eline su dökemeyeceğinin devamlı yüze vurulmasının anlamı ne?

Fakat Ulrike ve Ullrich sayesinde '68'i neden sevdiğimizi hatırlıyoruz. Gerçekliği değiştirebileceklerine inanmaları ve olmak istedikleri insan olabilmeleri için ufak bir adım yeterli olmuştu onlara. Bugün Ulrike ve Ullrich gibi birbirinden bütünüyle farklı iki insanı birleştiren yegâne şey ümitsizlik ve mucize beklentisiyken, onların ortak noktası hayatlarının ve geleceklerinin kontrolünü ellerine almak istemeleriydi. '68 çok güzel, çünkü camdan atlamak yeterliydi.

- Haziran Düzkan

panzehir
deniz@kolektifotolye.com

Sedat Peker olmak

Sedat Peker, '90'lı yılların başında "Kadıköy Mafyası" olarak anılıyordu, 1996'da henüz 26 yaşındayken "Susurluk çetesinin mafya ayağı" olduğu gerekçesiyle yargılandı. Dündar Kılıç gibi eski kuşak "babaların" sahneden çekilmesi ve Alaaddin Çakıcı'nın tasfiye edilmesinden sonra "Türk mafyasının bir numarası" olan Peker, 2004'te yeniden tutuklandı ve 14 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ergenekon Davası'nda da yargılanan ve "Turan idealini diriltmek" amacıyla açtığı internet siteleri vasıtasıyla kendisine bir hayran kitlesi yaratan Peker'in cezaevinden yazdığı mektuplar, iç dünyasına ve akıl yürütme biçimine dair çok ilginç ipuçları sunuyor...

2004'ün ekim ayı. Sedat Peker, Kelebek Operasyonu kapsamında 108 kişiyle birlikte gözaltına alınmış, mahkemeden gecenin geç bir saatinde serbest bırakılmış. Gazeteler evinde iki çuval dolusu dolar çıktığını yazdığı için Peker'in etrafını saran muhabirler de ilk önce iki çuval doları sormuşlar, Sedat Peker "Evde o kadar para olmasına imkân yok. Benim elime bir çuval dolar geçtiği zaman içinden iki demet alırım, gerisini dağıtırım" demişti. Muhabir arkadaşlardan hiçbiri "beyefendi, parayı nasıl harcadığınızı değil, nereden bulduğunuzu soruyoruz" demeyince, televizyon başındakiler unutulmaz bir cevaptan daha mahrum kalmıştı.

Peker'in serbest kalma sevinci kısa sürmüş, ertesi sabah savcının itirazıyla tekrar alınmış ve bu kez tutuklanmıştı. Tutuklanmasından sonra televizyonlarda Peker'in evinden çıkan birbirinden enteresan görüntüler yayınlanmaya başlandı. Peker kendisine bir şarkı yaptırmış ve klip çektiymişti örneğin. Gökhan Özen'in söylediği "Mangal Yürekli Adam"ın klibi, Peker'in Beykoz ve Şile'deki evlerinde çekilmişti. Evlerin helikopterden çekilen görüntüleri ve şarkının "mangal yürekli adam" nakaratında Peker'i mangal başında et pişiren gösteren sahneler epey konuşulmuştu. Ama asıl konuşulan, Peker'in korsan kıyafetiyle çekilen görüntüleri ve rap müzik eşliğindeki kıvrak dansları olmuştu.

"Vampirleri de Allah yarattı"

Görüntülerden birinde ise, arkadaşlarıyla kollarını kesip birbirlerinin kanlarını yaladıkları sahneler vardı. Show TV'nin "Sedat Peker vampir mi" diye döne döne verdiği görüntüler duruşmalardan birinde sorulunca, aynen şunları söylemişti Peker: "Vampirleri de Allah yarattı. İnsanların kana karşı eğilimleri olabilir. Gelişmeye ve yeni zevkler tatmaya açık bir insanım. Eğer bir gün canım kan içmek isterse, kan bankasından, hastaneden gider alırım, parası neyse de veririm. Böyle bir manyaklığım varsa, açık söyleyeyim, kimseye akıl sormam, alırım. Ama gider evimde kimseyi rahatsız etmeden efendi gibi içerim. Hiç kimseyi 'kolunu ver, kesip kanını içeceğim' diye rahatsız etmeme gerek olmaz. Görüntülerde arkadaşlarla kan kardeşi olmaya çalışıyoruz, abartacak bir şey yok."

Mahkeme iki yıl, üç ay sürdü ve "çirak amaçlı suç örgütü kurmak ve yöneti-

çiliğini yapmak", "adam kaldırmak suretiyle gasp", "gaspa teşebbüs", "özel evrakta sahtecilik" ve "tehdit" suçlarından 62 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılması istenen Peker, 14 yıl 5 ay cezaya çarptırıldı. Peker, ayrıca Ergenekon Davası'nda da çok yakın olduğu emekli general Veli Küçük'le birlikte yargılanıyor.

Peker cezaevine girdikten sonra www.sedatpeker.com ve www.ozturkler.com sitelerindeki forum sayfalarına yazan hayranlarının talebi üzerine cezaevinden mektup yollamaya başladı. Bugüne kadar 163 sayfa tutan 12 mektup yazan Peker, bu mektuplar aracılığıyla gündem konularını yorumluyor ve kendisine sorulan soruları yanıtlıyor. Bazılarını "Ferrari'sini satan bilge" edasıyla yazdığı mektupların hepsi birbirinden ilginç ve çok genç yaşında "Türk mafyasının bir numarası" mertebesine ulaşan Peker'in iç dünyası ve akıl yürütme biçimine dair çok ilginç ipuçları sunuyor.

"Bu kadar parayı nereden buluyorum?" İlk mektubu Nisan 2006'da göndermiş. Önce kendisiyle ilgili çok sorulan "bu kadar bağış yapıyor, öğrenci okutuyor, bu paraları nereden buluyor" sorusunu ya-

"Gelişmeye ve yeni zevkler tatmaya açık bir insanım. Eğer bir gün canım kan içmek isterse, kan bankasından, hastaneden gider alırım, parası neyse de veririm. Böyle bir manyaklığım varsa, açık söyleyeyim, kimseye akıl sormam, alırım. Ama gider evimde kimseyi rahatsız etmeden efendi gibi içerim."

nıtlamış. Para kazanıyormuş, çünkü dünya ekonomisini yakından takip ediyormuş. Özellikle "marka kopyacılığını ekonomisi için lokomotif olarak seçmiş Çin'in ve yazılım mühendisliğini ekonomisine lokomotif olarak seçmiş Hindistan'ın" ekonomilerini uzun zamandır inceliyormuş. Kendisinden "uluslararası ekonomi danışmanlığı yapacak düzeyde bilgi birikimine sahip olan şahsım" diye söz eden Peker, parasıyla ilgili dedikodu yapanları, dünyadaki birçok ülke ekonomisini inceleyen kendisinin aksine "sadece Türkiye'deki ekonomik programın bir kısmını incelemek suretiyle para kazanmakla" suçluyor.

Mektubun ikinci bölümünde, tutuklanmasının ardından polisin basına sızdırdığı görüntülere geliyor sıra. Peker görüntüleri televizyonlara sattığını iddia ettiği Organize Suçlar Şubesi'nden bazı polislerin kendisinden istediği 5 milyon doları vermediği için başına bunların geldiğini söylüyor.

Üç ay sonra yazdığı ikinci mektuba "Bir piç olup imparator olmaksızın, onurlu bir hiç olmayı tercih ederim" başlığı atmış. Bu mektupta da siyasi ve ekonomik görüşleri var. Gençlik yıllarında bir amiralle birlikte Boğaz turuna çıkmışlar. Amiral, Boğaz'ın iki yakasındaki yalıların sahiplerini anlatmaya başlamış. Peker çok şaşırılmış, zira yalı sahiplerinden çok azı Türkmüş. Bundan sonra şöyle bir akıl yürütüyor: "Bütün insan hakları beyannamelerinde şöyle bir madde olduğunu biliyorum: Ülke nüfusunu oluşturan çoğunluk, azınlık olan halklara da aynı imkânları sağlayacak. Yani onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmayacak. Bu ülkenin yüzde 1'i Ermeni, Yahudi, Rum olsa, biz onları kendimizden ayırmamak da, onlar 'biz Türk değiliz, Kürdüz' dedikleri için, Kürtleri de öyle kabul edersek, diyelim ki onlar ülkenin yüzde 9'unu oluşturuyor. Neticede insan hakları beyannamesine göre, bu 1000 yılının 900'ü Türklerde, 100 tanesi de Ermeni, Rum, Yahudi ve Kürtlerde olmalı."

Birleşik Türk Devletleri

Anlattığına göre, bu Boğaz turu Peker'in hayatında dönüm noktası olmuş, o an itibarıyla kendisini para kazanmaya ve Türkçülük ideolojisini yaymaya adanmış. "Açtığım internet sitesiyle bu işe baş koydum. Benim dışımda bir kişi bile Birleşik Türk Devletleri'ne inansın, yeter de artar bile" diyen Peker, mektubun sonunda dış borçlar ve kapitülasyonlarla ilgili görüşlerini yazmış.

Üçüncü mektup 8 Aralık 2006 tarihini taşıyor. Peker, bu mektupta ağırlıklı olarak kültür tarihi ve antropoloji üzerine düşüncelerini paylaşıyor. Sahibi olduğu www.ozturkler.com sitesinin forum sayfalarındaki bazen küfürleşmeye varan tartışmalardan söz ediyor önce. Bu tartışmaların sebebini "dış güçlerin kültürümüzün içine çabuk bölünebilme özelliği sokması" olduğunu söyleyen Peker'i bundan sonra tutabilene aşk olsun: "(Bölünme hastalığının) sadece biz Türklerle mi ait olduğunu çok düşündüm, bu

yüzden araştırmalar yaptım. Araştırmalarım sonucunda karşına çıkan sonuç şu idi: Bölünme hastalığı, gelişimini tamamlamamış toplumlara ait bir şey ve bu hastalıktan kurtulmadıkları sürece de gelişme şansları da yok. (...) Bu konu bence yüce ırkımızın en büyük sorunudur. Dünyada bölünerek çoğalan tek canlı türü amiplerdir. Bölünerek çoğalabilmek insanlar için uygun olmadığından çok dikkatli olmalıyız.”

Bölünme hastalığı yüzünden Türklerin birlik olamadığından yakınan Peker, Nihal Atsız ve arkadaşlarının tutuklandığı 1944'teki İrkçı - Turancı operasyonuna da gönderme yaparak “Türkçülüğün 1944'te almış olduğu darbe bu ateşin soğumasına, küllenmesine, yaşadığımız şu zamanda ise sönme durumuna gelmesine sebep oldu. Bu davanın en büyük onuru bizim neslimize ait olacaktır, çünkü sönmeye yüz tutmuş olan bu ateşin sönmesini biz engelleyeceğiz” diyor.

Bu da diğer mektuplar gibi “Allah varolan onur ve şerefimizin çoğalarak devam etmesini nasip etsin” diye bitiyor.

Plastik pervane eşitliği

13 Aralık 2006 tarihli dördüncü mektubunda hayranlarının kendisine “herkes sizin gibi cesur mu doğar” diye sorduklarını söyleyip cesaret, güç ve onur üzerine düşüncelerini aktarıyor. Güçlü olmak için tek formülü varmış: “Her gece gözlerim kapanana kadar yüzlerce, binlerce kere şu sözü tekrarlıyorum: ‘Allahım, bu kuluza onurunu koruyabileceği gücü ve kuvveti bahşediniz.’ Her gece, bazen de gündüzleri bu sözü o kadar çok tekrarladım ki, bilinçaltım dış dünyadan gelebilecek tüm etkilere karşı hazırlığını yapmış olarak beklerdi. Duamın samimiyeti ve istikrarlı şekilde çokluğu sayesinde vereceğim tepkileri sadece beynimle değil, vücudumu oluşturan sınırsız sayıdaki hücrelerimde, hatta ve hatta hücrelerimin içindeki sitoplazmalarda, çekirdeklerde bile hissedirim. Bana kalırsa, insan ondan sonra farklı bir boyutta yaşıyor. Yenilmez olduğunuzu hissediyorsunuz.” Peker bu duada güç yerine mutluluk, başarı ve sağlık da istenebileceğini söylüyor.

Güçlü olması sayesinde, kendi tanımıyla “insanı tamamen yok etmek üzere

tasarlanmış” F tipi cezaevi koşullarına dayanabiliyormuş. Lafı buradan Öcalan’ın cezaevi koşullarına getiriyor. Öcalan’ın klimasının yenilenmesini istemesine çok bozulmuş. “Biz bir plastik pervaneyi değiştirmek için neler çektik” diye isyan ediyor ve tuhaf bir eşitlik talebinde bulunuyor: “Kardeşim, ona klima veriyorsunuz, bari bize de klima verin gibi aşağılık bir sözü asla söylemem. Ama hiç değilse ona da plastik pervane verin, tüm mahkûmlarla eşit olsun.”

Peker’in sinirlendiği bir konu da, dinlemeye takılan konuşmalarının gazetelerde yayınlanması. Bu konuşmaları okuyan birinin kendisi hakkında “asabi ve sinir hastası” diye düşünebileceğinden endişe ettiğini söyleyen Peker, “dijital teknolojinin geldiği noktada benim karşı tarafa sevgi ve saygı çerçevesinde söylediklerim dahi kolaylıkla onu öldürecek şekilde değiştirilebilmektedir” diye savunuyor kendini.

Bu noktada Peker’in basında çıkan ve işlediği iddia edilen suçlarla ilgisi olmayan telefon konuşmalarından birini vermek “asabiyet” konusunda açıklayıcı olacaktır. Kaydedilen görüşmede Peker, “manevi oğlum” dediği, Aydın olan soyadını mahkeme kararıyla Peker olarak değiştiren en yakın adamı Olgun Peker’le konuşuyor:

– Efendim babacım.

– Oğlum, Aytül’ün buraya geldiğini insanlara sen mi söyledin, söylememen gerektiğini bilmiyor musun?

– Kimseye söylemedim.

– Arzu’ya söylemişsin.

– Arzular zaten biliyordu orada olduğunu babacım, ben Arzu’ya bir şey demedim.

– Arzular nereden biliyordu oğlum burada olduğumu? A.... koyayım, ulan yorulduğum yav, ulan bir adamın iş hayatı, seks hayatı, din hayatı, ulan hepsi mi bir anda kötü olur lan! Tüm aksesuarlarla ilgilenen tüm ibnelerin hepsi mi ibne olur lan! Ulan alışveriş yaptığım bakkal da ibne çıkıyor, dava arkadaşlığı yaptığım adam da, devlet adamı da ibne çıkıyor, hep mi ibnesiniz ulan siz? Yok mu ulan bu ülkede ibne olmayan bir tane adam? Sizden ekmek bekleyen yok, sizin zengin etmek istediğiniz, kurtarmak istediğiniz kimse yok. Ulan sadece yiyecek sızmayın, normal insan gibi yaşayın a.... kuduğumun ülkesinde.

Televizyonda izlediği bir “böcekbilimci belgeseli”nden çok etkilenmiş ve kitaplar okumaya başlamış. Yanına iki “asistan” alıp böcekleri incelemeye başlamış. Böcekler konusunda bir tez hazırladığını da anlattıktan sonra durumunu “bir banker için para ne demekse, bir böcekbilimcisi için böcek odur” diye özetliyor.

“Hacca gitmeyin”

28 Aralık 2006 tarihli mektubunda, önceki mektupta yazmayı unuttuğu bir notu daha eklemiş. Meğer gece yatarken sadece dua okumuyormuş, marş da söylüyormuş: “Dua etmeden önce de mutlaka içimden marş okurum. Bu marşların çoğu Nihal Atsız Hoca’nındır. Ayriyeten Nihal Atsız Hoca’nın marşlarını ezbere okuyabilen benim haricimde kaç kişi vardır, onu da çok merak ederim.”

16 Ocak 2007 tarihli mektubunu ise ağırlıklı olarak Ortadoğu sorunuyla ilgili analizlerine ayırmış. Bu da diğerleri gibi Peker’in serbest çağrışım stiliyle yazdığı bir mektup. Ortadoğu sorunu Suudi Arabistan’ın lafı geçince önce Suud ailesi mensuplarının yüzünde “nur namına hiçbir şey göremediğini” söylüyor, ardından hacca gidenleri şöyle uyarıyor: “Büyük ablam da en son kafil ile hacca gitti. Aslında yan yana gelebilseydik, kendisini gitmemesi için ikna etmek isterdim. Arabistan’ın petrolden sonraki geliri hacı adaylarından, orada içilen sudan yenilen yemeğe, alınan hatıra eşyalarına kadar bütün her şey, ama bütün her şey o devlete gelir olarak gidiyor. O devletin paraları da Amerika’daki Yahudi bankalarında duruyor.”

İki hafta sonra yazdığı, 30 Ocak tarihli mektubunda Organize Suçlar Şubesi polislerinin tanıdığı herkesi gözaltına aldığını ve hepsine “Sedat Peker sizi düzüyor mu” diye sorduğunu yazmış. Bunun üzerine Organize Suçlar Şube Müdürü’ne hitaben yazdığı mektubu aktarıyor: “Ben size devleti temsil ettiğiniz için hitapta saygısızlık yapmadım, ‘müdür bey’ diye hitap ettim. Beni tanıyan insanlara, ‘Sedat Peker sizi düzüyor mu’ diye soruyormuşsunuz. Sizi böyle bir düşünceye neyin sevk ettiğini bilmiyorum, ancak bildiğim tek şey, kişinin karşısındakini kendi gibi bildiğidir. Bizim arkadaşlarımızla birbirimizi sevmemiz için bahsettiğiniz şeyi yapmamıza gerek yok, ancak sorduğunuz sorudan anladığıma göre, siz arkadaşlarınızla birbirinizi sevebilmeniz için bahsettiğiniz şeyi galiba yapıyorsunuz.”

Böcekbilimci Peker

En ilginç mektuplardan biri 5 Haziran 2007 tarihini taşıyor. Bu mektupta “böcekbilim”e el attığı görülüyor. Peker’de böcek fobisi varmış, gördüğü zaman vücudu kabarıyormuş, ama cezaevi dağlık bir bölgede kurulduğu için çok sayıda böcekle haşır neşir olmak zorunda kalıyormuş. Televizyonda izlediği bir “böcekbilimci belgeseli”nden çok etkilenmiş ve böcekbilimcilerin hayatını anlatan kitaplar okumaya başlamış. Bunları okuduktan sonra kendini “bir böcekbilimci olduğuna inandırmış”. Yanına iki “asistan” alıp böcekleri incelemeye başlamış. (Asistanlarını dediği, birlikte alındıkları iki genç eleman olsa gerek. Kim olduklarını söylemiyor, ama “hallerinden çok memnunar” demeyi ihmal etmiyor.) Böcekler konusunda bir tez hazırladığını da anlattıktan sonra durumunu “bir banker için para ne demekse, bir böcekbilimcisi

Yıldızı Bağdat Caddesi’nde parladı

Rizeli bir aileden gelen Sedat Peker, 1970’te Adapazarı’nda doğdu. Çocukluk yıllarını Almanya’da geçiren Peker’in adı, ‘80’lerin sonunda Kadıköy’de Bağdat Caddesi’nde duyulmaya başlandı. Kadıköy gençliği arasında yaygın olan eroin, Peker’in arkadaş çevresinde de kullanılıyordu. En yakın arkadaşı “bozuk eroin” ölüncü, Peker eroini satan kişiyi öldürdü ve bundan sonra organize suçla yöneldi.

Kadıköy’le sınırlı hakimiyeti zamanla baba memleketi Rize’ye, ardından Marmara Havzası’na ve tüm Türkiye’ye yayıldı. Kendisine “uyuşturucuyla savaşan baba” denmesinden çok hoşlanan Peker, ‘90’ların ortalarına doğru iyice güçlendi. Ülkücü çevrelerle çok içli dışlı olmasına karşın, o dönem Kadıköy’de nispeten güçlü olan devrimcilerle karşı karşıya gelmemeye özen gösteriyordu. Bir de Bağdat Caddesi’nde etkin olan Adnan Hocacılar dış geçiremedi. Bunun dışında Kadıköy’ün eski delikanlıları, cezaevinden çıkan ülkücüler ve PKK itirafçıların kurduğu tahsilat çeteleri dahil, ilçedeki neredeyse tüm irili ufaklı yasadışı gruplar Peker’e biat etti.

İş hayatına atıldığı 1995’te Bostancı’daki Yunus Emre Koleji’ni

satın aldı. 1996’da Rizeli kaçakçı Abdullah Topçu’yu öldürtmeye azmettirmekten aranırken mahkemeye 300 araçlık konvoyla gelip gövde gösterisi yaptı. Peker’in adı, Susurluk Raporu’nda da “çetenin mafya ayağı” olarak geçti. Bu gerekçeyle arandığı sırada Romanya’ya kaçtı, bazı milletvekili ve bakanların “işkence görmeyecek” sözü almalardan sonra özel uçakla gelip teslim oldu. Bayrampaşa Cezaevi’ne konulan Peker, sekiz ay krallar gibi yaşadı. Yerlerine halı döşettiği koğuşuna derin dondurucudan kokoreç makinesine kadar istediği her şeyi getirtti.

Askere gitmekten “anti-sosyal kişilik bozukluğu” raporuyla kurtuldu. 2002 yılında “Turan idealini temsilen, dünyadaki bütün Türkleri internet aracılığıyla buluşturmayı amaçlayan” www.oz-turkler.com sitesini açtı. Sitenin açılış kokteyline aralarında Veli Küçük’ün de olduğu emekli paşalar, eski bakanlar, işadamları, futbolcular, öğretim üyeleri ve ünlü sanatçılar da katıldı.

2004’teki tutuklanmasında ilk kez tüm kurmaylarıyla birlikte cezaevine girdiği için dışardaki işlerinin aksadığı ve maddi sıkıntı yaşadığı iddia edilen Peker, her şeye rağmen hâlâ yeraltı dünyasının bir numaralı ismi.

için böcek odur" diye özetliyor.

11 Ekim 2007 tarihli mektupta Peker'in komünizm ve AB'ye dair düşüncelerini okumak mümkün. Komünizmi uzun süre incelediğini ve komünistlerin "dine ve millî görüşlere olan bakış açılarını bir tarafa koyduğunda, gerçek olmayacak kadar güzel şeyler anlattıklarını" söylüyor. Peki neden komünist olmuyormuş? "Çünkü" diyor, "IQ'su en düşük olanlar bile en önde ve yükseklerde olma hırsı ile dolup taşar, eşitlik doğaya aykırıdır".

Mektubun sonunda AB ile ilgili analizlerini paylaşıyor. İlk mektubundan itibaren AB üyeliğini çok önemseydiğini hissettiriyor, ama bu şaşırtıcı durumu açıklamıyordu. Bu mektupta Avrupa sevdasının sebebi anlaşılıyor: "Tarihe biraz meraklı olanlar, Türklerin göçer bir kavim olduğunu bilir. Farz edelim bizi AB'ye bir gün aldılar. Uçak biletini alan, Avrupa'nın bir yerine gidip yerleşecek. Bu genetik özellik kodlarında var, bağlasanız durduramazsınız. AB'nin diğer ırkları ise bizim gibi değil. Genetik kodları farklı, sabit yerleşime müsait. AB'li aileler şu an çocuk yapmıyorlar. 30-40 sene sonra ise hiç yapmayacaklar. Çocuk konusunda çok istekli Türk aileleri Avrupa'nın her bölgesine yerleştiğinde 100 seneye kalmadan Avrupa Türkleşmiş olacaktır. Avrupa Birliği'nden alacağımız, daha doğrusu elde edeceğimiz imkânlarla Orta Asya'daki bütün kardeşlerimizin birleşiminden doğacak gücü düşünürseniz, 150 yıl sonra da dünyanın en büyük gücü Türkler olacaktır."

Japon flüt müziği ve zenci Musa

9 Kasım 2007 tarihli mektubunda tekrar polisin basına dağıttığı görüntülere geliyor. O görüntüleri "rap müzik dinlerken yapmış olduğum müziğe uyumlu vücut hareketlerimi gösteren kamera kayıtları" olarak nitelese de, manzara pek öyle kolay geçirilecek gibi değildi. Peker epey pişkin davranıp "benim ne müzik dinlediğimden kime ne" diyor önce, ardından müzik zevkinin genişliğinden söz ediyor: "Hem ben sadece rap dinlemem ki; HipHop, RNB, Blues, Jazz, Reggie, Latin müzikleri, Afrika müzikleri, Otantik İtalyan Müziği, Klasik Müzik, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Türkçe Pop, Türkçe Rock, hepsini çok severim. Underground gibi sert müzikler de dinlerim. Bütün bunların ötesinde Japon flüt müziğini bile dinlerim. Acaba bu ülkede Japon flüt müziğini bilerek dinleyen kaç kişi var? Bunu övünmek için söylemiyorum, ancak bilen ve dinleyen beş kişi varsa, bunlardan bir tanesi benim."

Müzik birikimini bu şekilde sergiledikten sonra görüntüleri dağıtan polisleri "müzikten anlayabilecek ruh ve bilgi birikimine sahip olmamakla" ve "mal

Uğur Dündar'ın programına katılarak "öldürmek görevimdi" diyen, "ne 100'ü ne 200'ü, geç abi, bu komplike bir mücadele" diyerek sayısız cinayete imza attığını itiraf eden Özel Tim mensubu Ayhan Çarkın, Sedat Peker'in yakın dostuydu

Komünizmi uzun süre incelediğini ve komünistlerin "dine ve millî görüşlere olan bakış açılarını bir tarafa koyduğunda, gerçek olamayacak kadar güzel şeyler anlattıklarını" söylüyor. Peki neden komünist olmuyormuş? "Çünkü" diyor, "IQ'su en düşük olanlar bile en önde ve yükseklerde olma hırsı ile dolup taşar, eşitlik doğaya aykırıdır".

gelip mal gitmekle" suçluyor.

Mektubun sonuna doğru alışıldığı üzere Peker'in "Türkçü gençlere" öğütleri var. "Akılcı olun" diyor, "bütün dünyayı işgal etmek, tüm dünyanın Türklere kölelik etmesini istemek Türkçülük değildir" diye de ekliyor. Akılcı olmayan Türkçülere örnek olarak sonradan Türk vatandaşı olan Brezilyalı futbolcu Mehmet Aurelio'nun millî takımda oynamasına karşı çıkarları gösteriyor: "Aurelio'nun millî takımda oynamaması gerektiğini söyleyenler, Teşkilat-ı Mahsusa'nın ilk başkanı Kuşçubaşı Eşref'in yardımcılarının Zenci Musa'yı bilirler mi? (Cennet mekân) Zenci Musa'nın Arap çöllerinde yaptığı kahramanlıkları bilirler mi?"

Peker yaklaşık bir yıl mektup yazmıyor. 27 Eylül 2008'de bayramlaşma mesajı yollamış, geçen ay yazdığı son mektubunda ise yine dünya meseleleri üzerine analizleri var. Türbana serbestlik isteyen Peker, Alevi din adamları yetiştirilmesini ve yeni Alevi ibadethaneleri açılmasını öneriyor. Hatta Fener Rum Patriğini ekümenik olarak tanıyıp Heybeliada'da ruhban okulu açılmasına izin verilmesi gerektiğini de savunuyor. Patrikhane konusunu "çok detaylı" incelediğini anlattıktan sonra, "Ekümenliğin bize yapacağı tek etki, bol bol turist gelmesi. Onlar için yapacağı etki ise, dinî liderlerinin bir kaymakama bağlı olmaktan kurtulmasıdır" diyor. Sonra konuyu yine Yahudilere getiriyor. "Bu adamlar 10 milyonluk nüfusla tüm dünyanın kaderini nasıl etkiliyorlar" diye soran Peker bu konuda da yıllardır araştırma yapmış meğer.

Araştırmalarında "Marksizmin babası Karl Marx'ın" Yahudi olduğu sonucuna varmış. Bu kadarla da kalmamış, ABD'deki ekonominin kilit noktalarındaki Yahudilerin kapitalist ekonomideki gücünü öğrenmiş. Bugün Çin ekonomisinde dönen paranın "yarısından çoğu" da Yahudilere aitmiş. Yahudilere hayranlık duymasının en büyük sebebi ise, 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda İsrail'in 2.5 milyonluk nüfusuyla 100 milyonluk Arap dünyasına karşı zafer kazanmasıymış. (Altı Gün Savaşı'ndan "5 gün mü, 7 gün mü nedir" diye söz etmesi de bambaşka bu arada.)

Bu bilgileri edindikten sonra ulaştığı sonucu yazıyor: "Dünyada Türkler dahil bütün milletler, ataerkil topluluklardır (yani erkek egemen). Bunu sosyal yaşamımızda da çok rahatlıkla görebiliriz. Mesela, bizde baba Türk olup anne yabancı olunca, çocuk Türk kabul edilir. Bu Ruslarda da, Çinlilerde de, kısıacası her yerde böyledir. Dünya genelinde bir tek Yahudilerde farklıdır. Eğer ki anne Yahudi olursa, babanın ne olduğu, kim olduğu hiçbir önem taşımaz. Çocuk Yahudi olarak kabul edilir."

Görüleceği gibi Peker kabloyu yine yanlış bağlıyor, ama kulağa fena gelme-

yen bir sonuca ulaşıyor: "Bizler binlerce senedir kadınlarımızı hiçleştirirken, köleleştirirken Yahudi toplumunu kadınlar yönetiyor, daha doğrusu çocuklarını yetiştirirken o yaşta onlara yön veriyor. Bence köklü değişimler geçirmeliyiz. Baş açık mı? Baş kapalı mı? Ondand ziyade çocuklarımızı yetiştiren annelerin bilgileri ile ilgilenmeliyiz. Baş kapalı olduğu için üniversiteye gidemeyen bir anne acaba çocuğuna ne kadar katkı sağlayabilir? Veya başı açık olmasının haricinde hiçbir özelliği, bilgi birikimi olmayan anne çocuklarını nasıl yetiştirebilir?"

Hemingway, komünistler, Türkler

Mektubunda ayrıca Türkçülere "faşist" diyenleri kınıyor ve kendisinin faşist olmadığını ispat için şunları söylüyor: "Hemingway'in 'Çanlar Kimin İçin Çalıyor' adlı eserinde köprüyü uçurmak üzere görevli olan partizanın babası öldürülmüş, saçları tıraş edilmiş, kızla yaşadıkları aşk mutlu sonla bitsin diye kitabı okurken dua bile ettim. Franko'nun askerlerine karşı hiçbir yakınlık hissetmedim, hatta nefret ettim. Şu an ismini tam olarak hatırlayamadığım köprüyü uçurmakla görevli partizan kitabın sonunda öldürülünce, kitabın sonunu değiştirebilmeyi ne kadar çok istedim. Bu duygulara sahip olmamın beni komünist yapmayacağı ortadadır, ancak bu hisler faşist olmayacağımın da garantisidir."

Bundan sonra gerçekte faşist ve ırkçı olanların "Türk olmayanları aşağılayanlar" olduğunu yazıyor. "Düşünün, bir Ermeni komşunuz var, çok güvenilir. Bir de Türk komşunuz var, beş para etmezinki. Evde yokken karnuzun başına bir şey gelse hangisini ararsınız? Tabii ki insan olanı" diyen Peker bu noktaya ulaşmanın kolay olmadığını, ama artık "önemli olan kişinin ırkı değil, insanlığıdır" demeye başladığını söylüyor. Annelere de bir çağrısı var: "Bu dünyada yaşayan tüm Türkleri takım oyununa dahil edecek zeki, akıllı, dürüst, onurlu ve bunun gibi birçok iyi özelliğe sahip olan insanlara ihtiyaç var. Bence yapılacak en doğru şey hem kendimizi, hem de çocuklarımızı bu takım oyunu için yetiştirmektir. Burada da en büyük görev annelere düşmektedir. Yeni dünyaya uyumlu, asla faşist ve ırkçı olmayan, yeni Türkçü arkadaşlar yetiştirirken, bence Türkçülüğü en önce, başta ben olmak üzere bizim gibilerden kurtarmalıdır."

Mektubunun sonunda içeride olmasının baş sorumlusu olarak gördüğü ve kendisine komplo kurduğunu söylediği eski Organize Suçlar Şube Müdürü Adil Serdar Saçan'ın Ergenekon Operasyonu'nda tutuklanmasından duyduğu mutluluğu paylaşıyor.

Peker'in mektupları burada bitiyor. Ergenekon'dan ve süren bir-iki davasından yeni cezalar almazsa, 2013'e kadar cezaevinde kalacak. Bu süre zarfında hayranları da yeni mektuplarını ve böcekbilim alanındaki tezi başta olmak üzere yeni araştırma sonuçlarını dört gözle bekleyecek.

Murat Toklucu

Fotoğraf: Feza Kürkçüoğlu arşivi

30. YILDÖNÜMÜNDE MARAŞ KATLIAMI

Bilinmeli ve unutulmamalı!

24 Aralık, yakın tarihimizin en kara sayfalarından biri olan ve 12 Eylül darbesinin temel gerekçelerinden kabul edilen Maraş katliamının otuzuncu yıldönümüydü. Benzerlerinin yaşanmaması için hiç unutmamamız gereken bu katliamın belgeseli, Dostluk Yardımlaşma Vakfı'nın 1975-80 döneminin kritik dönemlerini konu alan "Unutturulanlar" dizisinden yayınlandı. Dostluk Yardımlaşma Vakfı'nın başkanı Cahit Akçam'dan, Maraş katliamının kilometre taşlarını ve faillerin kimliklerini dinliyoruz.

Maraş katliamını hazırlayan etkenler neydi?

Cahit Akçam: Maraş olayları büyük çaplı bir tertibin neticesinde oluştu, tek başına öznel bir olay değildi. 1975-80, Türkiye'nin siyasal, toplumsal altüst oluşunun yaşandığı süreçlerden biridir. O dönemde, ülkede iç savaş çıkartma yoluyla askeri bir faşist diktatörlüğe geçiş için uygun toplumsal ve psikolojik ortam yaratılmasını amaçlayan güçler eliyle, özellikle Alevi ve Sünni vatandaşların bir arada yaşadığı ve provokasyonlara son derece açık olan, Anadolu'nun yumuşak karnı diye nitelendirebileceğimiz kesimlerde bir kısım tertipler yapıldı. Bunlar, 1978 başında Ecevit hükümetinin işbaşına gelmesiyle devreye sokuldu. Savcı Doğan Öz gibi kontrgerilla üzerine yürüten aydın, demokrat insanların öldürülmesiyle başlayan bu planlı cinayet ve tertipler, giderek toplu katliamları yaratmaya yöneldi. İlk provokasyon Elazığ'da gerçekleşti. 1978'in bahar aylarında, "şehrin içecek suyuna zehir atıldı, camiler bombalandı" türünden söylentilerle Sünni vatandaşların Alevilerin yaşadığı mahallelere yönelik kışkırtılmasıyla büyük çaplı bir çatışma yaratılmak istendi. Bu, dönemin Elazığ valisi Güngör Aydın'ın ortaya koyduğu basiretli tutumla, halkı aydınlatmaya ve provokasyonu tertip edenleri bulup çıkartmaya yönelik tavrı nedeniyle amacına ulaşmadan bastırıldı. Benzer bir provokasyon, devrimcilerin müdahalesiyle Malatya'da önlemlendi. Sağ kesimin ortak adayı olarak belediye başkanlığını kazanmış olan Hamit Fendoğlu'nun (Hamido) Ankara'dan gönderilmiş bir bombalı paketin patlaması sonucu gelini ve bir torunuyla bir-

likte öldürülmesi, bir provokasyon zincirini başlattı. Bu paketlerden biri Maraş - Elbistan'da Alevi hareketin önderlerinden birine gönderilmişti, tesadüfen ölümden kurtuldu. Sonradan İçişleri Bakanlığı yapan Abdülkadir Aksu'ya da aynı şekilde bir paket gönderilmişti. Bunları bahane eden faşist güçler, Malatya'yı yakıp yıkmak üzere halkı kışkırtıp geniş çaplı bir katliama giriştiler. Fakat devrimcilerin soğukkanlı davranması ve "camiler bombalandı" söylentilerini boşa çıkartmak üzere camilerin önünde nöbet tutmaya varan akılcı davranışları sayesinde bu tertip amacına ulaşamadı. Benzer girişimler Sivas'ta da yaşandı ve aynı şekilde, devrimcilerin halkla bütünleşerek saldırıları boşa çıkartmasıyla amacına ulaşamadı. Maraş, bu tertibin nihayet amacına ulaştığı son halka. **Maraş'ın seçilmesinin nedeni ne peki?** Sol güçlerin ekonomik, siyasal ve sosyal anlamda Maraş'ta güçlenmesi. Özellikle Alevi kesim, Ecevit hükümetinin de işbaşına gelmesiyle devlet dairelerinde görevler almaya başlıyor. Bazı Alevi ailelerin Maraş'ın ekonomik ve sosyal yaşamında etkin konuma gelmeleri, uzun süredir Maraş'ta kendilerini değişmez egemenler olarak gören gerici güçler tarafından hoşnutsuzlukla karşılanıyor. **Maraş o dönemde kapalı, muhafazakâr bir toplum yapısına mı sahip?** Evet, ancak Pazarlık ovasında pamuğun değer kazanmasıyla Alevi kesim güçle-

Cahit Akçam

Anlatırken bile insanın aklının alamayacağı bir vahşet sergileniyor. Bu, insanların silahlarla taranarak öldürülmesiyle sınırlı bir katliam değil. Yapanlar öldürmeyle tatmin olmuyor, öldürdükten sonra bile cesetleri parçalıyor.

niyor. Maraş, kendi içine kapalı bir yapıda ve dışardan gelen etkilere direnmeye çalışıyor. Tam anlamıyla tutucu bir kent. Alevi kesimin toplumsal yaşamda önemli bir yer edinmesi, tutuculuğu sarsmaya başlıyor. Örneğin Maraş'ın dışından gelen tüccarlar sağcı ya da Sünni olsa bile Alevi tüccarlarla çalışıyor. Aleviler sohbet etmeyi bilen, eğlenmeye zaman ayıran, iki kadeh rakı içen insanlar. Bu durum, ülkenin genel yapısına da uygun olarak sol görüşün şehre yerleşmesine neden oluyor. Diğer taraftan MHP kadrolarınca işgal edilen okullarda, bu işgalin kırılmasına yönelik bir uyanış başlıyor. Daha öncesinde sinmiş izlenimi veren Aleviler kimliklerini gururla ve açık açık söyler hale geliyorlar. Bu, karşı tarafta önemli bir rahatsızlık yaratıyor. Egemenliklerinin ellerinden gitmeye başladığını fark ediyorlar. Bütün bu gelişmeler, ülke çapında genel bir kitlesel katliam yoluyla sıkıyönetim ilanını hedefleyen faşist güçleri Maraş'a yönlendiriyor. Çünkü orada Aleviler ve Sünniler var, üstelik Sünniler gelişmelerden rahatsız. Yani, ateşlenebilecek uygun bir fitil var. Nitekim tam o dönemde Ankara'da "esrarengiz yüzbaşı" diye bilinen Mehmet Ali Çeviker'in evinde yakalanan bombalar, aslında Maraş'a sevk edilmek üzere hazırlanan silahlar. Çeviker'le birlikte yakalanan kişiler de Maraş'ta ikamet ediyor. Çeviker'in kontrgerilla üyesi olduğu bilinen bir gerçek. Şu anda sırta kadem basmış durumda. O dönemde de basit bir soruşturmayla sadece bomba bulundurmaktan küçük bir ceza alıyor, cezaevinden kısa sürede çıkıyor.

Provokasyonu o mu başlatıyor?

Hayır, önce "Aleviler ve solcular Maraş'ı ele geçirecek, sağcıları ve Sünnileri kesecek" söylentisi yayılıyor. Bu doğrultuda geliştirilen propaganda, ortamın gerilmesi için elverişli koşulları yaratıyor. Sonrasında, biriken kış-

kırtmaların yarattığı ruh halini bir volkan patlamasına dönüştürecek gelişmeler yaşanıyor. Bunlardan biri, 19 Aralık'ta "Güneş Ne Zaman Doğacak"ın gösterime girmesi. Bu filmle alâkalı insanlara belgeselimizi yaparken ulaşımadık. Cüneyt Arkan, o zaman yaptığı röportajlarda bu filmde tehdit altında rol aldığını söylemişti, ama bize konuşmaktan kaçındı.

Nasıl bir film bu?

Türklerin Kafkasya'da Rus çarına karşı yaptıkları mücadeleyi konu edinen, şoven duyguları öne çıkaran, kaba bir Türklük övgüsü. Bu film, militanların ve sempatanların gaza getirilmesi için bir propaganda malzemesi olarak kullanılıyor ve Adana, Mersin gibi illerde gösterimi yapıldıktan sonra Maraş'a getiriliyor. Filmi getirenin Ülkü Ocakları olduğuna dair ciddi söylentiler var.

Bildiğimiz kadarıyla hiç duyurulmadan gösterime giriyor...

Aniden ve büyük metropollerde gösteril-

meden, sadece bu tür illerde gösterime sokuluyor. Enteresan olan da bu zaten. Maraş'ta, filmin izlendiği seanslardan birinde, zarar vermekten ziyade, halkı kıskırtmayı amaçlayarak patlatılan bir ses bombası olayların ilk halkası. Sinemadan çıkan kalabalık, solcu bilinen parti ve derneklerin basılıp taşlanmasıyla sonuçlanan bir şoven gösteri yapıyor. Bunun hemen arkasından, TÖB-DER üyesi iki öğretmen, okullarına giderken bir sokak arasında vurularak öldürülüyor. Bu özellikle yapıyor. Zaten, daha sonra bu olayda kullanılan silahın ordu malı olduğu ortaya çıkıyor. Öldürme perşembe oluyor, cenazeler cuma günü (22 Aralık) kaldırılacak. Bu arada Bertiz köylülerine haber gönderiliyor.

Bertiz neresi, nasıl bir yer?

Tutucu dağ köylerinin oluşturduğu bir bölge. Sünni ve yoksul insanlar yaşıyor. Bu köylere haber gönderiliyor ve "Aleviler Sünnileri kesecek, Maraş'ı yakıp yıkacak, dini Allahı uğruna savaşacaklar Maraş'a insan, onların mallarına el koyulacak ve bunlar size dağıtılacak" şeklinde vaatler veriliyor. Köylülerin cuma namazı için Maraş'a inmeleri yönünde yoğun bir propaganda yapılıyor.

Bu olağan bir şey mi? Cumaları çevre köylerden insanlar Maraş'a iner mi?

Cumaları böyle bir akın oluyor, ama bu katılım, duyurular ve kıskırtmalarla artırılıyor. İki öğretmenin cenazesinin teslimi, devlet hastanesi başhekimisi tarafından kasıtlı olarak geciktiriliyor ve normalde öğle namazına yetiştirilebilecekken namaz sonrasına bırakılıyor. Böylece yeterli kalabalığın toplanması ve saldırı için uygun ortam yaratılması sağlanıyor. **Ve belediye hoparlörlerinden de anonslar yapılıyor...**

"Kızılar şehrimizi basıyor, şehri yacaklar, Allah için bütün Maraşlılar Hatboyu'nda buluşalım" şeklinde anonslar bunlar... Hatboyu denilen yer, cenaze namazının kılınacağı Ulu Cami'nin bulunduğu bölge. Cenazeler alınıp getirildiğinde, binlerce kişiden oluşan bir kalabalık onları karşılıyor ve bu grup doğrudan korteje saldırıyor. Bunun üzerine cenazeyi taşıyan kalabalık, cenazeleri ortada bırakmak zorunda kalarak, Yörükselim gibi Alevilerin yoğun yaşadığı mahallelere kaçmak zorunda kalıyor. Bu arada yaşanan silahlı çatışma esnasında, saldırgan gruptan yaralananlar ve ölenler de oluyor. Ertesi gün, sabah erken saatlerden itibaren, üstelik sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş olmasına rağmen insanlar toplanmaya başlıyor. Saldırgan gruplara öncülük eden insanların çoğu yerel giysili, yüzlerinde maske, başlarında şapka var. Bunların yönlendirmesiyle ilk hedef Yörükselim mahallesi oluyor.

Neden Yörükselim?

Alevilerin en yoğun yaşadığı mahalle çünkü. Yörükselim'de yapılacak bir saldırının başarıya ulaşması, Alevilerin büyük ölçüde katledilmesi anlamına geli-

yor. Bir gün önceden yaşanan olaylar nedeniyle uyanık ve durumun farkında olan devrimciler, başka mahallelerden Yörükselim'e geliyor ve bu mahalleye saldırı yapılması olasılığına karşı ellerindeki olanaklarla barikatlar kurarak onların arkasında beklemeye başlıyor. Kalabalık mahalleye doğru saldırıya geçtiği anda, mahallede birikenler havaya ateş etmeye başlıyor. Gelen kalabalık havaya sıkılan silahların sesini duyup ölen olmadığını, yaranamadıklarını görünce "gâvurun kurşunu bize isabet etmiyor" kıskırtmasıyla daha çok gaza geliyor ve mahalleye girmeye neredeyse 50-60 metre kala barikatın arkasında bekleyen insanlar saldırganların üzerine ateş etmek zorunda kalıyor. Saldırganların çoğu yaralanıyor ve geriye doğru kaçış başlıyor. Buradan bir başarı elde edemeyeceklerini anlayan saldırgan grup, askeriyenin de bulunduğu Çamlık denen kesime yöneliyor ve Yörükselim mahallesine arkadan dolanarak girmeye teşebbüs ediyor. Diğer tarafta saldırıyı püskürtten insanlar Çamlık tarafına yetiştikçe kadar bazı evler yakılıyor, içindeki Aleviler öldürülüyor. Üstelik bu cinayet, asker ve polisin gözü önünde gerçekleşiyor.

Askerlerin bu konuda kendilerine verilmiş herhangi bir emre sahip olmamaları ve bu saldırganlar karşısında bir şey yapamamaları söz konusu. Bundan güç alan saldırgan güçler, daha fazla insanı kıskırtarak şehrin değişik semtlerinde korumasız bir şekilde yaşayan, Alevi ve solcu olarak bildikleri ne kadar insan varsa onlara yöneliyor ve katliam gerçeği anlamda böyle gerçekleşiyor.

Solcuların, Alevilerin evlerinin kaplarına çarpı atıldığını, işaretlendiğini biliyor. Bunlar nasıl, ne zaman oluyor? İki öğretmenin öldürülmesinden bir hafta önce. Belgeselimize konuşan bir ETKO (Esir Türkleri Kurtarma Ordusu) davası sanığı var ve bu işaretleme hadisesini kendilerinin yapamayacağını, bunu ancak bir devlet görevlisinin yapabileceğini açıkça ifade ediyor. Bu çarpılama işlemi devlet görevlilerince yapılabilecek bir şey. Yıllar sonra, Rıdvan Akar - Can Dündar ikilisinin röportaj yapmak için gittikleri Ecevit'in kütüphanesinde buldukları bir belge, bu durumu açıklığa kavuşturuyor. Bir MİT görevlisince Ecevit'e yazılan bir mektup, o güne kadar devrimcilerce yapıldığı söylenen olayların aslında MİT'in içerisindeki MHP yandaşı bir grup eliyle tertiplenip gerçekleştirildiğini açıkça ortaya koyuyor.

Mektup ne zaman yazılmış?

1979'da. Bu mektupta geçen isimler kimse tarafından deşifre edilmedi, ama Türkiye'nin yakın bir akrabası olan bir MİT görevlisinin Maraş olaylarının tertiplenmesinde en önde yer aldığı bilgisinin bu mektupta açıklandığı değişik kaynaklarca doğrulandı.

Askerin emir gelmediği için olaylara müdahale edemediğini söylediniz. Po-

lis ne yapıyor peki?

İlk gün, polis içinde, cenazeyi kaldırmak için bir araya gelmiş insanları saldırganlardan korumaya çalışanlar da var. Ancak vali ve emniyet müdürü gibi üst düzey yetkililer, olaylar karşısında gereken basireti gösterip saldırganları yakalamak yönünde hiçbir ciddi çaba harcamıyor. Karamaraş mahallesinde bir direniş söz konusu örneğin. Mehmet Mengücek adlı bir köy muhtarı bu direnişe önderlik ediyor. Ancak barikatın arkasında saldırganlarla çatışırken yaralanıyor. Oraya gelen güvenlik görevlileriye saldırganlarla uğraşmak yerine Mengücek'i öldürüyor. Devlet görevlilerinin ortak tavrını olayı geçiştirmek olarak görmek mümkün. Saldırganları kıskırtmamak için onlara müdahale etmiyorlar. Mantıkları bu. Ancak saldırı olayların üçüncü gününde öyle bir boyuta varıyor ki, kalabalık, İçişleri Bakanı oradayken valilik binasına yöneliyor. Bunun üzerine uçaksavar silahları da kullanılarak kalabalığa ateş açılıyor ve saldırı öyle püskürtülüyor. Valiliğe saldırıya geçilmese böyle bir şey söz konusu olamayacak. Yaralananlar hastaneye kaldırılıyor, ama bunların ne ifadesi alınıyor, ne de kimlik tespiti yapılıyor. Gerekli tıbbî müdahaleler sonrası hepsi serbest bırakılıyor. Şüphesiz hastanedeki başhekim de taraflı bir tutum içinde. Bu da, devlet görevlilerinin, kendi hükümetlerinin talimatını bile hiçe sayarak basiretsiz davrandığını ortaya koyuyor. İçişleri Bakanı İrfan Özaydın Maraş'a geldiğinde "olayları solcular çıkardı" şeklinde bir açıklama yapıyor ve saldırganları yatıştırmaya çalışıyor. Bunu yapmakla katilleri akladığının farkında bile değil o sırada. Nitekim yıllar sonra Özaydın, kendi anılarında, Maraş'taki olayların sağcılar eliyle tertiplendiğini açıkça ifade etti. Bütün bunların yanında, bizzat bu saldırganların içinde yer alan polisler de var. En önemli şey ise, olaylar sırasında Ecevit hükümetinin takındığı tavır. Bugün Maraşlı Alevilerin, özellikle bu katliama maruz kalanların ortak duygusu, Ecevit'in kendilerine büyük ihanet içinde olduğu. Konuştuğumuz bütün insanlar, Kıbrıs'ı 24 saatte işgal eden bir insanın üç günde Maraş'a gelememesine şaşırıldıklarını söyleyerek onu affetmeyeceklerini açıkça ifade etti.

Ecevit niye böyle davrandı peki?

Ecevit'in mantığı, "sağcılarla solcuların çatışmasında ben tarafsız kalmalıyım" mantığıydı. Saldırganların kim olduğunu açıkça ifade etmekten ve onlara karşı tavır almaktan hep kaçındı. Kontrgerillayı iktidara gelmeden önce kabul ediyordu, iktidara geldikten sonra bunun bir söylenti olduğunu ve kendisinin de asla böyle bir örgüt olduğunu ifade etmediğini söylemeye başladı. Ecevit, o zamanki durumu itibarıyla, üzerinde bindiği atı kontrol edemeyen bir binici gibiydi. Faşistler, bu atı korkutarak kontrol altına alabileceklerini düşündü. Nitekim, Ecevit sıkıyönetim ilan etmekten kaçarken ve buna karşı dururken, sıkıyönetim ilanının onu korkutmak olduğunu bilerek bu katliamları tertipler ve sonunda

Sıkıyönetim, açık faşizme giden yolda çok önemli bir kilometre taşı. Meclis'te sıkıyönetim kabulünün ardından Türkeş ve Demirel birbirini kucaklıyor. Bugün Maraş üzerine konuşmak isteyenler, açsınlar gazeteleri, sıkıyönetim ilanını kimler istemiş, ona bir baksınlar, Maraş'ta öldürülenlerin katillerini göreceklerdir.

Ecevit onlara teslim oldu. 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmesi, bu teslimiyete teka-bül eder. Enteresandır, 1978'in başından itibaren, yani Ecevit hükümetinin ocakta güvenoyu alışından kısa bir süre sonra MHP ve AP, ülkede gelişen bu toplumsal olayları ve çatışmaları önlemenin ye-gâne yolunun sıkıyönetim ilanından geçtiğini açıkça ifade etmeye başlamış-lar ve bunu talep etmişlerdir. Maraş olaylarından iki ay kadar önce, MHP genel idare kurulunun yayınladığı bir bil-diride büyük illerde sıkıyönetim ilan-nın elzem olduğuna dair ifadeler var. Bu demek ki, birileri ülkede açık bir faşiz-min hüküm sürmesini istiyor. Sıkıyöne-tim, açık faşizme giden yolda katedilen çok önemli bir kilometre taşı. Bunu talep etmek, onların bu siyasal sonuca ulaş-mak istediğini gösteriyor. Meclis'te sıkı-yönetim ilanı kabulünün ardından Tür-keş ve Demirel birbirini kucaklıyor. Üs-telik Maraş'ta öldürülen bebelerin kanı kurumadan! Bugün Maraş üzerine ko-nuşmak isteyenler, açsınlar gazeteleri, sıkıyönetim ilanını kimler istemiş, ilan-dan sonra kimler kucaklaşmış, ona bir baksınlar, Maraş'ta öldürülenlerin katil-lerini göreceklidir. Maraş katliamının gerçek sorumluları onlardır, onların Ül-kü Ocakları gibi uzantılarıdır. Ülkücü militanlar, bu büyük provokasyonda bi-rer alet olarak kullanılmıştır. İdeolojileri, fikirleri, örgüt yapıları buna müsaittir, ama onları Maraş'ın tek sorumlusu ilan etmek eksik ve yanlıştır. Devlet içindeki kontrgerillanın rolü unutulmamalıdır. Ancak bu durum da ülkücü militanları bu suçtan aklamaz. Onların bu suçta önemli bir ortaklıkları vardır ve bugün hâlâ bu suçlarını itiraftan kaçınıyorlar. Olaylarda ETKO adı sık sık geçiyor. Nedir ETKO?

Esir Türkleri Kurtarma Ordusu, MHP ve Ülkü Ocakları içinde örgütlenen in-sanların kurduğu bir örgüt. Bu ad altın-da sağcı bir takım insanlara mektup gönderiyor, "komünistlere karşı neden mücadele etmiyorsun" diye soruyorlar;

sadece solcuları değil, onları da tehdit ediyorlar. Hatta bazı sağcılara komü-nistlerin ağızıyla mektup yazdıklarını da sonradan itiraf ettiler. Tam bir provo-kasyon ve faşist terör örgütü.

Başta bahsi geçen "esrarengiz yüzbaşı" ETKO davasından mı yargılanıyor?

Hayır, Çeviker'in ki basit bir dava. Ma-mak'taki gecekonduunda C4 patlayıcı-larıyla yakalanıyor. Onun ifadeleriyle ipin ucu Maraş'a kadar uzanıyor. Ancak bu, kontrgerillayla bağlantılı bir örgüt davasına dönüştürülmeden basit bir suç gibi gösteriliyor ve işin siyasal muhteva-sı gözden kaçırılıyor. Çeviker davadan sonra ortadan kayboluyor, kimse izine rastlayamıyor. Bir anda yok oluyor ya da yok ediliyor. Bu iş sıkı tutulsaydı, ciddi bir araştırma yapılsaydı, belki de Maraş katliamı önlenebilirdi.

Yargılanıp cezalandırılanlar var, 22 ki-şi idam cezası aldı. Bu insanlar kim?

Cahil ve talana hazır, bunun için de olayların içerisinde şehvet ve istekle yer alan zavallı insanlar. Onları bu vahşete yöneltenler yakalanmadı. Yakalananlar da Özal tarafından çıkartılan infaz yasa-sından yararlandı ve on yıl yatmak sure-tiyle cezalarını çekmiş kabul edildi. Bu olayda "katliam" sözcüğünü kullanıyo-ruz, bunun altını çizmek gerek, çünkü yapılanlar sahiden akıl alır gibi değil: Keserle kol doğramalar, kafa parçalamalar, hamile kadınları öldürmeler gibi bir vahşet var ortada... Hamile kadınların karınları yarıyor, 90 yaşında gözleri görmeyen bir kadının gözleri tornavi-dayla oyuluyor, insanların kafaları ku-bura sokuluyor... Hakikaten, anlatırken bile insanın aklının alamayacağı bir vah-şet sergileniyor. Bu, insanların silahlarla taranarak öldürülmesiyle sınırlı bir kat-liam değil. Yapanlar öldürmeyle tatmin olmuyor, öldürdükten sonra bile ceset-leri parçalıyor. Parçalamadıklarını ulu-orta yerlerde bırakıyorlar, "hepsi kâfir olduğu için" üstlerini örtmüyorlar... 12 Eylül sonrasında, dönemin Maraş sıkı-yönetim komutanı olan Yusuf Hazneda-

Ülkücü militanlar, alet olarak kullanılmıştır. İdeolojileri, fikirleri, örgüt yapıları buna müsaittir, ama onları Maraş'ın tek sorumlusu ilan etmek eksik ve yanlıştır. Devlet içindeki kontrgerillanın rolü unutulmamalı. Ancak bu durum da ülkücü militanları bu suçtan aklamaz. Onların bu suçta önemli bir ortaklıkları vardır ve bugün hâlâ bu suçlarını itiraftan kaçınıyorlar.

roğlu, Maraş katliamını solculara yama-mak için özel bir gayret içerisine girmiştir. Maraş'ın önde gelen devrimcilerin-den Hamit Kapan, 1979'da bir operasyon sırasında silah bulundurmak suçlama-sıyla gözaltına alınır ve tutuklanır. Dar-beden bir müddet sonra Maraş'a getirilir. Aylarca işkenceye maruz kalır. Boğazına kadar foseptik çukuruna sokulduğunu biliyoruz. Bu işkencelerin dayanılmaz hale geldiği bir anda Hamit Kapan ona dayatılan ifadenin altına imza atar. An-cak silahların nerede olduğu sorusunun cevabı yoktur. Hamit Kapan ve arkadaş-ları, yine de bu suçların sorumlusu ola-rak yargılanır ve ömür boyu hapis ceza-sına çarptırılır. 1986'da, Hamit Kapan'ın sorgusunda bulunan Sedat Yener adlı bir polis, Yusuf Haznedaroğlu'nun emrinde kimlere nasıl işkence yaptığını Nokta dergisine itiraf etti. Bu itirafların içinde Hamit Kapan'a yapılan işkence de yer al-maktadır. Bu itirafların ortada olması ve ciddi delil olmaması nedeniyle Yargıtay, Hamit Kapan ve arkadaşları hakkında verilen ceza-yı bozdu, tahliyelerine karar verdi. İddia ediyorum ki, Yusuf Hazne-daroğlu, Hamit Kapan'la karşı karşıya getirilse, son yılların en önemli gazeteci-lik olayı bu olur.

Maraş'ta kaç kişi öldürüldü?

Resmî olarak açıklanan ölü sayısı 115. Ancak tanıkların ifadeleri bunun gerçek sayının çok altında olduğu yönünde. Özellikle Maraş'a Alevilerin mallarını ta-lan etmek üzere inen Bertiz köylülerinin kendi ölümlerini köylerine götürüp göm-dükleri yönünde iddialar var.

Maraş'tan nasıl bir sonuç çıkarmalıyız?

Maraş katliamının bilinmesi ve unutulma-ması gereken bir direniş yanı var. Mahal-lelerdeki direnişler sayesinde pek çok insan ölümden kurtuldu. Bunun altını muhakkak çizmek gerek. Bu tür saldırı-ganlıklar karşısında insanların kendi ya-şam haklarını savunmadıkları müddet-çe, bu katliamları olaylar sırasında ön-lemek pek mümkün değil. Bu direniş-ler bunu somut olarak göstermektedir.

Söyleşi: Murat Meriç

Türk Ulusal Anlatısı, Militarist Bir Kurgudur

Mesele, Ocak 2009, Sayı 25

- "Mesele"nin İki Yılı (Osman Akınhay)
- Mağdurun Dilinin Menşei Var mıdır? (Mehmet Kazım)
- Eroğlu'nun İlk Romanları: Çözümlemek: Yanırsız Bugün Var mıdır? (Nazan Maksudyan)
- Türk Ulusal Anlatısı, Militarist Bir Kurgudur (Murat Belge'yle söyleşi)
- Dilde Hürriyet Kalmayınca (Sevgi Özdamar'la söyleşi)
- Tezer Özlü Romanları: Çocukluk Bildirisi (Müge Karahan)
- Tecavüze Uğramayan Kadın Var mıdır? (Hande Ögüt)
- Anne ya da Değil? Annelik Etme Meselesi Üzerine (Evren Balta Paker)
- Daha İyi Bir Dünya İsteyenlerin Yalnızlığı (Ertuğrul Mavioglu'yla söyleşi)
- Kriz, Marksizm ve Kolektif Eylem: Sivil İtaatsizlik (Mehmet Uğur)
- Mandel'e Göre "Kapital" (Nail Satılmış)
- Uluslararası Ekonomide Üçüncü Kriz mi? (Ecehan Balta)
- Özcan Alper'in "Sonbahar": En Güzel Yıllar Sosyalizme (Osman Akınhay)

Yönetim Yeri: Agora Kitaplığı Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. • Yazışma Adresi: Osmanlı Yokuşu, Muhtar Kamil Sok. No: 5/1 Taksim/İSTANBUL

• e-mail: mesele@agorakitapligi.com • Tanıtım-Reklam-Abone: tanitim@agorakitapligi.com

bir başka biçimiydi bu. Kendilerine benzetmek, tarih boyunca siyasî iktidarların oynadığı oyunlardan biri. Bizim bu oyunlara gelmememiz lâzım. Hak, Muhammed, Ali birliği noktasında, 12 İmam inancında Alevi kurumlarının birbirine ters düşen yanları yok. Ama bazılarının çıkar sağlamak amacıyla bu inancı iktidara pazarlamaya çalışması, Aleviliğe zarar veriyor. Alevi kurumlarının arasındaki ayrışmaların sebebi budur. İftar konusuna gelince, öyle gösterişli ziyafet sofrası kurulmaz, iftar diye bir deyim de yok Alevilikte. Zaten muharrem orucu 12 gün, 12 İmam ve Kerbela şehitleri aşkına tutulan yas-ı matem orucudur.

Asimilasyon politikalarının sonuç verdiğini, genç kuşaklarda geleneğin, kültürün zayıfladığını görüyor musunuz?

Gittiğimiz birçok etkinlikte, panelde gençlerin çok temel sorularıyla ne yazık ki karşılaşırız. Asimilasyonun yoğun olduğu Çorum gibi yerlerde, “cami de bizim, namaz da bizim, oruç da bizim” diyen Alevilerle de karşılaşabiliyoruz. Şehirlere göçten sonra insanlar cemini, ibadetini yapamamış bir dönem. Özellikle ‘80 darbesinden sonra Aleviler üzerinde çok baskılar oldu, toplum çok yıprandı. Zorunlu din dersi de ‘80 darbesinin bir dayatması. Daha sonra, Avrupa’dan başlayarak bir örgütlenme oldu, 1993 Sivas katliamından sonra da çığ gibi büyüdü. “Artık yeter” diyen bir örgütlülüktü bu ve bugünkü noktaya geldik. Alevilerin örgütlenmesi, Türkiye demokrasisi açısından da bir kazanımdır.

Çamuroğlu “Alevilikte camiye gidilmez diye bir kural da yok” diyor...

Allah Allah, bunu hangi bilgi ve belgeye dayanarak söyleyebiliyor? Tabii bulunduğu safa uygun hareket etmek zorunda. Böyle saçmasapan şey olur mu? Alevilerin ibadet yeri cemevidir. Yüzyıllardan beri 48 perşembe toplanır, 12 Hizmet cemini yürütür, yılda bir “görgü”den geçer, ömründe bir defaya mahsus da ikrar vererek “yola girer”, Alevilerin ibadeti budur. Bizim camiyle, kiliseyle, havrayla işimiz yok. Kaldı ki, bütün ibadet anlayışlarına saygımız var, kimsenin mabedine, Tanrı anlayışına, din anlayışına saygısız değiliz. Ama Alevi hem camiye gidecek, şeriat namazını kılacak, hem de cem yapacak, hiç kimse kusura bakmasın, Alevilikte böyle bir şey yok.

Talepleriniz doğrultusunda adım atılacağına umut ediyor musunuz?

Bir takım çevrelere imkânsız gibi görünüyor ama, ben eninde sonunda Diyanet denen teşkilâtın lağvedileceğine inanıyorum. İsrarla bunu söylememiz gerekiyor. Diyanet’te başka inanç gruplarının da yapılandırılması ikinci bir büyük yanlışlık olur ki, bu asla bizim tarafımızdan kabul edilemez. Diyanet laik ve demokratik bir ülke yönetiminin ruhuna yakışan bir yapı değil. Altı-yedi bakanlığın bütçesine denk bütçesi, yüz binin üzerinde maaşlı personeli olan bir teşkilât tamamen bir Sünni devlet anlamına geliyor. Bu ülkede Yezidiler, Süryaniler, Ermeniler, Yahudiler, ateistler var... Devletin böyle bir haksızlık yapma hakkı yok ki.

EŞİTLİK İÇİN SÜNNİ GİRİŞİMİ’NİN ÖNCÜSÜ AYKAN ERDEMİR

Alevi sorunu yok, Sünni sorunu var

“Temel problemin –ki tek mağdur Aleviler değil– mensubu olduğum egemen Sünni cemaat kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Ezen, zulmeden, sürekli acı çektiren bir konumda olmak istiyor mu Sünniler? Türkiye’deki Sünni topluluğun buna “hayır” diyebileceğini düşünüyorum. Bu nedenle, bu minvalde yazmaya, konuşmaya çalışıyorum. Bunun şu anda oldukça marjinal bir ses olduğunun da farkındayım.” Eşitlik İçin Sünni Girişimi sözcüsü ve 23 Aralık’ta Ankara’da açılan Alevi Enstitüsü’nün kurucularından ODTÜ öğretim üyesi, sosyal antropolog Aykan Erdemir’e kulak kesiliyoruz...

Kurucularından olduğunuz Alevi Enstitüsü kimler tarafından kuruldu, nasıl işleyecek, işlevi ne olacak?

Aykan Erdemir: Alevi Enstitüsü (AL-EN) özerk ve özgür bir enstitü. Maddî desteğini Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı ve Alevi Kültür Dernekleri adlı iki kurumdan alıyor. Enstitünün geniş bir danışma kurulu, daha sınırlı bir bilim kurulu ve yönetim kurulu var. Yönetim kurulunda, danışma ve bilim kurulundan ikiye ve bize destek veren dernek ve vakıf adına bir temsilci bulunacak. Enstitünün temel gücünü aldığı ve kararlarını dayandırdığı merci bilim kurulu olacak. AL-EN, mevcut Alevi örgütlerinden farklı olarak temsiliyet iddiasında bir kurum değil. Dolayısıyla, mevcut 300 örgüte eklenmiş bir 301. örgüt değil. Kendine attığı birincil görev, Alevilerin ve Aleviliğin ihtiyaç duyacağı bilgiyi sağlama, arşivleme, bunları gerekli kanallardan kitleye iletme; Alevilerin kendilerini yeniden üretmelerinde, ayrımcılıkla mücadele etmelerinde yardımcı olmayı amaçlayan bir girişim.

Eşitlik için Sünni Girişimi’ne de öncülük yaptınız. Onun amacı ne?

Uzun zamandır sürdürdüğüm Alevilik çalışmalarım neticesinde bu noktaya geldim. Benimle genellikle “Alevilik sorunu”yla ilgili irtibata geçiyor ve ben de soruları o çerçevede yanıtlamayı reddediyorum. Örneğin, “Almanya tarihini, Üçüncü Reich dönemini incelerken ‘Yahudi sorunu’ hakkında konuşmayı reddederim” diyorum, çünkü ben bir “Nazi sorunu” olduğunu düşünürüm. Toplama kampında yakılmış insanlara “niye bir Yahudi sorunu var?” diye sorulamaz elbette. Türkiye’de de ezilen, ayrımcılığa uğrayan, nefret söylemlerine maruz kalan bir Alevilik ve Aleviler varsa, “Alevilik sorunu” demeyi reddediyorum. Türkiye’deki temel problemin –ki tek mağdur Aleviler de değil– kendimin de mensubu olduğum egemen Sünni cemaat kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Türkiye’deki kurumsallaşma ve bu kurumsallaşmadan güç alarak toplumda olmuş enformel yapılanma Sünnileri aslı bir konuma getiriyor, diğer herkesi talifiğe, marjinalliğe itiyor, sistemin bütün nimetlerini Sünnilere sunuyor. Bu nimetler çok önemli bir bedeli de beraberinde getiriyor. Sünniler özgürlüklerini, iradelerini ve inançlarını tayin etme haklarını kaybederek bu nimetlere ulaşmaktalar. Evet, Sünniler zorunlu din derslerini, müftülerini, imamlarını, vaizlerini,

Aykan Erdemir

Çeşitli açılardan bir “Sünnilik sorunu” var ve bunun için biz Sünniler olarak adım atalım. Epeydir dile getirdiğim bir özür talebim var. Yine uzun zamandır, bir tazminat talebim de var. Türkiye Sünnileri gasp ettikleri hakkı, gasp ettikleri cemaatlere ödeyebilirler.

imam hatip liselerini, ilâhiyat fakültelerini, Diyanet İşleri Başkanlığı’nı ve nicelelerini bedava alıyorlar, ama bunun karşılığında da inançlarını veriyorlar; merkezden fakslanan hutbelerle, Millî Eğitim tarafından belirlenen müfredatlarla, YÖK’e tâbi fakültelerle inançlarını sürdürmekteler. Bizzat Sünnilerin özgürleşebilmesi için ve kendi ahlâklarını, inançlarını kurtarabilmeleri için bu imtiyazlı durumun sürmemesi gerekiyor. Çünkü bu, Sünni anlayış içinde harama dayanan, yani başkalarının kul hakkı üzerinden edinilen hizmetlere ve servete dayanan bir yapıdır. Dolayısıyla, Sünniler için bu bir ahlâk meselesi, bir inanç, bir haram-helal meselesi. Üçüncüsü, yine Sünniler için bu elbette bir siyasî mesele de. Başkalarını ezen, başkalarına zulmeden, sürekli acı çektiren bir konumda olmak istiyor mu Sünniler? Türkiye’deki Sünni topluluğun bunu sesli düşünürse, “hayır” diyebileceğini düşünüyorum. Bu nedenle, bu minvalde yazmaya, konuşmaya çalışıyorum. Bunun şu anda oldukça marjinal bir ses olduğunun da farkındayım. Sınıflandırmalarımız böyle değil, bu şekilde düşünmeye alışmamışız. Çeşitli açılardan bir “Sünnilik sorunu” var ve bunun için biz Sünniler olarak adım atalım. Epeydir dile getirdiğim bir özür talebim var. Yine uzun zamandır, bir tazminat talebim de var. Benim inançsal açıdan yaklaşımım şu: Kul hakkı nasıl giderilebilir? Bu, Sünni teolojisinin, Allah’ın affedebileceği bir mesele değildir. Dolayısıyla, Türkiye Sünnileri, gaspettikleri hakkı gasp ettikleri cemaatlere ödeyebilirler. Cumhuriyetin başından bugüne kadar imam hatip okullarına, din derslerine, camilere, diyanete, ilâhiyat fakültelerine harcanan meblağ bellidir. Türkiye’deki demografik dağılım

da yaklaşık olarak bellidir. Ne kadarlık kaynağın gayri-Sünnilerden gasp edildiği belirlenebilir ve bu kaynak cumhuriyet boyunca diğer toplulukların maruz kaldığı haksızlıkları gidermek için kendilerine aktarılabilir. Bunun ötesinde, elbette çeşitli pozitif ayrımcılık uygulamaları gereklidir, mesele yalnızca "85 yıldır hakkınızı gasp ediyorduk, buyrun şimdi ödeyelim" meselesi değil elbette.

Maraş'tan Çorum'a, Sivas'a, hesaba gelmesi imkânsız bedeller de var...

Kesinlikle. Ben sosyal demokratım, hayatı algılama biçimim liberalizm üzerinden değil, fakat, bu meselede çok küçük adımlar atmaya çalışıyorum ve bazı önerilerim, örneğin İnanç İşleri Üst Kurulu kurulması, din alanında bir piyasa modeli oluşturulması çok liberal, benim anlayışına göre geri öneriler, ama Türkiye'nin mevcut yapılanmasında önce bir liberal alanın tesis edilmesi önemli. Sözümlü ettiğiniz olaylar elbet bunun ötesinde meseleler. Mesela Güney Afrika, Latin Amerika örneklerinden bildiğimiz Gerçek ve Barışma Komiteleri (Truth and Reconciliation Commission) gibi oluşumlar olmadan Maraş'la, Sivas'la, Çorum'la yüzleşmemiz mümkün değil. Büyük siyasî yüzleşmeleri, hesaplaşmaları, adalet ve hak arayışlarını gerekli kılan yaklaşımlar gerekli. Türkiye'de en temel haklar ve özgürlükler meselelerini, teknokratik düzeyde halledilebilecek meseleleri dahi halledememişiz. Benim uğraşım, açıkçası, o teknik çözümlere ulaşmada Sünni iradeyi harekete geçirmek için ahlâk, inanç ve ilkeler düzeyinde vicdanlara seslenme. Bunun iki ya da üç adım sonrasında, yavaş yavaş bahsettiğiniz hassas ve acılı meselelere geleceğiz. Nasıl tazmin edersiniz tecavüzleri, parçalanmış, işkence edilmiş insan bedenlerini, fırında yakılan bebekleri?.. Ama, oradan başlamayı tercih etmedim. **Bu korkunç kıyımların dışında, çağlar, kuşaklar boyunca Aleviler aşağılanmaya, önyargılara, dışlanmaya maruz kalıyor. Sünnilerin Alevileri algılayışındaki bu önyargıların, negatif duyguların kaynağında ne yatıyor?**

Günümüzde siyaseten uygun görülmediği için o hakaretler alenen pek dile getirilmese de, saha çalışmalarımda da gördüğüm, Sünniler arasında bu inançların, nefret söylemlerinin ve önyargıların çok ama çok güçlü bir şekilde mevcut olduğu ve bunların her an tetiklenebileceği, yeniden yüksek sesle dile getirilmeye başlanabileceği ve bu kozmolojiye, Sünni muhafazakâr kozmolojiye dayanarak her türlü kıyımın yapılabileceği yönünde. Bunun kökenini Osmanlı-Safevi mücadelesine götürmek şart; Osmanlı'nın, Sünni yapılanma ve onun aygıtlarıyla toplumu dönüştürme projesine götürmek gerekli. Tabii bunun üzerine hep yeni meseleler ekleniyor. Bu noktada, ilk adım olarak "hassasiyet eğitimi"ne baş vurabiliriz. Devletin –sivil toplum ayağıyla yapmayı arzuluyoruz ama– aslı görevlerinden biri, öncelikle memurlarına bir hassasiyet eğitimi vermek olmalı.

Hassasiyet eğitiminden kastınız ne?

Alevilere "haklarınızı vereceğiz ama, önce lütfen tek bir Alevilik olsun" deniyor. Dünyanın hiçbir yerinde öne sürülemeyecek bir önşart bu. Çok kurnaz, ama ahlâksız bir strateji.

Önyargılarıyla yüzleşmemiş, nefret söylemlerinden arınmamış, ayrımcı içgüdüleri törpülenmemiş memurlarla devlet yurttaşlarını (Aleviler özelinde değil, Ermeni yurttaşlarını, eşcinsel veya Kürt yurttaşlarını da) kucaklayamaz. Bürokrasi bu şekilde olduğu sürece, Süleyman Demirel'in "Alevileri kucaklıyoruz, onlar da birinci sınıf vatandaşlar" söyleminin aslında bir önemi yok.

O lütfkâr ve bahşeden "kucaklıyoruz" söyleminin kendisi ötekileştiren ve çok hiyerarşik bir söylem değil mi?

Tabii. Tam o sırada, ben sahada araştırma yapıyordum. Konuştuğum bütün Aleviler bu yaklaşımı reddettiler ve "biz birinci sınıf vatandaş olmayı istemiyoruz, çünkü birinci sınıf vatandaşın olduğu bir ülkede, ikinci sınıf vatandaşlar da vardır, biz herkesin eşit olduğu bir ülke istiyoruz" dediler. Ben bunlara ahlâksız teklif diyorum, çok sayıda ahlâksız teklif yapıldı Alevilere ve her seferinde, büyük imkânsızlıklara, güçsüz ve muhtaç konumlarına rağmen, bence zor olanı seçtiler ve ahlâken, siyaseten doğru olanı yaptılar. Hassasiyet eğitimi meselesinde devletin, bir yandan memurlarını eğitirken, bir yandan da yurttaşlarını Osmanlı ve cumhuriyet dönemlerinde üretilmiş nefret söylemlerinden arındırması gerek. Cumhuriyet ne yazık ki nefret söylemlerini gideremedi, özellikle soğuk savaş ortamında nefret söylemleri yeni anlatılarla beslendi. Bugün cumhuriyetin aslı görevlerinden biri, devletin elindeki eğitim, radyo, televizyon (TRT bugün evanjelik kanal, Türkiye'nin bir no'lusu misyoner yapılanması) gibi bütün kanalları kullanarak yurttaşları nefret söylemlerinden arındıracak bir hassasiyet eğitimi sağlamak olmalıdır. Yoksa, birlikte yaşamamanın, yurttaşlar topluluğu olmanın, anayasal vatandaşlığın mümkün olduğuna inanmıyorum. Bu derece derin önyargılar ve nefretle, her an patlayabilecek bir kozmolojiyle yaşanması mümkün değil. **Sünnilerin gözünde "Alevi" neyi temsil ediyor? Bu nefreti bu kadar kalıcı biçimde ayakta tutan ne?**

Bu, Aleviliğe ve Sünniliğe özgü bir mesele de değil. Örneğin, Nizamülmülk'ün "Siyasetnâme"sinde Mazdekilere, Balkanlar'da Bogomillere, Katolik engizisyonun zulmüne uğramış Katharlar gibi başka topluluklara karşı da benzer söylemleri görüyoruz. Mazdek'in eşitlikçi, mülkü paylaşma yönündeki öğretisi ve ayaklanması da aynı Osmanlı'nın Alevileri bastırdığı söylemlerle bastırılıyor. Türkiye'de soğuk savaş sırasında şuna inanılırdı: Moskova'da bir komünist evine geldiğinde portmantoda şapka varsa, içeri girmez, çünkü bir yoldaşı karısıyla birlikte o sırada. Cinsellik üzerinden bir ötekileştirme yapıldı komünistlere. Aynı söylemi "Siyasetnâme'de görüyoruz: "Mazdek'in takipçileri eve geldiklerinde bir külâh görürlerse, girmezler, çünkü aynı inancın yolcusu bir başka kardeşi o anda karısıyla birlikte oluyordur." 1970 Türkiye'siyle ilk milenyumun İran toprakları aynı aslında. "Şeyh Bedreddin Destanı"nda Nâzım Hikmet'in

"yârin yanağından gayrı" diye belirtmek zorunda kalması boşuna değil, çünkü eşitlikçi, paylaşımcı, kolektivist öğretiler ve hareketler iktidar tarafından hep cinsellik üzerinden ötekileştirilmiş. Sünniler için Alevilerin ötekileştirilmesi, yani dinsel olarak sapkınlaştırılması, temelde cinsel olarak ötekileştirilmesinden, yani cinsel sapıklık üzerinden geçiyor. Dinsel sapıklık, cinsel sapıklıkla ilintili olarak kuruluyor. Sünni muhafazakâr kozmolojinin Aleviliğe ilişkin üç-dört temel ögesi var, bunlardan biri gusül aptesti alınmaması. Sünni öğretilerinde bu, "Alevilerin hamamda kırk tuğlayı eritecek kadar sıcak ve uzun bir yıkanmadan sonra dahi çıkmayan kirlilikleri" olarak aktarılır. Bu ritüel bir kirlilik ve cinsellikle bağlantılı. İkincisi, Sünnilerin "ana, bacı tanımama" diye adlandırdığı ensest; bu da cinsel sapıklığa götürülüyor. Üçüncüsü, cemle ilgili bir temel mesele: Yine cinselliğe göndermeli "mum söndü" safsatası. Daha başka inanışlar da var ve bunları üst üste koyduğumuzda, Sünninin ötekisi haline geliyor Alevi. Bir Sünni öğretisi aktarayım: Bir Alevinin Müslüman olması için önce Yahudi, sonra Hristiyan olması gerek, ancak ondan sonra Müslüman olabilir. Dikkat ederseniz, bir kötülükler sınıflandırması yapılıyor, Alevilik aşağının da aşağısı olarak karşımıza çıkıyor. Bir kademe üstü Yahudilik, Hristiyanlık ondan bir kademe yüksek –bu aynı zamanda anti-semitik bir anlatı. Alevilik en altta, ihtidasi mümkün olmayan bir yerde. Bu tarz anlatılar, öyküler, semboller önyargıyı yeniden üretiyor, topluluklar arasında sınırları keskinleştiriyor ve siyasî eyleme dönüştürüyor. O nedenle, hassasiyet eğitimi ile devletin ve sivil toplumun bu dili ve anlatıları değiştirmek için mücadele etmesi gerekiyor. Yeni anlatılar, eşitliğin, birlikteliğin, hakların, özgürlüklerin anlatılarını üretmek zorundayız, çünkü ayrımcı anlatılar, nefret anlatıları çok güçlü.

Bu ayrımcı, nefret dilini en başta eğitim sistemiyle ve bütün kurumlarıyla üreten devlet değil mi? Siyasal partilerin vaziyetine bakılır ve onların tabanlarından gelen böyle bir toplumsal talebin de olmadığı düşünülürse, kim ki-me, nasıl bu hassasiyet eğitimi verecek, devlet bunu neden, nasıl yapacak? Türkiye'de solda son on yıllarda çok güçlü bir şekilde "sivil" dediğimiz alana savrulma yaşandı. Devlet ve bütün aygıtlarına karşı duyulan anlaşılır kuşku, nefret, endişe, romantik bir sivil alan "takıntısına" yol açtı. Halbuki devlet aygıtlarının ve kaynaklarının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Elbette orada müthiş bir tahakküm potansiyeli var, ama bunlar özgürleşmenin, yegâne değil, ama çok önemli, olmazsa olmaz aracıdır. Devlet aygıtlarının egemen Sünniliğin, muhafazakârlığın elinde bırakarak, sivil toplum mevzilerinden müthiş bir mücadele vererek başarıya ulaşamayız. İçinde muhafazakârlık potansiyeli barındıran bu aygıtlar bugün muhafazakâr amaçla kullanılıyorsa, en azından kaynak bazında, çok farklı şekillerde de kullanılabilir. Me-

sela, şöyle bir projede memnuniyetle yer alırım: Kaynak ve altyapı imkânları devletten sağlansın, ama kendi oluşturduğumuz bir sivil toplum inisiyatifi üzerinden, örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan başlayarak hassasiyet eğitimi verelim. Diyanet İşleri iyi bir örnek değil gerçi, çünkü kurtarılmış şans yok. Ama hassasiyet eğitimine örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan başlayabiliriz.

Sorunun nedeni olmasa da, Diyanet İşleri bir düğüm noktası haline geliyor. Laikliği temel sorun olarak gördüğünü söyleyen CHP de, çeşitli kaygı ve endişelerle Cem Vakfı çizgisindeki Aleviler de, mevcut laiklikten şikâyetçi olan AKP de Diyanet'in kaldırılmasına karşı. Bu farklı kesimlerin Diyanet'e bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Diyanet'in varlığının güvencesi korku. Laik Sünni kesimin, bir kısım Alevinin ve bir kısım Sünni muhafazakârın farklı korkularla üzerinde anlaşıtları çözüm: "Diyanet kalkmasın." Diyanet'e muhtaçlar, "Diyanet olmazsa felaket olur" endişesi var. Kimisi "Diyanet olmazsa, Hizbullah olur, El Kaide olur" diyor. Alevilerden de bunu söyleyen var. Sünni muhafazakârlar içinde "Hizbullah gelir" diye korkan da var, "hizmet doğru düzgün verilsin" diyen de var. Diyanet İşleri Başkanlığı, yüz bin kişilik bir ordu olarak, kendi kendini yeniden üretme çıkarı olan bir bürokrasi olarak, bu korkuları müthiş bir şekilde yönlendiriyor ve kendini yeniden üretiyor, bütçesini de, yapılanmasını da daha da büyütüyor. Bu noktada, İnanç İşleri Üst Kurulu yapılanması önermiştim. Kesinlikle hizmet üretimine karışmayan, bütçesi, donanımı ve personeli yalnızca ve yalnızca inanç örgütsel alanını denetlemek olan, bütün inanç gruplarının temsil edildiği bir üst kurul. Burada, inançlar inanç olduklarına, cemaatler cemaat olduklarına kendileri karar verir. Bu, Türkiye Sünnilerinin kabul edemediği bir nokta. Türkiye Cumhuriyeti hâlâ Bahailiğin bir inanç olduğunu kabullenebilmiş değil, mahkemelerin görevlendirdiği bilirkişiler ısrarla bunu kabul etmiyor. Acı verici bir durum da din sosyolojisi, din antropolojisi, dinler tarihi çalışan kişiler dururken, bilirkişilerin Sünni teolojisi öğreten ilâhiyat fakültelerinden görevlendirilmesi. Türkiye'de, ne dindir, ne değildir, hangisi mezheptir, hangisi tarikatır, kiminki kültüredir, hangisi ibadethanedir, bunları ilâhiyat fakülteleri ve Diyanet bahşediyor. Yapılması gereken şu: Bahailerden Yezidilere, hatta istiyorlarsa satanistlere, ateistlere, agnostiklere, kendini inanç olarak adlandıran tüm cemaatler temsilcilerini bu üst kurula verirler ve devletin müdahale alanı, kamu sağlığı, kamu güvenliği ve mali denetimle sınırlı olur.

AKP'nin Sünniliği Diyanet'inle örtüşüyor mu? AKP de bu Sünnilik anlayışının ve kurumlarının ürünü değil mi?

Burada bir diyalektik ilişki var. İslâm ve muhafazakâr siyaset arasındaki ilişkiyi tartışırken benim vurguladığım noktalardan biri de şu: "İslâm" diye konuşmazsınız, teolojik çerçevenin içinde belki

bu ifadeyi kullanırsınız ama, antropolojik olarak "İslâmlar" demek zorundayız, Sünnilikten bahsederken de Sünnilikler demek zorundayız. Türkiye'de Sünniliklerin Aleviliklerden daha da heterojen ve çoklu bir yapıda olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Hep şu söylenir: "Ne kadar çok Alevilik var, keşke bir araya gelseler de bir tanımda anlaşsalar..."

Hatta sorunun çözümünün önündeki engellerden biri de bu heterojenlikmiş gibi sunulur hep...

Evet, müthiş bir hegemonik yaklaşım. Alevilere "haklarınızı vereceğiz ama, önce lütfen tek bir Alevilik olsun" diyor. Dünyanın hiçbir yerinde öne sürülemeyecek bir önşart bu. Çok kurnaz, ama ahlâksız bir strateji. Sünnilikler de aynı şekilde karmaşık ve o nedenle Diyanet-AKP ilişkisinde bir analiz yapmayı zorlaştırıyor. Ama Diyanet'in ürettiği, güçlendirdiği Sünniliklerle, ilk aşamada AKP'yi oluşturan ve daha sonra AKP'nin oluşturmakta olduğu Sünnilikler arasındaki rezonans çok fazla; birbirinden faydalanan, birbirini kullanan bir yaklaşım var. Cumhuriyet döneminde, devletin kurumsallaşması sürecinde, bütün aktörlerin ucundan tuttuğu, birer tuğla koyduğu bir yapı olarak ortaya çıkan Diyanet AKP'ye itici gelmeyebiliyor. Sünnilerin Aleviler üzerine uyguladığı

Kültür Bakanı Madımak'ın karşısındaki binayı kamulaştırın, binlerce insanın aynı anda o kebabçıyı seyredebileceği bir imkân tanınsın. Kimler orada afiyetle kebabını yiyor, mutlu mutlu hayatını sürdürüyor, izleyelim. Bu çok ibretlik bir şey. Madımak'a müşteri gittiği sürece, orası müze olmamalı, kebabçı kalmalı.

lar, örgütlendiler. Bir yandan da, çok önemli bölünmüşlükler var. Örgüt temsilcilerine de söylüyorum: "Enerjinizin, kaynağınızın büyük bir kısmını birbirinizi törpülemekle, birbirinizle mücadele etmekle geçirmektensiniz; haklar ve özgürlükler söylemi, eşitlik söylemi üzerinde durmanız gerekirken, çoğu zaman önünüzde kurulan tuzaklarla yan yollara saptınız, 'Alevilik İslâm'ın içinde mi, dışında mı, din mi, inanç mı, tarikat mı' gibi, Sünni gündemin empoze ettiği konuları tartıştınız." Ben o günkü gösteriyi çok da özel bir gösteri olarak düşünmüyorum. Ama, organize edenlerin tahmininden de yüksek bir katılım geldi. Daha birleştirici, temel haklar ve özgürlükler söylemi kullanıldığı sürece, Alevilerin sesinin o mitingde olduğu gibi daha gür çıkacağını, örgütlerin kitle nezdinde daha da prestij kazanacağını düşünüyorum. Alevi tabanla Alevi örgütler arasında sıkı ilişkiler olsa da, iletişimsizlik sorunları mevcut. Bunu aşmanın yolu temel taleplerde, asgarî müştereklerde buluşmak. İkincisi, Sünni gündemin dayattığı konuları Alevi örgütleri ne kadar es geçebilirse, o kadar Türkiye'yi dönüştürecek ve kendi iç ilişkilerini güçlendirecek faaliyetler içinde olacaklardır diye düşünüyorum.

Aleviler arasında en büyük ayrışma Di-

Dünya Ehl-i Beyt Vakfı'nın ilk defa geçen sene Muharrem ayı vesilesiyle düzenlediği iftar yemeği bu sene de tepki çekti. Fotoğraf geçen seneden: Reha Çamuroğlu, Hüseyin Çelik, Abdülkadir Aksu ve Fener Rum Patriği Bartholomeos, vakfın ileri gelenleriyle

yanet konusunda: Geniş bir kesim lağvedilmesini savunurken, başta Cem Vakfı olmak üzere bir kesim de Aleviliğin de temsil edildiği bir şekilde yeniden yapılandırılmasından yana...

Ben özellikle bu açıdan hiç konuşmuyorum. Almanya örneğine geri döneyim, ben diyorum ki, "fırında yakanlarla uğraşalım". Yakılanlardan kimisi bir Siyonist devlet istiyordu, kimisi çift toplumlu bir devlet istiyordu, kimisi bir devlet istemiyordu... Sonsuza kadar binlerce farklı Yahudiliğin farklı taleplerini konuşabiliriz. Ama ben, "hayır, Nazilerin savaş suçlarını, mağdurların haklarını, özgürlükleri, eşitliği konuşalım" diyorum. Türkiye'de en beğenmediğiniz Alevi örgütü de Alevi olduğu için din dersinde

dayak yiyen bir öğrencinin hakkı konusunda hemfikirdir, hakaret eden bir imam konusunda hemfikirdir, kendi ceplerinden çıkan parayla imamlara maş verilmesi konusunda iyi kötü hemfikirdir... Yani asgarî müşterekleri bulabiliriz, Ehli Beyt Vakfı'yla Pir Sultan Abdal Kültür Derneği arasında bile ortak noktalar bulunabileceğine inanıyorum. TRT'nin bugünkü misyoner halinden, tahmin ediyorum ki, Cem Vakfı ve Ehli Beyt Vakfı da dahil hiçbir Alevi örgütü memnun değildir. Dolayısıyla, Alevi örgütleri öncelikle bu noktaları vurgulayabilir. Diğer mesele, son örnekte de gördük, ortam uygun olursa, Aleviler birbirlerine yaklaşmakta. Örneğin, "Diyabet İşleri kalksın" diyen örgütler, an geliyor, Cem Vakfı ile ortak bir mücadele yürütme noktasına gelindiğinde, söylemini şöyle yumuşatabiliyor: "Diyabet İşleri Başkanlığı sönümlensin." Bunu taviz verme, teslim olma olarak görmek gerek, bence bunlar olumlu, ince manevralar, kitleyi ve örgütleri birbirine yaklaştıran yaklaşımlar. Topun biraz da Sünnilere atılması gerek. Artık Sünnilerin "Alevilerin ortak talepleri bunlar, peki temel sorun biz isek, bunları nasıl giderebiliriz?" diye düşünmeleri gerek. Sürekli Alevilerin düşünmek ve çözüm üretmek zorunda kalmasını kabul lenemiyorum. Eşitlik İçin Sünni Girişimi de bununla ilgili. Holocaust'la ilgili Yahudilerin ya da apartheid'la ilgili siyahların düşünmek zorunda bırakılmaması gerek. Birakalım beyazlar düşünsün bu lekeyi nasıl temizleyeceklerini. Benim tarzımda söylemlerin ve anlatıların egemen olması, Türkiye'de topyekûn bir iktidar dönüşümünü gerektiriyor. O yüzden de biraz anlaşılmaz, absürd ve kıyıda kalıyorum. En azından, "farklı söylemler ve farklı çerçeveler de var"ı hatırlatmak istiyorum, mahallenin delisi gibi. Kürt meselesinden Ermeni meselesine Türkiye'nin hemen her meselesinde, hep sorunun mağdurundan çözüm ve ödün bekleniyor...

Bir yazımın başlığı "Sünnilik İslâm'ın içinde mi?". Bu anlamsız soruyu dile getirebiliyor olmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu sorunun sorulmaması olması, fakat "Alevilik İslâm'ın içinde mi?" sorusunun rahatlıkla sorulabiliyor olması dehşet bir şey. Elbette ki her iki sorunun da sorulmaması, sorulamaması gerektiğini düşünüyorum. Ama bu tarz müdahalelerle, bir kişi, üç kişi, beş kişi, birbirimizi düşündürdükçe düşündürdükçe bir yere varabileceğimizi umuyorum.

Bir yazınızın başlığı da "Sünnilik bildirgesi gereksinimi"...

Hep Alevilik bildirelerini, aydınlar dilekçelerini konuştuk ama, Sünniler de böyle bir bildirge ve taleplerle meydana çıksa... Sünnilerle konuşmayı önemsiyorum, pek çok Sünniyi sözlerimle mutsuz ettiğimi biliyorum. Kendi kendimize aynada tokat atmaya çalışıyorum. Bazı yazılarıma şöyle tepkiler geliyor: "Siz Aleviler hep böyle yaparsınız, Sünni gibi gö-

zükürsünüz, riyakârsınızdır." Benimki gibi bir pozisyonun Sünni pozisyon olmayacağı, mutlaka Alevi olduğum, Alevi değilsem de "zındık" olduğum anlayışı yaygın. Bu da Sünni muhafazakâr önyargıların derinliğinin bir başka kanıtı...

Sert bulunabilecek yazılarınızdan biri de "Madımak kebabçı kalsın" yazınızdı. Sizi bu öneriye getiren ne oldu?

Önceleri müze girişimini desteklemiş bir insanım. Fakat, bu konudaki görüşümü değiştirdim. Türkiye'nin ve Türkiye Sünniliğinin Madımak konusundaki inanılmaz duyarsız, hatta cephe almış, afiyetle kebab yiyen pozisyonu içler acısı. Bu öyle bir toplumsal cinnet hali ki, devletin orayı kamulaştırması, çiçekçiye, bir Kültür Bakanlığı yazıhanesine çevirme giri-

şimi aslında bu skandalı örtmeye yönelik bir girişim. Asla ve asla toplumsal barışı sağlayacak, acıları dindirecek, mağdurlara hak ettikleri saygıyı gösterecek bir girişim değil. Bu, olsa olsa bir utanç örtme yaklaşımı olur. Ahlâkî, inançsal, politik, bilimsel sebeplerle bu işin bu şekilde olmaması gerektiğini düşünüyorum. Orada bir şey olacaksa, buna Aleviler başta olmak üzere mağdurlar ve mağdurların "biz birlikte karar vereceğiz" dediği kişiler birlikte karar verir. Eğer bu-

gün Auschwitz döner kebab yapıp satılan, neo-Nazilerin gelip afiyetle döner yediği bir yer olsaydı, Alman hükümetine de aynısını söylerdim: "Ne olur burayı böyle muhafaza edin, insanlar gelip Auschwitz kebabçısındaki insanlık ayıbını seyretsin." Sivas'ta da böyle seyretilecek, öğrenilecek bir durum olduğunu düşünüyorum. Çok samimiyim, Kültür Bakanı Madımak'ın karşısındaki binayı kamulaştırsın, binlerce insanın aynı anda camdan o kebabçıyı seyredebileceği bir imkân tanınsın. Kimler orada afiyetle kebabını yiyor, mutlu mutlu hayatını sürdürüyor, izleyelim. Bu çok ibretlik bir şey, ülkemizi, insanlarımızı tanımamıza yol açar. Madımak'a müşteri gittiği süre, orası müze olmamalı, kebabçı kalmalı.

Demokratikleşme konusuna angaje, medyalarda çok görünür olan liberal entelektüellerin Alevilerin hak ve özgürlükleri konusunda genel olarak sahip çıkmamalarını nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye'de liberalizm bir "Faust" hikâyesi oldu. Kendi takipçilerini, taşıyıcılarını, iktidarını yaratamayan Türkiye liberalizmi -gerek merkez sağda, gerek merkez solda- ruhunu şeytana sattı ve Sünni muhafazakâr araçların "gelin, biz sizi halkla barıştırırız, sizi muktedir yaparız, sizi televizyonlara çıkarırız, kitlelere ulaştırırız" teklifini kabul etti. Dolayısıyla bu çerçevede, muhafazakâr oldular demiyorum ama, liberalizmlerini yeniden üretirken kendi öğretilerinin bir kısmını askıya aldılar ve Sünni muhafazakârları ürkütecek, kızdıracak, üzecek meselelere girmeyip kolay hedeflere, "aferin" alacakları hedeflere yöneldiler. Türkiye liberalizmini harcamak istemi-

yorum ama, genel olarak ışık kırıldı. Sünni muhafazakârlık, o kadar büyük bir kitle desteği ve baskısıyla, o kadar güçlü bir muknatis olarak geldi ki, ışık muknatisa doğru eğildi, eğildi, eğildi... **AKP'nin kendisine atfetmediği bir demokrasinin AKP'ye atfedilmesini nasıl yorumluyorsunuz? AKP'nin parti programında, tüzüğünde, başkanının, yöneticilerinin, kadrolarının, tabanının pratiğinde, söyleminde dahi olmayan bir demokrasinin onlara atfedildiğini görüyoruz. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?**

Bu çok karmaşık bir süreç ve sebepleri çok farklı değişkenlere bağlı. Biri, Türkiye liberalizminin makûs tarihi ve "Faust" hikâyesine dönüşmesi. İkincisi, uluslararası konjonktür. İkincinin bir alt maddesi, AB ile bütünleşme sürecinde Türkiye'nin pozisyonu. Üçüncüsü, Türkiye'deki muhalefetin evlere şenlik hali... Bütün bunlar bizi bu trajediye, hatta trajikomedie getirdi, bu trajikomedide kimimizi aktör, kimimizi figüran, kimimizi de yalnızca ve yalnızca seyirci yaptı. Artık seyircilerin sahaya girmesinin vakti geldi, geçiyor. Fakat, tespitinizdeki benim de katıldığım nokta, esas oğlanın kendisi de şaşkın. "Ben nasıl böyle bir rolde kendimi buldum?" şaşkınlığıyla filmi sonlandırmaya çalışıyor.

Çamuroğlu önümüzdeki günlerde ve bu sefer İstanbul'da bir Muharrem iftarı düzenleneceğini açıkladı. Ayrıca, Dinî Kültürlere Hizmet adında yeni bir birim oluşturulacağını okuduk. Yerel seçimler öncesinde hükümetten somut bir olumlu adım bekliyor musunuz?

Bence iki-üç sene daha debelenilecek, patinaj yapılacak. Sonuç getirmeyecek girişimler olacak kesinlikle, Türkiye muhafazakârlığının bir kere daha bu hataları yapacağına güvenim tam. Başbakan Muharrem'de illâ bir şey yapmak istiyorsa, ben kendisine yardımcı olmaya hazırım: Aşure günü, birlikte bir Alevi dergâhına gidelim, sıraya girelim, kara kazandan payımıza düşeni alalım, yiyelim. Bir şey söylemesine de gerek yok. Ben özür dilemek isterim, o özür dilemek istemeyebilir, gelip aşureyi paylaşırsa yeter. Ama beş yıldızlı Muharrem ziyafetinde ısrarcı olacak galiba. Bu, isminden tutun, yapılaş şekline kadar, Alevi inancının, öğretisinin, sembollerinin en temel düzeyde kavranmadığının çok açık bir göstergesi. Bu "kötü" bir davet de değil, "davetiniz yeterince iyi değil" şeklinde bir eleştiri getirmiyorum, bu yaklaşım inanılmaz bir hakaret, inanılmaz bir tanınamama.

Ama mevzu herhalde kavramama, bil-meme olamaz, zira bu girişimi AKP adına, Alevi geleneğini, kültürünü gayet iyi bilen bir Alevi olan Reha Çamuroğlu yürütüyor. Bu nasıl açıklanabilir? Reha Çamuroğlu donanımında bir insanın bu pozisyona düşmesi bir trajedi. Bu, ancak, içinde eyleme geçtiği partiyle açıklanabilir. Ne yazık ki, bugünkü tarihsel sahnede ona böyle bir rol düştü. Şöyle söyleyeyim, empati kurabiliyorum, fakat anlayışla karşılamıyorum. Çünkü iktidardan daha büyük hakikatler var bizlere yol göstermesi gereken...

Türkiye'de liberalizm bir "Faust" hikâyesi oldu. Ruhunu şeytana sattı ve Sünni muhafazakâr araçların "gelin, biz sizi halkla barıştırırız, sizi muktedir yaparız, kitlelere ulaştırırız" teklifini kabul etti. Dolayısıyla, Sünni muhafazakârları ürkütecek, kızdıracak, üzecek meselelere girmeyip genel olarak kolay hedeflere, "aferin" alacakları hedeflere yöneldi.

Alevilik burjuva diniyle çatışır

Dertli Divani'den Aleviliğin solla ilişkisini dinlemiştik, şimdi de solun Alevilikle ilişkisine bakalım. '80 öncesinde TKP'nin "Londra kanadı" olarak bilinen İşçinin Sesi'nde yer alan, '90'ların başında Türkiye'ye dönen ve Alevi düşüncesine ağırlık veren Alev Yayınları'nda sorumluluk üstlenen, dört yıldır da kurucuları arasında olduğu Alevi kültürü dergisi Serçeşme'de Esen Uslu imzasıyla yazan Engin Urcan'a bağlanıyoruz...

Sol hareket içinde Alevilerin yoğun olmasının sebebinin Alevi-Bektaşî kültürüyle sol düşüncenin akrabalığı olduğu söylenebilir mi?

Engin Urcan: İşin bir tarafı oradadır. Ama esas, dışlanmışlık duygusudur ben- ce. Alevilere, Bektaşîlere uygulanan ağır baskılar vardır. Onları sola yaklaştıran belki de bunun doğurduğu tepkidir. Türkiye sol hareketi, işçi hareketi ya da Türkiye komünist hareketinin daha doğuşunda Alevi-Bektaşîlikle bir yakınlığı vardır. Komünistlerin "yoldaş" sözcüğü bile Bektaşîlikten devrıldıkları sözcüklerden biridir.

Aleviler dediğimizde genel olarak, çok yakın zamana kadar, yoksul, mülksüz köylülerden ve kente göç eden emekçilerden söz ediyoruz, değil mi?

Bu anlamda tek bir Alevilik yok. Küçük üretmen köylü komünleri halinde yaşamış ve onun devamı olan İç Anadolu Aleviliği var; onlar toprakta özel mülkiyetin gelişmesiyle, küçük köylü ya da topraksız köylü olmuşlar. Özellikle Dersim yöresinde yaşayan bir başka Alevilik var, o da küçük üretmen, ama ilkel-komünal toplumun yapıları daha uzun süre dokunulmadan kalmış. Bir de göçer olarak yaşayan, toprağa en son yerleşenler var, özellikle Tahtacılar ve Çepniler. Ama, kapitalist toplumun gelişmesiyle hepsi hızlı bir şekilde mülksüzleşme, yoksullaşma ve dışlanmaya uğruyor. Şehirlerdeyse kent Bektaşîliği diye bilinen bir Bektaşîlik var. Onların çoğu, daha ziyade İstanbul'daki yerli aydın aileler ya da köklü aristokrat ailelerin artıklarıdır. Dolayısıyla, tek bir Alevilik yok. Ama, Türkiye'de devrimci harekete gelen gençlerin kaynağına baktığımızda, Kızılırmak yayının içinde kalan yoksul köylülüğün ağır bastığı bölgelerle, Nuhak, Maraş bölgelerindeki Alevilik ve sonra Tunceli özel bir rol oynadı. Buna karşı devletin boş durmadığını da unutmamak lazım. Türkiye İşçi Partisi'nin ve Alevi hareketinin önünü kesmek için Özel Harp Dairesi komutanlarından birinin önderliğinde Birlik Partisi kuruldu. Solla Aleviliğin arasını açma girişimlerine rağmen, TİP'ten başlayarak, Türkiye solundaki bütün devrimci hareketlerde çok sayıda Alevi genç vardır. 1960'ların sonunda kurulan, 1970'lerde kendini hissettiren örgütlerin önde gelen isimleri arasında Alevi gençler çok sayıydı. Öte yandan, gençlik liderlerinin dövüşerek ölmeleri Alevi toplumunda onlara büyük bir saygı kazandırdı. Alevi toplumunda, kendisi için bir şey istemeden dövüşene, dövüşerek ölene büyük bir

saygı vardır. Hâlâ bir Alevi ceminde Deniz'in, Hüseyin'in, Mahir'in adı geçtiğinde, nasıl Pir Sultan'ın adı geçtiğinde ni yaz ediyorsa, ni yaz ediyor insanlar.

Solun Alevilere bakışındaki iki ana eğilim şöyle özetlenebilir mi: "Bu da bir dindir, geri bir durumdur" ya da daha oportünist, pragmatist bir yaklaşımla, "Alevi kültürü sola müsaittir, onları örgütleyelim"...

"Alevilik dindir, gericiiktir, niye bizi de bu işlere bulaştırıyorsunuz" eleştirisi bize çok gelmiştir. Bu yaklaşım çok yaygındır Türkiye solunda. Yakın zamana kadar yasal Türkiye Komünist Partisi'nin yöneticilerinde bu tutumu açıktan görmek mümkündür. Ankara'daki son büyük mitinge katıldılar; hayat öğretiyor insanlara. Hayat öğretiyor da, teorik kavrayış açısından öğretti mi, onu henüz zannetmiyorum. Türkiye solu Türkiye toprağını tanımadan, ezber formüllerle iş yapmaya çok alışmıştı. O ezber formüllerin uygulanmasında kendilerinden çok daha başarılı olanların neden başarılı olduğunu anlama çabasına bile girmediler. Kır gerillacılığı bir akım olarak Türkiye solunda vardı ve orada yer alanların hepsi ilk hareketlerinde rezil rüsva oldular. Öbür taraftan, kır gerillacılığını bir teorik temel olarak almayan, ama pratikte ondan başka bir mücadele biçimi bula- mayan hareket aldı başını gitti. Bunun nedenini araştırmayan Türkiye solu çok- tü. Türkiye solundan PKK'ya çok yön- den eleştiri gelir, ama PKK'nın tezlerinin özü kır gerillacılığı tezlerinin aynısıdır. Türkiye solunun Alevilere bakışında da derinlemesine inceleme anlayışı söz konusu değildi. "Okunacak En Büyük Ki-

1960'ların sonunda kurulan, 1970'lerde kendini hissettiren örgütlerin önde gelen isimleri arasında Alevi gençler çok sayıydı. Öte yandan, gençlik liderlerinin dövüşerek ölmeleri Alevi toplumunda onlara büyük saygı kazandırdı. Hâlâ bir Alevi ceminde Deniz'in, Hüseyin'in, Mahir'in adı geçtiğinde, nasıl Pir Sultan'ın adı geçtiğinde ni yaz ediyorsa, ni yaz ediyor insanlar.

tap İnsandır"ı yayınlamamızın üzerin- den yirmi sene geçti neredeyse, pek bir tartışma yaratamadı. Alevi derneklerinin kurulmasıyla, Alevi hareketinin başla- masıyla, çeşitli sol örgütlerden Alevi ha- reketinin içinde bir yer bulunabileceğini ya da bu konuda bir şeyler söylemesi ge- rektiğini düşünenler çıktı. Bunların epey yayın çalışması oldu, fakat kalite derse- niz, son derece düşüktür. En çok düşülen yanlış şu ben- ce: "Tarihin öncesinden bu- güne uzayıp gelen tek bir Alevilik var- dır." Bu kadar mekândan ve zamandan münezzeh bir bakışı solculuk adına ileri sürmek çok acıdır. Ne Alevilik çünkü Aleviliktir, ne mekân o günkü mekândır. Toplumsal olayları tarihselliği içinde in- celemediğinizde söyleyeceğiniz lafların hepsi kuru gürültüdür. Bu tarzın çok ör- nekleri vardır, çok sayıda kitabı, çalışma- sı olan, "Aleviliği şöyle bilirim, böyle bi- lirim" diyenlerin çoğu boş konuşmakta- dır. Boş konuştukları için de giderek ge- rici konumlara gitmişlerdir. Aleviliğin gericiliği Aleviliği olduğu gibi kabul et- memekle, Aleviliğin Müslümanlık oldu- ğunu söylemekle ortaya çıkar. Bugün Aleviliğin önemli dergâhları olan Şahku- lu Dergâhı, Karacaahmet Dergâhı gibi dergâhların başındaki gericileşmiş Ale- viler bu işi yapmaktadır. Bu sadece Cem Vakfı'nın başındaki İzzettin Doğan'ın işi değil, çok daha yaygın: "Türkün en iyisi- yiz, Müslümanın en hası biziz" diye baş- ladın mı, Allah, Kur'an, Hazreti Ali'nin yanına bir de 13. İmam Atatürk'ün res- mini koyarsın. Bu kafayla gericiğin ba- tağından kurtulamazsın.

Aleviliğe ilk ilgi duymanız nasıl oldu?

Ben İstanbulluyum. Alevi-Bektaşîlikle, doğma büyüme, yetişme tarzı açısından bir bağlantım yoktur. Öğrenci hareketi- nin içerisinde arkadaşlarımdan bir kıs- mı Kürt Alevileriydi, Sinemilli aşiretin- den arkadaşları vardı. Aleviliği ilk de- fa onlardan duydum, öğrendim. Bu, 1970'lerin başında Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni (TSİP) kuracak ekipti. Küçük üretmenlerin toplumda oynayacağı rol bizim açımızdan önemli bir tartışmaydı. Bize somut örnek sağlayabilecek ilişkiler Elbistan'da vardı. Oralara gittik, insanla- rı tanıyabildiğimiz kadar tanıdık, öğre- nebildiğimiz kadar öğrendik... Böyle başladı benim ilişkim. Ondan sonra uzun yıllar, Aleviler arasında çalışma fır- satım olmadı. Batı bölgelerinde, işçi ha- reketinin içinde çalıştım '80'de yurtdışı- na çıkmak zorunda kalıncaya kadar.

Yirmi yıl önce sizi Aleviliğe bu kadar ciddi yönelten ne oldu?

Yurtdışında o dönem devrimci dalga bir patladı, pofurdu, köfüdü... Binlerce kişi- lik yürüyüşler yaptık Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde. Sonra o dalga da oturdu, emperyalist ülkelerin değirmeni işleme- ye başladı: Bir taraftan devrimci atıp öbür taraftan posa çıktı. Devrimci hare- ketin gerilediği o dönemde, Türkiye'deki toplumsal süreçleri incelemeye çalışıyor- duk. Özellikle Netaş grevi ('86 kasımında başlayan, 3150 işçinin katılımıyla 93 gün sü- ren 12 Eylül'den sonraki ilk büyük grev) sı-

rasında İstanbul'daki Alevi işçilerin dayanışmaya katkısı bizi çok etkiledi. Onun üzerine, Aleviliğe yeniden bakmaya başladık. 1990'da Nihat'ın (İsmail Nihat Akseymen, müstear ismi Rıza Yürükoğlu) yazdığı "Okunacak En Büyük Kitap İnsandır"ı yayınladık, 1991'de dergi çalışmamız başladı, '98'e kadar Kervan dergisini çıkardık.

'90'lı yıllarda Alevi gençlerin ağırlıklı olarak yöneldiği örneğin DHKP-C gibi örgütlerle '70'li yılların sol örgütlerini kıyasladığınızda önemli farklılıklar görüyor musunuz?

Farklılıklar tabii ki var, ama her örgütün kendi özelinde bakmak lâzım. Dersim bazlı siyasî örgütler ikilem geçirdiler: Kürt hareketi ve Alevi hareketi yükseliyor, nerede duracaklar, ne yapacaklar, kararsızlıkları oldu. Kürt hareketinden yana ağırlıklarını koyma yoluna gidenler "Alevilik bizi bölüyor, gericidir" gibi tepki gösterdiler. Ya da sadece Alevi gençlerinden kadro toplayabilen hareketler ortaya çıktı; bunlar devrimci perspektifte önlerine koydukları görevleri geriye çekmeden, ama Alevilerle içli dışlı yaşamaya başladılar. Bu, Alevi hareketinde tepkiler yarattı. Ama eninde sonunda, insanlar dövüşerek ölüyor ve öldüğü zaman gideceği yer cemevi olarak görüldü.

Kitapta da, Kervan'da da, Alevi çevrelerde pek vurgulanmayan dergâh modelinin üzerinde duruyorsunuz...

Aleviler kendilerini nasıl tarif ediyorlarsa, onun etrafında bir derlenme, yapılanma oluşması lâzımdı. Bizim işimiz Alevilere Aleviliği öğretmek, Aleviliğin tanımlarını yapmak değildir. Bunu o inanç kültürünün kendi geleneksel yapıları, bugünkü toplumun içinde çalışarak yapacak. Dolayısıyla, Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın büyük bir rolü var. Aleviliğin içinde çeşit çeşit ocaklar, farklı eğilimler var, ama kimse çıkmıyorsa "ben Hacı Bektaş'ı tanımıyorum" demez.

Reha Çamuroğlu "Alevilikle Bektaşilik farklı şeyler" diyor...

AKP tarafından, politik islam tarafından böyle bıçak sokmalar olacak. Reha bey bunun akıldâneliğine soyunmuş vaziyette, her türlü rezilliği yapacak. Ama buna rağmen, adam tevhidini, miraçlamasını, duazımamını söylerken içinde Hacı Bektaş geçiyor, bundan kurtuluş yok. Kolay değil bunu inkâr etmek, "Ali'siz Alevilik" gibi bir şey olur bu. (gülüyor) Henüz açıktan "Aleviliğin serçeşmesi Hacı Bektaş Dergâhı değildir" diyebilecek bir yigit çıkmadı. Biz uzun zamandır Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın önemini, merkezî rolünü vurgulamaya çalışıyoruz. Dergâh'ın önemli işlevi olduğu fikrine vardıktan sonra, "somut adım atmak, gidip görüşmek, Dergâh'a yüz sürmek lâzım" dedik. Dergâh'taki kişinin kim olduğu önemli değildi bizim için.

Serçeşme bir Alevi dergisi... Siyasî çizginizde bir dergi yapıp Alevi meselesini de kapsamak yerine niye bir Alevi dergisi yapmayı tercih ettiniz?

Her çalışma alanında dergiye ihtiyaç olduğunu düşünüyorduk, hâlâ da öyle dü-

şünüyoruz. Dangur dungur "doğruları" söyleyen bir dergiden ziyade, farklı çalışma alanlarına yoğunlaşmış "platform dergileri"ne ihtiyaç olduğunu düşündük. Çeşitli kesimlerin ilericilerle, komünistlerle birlikte görüşlerini sakınmadan yazabileceği bir tartışma platformu yaratmayı düşünüyorduk. Kadın hareketi için de, gençlik hareketi için de, Alevilik için, Kürt hareketi için de, aklınıza gelebilecek her türlü toplumsal çalışma alanı için geçerli bu. Eldeki imkânlar buna yetti. Dört sene sürdürebildik, şimdi Serçeşme'nin sonuna geldik.

Niye yolun sonuna geldiniz?

Dergi çıkartalım dediğinde, Chavez'i yazmaya meraklı, yazacak çok solcu vardı, ama Diyarbakır'da, Çorum'da ne oluyor meselesini yazacak adam bulmak çok zordu. Bir kere böyle bir sorun vardı. Son dönemde, Hacı Bektaş Veli Dernekleri Federasyonu ile aramızda bir didişme oldu. Asıl önemlisi, platformun zemini ortadan kalktı, aramızdaki tartışmaların dengesini koruyamadık. Alınmalar, gücenmeler oldu. Aydınlarla geleneksel hareket arasında bir güven sorunu ortaya çıktı. Güven sorunu ortaya çıkınca da platform çalışmasının zemini ortadan kalktı. Tartışmayı daha iyi yönetebilseydik ya da Türkiye'deki tartışma kültürü biraz daha oturmuş olsaydı, kapanması önlenebilirdi, önlenemedi.

**Dört yıl içinde platform işlevini arzula-
dığınız gibi yerine getirebildiniz mi?**

Ne mümkün. Türkiye solunda tartışma disiplini yok ki. Farklı bir şey söylediğinde, tüyleri diken diken oluyor; ya yazmıyor ya kavga ediyor. Tartışma yaratamadık. Dürtüklemek için provokatif işler yapmak zorunda kaldık, o dürtüklemelerin zararlı sonuçlarını gördük. Tepki çok oldu ama, tartışma olmadı. Yaratıcı bir çalışmanın zemini olmadı. Bütün bunlara rağmen, geriye baktığımızda, işlevini yerine getirdiğini düşünüyorum: Soldan arkadaşlarımızın görüşleriyle, en sağdan arkadaşlarımızın görüşleri, Dergâh'ın geleneksel görüşleri bir arada durdu. Türkiye'de demokrasi kavgasında Alevilerin yeri ne olacak sorununda fikirlerimizi öne sürmemiz için bir zemin oldu. Biz şunu söyledik: Türkiye'de demokrasi, bu devlete karşı çıkmakla olur. Laiklik bu devlete karşı çıkmakla olur, bu devlet değişmeden laiklik olmaz. Yeni devletin nasıl olacağını ipuçlarını Aleviliğin içerisinden de bulmak mümkündür. Aleviliğin usüllerinde cem vardır, cem hem yasa koyan hem yasayı uygulayan bir yapıdır. Seçimsiz yönetici istemiyoruz, dolaysız demokrasi ya da temsili demokraside bile geri çağırma hakkı öneriyoruz...

Dergi gençleri tartışmaya kattı mı?

Katmadı ne yazık ki. Genç Alevilerin önünde örgütler acayip bir engel oluşturuyor. Demokratik Alevi örgütleri dediğimiz örgütler demokratik değil. Demokratik Alevi örgütleri demokratik olsa, gençlikten, kadınlardan korkmasa, çok işler yapılabilir da... Alevi derneklerinin genel kurulları içler acısı, son yıllarda yapılan hiçbir genel kurula genel kurul

diyemezsiniz, tek bir kelime konuşulmadan seçim yapılır. Oysa, demokratik örgütün en önemli çalışma alanı o genel kurulu hazırlama sürecidir. Şimdi, biraz daha eylemci bir yönetim geldi Pir Sultan'a ve Federasyon'a, son eylemler onların çabalarıyla örgütlendi. Adım atmaya çalışıyor arkadaşlar ama, önlerindeki örnekler çok sınırlı. Aleviler çok övünürler, "biz kadınlara eşitçiyiz" diye. Görüşlerde öyle de, hayatın içinde öyle değil ne yazık ki. Görüşler ve davranışlar arasındaki tutarsızlık anlamında bir objektif oportünizm onlarda da var.

Bugün Alevi örgütlerinin yöneticilerinin çoğunluğu '70'lerde devrimci mücadelenin içinde yer alan insanlar. O açıdan bakınca, gençlerin, kadınların kendilerini ifade etmesine pek olanak sağlamayan bu ortam daha da can sıkıcı...

Ne yazık ki öyle. Bir devrimci örgütte gençlikten korkmak diye bir şey olabilir mi? Korkunç bir şey! Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin gençlik örgütü Komsomol'a 40 yaşında bir genel sekreter atamışlardı da "genç lider geldi" demişlerdi, bu komedi. Kurumsallaştıkça örgütler gençlikten korkar oldu. Örgütlerde gençlerin önünü açtığında, önüne koyduğun strüktürü belli, yasal çalışmalar zordur, gençler derhal devletle karşı karşıya gelecek eylem yapar. Bunu kontrol etmek zordur, o yüzden, bizim örgütlerimiz gençlikten korkar. Bana "sen ne biçim konuşuyorsun" diyecek çok çıkar da, hayatın gerçeği böyle. Gençliğin önünü açmak, gençliğe inisiyatif vermek, kadro, kaynak, para sağlamak, derneklerde içinde çalışabileceği saz kursundan öte alanlar açmak cesur işler. Siyasî örgütler bunu yapmakta güçlük çekerken, Alevi örgütlerinden bunu beklemek zordur. Devrimci örgütlerin gençliği kaybetmesindeki en önemli sebeplerden biri de budur. Yasal siyasete çıkmaya başladığın zaman, gençlerle iş yapmak zordur, o çocuklar günün gereklerini yerine getirir: Sokağa çıkarlar, polisi taşlarlar... Onlara sahip çıkarsan, karşında devlet vardır, sen de onunla boğuşmak zorunda kalırsın. Bundan bezmişsen, olmaz. Yiğinsal çalışma ile militan eylemi bir araya getirmek ustalık ve niyet ister.

Hareketin diğer temel sorunları neler?

Dergâh'ın bütün mal varlığına bir devrim kanunuyla, yani değiştirilmesi teklif dahi edilemez kanunla el konmuş vaziyette. Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nın güçlüklerinin başında yasaklanmış olması geliyor, kendi titrlerini bile kullanamıyorlar, kendi erkânlarını açıktan uygulamaktan çekiniyorlar. Devrim kanunlarına göre, birinin dede diye, çelebi diye ortaya çıkması suç. Bütün kanunlar yellim yepelek dökülüyor ama, böyle. Dergâh'a karşı uygulanan yasaklardan dolayı Dergâh'ın iç çalışmaları çok sıkışmış. Bir de geçmiş dönemlerde aile içi politik parçalanmalar zorluklar çıkartmış. Birlik Partisi içerisinde bir kanat AP'yi destekleyince, öbür taraf onları düşkün ilan etti, Alevilikteki en ağır aforoz cezasını uyguladı. Bu kadar paramparça oldu yapılar. Dolayısıyla, şimdi daha derleyici topar-

layıcı olmaları, otoritelerini yeniden kazanmaları lâzım. Otorite, insanların gönlünü kazanmakla olacak bir şey. Son dönemde, bu konularda olumlu adımlar atıldığını düşünüyorum. Veliyettin Efendi'nin geçen sene din dersi, Diyanet üzerine yaptığı değerlendirme Türkiye solundaki birçok arkadaşın değerlendirmesinden daha nettir: "Diyanet'le laiklik olmaz, Diyanet kalkmalıdır" dedi. Türkiye solu da dahil olmak üzere hep "Diyanet demokratikleştirilmeli" deniyordu. Tartışmayı yeni bir düzeye getirdi, dolayısıyla, otoritesini güçlendirecek işler yapıyor. Ankara'daki mitingde çok kısa bir konuşma yaptı postnişin, bir gülbank verdi, daha birinci sırada, koca meydan cemde gibi "Allah allah" diye inlemeye başladı. İnsanlar "kim bu adam, neden televizyonlardan tanımıyoruz?" demeye başladı. Manevî liderleri olmaya aday en önemli kişiliği henüz tanımıyorlar. Bunlar dergâhın zaafılarını gösteriyor. Aynı zamanda, daha çok bilime ihtiyaçları var. Bilime ihtiyaç en zor giderilecek şeylerden biri, çünkü bilim denince üniversite hocası anlaşılıyor. Oysa Türkiye'de üniversite hocası kadar cahil olmak zordur. Gerçekten halka yararlı bir bilimi temsil edecek insanları bulup kendilerine bir tartışma ortamı yaratmaları lâzım. Bunlar yapılmazsa, modern çağdaki basınçların karşısında durmak çok zor.

Alev Yayınları'ndan çıkan "Okunacak En Büyük Kitap İnsandır"ın 1992'deki üçüncü basımındaki Rıza Yürükoğlu imzalı önsözde şöyle deniyor: "Devlet şimdi anlayışlı ve tanıyıcı konuşuyor, bu hiçlikten varlığa çıkış çeşitli uzlaşmacı çevreleri daha pervasız olmaya götürecektir."Kitapta altını çizdiğimiz satırlardan biri de şu: "Burjuvazi, her toplumsal başkaldırıyı olduğu gibi, Aleviliği de sulandırmayı, zararsız hale getirmeyi çeşitli biçimlerde denemektedir." Aradan geçen yaklaşık yirmi senede değişen bir şey yok gibi...

"Kazanan taktik değişmez" demişler ya, onun gibi.

I. Ahmet döneminde (1603-1617), sultanın gözde adamı Şeyh Aziz Mahmud, Alevi isyanlarına dair raporunda, sorunun çözümü için "her köye bir Sünni imam yollanmasını" öneriyor...

I. Kenan 1980'lerde bunu başardı. Bu pervasızlık bugün de çok açık görünüyor. Çamuroğlu eski bir MLSPB'li, (Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği) bugün söylediği laflara bak. "Ben ilerledim" diyor. Ne diyelim? Orada hizmet etmeye niyetlenmiş adamda perva arayabilir misin? İftar diye tutturdular geçen sene. Sıradan bir Aleviye sorsan "oruçta ne yaparsınız?" diye, anlatacağı bellidir. "Katiyen şölen havasında iftar yemeği yemeyiz" der. En nefretle karşılanacak şeyi yaptı adam, pervasızlık böyle bir şey. Çeşitli Alevi örgütlerinin temsilcileri, son anda kurulan bir sürü uydurma dernek de gittiler...

Bir karşılık bulma umudu var ki, böyle bir girişimde bulundular...

Var tabii, AKP kömür, pirinç siyasetini iyi biliyor. "Dedelere maaş, cemevinize

elektrik, su beleş" dedin mi, bir şey çıkacak diye bekliyor...

Buna karşılık, Alevi geleneğinin derinlerine uzanan iktidara boyun eğmeme, satın alınmama da var...

Bütün söylencelerinde Hızır Paşa diye bir tiplleme var, kendi içlerinden çıkmış, devlet hizmetine girmiş, pîrini asmaya gelmiş bir tiplleme, en nalet söylenen tipllemelerden biridir.

Reha Çamuroğlu için de "Hızır Paşalığa soyunuyor" dendi.

Evet, bu söylendi. Bir Aleviye söylenecek en ağır küfürlerden biri. Bütün geleneklerin modern kapitalist toplumun acımasız tekerlekleri karşısında aşınması söz konusu. Onlar da bunu gayet iyi biliyorlar: "Paranın satın alamayacağı şey olmaz! Yeter ki biz parayı dökelim" diye düşünüyorlar. Emme basma tulumbalar da tulumbayı çalıştırmak için yukarıdan

önce biraz su doldururdun, basardın, öyle çalışırdı tulumba, o kadarlık bir suyu kabul edip işi başlatacak bir ekibe ihtiyaçları var. Çamuroğlu bunu olmaya soyundu. İzzettin Doğan'lar filan zaten ruh ve yapı itibarıyla bu role adaylar, bu mekanizma da böyle işliyor.

Ruh tarafı bir yana, Alevi toplumundaki sınıfsal farklılaşma da bu ayrışmada rol oynuyor herhalde...

Tabii, Alevi fabrikatörle Alevi işçi aynı yerde durabilir mi? Bayağı büyük Alevi zenginler var, bu adamlarla dağdaki Tahtacı ya da kendi fabrikasında çalışan Alevi aynı olabilir mi? Düzene karşı yok-sul köylü hareketi olarak defalarca Alevilik ayaklanmış. Bu ayaklanmaların bir tarihsel çerçevesi var. Ayaklanma o tarihsel çerçeveye geldiği an, sınıfsal ayrım ağırlık kazanıyor. Toplumda varolan güçlerden birinden ya da öbüründen yana kanatlar ayrışmaya başlıyor. Çoğunlukla da bu bölünmenin etkisiyle hareket yenilmiş olarak ortaya çıkıyor. Yenilirken de proleter kanat ya da yoksul köylü kanat büyük bir kırım karşı karşıya kalıyor. Beyliklerden, Selçuklu'dan, Osmanlı'dan, hep devletten yana duran olmuştur, ayaklanma her seferinde "proletarya'nın katliama uğramasıyla bitmiştir. Modern toplumda çatışma bu kadar

Alevilikle modern toplumun dini, yani burjuva düşünce tarzı birbiriyle uyumsuz. Alevilerin dinî inançları için özgürlük isteyerek ortaya çıkması, modern burjuva düşüncesiyle kapışacaktır kaçınılmaz olarak.

keskinleşir mi? Bunu hep beraber sınıf savaşımının keskinleştiği dönemlerde görebiliriz. Şimdi tabii, sınıf kavramı, sınıf savaşımı hâlâ duruyor mu gibi tartışmaları gündeme getiriyor bu konu.

Engels'in ünlü sözü: "Her çağda dinsel kavgalar aynı anda yürümekte olan sınıf kavgalarının yansımasından başka bir şey değildir." Alevi meselesini bu söz çerçevesinde düşünebilir miyiz?

Her dinsel savaşım, sınıfsal savaşımıdır. Modern kapitalist toplumun dini, Aleviliği kabul etmez, Sünniliği kabul etmediği gibi. İlla ki din kişisel bir inanç meselesi olarak kalacak, başka işe karışmayacak, istenen öyle bir din. Öyle olunca, Alevilikle modern toplumun dini, yani burjuva düşünce tarzı birbiriyle uyumsuz. Alevilerin dinî inançları için özgürlük isteyerek ortaya çıkması modern burjuva düşüncesiyle kapışacaktır kaçınılmaz olarak.

nılmaz olarak. Modern kapitalist düşünce Sünniliği de kabul etmez; Diyanet kontrolünde, devletin işlerine karışmayacak, kendilerine oy deposu sağlayacak bir Sünnilik onların istediği.

Alevi-Bektaşî inancının modern kapitalist toplumla temel çelişkisi ne?

Alevi-Bektaşî gibi yaşamak istiyorsan, modern kapitalist toplumu bütün kurumlarıyla reddetmen lâzım. Halbuki modern kapitalist toplum ordusuyla, jandarmasıyla, sopasıyla, havucuyla Alevi-Bektaşî düşüncesinden kuvvetlidir, onu yenmeye, değiştirmeye uğraşacaktır. Alevi-Bektaşî düşüncesi eşitlikçidir. Modern kapitalist toplumda bu eşitlikçiliği yaşamamanın imkânı yoktur. Fakat, bu eşitlikçilik için mücadele etmenin yolu, Alevi-Bektaşî düşüncesini savunmaktan geçmez; o yolla modern kapitalist toplum yenilemez.

Alevilikte başkaldırı geleneği de var...

Devlete karşı çıkma, kabullenmeme geleneği de Aleviliğin temel unsurlarından biri. Alevi-Bektaşî inancının bütün bu özellikleri kapitalist toplumla kafadan çatışkı halindedir. Kapitalist toplum bunu iki yolla çözüyor: Ya sulandırma, kendi içine alıp eritme, yeni bir Alevilik formüle etme yoluna gidiyor ya da tepeliyor. Türkiye burjuvazisi iki yolu da uy-

guluyor. Her zaman olduğu gibi, potansiyel rakiplerini birbirine kırdırmayı da gayet iyi biliyor. Bütün bunların çözümü nereye oturacak meselesine geldiğimizde, benim görüşümce, sınıf savaşımı dediğimiz şeyde bir anlam taşıyacak bunların hepsi, onların dışında bir anlamı yok. Meseleyi Türkiye’de demokrasi meselesinin dışında bir platformda görmeye çalıştığımızda, inançları tartışarak bir ortak zemin bulunması gibi çözümlerin mümkün olduğunu düşünmüyorum. Mühim olan, toplumda, devlette egemen olan burjuva dinini değiştirmektir.

Bu söylediklerim “hâlâ sınıf var mı, sınıf mücadelesi var mı” tartışmasını gündeme getirecek dediniz...

Biraz eski moda solculardan olduğum için hâlâ sınıf gibi kategorilerin olduğunu ve toplumda o savaşımın varolduğunu düşünenlerden biriyim.

Yeni kuşaktan da böyle düşünenler var...

Var, arada sırada tesadüfen çıkıyor, görüyorum. (gülüyor) Ama ağır basanın, “sınıf bitti” gibi eğilimler olduğunu da fark ediyorum. Marksizmin sınıf perspektifine katılmayan arkadaşların bu dediğine katılacaklarını da zannetmiyorum.

Nasıl bir Alevilik yok, Alevilikler varsa, Marksizm dediğimizde de Marksizmlerden söz ediyoruz.

Tabii ki. Sovyetler Birliği zamanında “biz Sovyetçi Avrupa komünistlerindeniz” diye espri yapıyorduk. Hiçbir kategoriye kolay kolay sığmıyorduk. Marksizmi Marx’ın anladığı gibi anlamak lâzım diye düşünüyoruz. Onun için öncelikle, Marx’ı daha sonraki devlet olmuş sosyalizmin yorumlarından arındırarak incelemek lâzım. Sovyetler Birliği’nin büyük katkıları kadar, sosyalist teoriye büyük zararları oldu.

Sovyetler Birliği’nin en büyük katkısı neyin olmaması gerektiğini göstermekti herhalde...

Tartışmayı boğma gibi zararı oldu. “Marksizm bitmiş hazır bir teoridir, alırım buraya uygulamam” diye bir şey yok. O metodolojiyi kullanarak günümüzün sorunlarına bakmak lâzım. Marx bize bir sürü şey söylüyor. 1970’lerde, bir, cahilliğimizden, ikincisi, Sovyetler Birliği’nin getirdiği parametreler içerisinde tartışmaktan dolayı boş tartışmalarla çok fazla vakit geçirdik.

Bugünün Türkiye solunda kendinizi en yakın hissettiğiniz çizgi hangisi?

Öyle çok yakın bir çizgi hissetmiyorum kendime, ne yazık ki. Ama, beraber çalışmak isteyeceğim çok insan var. Grupların yapıları beni şu anda o kadar ilgilen-dirmiyor. Bugün çok alçakgönüllü çalışmak gerektiğini düşünüyorum. “Bütün doğrular benim cebimde, gelin, biat edin” gibi saçmalıkları bir yana bırakmak lâzım. Şu kadarcık doğru görebiliyorsak, o doğrunun etrafında işler yapmak lâzım.

Temel problemi, eksikliği ne olarak görüyorsunuz?

Temel eksiklik bence Türkiye solunun

ortak bir programa kavuşmamasıdır. İnsanlar ya da örgütler bir demokrasi programında bile bir araya gelebilseler, büyük bir ilerleme sağlanır. Geçenlerde bir arkadaşla konuşuyorduk, “ya hatırlar mısın, Yön çıktığında, nasıl bir işlev görmüştü” dedi. Geriye baktığımızda, Yön’ün bir sürü saçmalığını, yanlışlarını görüyoruz da, o dönemde herkesin etrafında tartıştığı bir platform oluşmuştu. “Böyle bir platforma ihtiyaç var” dedi. Yapılabilir mi? Bilmiyorum. O irade var mı? Yeterli sayıda insan böyle bir şeyi başlatabilir mi? Bunu göremiyorum ne yazık ki. Türkiye’de bugünkü demokrasi tartışmaları, mevcut demokrasinin kenarını köşesini tamir etmekten ibaret. Bu devlet yıkılmadan demokrasi gelmez. Demokrasi için tek yol devrimdir. Bu böyle dangur dungur söylenmez belki, ama budur özünde. Her çalışma alanında, talepleri bu perspektifte formüle etmemiz lâzım: Bu devletin köküne kibrit suyu ekmek lâzım. Bunu usturluplu bir şekilde, içinde çalıştığımız ortama uygun şekilde yapmamız lâzım. Ne yazık ki, düşündüklerimizin çok azını başatabiliyoruz.

Çamuroğlu’nun Dergâh’ı ve Dertli Divanı’yi hedef alırken “Marksistliği” vurgulamasını neye bağlıyorsunuz?

Onun için Marksizm küfür müdür, bilmem, akım derken bokum diyen bir adam. Ama, şöyle bir somut veri var, Hacı Bektaş Veli Dergâhı postnişininin geçen sene yaptığı açıklama demokrasi programını benimseyen bir yaklaşımdır. Bu, bir sağcı Alevinin tüylerini diken diken ediyor, çünkü onun gönlünde yatan Alevilerin devletin Diyanet İşleri’nin içine girmesi, Aleviliği orada eritmek, kendisine de oradan bir ekmek kapmak... Buna karşı çıkan herkes onun gözünde komünisttir, Marksisttir, teröristtir. Demokrasi programı açısından Dergâh çok önemli bir adım atmıştır. Son genel kurullarda, bu eğilimin derneklerin yönetimlerinde de ağırlık kazandığı çok açık. Artık Pir Sultan Abdal’da, Federasyon’da “Diyanet’e girelim, bu kuru-mu demokratikleştirmeye çalışalım mı” tartışması bitmiştir. Bu tartışmayı bitiren postnişinin sözleri olmuştur. Dolayısıyla, postnişininin yaklaşımına tepkilerin gelmesi doğaldır. Kendi tabanlarından da, bütün gerici Alevilikten de tepkiler gelmektedir. Devlet de çökmektedir üstüne. Hacı Bektaş’ın belediye başkanı bir emekli generaldir ya! Üzerindeki onca baskıya rağmen postnişinin ileri bir çizgiyi programlaştırması son derece önemlidir. Ankara’da yapılan son dedeler toplantısından da, İzmir toplantısından da “devletten maaş alıp dede olamaz” kararı çıkmıştır. Postnişininin tutumu o toplantıların kararı haline gelmiştir. Çamuroğlu’nun sözleri bu gelişmeye saldırdır.

Demokrasi programının sizin için en acil, olmazsa olmaz başlıkları neler?

Bu devleti tamir ederek demokrasi olmaz. Bu devleti yıkmak lâzım. En acil

başlık budur. Bu bir düşünce devrimini, geniş bir aydın kesiminin sarıldığı Atatürkçü devlet modelini karşına almayı gerektirir. Bu, ulus-devletin bize dayatılmış bir biçimi olan Kemalist devletin yıkılmasını savunmak demektir. Bu, böyle dangur dungur ortaya konacak bir şey değil. Söylediğin zaman da kimse kolay kolay “eyvallah, hadi Kemalist devleti yıkalım” demeyecektir. Ama insanlara kendi mücadelelerinin mantıkî sonucunun bu olduğunu göstermeye çalışmak lâzım. Kadın hakları açısından da, gençlik hakları, işçi hakları açısından da aynı şey söz konusu. Demokrasi için kavgaya giren herkesin önüne gelecek ayrım budur. Bu düzen içinde reform yaparak düzeni değiştirebilir miyiz? Düzeni değiştirmenin en önemli yolu, demokrasi için mücadele edenlerin mücadelelerini birleştirmenin yollarını bulmaktır. Aleviler “72 milleti bir biliriz” derler, yani “ırkçı değiliz, milliyet ayrımı yapmayız” derler. Ama Alevilerin kendi içlerindeki Abdallara giderek artan bir ters tutum göz-lüyoruz. Önümüzdeki birkaç yıl içerisinde, Hacı Bektaş Veli törenlerine Abdalların gelmesi belediye eliyle yasaklanırsa, şaşımamamız lâzım. Burjuva saygıdeğerliği, burjuva mal mülk savunuculuğu Aleviliğin içine giriyor. Kürt hareketine karşı da ciddi tepkiler var. Uzun yıllardan beri Türk-İslâm sentezi Alevi hareketine yerleştirilmeye çalışılıyor. Doğu Toroslar’daki Türkmenlerin, Tahtacıların arasında, kendi gözümüzle gördük, cemevinde Hazreti Ali, Atatürk ve Alparslan Türkeş’in resimleri asılı. “Biz has Türküz, Horasan’dan gelmiş Türküz” diye Türkçülük, milliyetçilik, Kürt düşmanlığı pompalayan bir çalışma sürdürülmektedir. Namık Kemal Zeybek’ler filan bunların çalışmasını yapmaktadır.

Bir Alevinin milliyetçiliğe, MHP’ye meyletmesi, Aleviliğin temeliyle çelişmiyor mu?

Ne yazık ki öyle. Hrant öldürüldüğünde, Serçeşme’nin arka sayfasına Hrant’ın resmini koyduk, “bugün hepimiz Ermeniyiz, bugün hepimiz Hrant’ız” yazdık. Çok tepki aldık, çok! “Ermeni değiliz ya, aman biz Türküz!” Ama, böyle bir tepkinin diye getirilmesi konuyu tartışma açısından iyi oldu.

9 Kasım mitingi birçok konunun konuşulmasına vesile oldu. Miting Alevi toplumuna nasıl etki etti?

Cem Vakfı ve çevresinin yaydığı “provokasyon olacak” havasına rağmen, bu kadar insan oraya geldi ve mitingin başarıyla geçmesi muazzam bir özgüven verdi. Bundan sonra Federasyon’un çağıracağı bir eyleme gelmezlik olmaz. Bir psikolojik bariyer kırıldı. Bir başka önemli nokta da, Alevi-Bektaşî hareketleri, 2 Temmuz, Maraş kırımı yıldönümleri, Muharrem etkinlikleri gibi günlerde bir araya gelir, faaliyet yapardı. İlk defa demokrasi ve eşitlik için uzun bir talepler listesiyle ortaya çıktı. En önemli mesele, burjuva partilerinin yerel seçim gündemleri içinde Alevi hareketinin tartışmalarını eritmemek. Hak talebimizi tekrar tekrar gündeme getirmemiz lâzım.

Türkiye’de demokrasi, bu devlete karşı çıkmakla olur. Laiklik bu devlete karşı çıkmakla olur, bu devlet değişmeden laiklik olmaz. Yeni devletin nasıl olacağını ipuçlarını Aleviliğin içerisinden de bulmak mümkündür.

Alevilik mezhep değil, felsefe

Sadegül Çavuş, İstanbul'da, İslâmcıların kalesi Sultanbeyli'de cemevi açılması için yıllardır mücadele ediyor. Üyesi olduğu Pir Sultan Abdal Derneği'nin Sultanbeyli Şubesi'nin bir dönem başkanlığını da yapan Çavuş'un mücadelesi, yerel yönetimden mülki amirliğe, sıradan Sünni vatandaştan Diyanet'e, zincirleme ayrımcılığın da öyküsü...

Sultanbeyli'de cemevi yapma girişimi nedeniyle yıllardır başına gelmeyen kalmadı. Nasıl başladı, neler oldu?

Sadegül Çavuş: Birkaç mahallede Alevilerin yoğun olarak yaşadığını biliyorduk, ama cem yapabileceğimiz yerimiz yoktu. 2000'de ev ev dolaşarak tüm Alevileri tespit etmeye başladık. Bu arada, İmar Kanunu'nda "belediye camilere yer ayırır" ifadesi "ibadethanelere" olarak değişmişti. 2002'nin sonuna doğru 11.160 imzayla cemevi için başvuruda bulunduk. "Sultanbeyli'de şu kadar Aleviyiz, cemevleri ibadethanemizdir, yer talep ediyoruz" dedik. Pir Sultan Abdal Derneği'nin Sultanbeyli Şubesi Başkanı olarak dilekçeyi kaymakamlığa verdim. Kaymakamlık belediyeye, belediye tekrar kaymakama yolladı, kaymakam cevap veremeyince Diyanet'e gitti. Sonunda, Diyanet'ten "siz müslümansınız, müslümanların ibadet yeri camidir" cevabı geldi. Baktık, sonuç alamıyoruz, para topladık, bu arazinin sahibini bulduk, satın aldık. Mimarlar projemizi çizdirdik. Sultanbeyli'de ruhsata uygun mimari proje pek yok, herkes kafasına göre yapıyor. Belediyeye gittik, "bize ruhsat verin, inşaatımıza başlayacağız" dedik. Bu sefer de "orası İSKİ havzası" dediler. İSKİ havzası dedikleri yerde okullar, camiler, evler var, daha yeni okul yapıldı. İşlerine geldiği gibi kullanıyorlar imar planını. Sonuçta, Sultanbeyli onların kalesi, böyle sembolleşmiş bir yerde bizim uğraşmamızı, ısrar etmemizi hazmedemediler. 2003'te inşaatımıza başladık. Belediye önce kaçak inşaat diye dava açtı. Defalarca gözaltına alındım. Dernek mal edinemediği için arsayı, o zaman başkan olduğumdan, benim adıma kayıt yaptırarak. Gözaltılardan sonra, belediyenin yönlendirmesiyle, burayla hiç alakası olmayan, bir kısmı Almanya'da yaşayan sözde hissedarlar davalar açtılar. Hamburg'dan vekâletname göndermiş mesele avukata, avukat da belediyenin avukatı. Hisse sahibi değiller, ellerinde hiçbir belge yok. Böyle 58 dava açıldı, hepsini kazandık. 2008'in mart ayında cemevi için yıkım kararı çıktı, Yargıtay da onayladı. Daha uygulamadılar, herhalde seçim sonrasını bekliyorlar.

Hakkında bir de ceza davası var...

Kamu malına zarar verme, nitelikli, zincirleme suç işleme, memura engel olma, hakaret davası... Savcı yedi yıl hapsimi istiyor. Cemevinin arsasının önüne, yolla bağlantıyı kesmek için duvar örmek istediler. İzin vermedik, zabıtalarla tartıştık. Zabıtalarından biri "Yavuz Selim size az bile yapmış, bir Yavuz daha lâzım" deyince, dayanamayıp "şerefsizler" diye

bağırdım. (gülüyor) Hakaret diye tabii benim dediğimi aldılar.

Cemevi talebinize Diyanet'in cevabına ne diyorsun?

"Madem öyle, alalım sazımızı, perşembeleri camiye gelip semah dönelim" dedim. Ben Aleviliği Müslümanlığın bir mezhebi olarak görmüyorum. Alevilik ayrı bir inanç, ayrı bir felsefe. Birçok inançtan kendine uygun olanları almış. Müslümanlığın ne tam içinde ne de dışında. Müslümanlığın bir mezhebi demek küçültür o felsefeyi.

Beş yıldır davalar dışında da epey cefa çektin...

Aslında, dokuz yıl oldu. "Haydi kızlar okula" projesinde çalışıyordum. Ayda sekiz-dokuz kez dönüşümüne girdiğim oluyordu, sürekli izin alıyordum, sonunda işi bırakmak zorunda kaldım. Başlangıçta avukat dahi bulamadık. Genel başkanımız avukatı, o bile girmedi davaya. Gitmediğimiz avukat kalmadı, hem paramız yok, hem de Sultanbeyli'de bir cemevi davası. İlk duruşmada, belediyenin dört avukatı iddialarını dile getirdi. Hakim döndü bana, "sen ne diyorsun, savunmanı yap" dedi. Avukatların ne dediğini anlamıyorum ki, yabancı bir dilde konuşuyorlar. "Efendim" dedim, "avukatların söylediklerini tamamen reddediyorum". (gülüyor) Üç-dört duruşmada kullandığım tek cümle bu. Gece gündüz hukuk kitapları okudum. Şufa hakkı, önalım hakkı, bütün o terimleri anlar, hatta kullanır oldum. 58 davayı avukat-sız kazandım. Sultanbeyli'de bana "büronuz nerede?" diye sormaya başladılar. En son zabıtalarla yine kavga ettik, "yaptığınız yasal değil" diyorlar. "Başlatma yasaya, bana sordunuz mu yasayı yaparken" dedim. Zabıta "bir de avukatsın, utanmıyor musun böyle konuşmaya" diye bağırıyor. (gülüyor)

Cemevi senin için ne ifade ediyor?

Sadece bir ibadethane değil, bu inancı, kültürü yaşadığın yer. Sürekli engellerle,

Cemevi için başvurduk, kaymakamlık belediyeye gönderdi. Belediye tekrar kaymakama yolladı. Sonunda, Diyanet'ten "Siz müslümansınız, müslümanların ibadet yeri camidir" cevabı geldi. "Madem öyle, alalım sazımızı, perşembeleri camiye gelip semah dönelim" dedim, "provokatörlük yapıyorsun" dediler. Aleviliği müslümanlığın bir mezhebi olarak görmüyorum. Ayrı bir inanç, ayrı bir felsefe.

yasaklarla karşılaşınca sembol durumuna geldi. Yıkıma gelecekler, yıktırma-yacağız, böyle devam edecek. Geçmiş hayal ediyoruz ya, mesela Hacı Bektaş Dergâhı, oralarda bilge insanlar yetişir, onlar gidip başkalarını aydınlatır ve bu şekilde yayılırdı bu felsefe. Şimdiki cemevleri sadece ibadet yeri gibi, Sünnilere benzedik. Perşembeleri toplanıp, 12 hizmeti yapıp dağılıyoruz.

Yeni kuşakların Alevi inancıyla bağlarının zayıfladığı söyleniyor, seninkiyse çok güçlü. Bunu neye borçlusun?

Altı kardeşin en büyüğüüm, hiçbirini benim gibi inanca bağlı değil. Onlar burada okudu çünkü. Ben ilkokulu köyde bitirdim, buraya geldikten sonra, 12 yaşında tekstilde çalışmaya başladım. Bizim köyde -Sivas'ın Zara ilçesine bağlı Girit köyü- cemler bizim evde yapılırdı. Altı yaşında cemelere katılmaya başladım, ya semahçı ya süpürgeci olurdum.

Alevilik bir felsefe diyorsun, bu felsefenin en kıymetli yanları ne sana göre?

Haksızlığa karşı direnişi, duruşu. İnançta "Rıza Şehri" diye paranın pulun geçmediği, mülkiyetin olmadığı bir şehir vardır. Her şey rızalıkla olur. Solcu arkadaşlarla ondan iyi anlaşıyoruz, onların kurmak istediği de böyle bir dünya. El ele verirsek o dünyayı kurabiliriz.

Alevilere karşı bir ayrımcılık olduğunu ilk nasıl fark ettin?

1988'de Sultanbeyli'ye geldik, 11 yaşındaydım. Bingöllü komşumuzun kızlarıyla oynuyorduk, kavga çıktı, kız bana "pis kızılbaş, pis Alevi!" dedi. Bu kelimeleri ilk defa duydum. Bana dediklerinin aynısını ona söylüyordum: "Sensin kızılbaş, sensin Alevi!" (gülüyor) Evdekilere sordum, bu nasıl küfür diye. Ayrımcılığı sonra daha çok gördüm. En basiti, komşulara aşure götürüp dağıttık, alırlar, gözümüzün önünde dökerlerdi. Burada minibüs şoförüne para verirsın, "koltuğa bırak" der. Abdestleri bozuluyormuş. Kolay kolay kısa kollu giyemezsin. Burada herkes camiye gidiyor, ramazanda oruç tutuyor. Kadınlar toplanıp Kur'an'a gidiyor. Tekstilde çalışırken patron başımı örtmem için çok zorlamıştı, ayrılmak zorunda kalmıştım. Sultanbeyli'de 2005'te 144 cami vardı, şu anda belki daha da artmıştır. "Haydi kızlar okula"daki çalışmalarımızdan biliyorum, 22 okul var, her sınıfta 80-90 öğrenci. Camilerin hepsi kayıtlı da değil. Yukarıda, Hazreti Ali Camii var, bilinçli olarak o ismi koyuyorlar, "siz müslümansınız, Ali'yi de seviyorsunuz" diyorlar herhalde...

Mahallenin eskiden Başaran olan adı Yavuz Selim diye değiştirilmiş...

Buna karşı imza topladık. Belediye başkanı açıklama yaptı: "Yavuz Selim'e laf edenin alnını karışlarım!"; basında çıktı.

Yavuz Selim'i bütün Aleviler bilir mi?

Yavuz Selim'in 40 bin Alevinin katili olduğunu herkes bilir. Şimdi insanlar adreslerini verirken Yavuz Selim adını kullanmak zorunda, bu da çok acı verici. Burada bütün isimler böyle: Kur'an Kursu caddesi, Mücahit sokak, Hizbullah sokak, İslâm Sokak, Huzur sokak...

İLK YARININ ARDINDAN TÜRKİYE SÜPER LİĞİNİN MANZARASI

Ve Sivas ve Trabzon ve Ankara

Süper Lig'de ilk yarı geçen sezon olduğu gibi Sivasspor'un liderliğiyle kapandı. Üç büyükler arasında Galatasaray ön plana çıkarken, 21 futbolcu transfer eden Trabzonspor devreyi ikinci sırada bitirmeyi başardı. İlk beş sıranın sürpriz takımı ise onursal başkanı Melih Gökçek nedeniyle mesafeli durduğumuz, ama Aykut Kocaman'ın teknik direktör olmasıyla bambaşka bir havaya bürünen Ankaraspor oldu.

Geçen sezonunun ilk yarısını lider tamamlayan Sivasspor, bu yıl da aynı tarifiyi uyguladı. Tecrübe edinen kırmızı-beyazlı takım, kazandığı özgüvenle geçen yıl yapamadığını bu defa yaparak İnönü ve Avni Aker'de rakiplerinden puan aldı, evinde de Fenerbahçe'yi mağlup ederek diğer büyüklerle gözdağı verdi. Balili ve Mehmet Yıldız'ın arkasına Tum, Musa Aydın ve Sezer'i monte eden Bülent Uygun, bu oyuncuların mücadele ve hücum gücüyle sonuca gitti. Yeni transferi Biliç'a'dan da iyi verim alan Sivasspor, kayda değer bir başarı yakaladı.

Yaptığı 21 transferle takımın çekirdeğini tamamen yenileyen Trabzonspor, ikinci sırada yer aldı. Trabzonspor'a mücadeleci bir takım kimliği kazandıran Ersun Yanal'ın, artık savunmayı da dikkate alarak Giray, Ceyhan, Egemen ve Song gibi oyuncularla bu bölgeyi yapılandırması, bordo-mavilileri ligin üst sıralarına taşıdı. Gökhan ve Umut gibi aynı tarzda iki forveti olduğu için kimi zaman gol yollarında problem yaşayan Trabzonspor, böyle anlarda Selçuk ve Colman'ın uzaktan şutlarıyla sonuca gitti. Kafa toplarına iyi çıkan Gökhan ve Umut'un kanatlardan beslenme zorunlulukları ise, yetenekleri sınırlı olan Cale ve Serkan'la pek karşılanamasa da, Yattara ve Tayfun'la aşıldı.

Aykut Kocaman

Cimbom dalya diyebilir

Üç büyükler arasında sıvırlan takım, UEFA Kupası'nı kazandıktan sonraki en kaliteli kadroya sahip olan Galatasaray. Yedek kulübesi bile neredeyse as takıma kafa tutacak seviyedeki sarı-kırmızılı takım, yeni teknik adamı Michael Skibbe'nin oryantasyon süreci yüzünden ligin başlarında bol bol puan dağıttı. Takımını, biraz da sakatlıkların etkisiyle, topyekûn hücum sistemiyle oynatan Skibbe, zamanla doğru yolu buldu. İkili önlibero sistemine geçiş yapan, ayrıca Türkiye'nin en iyi liberoğu Mehmet Topal'ın ve de portatif bir futbolcu olan Barış'ın takıma dönüşüyle birlikte orta sahasının kırılganlığı asgari düzeye inen Galatasaray, gerçekten de seyredilmeye değer bir takım haline geldi.

Şampiyonlar Ligi'nde safdışı kalan takım, daha sonra UEFA Kupası'nda inanılmaz futbol oynayarak gruptan çıktı. Futboldan bîhaber olan bazı yazarların "imkânsız" diye başlık attığı Benfica ve sonrasındaki Hertha Berlin maçları da cabası. Gençlerbirliği, Konya, Kocaeli, Denizli, Ankaragücü ve Hac-

Takımını, biraz da sakatlıkların etkisiyle, topyekûn hücum sistemiyle oynatan Skibbe, zamanla doğru yolu buldu. İkili önlibero sistemine geçiş yapan, orta sahasının kırılganlığı asgari düzeye inen Galatasaray, gerçekten de seyredilmeye değer bir takım haline geldi.

tepe gibi takımların Süper Lig'deki varlıkları düşünüldüğünde, hücum hattı birbirinden donanımlı ve uyumlu ayaklardan oluşan Galatasaray'ın bu tempoyla sezon sonunda üç haneli gol sayısına ulaşması pek de uzak ihtimal değil. Lincoln'ün olağanüstü performansının yanı sıra, Nonda, Ümit Karan, Baros, tabii ki Arda ve Kewell, bu sezon Galatasaraylı taraftarları daha çok sevindirecek gibi gözüküyor. Ayrıca genç Alparslan da çok yetenekli bir oyuncu.

Küçük Emrah'tan kareler

Fenerbahçe, umulanın aksine, çok kötü bir ilk yarı geçirdi. Sezona sakatlıklarla başlayan sarı-lacivertliler, yedek kulübesinin zayıf olması nedeniyle güç durumları düştü. Can, Yasin, İlhan, Maldonado, Ali Bilgin ve Josico gibi oyuncularından medet umuldu. Kâzım, kendini Messi zannetmekten doğru dürüst top oynamadı. Kaleci Volkan Demirel birbirinden tuhaf goller yedi. Yetenekleri tartışılmaz olan ve müzmin sakat olduğu iddia edilen Emre Belözoğlu, yal-

nızca bir maç çevirebilirdi. "La Liga'nın penaltısız gol kralı" diye lanse edilip 14 milyon euro bonservis ücreti verilen Guiza, takıma faydalı olamadı. Kaçırdığı her gol sonrası Küçük Emrah'tan kareler sunan İspanyol oyuncu, ligde ancak Lugano kadar gol atabildi.

Bu olumsuz tablo, Şampiyonlar Ligi'nde de sürdü. Devler Ligi'nde tel dökülen Fenerbahçe yalnızca iki puan topladı ve gruptan çıkamadı. Fenerbahçe'nin imdadına Galatasaray derbisi yetti. Sezonun en efektif takımı olan Galatasaray'ı 4-1'le geçen sarı-lacivertliler herkesi hayretler içinde bıraktı. Bu maçtan sonra Fenerbahçe, az da olsa ivme kazanmaya başladı. Sarı-lacivertliler, Deivid'in takıma dahil olması ve Carlos'un eski günlerini hatırlamasıyla, yine kötü oynamalarına karşın son altı karşılaşmada yalnızca bir defa berabere kalarak ligi dördüncü sırada bitirdi.

Sezonun sürpriz takımlarından beşinci sıradaki Ankaraspor ise, kulübün onursal başkanı Melih Gökçek olması nedeniyle antipatik gözükse de, teknik direktör Aykut Kocaman sayesinde bir o kadar da sempati topladı. Bol pas yapmayı oyun felsefesi edinen Ankaraspor, bu sayede zirvenin yakın sıralarında kendini göstermeyi başardı. Özellikle genç yetenek Özer'in sürüklediği takım, büyüklerle oynadığı karşılaşmalarda izleyenleri kendisine hayran bıraktı. Murat Tosun, Erhan Güven ve Ediz, takımın diğer göze çarpan oyuncuları oldular.

Kartalın akı, karası

Sezona iyi başlayan, ancak Yıldırım Demirören yönetiminin klasikleşmiş zihniyeti nedeniyle, oturmuş bir kurguyu, Metalist hezimetini sonrasında Ertuğrul Sağlam'ı göndererek değiştiren Beşiktaş, son haftalarda kaybettiği puanlarla altıncı sırada kaldı. Ertuğrul Sağlam'ın savunma, Mustafa Denizli'nin de hücum ağırlık verdiği taban tabana zıt oyun anlayışı yüzünden futbolcular kimi zaman nerede duracaklarını bile bilemedi. Sağlam döneminde yıldızlaşan Zapotocny ve Sivok, Denizli yönetiminde en çok hata yapan oyuncuların başında geldi. Ardından da oyun kurma konusunda yeterliliği sorgulanabilir olan Tello'nun bu anlamda ön plana çıkarılmak istenmesi, Delgado'nun verimliliğini ve psikolojisini derinden etkiledi. Ayrıca Türkiye'nin oyunu en iyi okuyan forvetlerinden biri olan Holosko'dan yeteri kadar yararlanılamaması, Bobo'nun, Serdar Özkan'ın ve Serdar Kurtuluş'un kayıpları oynaması, sol bekte yıllardır futbolunu elini sağa sola savurup koşmak zanneden İbrahim Üzümmez'in yerine alınan Seric'i beklentileri karşılamaması, Beşiktaş'ın hedeflerini ilk yarıda baltalayan diğer unsurlar oldu. Siyah-beyazlılar adına en sevindirici gelişme ise, Nobre'nin performansı ve Sinan Engin'in kulüple olan ilişkisinin kesilmesi oldu.

Mustafa Yılmazçelik

Mühim olan isim değil, zihniyet

Daum ve Aragones'in Avrupa'ya veda cümleleriyle Türkiye'de "stajyer" damgası yiyen Zico'nun açıklamaları, başarının sadece sahaya çıkan takımın ismine bakmadığını gösteriyor. Aziz Yıldırım bir türlü kabullenemese de...

Şampiyonlar Ligi, hem futbol ekonomisi hem de popüler kültür düzleminde endüstriyel futbolun ulaştığı en üst noktalardan biri olarak kabul ediliyor. Kulüp yöneticileri de bu düzeyde mücadele etmenin önemini kavramış durumda. Türkiye'de Şampiyonlar Ligi arenasında sadece üç büyük kulüp boy gösterebildi. Bu sezon Türkiye adına Fenerbahçe ve Galatasaray ön eleme oynadı, sadece Fenerbahçe grup aşamasına katılmaya hak kazandı. Ancak işler beklediği gibi gitmedi. Geçen sezon Devler Ligi'nde nisan ayını gören ve bu yıl kendini daha büyük başarılarla hazırlamış olan camia, bu sezon grup aşamasında sonuncu olarak ve tek bir galibiyet dahi alamadan elenince, futbol kamuoyunda herkes konu hakkında düşüncelerini söyledi. Bizce kimin ne söylediğinden ziyade, takımın sorumlularının elendikten sonra ne söyledikleri daha önemliydi, çünkü Fenerbahçe'de futbolun nasıl bir zihniyetle oynandığının detayları, teknik adamların değerlendirmelerinde saklı.

Hükmen mağlubiyet

Aziz Yıldırım döneminde Daum'la beraber dillerden düşmeyen "istikrar" kavramı ve Fenerbahçe'nin bir "dünya kulübü" olma hedefine yönelme tutumunun en önemli ayağı, Şampiyonlar Ligi'nde gösterilen performans. Fenerbahçe'nin bu sezon yarattığı hüsranın açıklaması gerçekten hayret verici cinstendi. Avrupa Şampiyonu hoca Luis Aragones, Fenerbahçe'nin UEFA Kupası'na katılma şansını dahi yitirdiği Dinamo Kiev maçının ardından akıllara ziyan bir açıklama yaptı: "Mevcut koşullar göz önüne alındığında, Şampiyonlar Ligi'nde başarılı olmamız zaten zordu. Belki geçen yıl daha üstte olmuştuk, ama farklı antrenör ve takım vardı. Gereken hareketli oyunu gösteremedik. Maç hakkında yapacağımız yorum budur. İki sezon arasında fazla karşılaştırma yapmaya gerek yok.

Fenerbahçe'nin son yıllarına damga vuran üç teknik adam: Luis Aragones, Arthur Zico ve Christoph Daum

Farklı ortamlar ve takımlardı."

Bu açıklamanın ardından Daum'un 23.11.2005 tarihinde, Fenerbahçe'nin kendi evinde Milan'a 4-0 yenildiği maç sonrası yaptığı açıklama aklımıza geldi. Fenerbahçe'nin gruptaki beşinci maçıydı ve son maç deplasmanda PSV'yle oynanacaktı. Geçen sezon Zico'lu Fenerbahçe'nin iç sahada yenip Hollanda'da barabere kaldığı PSV. Fenerbahçe Şampiyonlar Ligi'nde havlu atmıştı, son maçı deplasmanda kazanırsa UEFA Kupası'na katılma hakkı kazanacaktı. Aynı bu sezonki Dinamo Kiev maçı gibi. Daum'un Milan maçı sonrası açıklaması şöyleydi: "PSV ile oynayacağımız grubun son maçı çok zor. Milan karşısında oynadığımız gibi oynarsak UEFA Kupası vizesi alacağımıza inanmıyorum. Ancak farklı bir görüntü sergilersek, sahada kendimizi yirtarsak istediğimizi alabiliriz."

Zico farkı

İki açıklamanın altında da bir takım hesapların olduğu açık. Her şeyden önce, takımını rakiplerine göre yetersiz gören iki teknik adamın açıklamaları bunlar. Futbol endüstrisinin tüm kurum ve kurallarına sorgusuz sualsiz inanç da denebilir. Oysa büyük başarıların elde edil-

Aziz Yıldırım'ın öğrenmesi gereken daha çok şey var, özellikle de endüstriye teslim olmuş iki sözde futbol markasına karşı, ismi "güzel futbol" kavramıyla birlikte anılan, Türkiye'de adı "stajyer"e çıkan, ama futbolun endüstriyel güçlerine zihnen yenilmeyen Zico'dan.

mesi için, büyük bir isminin, pahalı oyuncularının olması her zaman gerekmez.

Bazen ortak bir akıl, ortak bir

ruhla "olmaz" denen şeyler başarılabilir. Aynı geçen sezon Zico'nun yaptığı gibi. Şimdi de Fenerbahçe'nin Şampiyonlar Ligi çeyrek finalinde Chelsea'ye elenmesinden iki gün sonra, Türkiye medyasının "stajyer" damgası vurduğu Zico'nun açıklamalarına bakalım: "Şampiyonlar Ligi'nde son dört takımın kadrosunda bulunan oyuncular dünya karması gibi. Biz de ufak detayları kaçırmamak ve biraz da şansımız olsaydı, bu dört takım arasında olabilirdik. Bunun mutluluğunu yaşıyoruz. En azından gördük ki, biz bu takımlar arasında olabiliriz. Aynı şekilde çalışmalarımıza devam ederek bu takımlar arasında en iyi olmak için elimizden geleni yapacağız. Bizim de kapasitemiz var, biz de o noktalara erişebiliriz."

İşte sürekli büyük kulüpler tarafından istendiği iddia edilen deneyimli hoca Daum, işte elinde Avrupa'nın en gözde oyuncularından olduğu için Avrupa Şampiyonu olan Aragones ve işte "stajyer" Zico'nun açıklamaları. Endüstriye teslim olmuş iki sözde futbol markasına karşı, ismi "güzel futbol" kavramıyla birlikte anılan, Türkiye'de adı "stajyer"e çıkan, ama futbolun endüstriyel güçlerine zihnen yenilmeyen Zico. Aziz Yıldırım, Zico'yu "Türkiye'de yürüyerek şampiyon olması gereken yılı ikinci bitirdi" diyerek göndermişti üstelik. Yıldırım'ın öğrenmesi gereken daha çok şey var anlaşılabilir. Özellikle de gönderdiği Zico'dan.

Onur Yazıcıoğlu

ÖZÜR

Geçen sayıda Meşin Yuvarlak'ta yer alan ve benim imzamlı yayınlanan "Ama olmaz ki, böyle de yazılmaz ki" başlıklı yazıya, Harun Tekin tarafından on maddelik itirazdan oluşan bir düzeltme mektubu gönderildi. Express'teki yazı, Newsweek Türkiye'de Harun Tekin imzasıyla yayınlanan "5. Şampiyon" başlıklı yazıya bir dizi eleştiri içeriyordu. Tekin'in gönderdiği on maddelik itirazın dokuz maddesini tartışmaya açık ve geçersiz bulduğum

için yanıtlamıyorum. Ancak Tekin dokuzuncu maddede son derece haklı. Tekin'in Newsweek'te yer alan yazısındaki "Tek bir oyuncuya 14 milyon Euro harcarken takıma bir ikinci kaleci almayı unutanların, Şampiyonlar Ligi şampiyonluğu (ve o düzeyde avukatların) olan bir hocayla yaptıkları sözleşmeyi onu kovduktan sonra 8 milyon Euro'ya okuyanların ve reviri andran kadrosu muayene olmak için şehirlerarası yollarda helâk olanların da mutlaka bir bildikleri vardır elbet" ifadesine, Express'te yaptığımız eleştiri şu şekil-

deydi: "Aragones kimi çalıştıyordu? Buraya kadar söylediklerimizi tartışmaya açık mı buldunuz? O zaman şu gaflla son noktayı koyalım. Fenerbahçe teknik direktörü Luis Aragones'in geçen sezon Şampiyonlar Ligi şampiyonu olduğunu iddia ediyor Harun Tekin. Oysa geçen sezon Aragones, İspanya Millî Takımı'nı çalıştıyordu. Eğer UEFA kurallarda bir değişiklik yapmadıysa, Şampiyonlar Ligi'nde millî takımlar değil, kulüp takımları yarışıyor. Üstelik Aragones geçen haziran ayında düzenlenen 2008 Avrupa Şampiyona-

si'nde İspanya Millî Takımı'yla kupa şampiyonluğu yaşamıştı."

"5. Şampiyon" başlıklı yazıdaki diğer iki örneğin (reviri andran kadro da dahil olmak üzere) de Fenerbahçe'yle ilgili olması, Luis Aragones'in de 8 milyon avruluk tazminat maddesinin bulunması beni böyle bir dikkatsizliğe sürükledi. Bu eleştiri getirirken son derece dikkatsiz davrandığımı görüyor, Harun Tekin ve Express okurlarından özür diliyorum. İki yazının tam metnini www.joshstories.org adlı siteden okumanız mümkün. **Onur Yazıcıoğlu**

Sallamanın da bir sınırı var

Geçen sayıdan devam, söz sırası Harun Tekin'de...

Gözlerinizi öfkeden kör edecek ne yaptık biz, ne yaptım ben? Onur Yazıcıoğlu'nun geçen ayın Express'inde yayınlanan yazısını gördüğümde aklımdan ilk geçen buydu. Zor bir hal benimki de, etliye sütlüye dokumadan yaşamak varken türlü konularda kalem oynatmam sinir ediyor anlaşılabilir kimilerini. Bir Roll ve Express fanı olarak dayanamıyorum, Onur Bey'in yazısını soymaya, yalan ve yanlışları ayıklayınca geriye kalan tek şeyin, "neyine yetmiyor rock starlık, elinin hamuruyla erkek işine kanışma" düzeyinde bir hınç olduğunu kayda geçirmeye niyet ediyorum. Yöntem şu: Yazının iddialarını alıntılarla her bir iddianın ardına kendi görüşümü ekliyorum. Karar okuyucunun elbette.

1. "Çokyönlülüğe bir itirazımız yok elbette. Ama insan yaptığı işin hakkını vermedi, öyle değil mi?"

Katılıyorum. Hatta artıyorum, insan tek bir şey bile yapsa, tek yönlü de olsa yaptığı işin hakkını vermeli.

2. "Sadece şöhretinden dolayı değil, akademik ve muhalif kimliğiyle yazacak bu futbol yazılarını."

Akademik kimlik dediğiniz, master öğrencisiyim, psikoloji ve felsefe mezunuyum. Muhalif kimliğim de -bence- meraklı bir öğrenci edasıyla hayata eleştirel gözle bakmayı öğrenmeye çalışmaktan kaynaklanan bir şey. Üniversitede esip güleyip sonra erkenden iş hayatına atılanların bol olduğu ülkemizde benim yolculuğum biraz ters yönde oldu doğrusu. Bütün bunlardan çok önem verdiğim kimlik, mor ve ötesi'nin bir parçası olmak. Biz bu yola çıkarken muhalif filan değildik. Pek çok örneğin aksine, geniş kitlelerle karşılaşmak bizi tam da o kitlelerin gerçek sorunları üzerine kafa yormaya itti. Bazen grupça, bazen bireysel olarak destek verdiğimiz ve/veya içinde yer aldığımız eylem ve platformların hepsine dileyen internet üzerinden ulaşabilir. Newsweek'ten gelen teklif sonucu başladığım yazılar ise futbolla sınırlı olmayacak. Bakınız "Ardığınız Partiye Ulaşılamıyor" başlıklı yazım (Newsweek, 8.12.2008).

3. "Mor ve Ötesi, Rock'n'Coke'u protesto ettiği yıl, Fanta Gençlik Festivali'ne çıkmak gibi tuhaf bir tercih yapmıştı."

Hikâye şöyle: 2003 yılının mayıs ayında, bizim ilk büyük Türkiye turnemiz olan ve çok başarılı geçen Fanta Gençlik Festivali'nde, Teoman, Şebnem Ferah ve Cenk & Erdem ile beraber yer almıştık (bu turnenin başanasında Türkiye'nin aynı zamanda en iyi sahne teknisyenlerinden biri olan yetenek abidesi müzisyen Serhan Şeşen'in de büyük payı vardı, turnede transfer teklifi almıştı da bizi bırakmamıştı sevgili dostumuz, ışıklar içinde yatsın). 2003 Temmuz ayında ise, Kolombiya'daki Coca Cola işçilerinin direnişinden haberdar olmuş ve maddi manevi türlü saçmalığı göze alıp daha önce imzalanan sözleşmeye rağmen Rock'n'Coke festivalinden çekil-

lerek altı yıl art arda düzenlenecek Banşarock festivalinin ilk yılına katkı vermiştik. Yani protesto festivalden sonra, dolayısıyla cümledeki söz diziminde (çarpıtma yoksa) tuhafılık var. Banşarock'ta toplam üç kez sahne aldık. Rock'n'Coke'ta hiç çılmadık.

4. "Anlaşılan Harun Tekin, bir futbol kulübünün üç-beş yılda kazandığı başarılarla 'büyük kulüp' kategorisine girebileceğini düşünüyor. Oysa ki, sevsek de, sevmesek de, 'üç büyükler' diye anılan kulüpler, sadece futboldaki başarılarıyla değil, bünyelerinde barındırdıkları spor dalları, bu dallarda yetistirdikleri ve yarıştırdıkları sporcu sayısı, tarihsel birikimleri, bu birikimler doğrultusunda tüm ülke sahasında kazandıkları sempati ve hayranlık sayesinde büyük unvanını kazanırlar. Bu kulüplere şampiyonlukları ve -bizim de hoşlanmadığımız- hegemonyalarını kitle desteği getirmiştir."

Biz futboldan bahsediyoruz ve "üç büyükler" terimi, Trabzon şampiyon olduktan sonra "dört büyükler"e evrildi. En azından, Trabzonspor'un dördüncü büyük olduğuna çoğu kimse itiraz etmez. Yazımda ayrıntılı ele aldığım iddialardan biri şu: Bir beşinci şampiyon adayı ortaya çıkar gibi olduğunda, o takım hangi takım olursa olsun, futbol kamuoyunda büyük bir sempati dalgasını arkasına alıyor. Şampiyon olmayı başardığında kazanacağı kitle desteğini varın siz hesap edin. Ama evet, Süper Lig'de (eski adını veya sponsorlu adını kullanmamayı tercih ediyorum) daha önce şampiyon olmamış bir takım şampiyon olursa, bir beşinci şampiyon çıkarsa, bu takıma, beşinci büyük demek bence meşrudur. Çünkü, inanılmaz güç bir şeyi, İstanbul'a rağmen, her şeye rağmen başarmış olacaktır o takım.

5. "Büyük olma adayı olarak gösterdiği kulüpler şunlar: Trabzonspor, Ankaraspor, Sivasspor ve Kayserispor."

Yanlış. "Tercih edilen oyun stiline uygun oyuncularını transfer etmek, yetiştirmek ya da kadronun derinliklerinden bulup çıkarmak için teknik adama bir sezondan fazlasının gerektiğini anlamış görünen Trabzonspor, Ankaraspor, Sivasspor ve Kayserispor yönetimleri, üç büyükleri bu konuda şimdilik sollamış durumdadır" yazmışım. "Anadolu'nun dört şampiyon adayı" ifadem de Trabzon'u kapsıyor, ama yazıda Trabzon'un zaten çoktandır bir "büyük" olduğu teslim ediliyor.

6. "Tekin, yazısında Trabzonspor'un son şampiyonluğunu 1984 yılında kazanmış olmasını, bordo-mavililerin İstanbul takımlarına karşı değerini yitirmiş olması gibi anlatıyor."

Öyle bir şey anlatmıyorum ben. "Ancak Trabzonspor'un şampiyonluk kupasını en son 1984'te kaldırmış olması, son yıllarda Süper Lig'in bir İstanbul takımının bir şekilde kazandığı bir yarışma olarak algılanmasına yol açtı" cümlesinde veya yazının herhangi bir yerin-

de böyle bir değer yitirme hikâyesi yok, öyle de düşünmüyorum zaten.

7. "Harun Tekin'in diğer büyük adayları Ankaraspor ve Kayserispor'a gelirse, bu kulüplerin AKP tarafından alenen desteklendiğini sağır sultan bile biliyor. Tekin bu kulüpleri sanayideki 'Anadolu Kaplanları'na benzetip İstanbul kulüpleriyle olan rekabetlerini 'merkez - çevre' kuramına dayandırmaya çalışarak 'akademik kimliğini' ortaya koyuyor. Üstüne bir de 'güçsüzün yanında saf tutma' ajitasyonu ekleyerek argümanlarını güçlendirdiğini düşünüyor. (...) Harun Tekin'in, Ankaraspor'un Melih Gökçek ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin iktidar gücüyle, Kayserispor'un Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kayseri'deki işadamlarını ve metropollerdeki Kayseri kökenli zenginleri hareketle geçirmesiyle bu hâle geldiğini bilmeyeceğini ümit ediyoruz."

"Ankaraspor ve Kayserispor'u AKP destekliyor" fikri gerçekten ilk bakışta açıklayıcı gelebilir, ama olup biteni böyle anlamak AKP'ye laiklik üzerinden saldırıp ekonomi politikalarını konu etmemek gibi oluyor biraz. Ben daha başka bir şey söylüyorum: "Özellikle Ankara ve Kayseri örneklerinde, iktidar partisine mensup belediye başkanlarının desteklerinin anlamlı bir fark yarattığı açık. Ama sebep-sonuç ilişkisini doğru kurmak gerek: AKP'yi ve AKP'li belediyelerin mevcudiyetini mümkün kılan, İstanbul burjuvazisiyle iktidar mücadelesi son yıllarda iyiden iyiyeye görünür hal alan Anadolu burjuvazisi, belli ki siyaset ve ekonomiden sonra futbol alanında da alternatif yeni merkezler yaratmaya çok hevesli." Onur Bey'in bile anlayabileceği bir dille söylersek, AKP'yi destekleyen sermaye grupları ve zümrelerin bazıları bu kulüplere de maddi destek sağlıyor. Bunu da akademik kimliği filan değil, basbayağı sandalyeye dayanarak yazdım, çünkü tabak gibi ortada. Unutmadan, "güçsüzün yanında saf tutma ajitasyonu" da nesi, İngiltere-Kamerun maçında İngiltere'yi, A.B.D.-Nijerya maçında A.B.D.'yi mi tutuyor bu ülkedeki futbolseverler genel olarak?

8. "Harun Tekin bununla da yetinmiyor, Ankara, Sivas ve Kayseri'nin birer futbol kenti olduğunu iddia ediyor."

Yanlış. Harun Tekin, "Ankara, Sivas ve Kayseri'nin birer futbol kenti olduğunu" da iddia etmiyor. Şu noktada artık Onur Bey'in yazımı gerçekten okumuş olduğundan şüpheliyim ama, şöyle yazdığımı yine de hatırlatmak istiyorum: "Trabzon bir futbol şehri olarak rüştünü çoktan ispat etti. Üç Orta Anadolu kenti olan Ankara, Sivas ve Kayseri'nin başarılı birer futbol şehrine dönüşme konusunda, örneğin İzmir, Bursa ve Antalya'dan daha arzulı görünmeleriyle memleketin ekonomi-politiğinden bağımsız bir gelişme olmasa gerek." "Daha arzulu görünmüyorlar, yalan!" diye haykırabilirsiniz, bunu elbette oturup tartışabiliriz, ama iddiamı çarpıtmak niye?

9. "Aragones kimi çalıştıyordu? Buraya kadar söylediklerimizi tartışmaya açık mı buldunuz? O zaman şu gaffa son noktayı koyalım. Fenerbahçe teknik direktörü Luis Aragones'in geçen sezon Şampiyonlar Ligi şampiyonu olduğunu iddia

ediyor Harun Tekin. Oysa geçen sezon Aragones, İspanya Milli Takımı'nı çalıştıyordu. Eğer UEFA kurallarda bir değişiklik yapmadıysa, Şampiyonlar Ligi'nde milli takımlar değil, kulüp takımları yarışıyor. Üstelik Aragones geçen haziran ayında düzenlenen 2008 Avrupa Şampiyonası'nda İspanya Milli Takımı'yla kupa şampiyonluğu yaşamıştı."

Yok yav? Ben de nerden tanıyorum bu ihtiyarı diye düşünüyordum. Bu kadarma pes. Sevgili Express editörleri, ne olurdu en azından şu maddi hatayla ilgili uyaraysaydınız Onur Bey'i. Yazdığım şey aynen şöyle: "Tek bir oyuncuya 14 milyon Euro harcarken takıma bir ikinci kaleci almayı unutanların, Şampiyonlar Ligi şampiyonluğu (ve o düzeyde avukatları) olan bir hocayla yaptıkları sözleşmeyi onu kovduktan sonra 8 milyon Euro'ya okuyanların ve reviri andıran kadrosu muayene olmak için şehirlerarası yollarında helak olanların da mutlaka bir bildikleri vardır elbet." Sırasıyla Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray mı yazmak lazımlı? Onur Bey'in anlayışı bu kadar kıt olabilir mi? Yazıyla haykırayım o zaman: Del Bosque Beşiktaş'tan kovuldu da ona tazminat ödenecek ya, ondan bahsediyorum. Haydi diyelim ki Vicente Del Bosque'nin 2000 ve 2002 yıllarında kazandığı iki Şampiyonlar Ligi kupası olduğunu bilmiyorsanız, 8 milyon avroyla, kovulmuş olmakla Aragones'in ne alakası var? Bir de "UEFA kurallarda değişiklik yapmadıysa" diye espri yapmış Onur Bey. Sizin yazınızın tümü şaka gibi, espriye gerek yok ki... Esas, gazeteciliğin, dergiciliğin kurallarında bir değişiklik olmadıysa, bu yazıdan sonra sizin ya meslek değiştirmeniz ya da benden net bir şekilde özür dilemeniz gerek. Hadi beni de geçtim, okurlarınıza borçlusunuz bu özrü. Beni sevmeyebilirsiniz, ama şu alıntılama zorunda kaldığım yazınızda yaptıklarınızı yapmaya hiç ama hiç hakkınız yok. Siz de işinizi en az benim kadar ciddiye almalısınız.

10. "Harun Tekin'in 'Beşinci şampiyon' başlıklı yazısından anladığımız o ki, Kültürel İncelemeler dalında akademik çalışmalarını sürdüren rock stanımız, bol keseden sallıyor. İşin daha vahimi, Newsweek Türkiye gibi iddialı bir derginin bu kadar problemli bir yazıyı yayınlamakta bir sakınca görmemesi..."

Son söz: Bunu aynen iade ediyorum. Onur Yazıcıoğlu'nun "Ama olmaz ki, böyle de yazılmaz ki!" başlıklı yazısından anladığımız o ki, kendisinin ciddi bir okuduğunu anlama problemi var. Onur Yazıcıoğlu, hayatımda ciddi bir dergide gördüğüm en özensiz, basın etiği açısından en problemli yazılardan birine imza atmış. İşin daha vahimi, Express gibi özel bir derginin, değil içeriği, varlığı bile zihin açan bu yayını organının bana geniş bir cevap hakkı tanıyabileceğini hesap edememiş olması. Okuyucuları bu metinle meşgul ettiğim için özür dilerim, ama sallamanın da bir sınırı var. Futbolu sevmeye de, futbol yazmaya da, oynamaya da devam edeceğim. Bence Onur Yazıcıoğlu da yazmaya devam etsin, hakkımı teslim ederek özür dilemek ağır gelmiyorsa tabii.

Harun Tekin

Yaşamın Tüm Çeşitliliği

Stephen Jay Gould

Stephen Jay Gould'un
Türkçe'de yayınlanan
ilk kitabı
Darwin ve Sonrası
25.000'den fazla sattı.

Canlının evrimi üzerine
basmakalıp fikirlerimizi
sorguladığı
"Yaşamın Tüm
Çeşitliliği"
New Scientist'in
Bestseller listesinde
uzun süre
1 Numara oldu.

Gould'un kitabında güçlü bir şekilde ileri sürdüğü şey, oldukça uyarıcı: Evrim, en basit biçimlerden yola çıkarak bir başyapıt olarak görülen insana doğru götüren, giderek karmaşıklaşan bir yapıya doğru kaçınılmaz bir yürüyüş değildir. Atların evrimini ve beybol oyununu örnek alan Gould, her türden evrimi, yaşamın tüm çeşitliliğini dikkate almadan yorumlamanın yanıltıcı olacağını gösteriyor: Tesadüfi bir evrimin sonucu olan yaşamın tarihi, en karmaşık organizmaların ve ilerlemenin tarihi olarak görülemez.

Geçmiş Kullanma Klavuzu

Enzo Traverso

İkiyüzlü burjuvalar, emperyalistler, ırkçı ve faşistler bize geçmişin geçmişte kaldığını, hatta "tarihin sonu"nun geldiğini duyururlarken, bir yandan da kültür endüstrisiyle, müzeler, anma toplantıları ve eğitim programlarıyla geçmişin hatırlanmasını bir tür sivil din ve endüstri haline getiriyorlar. Bu "din", liberal düzeni meşrulaştırmak için totalitarizmlerin anısını korumayı, yeni bir Holocaust'u engellemek için Filistin topraklarını işgal etmeyi, düzenin parçalanmaması için Irak'ı işgal etmeyi meşru gösterebiliyor. "Güvenli ve huzurlu bir dünya"nın sınırları içinde yaşarken, "geçmişte kalmış geçmiş" yalanıyla belleğimiz beslenir. Oysa ne sömürgecilik geçmişte kalmıştır ne Nazizm ve faşizmler, ne de soykırımlar ve ırkçı-milliyetçi saldırganlıklar... Kapitalizm ve emperyalizm bizlere "geçmek bilmeyen geçmiş'i" yaşıyor.

Ama bellek kimi zaman yeraltında da olsa kesinlikle eleştirel başka yollardan ilerliyerek, eşitlik, ütopya, tahakküm karşıtı isyan deneyimlerini aktarıyor. Ateş ve kanla geçmiş bir yüzyıla karşı karşıya kalan belleğin bu ortaya çıkışının yol açtığı entelektüel tartışmada Enzo Traverso, Halbwachs'tan Ricoeur'e, Benjamin'den Yerushalmi'ye uzanan ve yirminci yüzyıl tarihinden alınma faşizmler, Shoah, sömürgecilik gibi sayısı örnek yardımıyla, kolektif belleğin farklı parçalarını, geçmişin tarihçi yazısı ile bellek politikalarını bağlayan ilmekleri ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal Hareketler 1750 - 2005

William G. Martin

Küreselleşme başlığı altında akıp giden literatürde çağdaş dünyanın tarih dışı bir şekilde analiz ediliyor olduğundan dehşete düşen Fernand Braudel Enstitüsü, bugünkü dünya sisteminin üç önemli payandası olarak gördüğümüz üretim sistemleri, bilgi sistemleri ve sistem karşıtı hareketler hakkında üç kısımlı bir inceleme başlatmaya karar verdi. Her bir sistemin tarihsel derinlik içerisinde ve dünya çapında bir incelemesinin yapılması ve bu incelemelerin yirminci yüzyılın son otuz yılı ile yirmi birinci yüzyılın başını kapsayan dönemde neyin gerçekten değiştiğine ve neyin değişmediğine dair makul bir değerlendirilme yapılabilmesine imkân tanıyacak nitelikte olması planlanıyor.

Elinizdeki cilt, bu üçlünün ilk kitabı. İnanıyoruz ki, bu kitap yaklaşık 1750'den bugüne her tür toplumsal hareketi küresel olarak inceleyecek; birbirleriyle bağlantılarını, güçlü noktalarını, güçlü momentlerini ve karşılaştıkları güçleri irdelenecek ilk girişim. Temel varsayımımız, böylesi hareketlerin dalgalar halinde, dünya çapında ve farklı biçimlerde var olduğu. Ancak bir yandan da, önümüzdeki otuz yıl gibi bir zaman içerisinde nelerin ortaya çıkabileceğine dair donanımlı bir şekilde akıl yürütmemizi sağlayabilecek birbirine eklenen bir hikâye söz konusu.

Immanuel Wallerstein

Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi

Albert Memmi

Okurun bu kitabı skandal yaratacak içeriği nedeniyle ya da ayaklanmaya kalıcı bir kıskırtma olarak okumak yerine, bana kendini dayatmış olan bu sonuçların, benzer durumlardaki birçok insan tarafından neden tekrar tekrar bulunduğu sakince incelemesini umut ediyorum. Bunun nedeni, çizmeye çalıştığım bu iki portrenin modellerine sadık olması, perişan yaşamlarındaki en yararlı davranış yolunu keşfetmeleri için benim tuttuğum aynada kendilerini tanımlarına gerek olmaması değil midir?

Albert Memmi

Ezen sistem tarafından hayvan düzeyinde tutulan yerlilere hiçbir hak verilmez, yaşama hakkı bile. Durumları her gün daha da kötüleşir. Bir halkın nasıl öleceğine karar vermekten başka çaresi yoksa; bir halk kendisini ezenlerden sadece umutsuzluk hediye almışsa, kaybedecek neyi olur? Bu halkın bahtsızlığı cesareti haline gelir; sömürgeciliğin onun karşısına çıkardığı sonsuz reddi, sömürgeciliğin mutlak reddine çevirir. Proletaryanın sırrı, Marx'ın bir zamanlar dediği gibi, burjuva toplumunun yıkımını kendi içinde taşımasıdır. Sömürgeleştirilenin de kendi sırrı olduğunu ve sömürgeciliğin canavarca can çekişmesine tanık olduğumuzu bize hatırlattığı için Memmi'ye minnet duymamız gerekir.

Jean-Paul Sartre

2008'in en güzel mahsulleri

Roll jürisi mutad üzre sene sonunda toplandı, oylar kullanıldı, sandık açıldı ve 2008'in en güzel albümleri bir bir sıralandı. Buyrun geçen senenin istikbale bırakacağı başyapıtlara, yerli ve yabancı uzunçalarlara...

1.

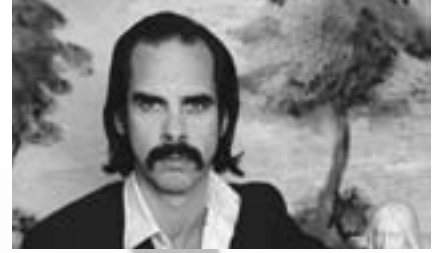
Hayvanlar Yasemin Mori

2. Kaba Saz - Kırık
 3. Zaman Beklemez - Pinhâni
 4. Zerre - Replikas
 5. İzmir Hatırası - Muammer Ketencioğlu
 6. Hariçten Gazelciler Hariçten Gazelciler
 7. Şevval Sam Karadeniz
 8. Sakin Hayat
 9. "Güldünya Şarkları" Bu Dem
 10. Ulaş Özdemir
 11. Kolektifistanbul Krivotto
 12. Simge Ahmet Kaya Şarkıları
 13. Luxus Acayip Şeyler
 14. Mehmet Ali Sanlıkol / Theodoulos
 15. Mikail Aslan Zemkut
 16. Yüksek Sadakat Katil ve Maktûl
 17. Ahmet Aslan Meleklerin Dansı
 18. Fuat Saka Lazutlar
 19. Gece İçinde Saklı
 20. Mircan & Limbo
- OUTIM (Once Upon a Time in Mingrelia)

1.

Dig, Lazarus, Dig!!! Nick Cave & The Bad Seeds

2. Vampire Weekend - Vampire Weekend
3. Third - Portishead
4. 22 Dreams - Paul Weller
5. "I'm Not There" (Soundtrack)
6. Marianne Faithfull Easy Come Easy Go
7. Calexico
8. R.E.M. Accelerate
9. Amadou & Mariam
10. Fleet Foxes Fleet Foxes
11. Bon Iver
12. Natacha Atlas & The Mazeeka
13. Asian Dub Foundation Punkara
14. Thee Silver Mt. Zion Memorial Orchestra & Tra-La-La
15. Beck Modern Guilt
16. Tom Morello / The Nightwatchman The Fabled City
17. Deerhunter Microcastle
18. TV On The Radio Dear Science
19. The Last Shadow Puppets The Age Of The Understatement
20. Spiritualized Songs In A&E

- 10 albüm**
AC/DC Black Ice
Charles Aznavour Duos
Fairuz Derin Bulut Arabesk
John Mellencamp Life, Death, Love and Freedom
Grup Yorum Başgömeden
Marianne Faithfull Easy Come Easy Go
Miles Davis Kind Of Blue
Natacha Atlas Ana Hina
Pascal Comelade The No Dancing
Thievery Corporation Radio Retaliation
- 5 şarkı**
Ahmet Kaya Karwan
Antony & The Johnsons Kiss My Name
Bob Dylan Masters Of War
Kasbah Rockers Bred Atay
Rolling Stones Gimme Shelter

Kişiyeye özel Öncel

Nazan Öncel / *Hatırına Sustum*
(Avrupa)

Nazan Öncel'i '90'ların hoppidi ortamında tanıdık: "Aynı Nakarat"lı "Bir Hadise Var" bir yandan gençlerin ateşini alırken, diğer yandan yeni bir şarkı yazarını bize tanıttıyordu. "Leylim Yar"ı, "Mühürledim Seni Kalbime"yi bir kenara ayırdık, merakla ikinci albümü beklemeye başladık. "Ben Böyle Aşk Görmedim", farklıydı: "Gecele Kara Tren"deki hüznle "Aşk Beklemez"deki coşku birbirine karışırken aklımızı da karıştırdı. "Yatağıma gireceksin benim / İlle de sen yatacak" dizesini cesur bulduk, sürekli dinlediğimiz için kaseti koptuk! Asıl darbenin bir sonraki albümü ineceğinin farkında bile değildik. "Göç", her şeyi sil baştan etti ve muazzam bir şarkı yazarıyla başbaşa olduğumuzu bir anda kavradık. Öncel'in sürprizleri bu kadar değildi elbet: "Sokak Kızı"yla, hiç beklemediğimiz anda bir darbe daha yedik. Bu kez rock bulaşmıştı müziğine ya da daha önce bulaşan rock onu iyiden iyiye ele geçirmişti. Sevindik, şaşırdık, şarkılara gırtlığımızı patlatarak eşlik ettik bir müddet. Tam da o günlerde, kıyıda köşede kalmış bir sahafın tozlu rafları arasında bir Nazan Öncel plağı bulduk. Sorduk, soruşturduk,

"Yağmur Duası" adlı bu albümün 1982'de kaydedildiğini, öncesinde bir de 45'lik olduğunu öğrendik. Artık bizi daha da şaşırtamaz derken "Demir Leblebi" parça tesirli bir bomba olarak yanımıza düştü. "Çük" kelimesini bir şarkıda ilk kez duyduk, "Sokarım Politikana" lafına hayran olduk, "Aşıklar Parkı"nda umarsızca beklediğimiz günleri hatırladık. "Yan Yana Fotoğraf Çektirelim", bildiklerimizi pekiştirdi. Selim Sesler'i "Otomobil"i yanımıza aldık, başucu şarkısı yaptık. "7'n Bitirdin" ise en çok "Kış Baba"sıyla bizi etkiledi.

"Kış Baba"nın düzenlemesi Hakan Kurşun'a aitti. Bunu bir işaret olarak algıladık. "Hatırına Sustum"da yanılmadığımızı görmek

bizi sevindirdi. Ne yalan söyleyelim, bir önceki albümü çok da içimize sindirememiş, bilhassa kimi şarkıların düzenlemelerini yadırgamıştık. Yenisinde, düzenlemelerde, Hakan Kurşun'un yanı sıra Nazan Öncel albümlerinin demirbaşı Hamit "Janti" Ündaş ve elbette Nazan Öncel imzalarına rastlıyoruz. Konuklar da şenlikli: Açılış şarkısı "Öp Barışalım"ın düzenlemesine Alper Erinc (Hakan Kurşun'la birlikte) imza atmış, gitarları Beyaz Kelebekler'den Ercüment Ateş çalmış. Ardından gelen "Seni Bugün Görmem Lazım"daki klasik gitar icralarında Amerikanın efsane ismi, Michael Stipe'ların piri Vic Chesnutt çıkıyor karşımıza! Turgut Alp Bekoğlu, Eylem Pelit, Mehmet Akatay, Derya Türkan, Erdinç Şenaylar derken şarkılar bizi alıp götürüyor ve albümün nasıl bittiğini anlamıyoruz. Hepi topu 37 dakika boyunca bizi duygudan duyguya, renkten renge sokuyor Nazan Öncel. Gidenleri, kıvrıntıları, kalanları, yokluğu derinden hissedilenleri, "Manzaralı Oda"daki o "son gece"yi, bir umut taksiye binmeleri, susmaları hatırlıyoruz. Orhan Pamuk'un "Masumiyet Müzesi"nden çıkmış objelerin doldurduğu "Canım Benim Nasılsın", romanı okuduktan sonraki halimize geri getiriyor bizi: Sersemliyoruz, kendimizi Çukurcuma'da ve çok eskilerde buluyoruz. Yüreğimiz pır pır ediyor,

bir yanı da sancıyor belki. Bu satırların yazıldığı şehir itibarıyla "Ankaralı Sevgilim" daha bir derinden etkiliyor ve geride bıraktıklarımıza yanıyoruz. Alaturka "Bu da Hayat mı?" kanımızı kaynatırken, Sabahattin Ali'ye adanmış "Ali" kalbimizi çiziyor. Bu bin duyguyla albümün sonuna geliyoruz. "Bitti" derken son dakikada attığı feyke takılıyor! 'Hidden track' değil, saklı coşku bu: "Çiçekçi Geldi"yi cüm-büşe dönüştüren, karnaval havasına sokan bir şahane final ezgisi... Baharı karşılamaya hazır hissediyoruz kendimizi.

Bu küçük yazının sonunda şunları söylemek durumundayız: Bir Nazan Öncel albümünü tarif asla mümkün olamaz. Herkes kendince dinler, sever ya da sevmeyi sevme-yene sevdirmeyi başaramazsınız ki mi zaman. Şarkılar tutulur, bunlar birbiriyle çakışmaz. Ama albüm hep aynı ruh yoğunluğuyla dinlenir. Duyulan şey farklıdır sadece. Bu albümler, daha ziyade "kişiyeye özel"dir.

Nazan Öncel, 2008'e bir son dakika golü atarak 2009'u coşkuyla ve heyecanla karşılamamıza vesile oldu. Yılsonu değerlendirmelerinde başa güreşecek albüm daha ilk dakikadan belli. Coşkusunu yaşamak, içindeki saklı güzellikleri çıkartmak size kalsın. Biz, an itibarıyla bir kere daha döndürmeye başlıyoruz bile...

- Murat Meriç

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

“Tehcir ve Taktıl” Divan-ı Harb-i Örfî Zabıtları

İttihad ve Terakki'nin Yargılanması 1919-1922

Derleyenler: Vahakn N. Dadrian / Taner Akçam

Osmanlı Devleti'nin, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesiyle birlikte İttihadçı liderlerin yurtdışına kaçması büyük bir tepki oluştururken, herkes bu felaket ve yıkımın sorumlularının yargılanmasını istemektedir. Milli Mücadele'yi yürütenler ve bizzat Mustafa Kemal de İttihadçıların yargılanmasından yanadır. Atatürk'ün kendi sözleriyle, İttihadçıların cezalandırılması, "birçok münakaşalara sebep olacak olan kağıt üzerinde reklam tarzında" olmamalı, "bilfiil tatbikatile" yapılmalıydı.

İşte Vahakn N. Dadrian ve Taner Akçam'ın değerlendirmeleriyle sunduğumuz İttihad ve Terakki'nin yargılanmasını içeren Divan-ı Harb-i Örfî Zabıtları'nın (1919-1922) çevrimyazıları yakın tarihimizin üstü örtük, bilinmeyen bir sayfasını belgelerle aydınlatıyor. *Takvim-i Vekayi*'de ve günlük gazetelerde yayınlanmış iddianameler, karar suretleri ve duruşma tutanakları tarihin tozlu raflarından iniyor. Eser, Ermenilerin "tehcir ve taktıl" edilmeleri (sürgün ve katledilmeleri) ile ilgili, harp dönemi Kabine üyeleri, İttihad ve Terakki partisi yöneticileri, katib-i mesuller ve bazı diğer sanıklar aleyhine açılan davaları kapsamaktadır. Bu belgelerle 1915 Ermeni Tehciri ve etrafını saran olaylar üzerindeki sis perdesinin de aralanacağını ümid ediyoruz.

746 Sayfa , ISBN: 978-605-399-074-1

"Kalmasın Allahım, âlemde hiçbir hakikat nihân"

Muallim Naci

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No:47 34440 Dolapdere / İSTANBUL

Telefon: 0212 311 52 59

Satış/Dağıtım Telefon: 0212 311 52 62 Fax: 0212 311 253 47 00

E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Raul Castro devrimin
ellinci yıl kutlamasında...
Sean Penn Chavez'le (altta)

KÜBA DEVRİMİ ELLİ YAŞINDA

Orada olmak

Che'nin ruhu şad olsun, Küba devrimi 50 yaşında! 1 Ocak 1959'da, Castro ve Che öncülüğündeki devrimci gerillalar, ABD destekli Batista diktatörlüğünü devirmiş ve komünist ütopyayı kurmak için kolları sıvamışlardı. Kâğıt üzerindeki gibi olmuyor tabii, ama zaten ütopya, adı üstünde, hayal ülkesi –başka türlü bir hayatın hayali. Küba'da elli yıldır bu hayal yaşıyor, yaşayabiliyor, zira gerçekleşmeyenler, gerçekleşemeyenler bir yana gerçekleşenler var. Öyle olmasaydı, ABD Dışişleri Bakanlığı, “bugün serbest seçimler yapılırsa, Komünist Parti oyların yüzde 80'ini alır” der miydi? Ama bu, sosyalist demokrasinin yüzünü kızartan uygulamaların olmadığı anlamına gelmiyor. Fidel'den bayrağı devralan Raul Castro, umarız sosyalist demokrasi yönünde bugüne dek atılmayan adımları atar. Umabiliriz, çünkü Amerika'nın ve Amerikan sinemasının yüzaklarından Sean Penn'in kaleminden okuyacağınız Raul Castro portresi o yönde işaretler taşıyor. Önce Venezüella'ya uğrayıp Chavez'e kulak misafiri oluyoruz, sonra Havana'ya geçip Raul'a yakın plan bakıyoruz. The Nation'ın aralık sayısından derleyerek naklen...

Müstakbel başkan yardımcımız Joe Biden, seçim kampanyasında şöyle demişti: “Bundan böyle Suudi Arabistan'ın veya Venezüella diktatörünün petrolüne bağımlı olamayız.” Suudi Arabistan'ın ne menem bir şey olduğunu biliyorum. Fakat, 2006'da Venezüella'ya gitmiş ve yoksul mahalleleri görmüş, zenginlerin muhalefetine tanık olmuş ve devlet başkanıyla saatler, hatta günler geçirmiş biri olarak, Biden'in kimden söz ettiğini anlayamadım. Hugo Chavez, Venezüella'nın demokratik yollarla seçilmiş cumhurbaşkanı. Demokratik yollar derken, defalarca seçmen karşısına çıkmaktan, büyük kalabalıkların oylarını almaktan, rakiplerine kendisini alt etme imkânı tanımaktan, daha geçen yıl bir referandum ve yerel seçim kazanmaktan bahsediyorum. Ekim 2008 itibarıyla, propagandadan sıkım sıyrılmıştı. O “diktatör” efsanesini boşa çıkarmak için Venezüella'ya bir kez daha gitmeye karar verdim. O sıralarda arkadaşlarıma şöyle diyordum: “Chavez iyi bir adam olmayabilir, ama büyük bir adam.” Bu arkadaşlarımdan ikisi, tarihçi Douglas Brinkley ve Vanity Fair yazarı Christopher Hitchens'dı. İkisi de Chavez'den hazzetmiyordu. Venezüella'ya

onlarla gitmek mükemmel olacaktı. Eski dostum, Arjantinli bağımsız film yapımcısı Fernando Sulichin'i aradım, Chavez'den bir randevu koparmasını rica ettim. Dahası, Venezüella'dan Havana'ya geçip Castro kardeşlerle, özellikle de geçen şubatta iktidarı Fidel'den devralan Raul'la söyleşi yapmak istediğimizi söyledim. Ertesi gün öğle sularında Fernando aradı, “tamamdır” dedi. Caracas'a indiğimizde bizi karşılayan Fernando'nun sayesinde, Chavez'in Isla Margarita'ya giden uçağında bulduk kendimizi. Ve iki gün boyunca Chavez'le bol bol sohbet ettik. Douglas (Brinkley) ABD'nin Latin Amerika'ya müdahale etmesini meşrulaştıran Monroe doktrini hakkında ne düşündüğünü sorduğunda şu cevabı aldı: “Monroe doktrini iptal edilmeli. 200 yıldır başımıza belâ. Ve hep Monroe'yla Bolivar'ı karşı karşıya getiriyor. Thomas Jefferson, ABD'nin güneydeki cumhuriyetleri birer yutması gerektiğini söylüyordu. Sizin doğduğunuz ülkenin temelinde emperyalizm var. Ama artık hiç kimse gelip doğal kaynaklarımıza el koyamaz.”

Bu türden cesur açıklamalarıyla ABD'yi öfkeliendirmekten çekinip çekinmediği yolundaki soruya, Uruguaylı öz-

“Washington'a gitmem doğru olmaz. Ama, ABD başkanının Küba'ya gelmesini istemek de adil olmaz. ABD ve Küba dışında bir yerde buluşmak en iyisi. Guantanamo'da buluşabiliriz. Görüşme sonrasında başkana bir hediye vermek gerekir. Ona Guantanamo'da dalgalanan Amerikan bayrağını vermek yerinde olur. Alsın, evine götürsün.”

gürlük savaşçısı Jose Gervasio Artigas'tan alıntı yaparak karşılık verdi: “Maksadım rencide etmek veya korkutmak değil, hakikati söylemek.”

Konuşma boyunca sessiz duran ve sürekli not tutan Hitchens'in kendisini şüpheyle izlediğini farkederek Chavez, “hadi Christopher” dedi, “bana bir soru sor, çok zor bir soru sor”. Karşılıklı gülümseme. “Fidel'le aranızda ne fark var?” Cevap: “Fidel komünist, ben değilim. Fidel Marksist-Leninist, ben değilim. Fidel ateist, ben değilim. Fidel'le bir gün Tanrı'yı ve İsa'yı tartıştık. Ona hristiyan olduğumu, İsa'nın sosyal mesajlarına inandığımı söyledim. O inanmıyor. Bana birçok defa şunu söyledi: Venezüella Küba değil, zaman da 1960'lar değil. Venezüella'nın yolu demokratik sosyalizm. Castro benim hocam, ustam. İdeoloji konusunda değil, strateji konusunda.”

Venezüella'daki üçüncü günümüzde Chavez'le vedalaşıyoruz. “Başkan” diyorum, Castro kardeşlerle görüşmek istiyoruz, yardımcı olur musunuz?” Raul'u arayacağına söz veriyor, “ama Fidel müsait değildir” diyor.

Havana'da Küba Film Enstitüsü Başkanı Omar Gonzales Jimenez ve enstitünün ortak yapımlar müdürü Luis Alberto Notario tarafından karşılanıyoruz. Geçen seferki ziyaretimde ikisiyle de epey vakit geçirmiştik. Gümrük muamelelerimizi bitirdiğimiz anda, Hitchens damdan düşer gibi konuya giriyor: “Başkanla görüşmemiz lâzım.” Omar “biliyorum” diyor, “istegi-niz başkana iletili, cevabı bekliyoruz”. Kübalılar sıcak ve misafirperver insanlar. Omar ve Luis bize şehri gezdiriyor. Tarife gelmeyen bir atmosferi var Küba'nın. Her gelene aynı şeyi söylüyor: “Burası özel bir yer.”

Ertesi gün öğle yemeğini Fidel'in 39 yaşındaki yakışıklı ve mütevazı oğluyla birlikte yiyoruz. Antonio hekim, beysbol millî takımının hekimi. Amcasıyla buluşmak için can attığımızı söylüyorum. Zaman daralıyor, uçağımız 16 saat sonra kalkacak, Raul'dan hâlâ haber yok. Akşam altı sularında, Luis kaldığımız konukevine geliyor. Douglas ve Hitchens üst kattaki odalarında, ben aşağıda, salondayım. Luis, “tamam” diyor, “ama sadece seninle görüşecek”.

Raulizm

Küba Silahlı Kuvvetleri'nin eski komutanı Raul Castro, “soğuk bir militarist” ve “Fidel'in kuklası” olarak damgalanıyor. Gelgelelim, bir zamanların uzun saçlı, at kuyruklu devrimcisi, yılanları haksız çıkarıyor. Ekonomik iyileşmeye paralel olarak “Raulizm” de yükselişte. Amerika'nın Fidel'i bir kez daha hafife aldığı ortada: Küba'nın gündelik politikası emin ellerde.

“Fidel biraz önce aradı” diyor, söyleşimizden sonra kendisini aramamı istiyor”. Ses tonunda bir hınzırlık var, abisinin denetleyici tavrına müşfik bir hoşgö-

rüyle bakan bir mizah seziliyor. "Konuştuğumuz her şeyi bilmek istiyor" diyor bilge bir edayla. "Ben söyleşi yapmaktan hoşlanmam" diye devam ediyor: "Bir sürü şey söylersin, ama yayınlanırken kısaltılır, sıkıştırılır. Fikirler anlamını yitirir. Sen uzun metrajlı filmler yapıyorsun, umarım gazeteciliğin de öyledir."

Çay içiyoruz. Konu ABD seçimlerine geliyor. "Bizde bir parti var, sizde iki, ama aralarındaki fark çok küçük, ikisi de egemen sınıfın temsilcisi." Miami'deki Küba lobisinin Batista dönemi zenginlerinin varisleri ve ecnebi toprak sahipleri olduğunu söylüyor. "1959'daki toprak reformu devrimimizin dönülmez ufkuydu. ABD'yle ilişkimize kesilen ölüm cezasıydı." ABD donanmasının Küba'yı abluka altına alması üzerine silah yardımı için eski müttefiklerinin kapılarını çaldıklarını anlatıyor. "Hepsi 'hayır' dedi, çünkü Başkan Eisenhower baskı yapıyordu. Biz de Rusya'dan aldık silahları, ama onları öğrenecek zamanımız kalmamıştı." Bir kahkaha atıyor, sonra ihtiyaç molası için müsaade istiyor.

Çenebaz biraderler

Döndüğünde, "77 yaşında çay böyle yapıyor" diye şakalaşılıyor. Şaka bir yana, Castro, genç bir insanın çevikliğiyle hareket ediyor. Her gün egzersiz yapıyor, bakışları parlak, sesi gür. Sözüne kaldığı yerden devam ediyor: "Fidel'in Domuzlar Körfezi saldırısı sırasında çekilmiş ünlü bir fotoğrafı var, bir Rus tankının önünde poz vermiş. O sırada tankların geri vitesini henüz öğrenmemiştik." Gülererek ekliyor: "Yani geri basmak gibi bir seçeneğimiz yoktu."

Castro, o "soğuk militarist", sıcakkanlı, açık sözlü, enerjik ve zeki bir adam. Obama başkan seçilirse ve onu Washington'a davet ederse, ne yapacağını soruyorum. "İlginç bir soru" diyor ve uzunca bir süre susuyor. "Obama'nın ablukayı sürdürmeceğine dair beyanlarını okudum" diyerek bozuyor sessizliği. Araya giriyorum, "kullandığı terim ambargo" diyorum. "Evet" diyor, "çünkü abluka bir savaş fiili, Amerikalılar ambargo demeyi yeğliyor. Öyle ya da böyle, bunlar seçim konuşmaları. Herkesle tartışmaya hazır olduğunu söylediği beyanları da var".

Birden duruyor, "herhalde kardeşi de abisi gibi çenebaz diye düşünüyorsunuz" diyor. Gülüşüyoruz. "Bir seferinde, Fidel bu odada bir Çin delegasyonunu kabul etmişti. Bir grup diplomat ve bir tercüman..." diye anlatmaya başlıyor: "Uzun bir yolculuk yapmışlardı. Fidel durumu biliyordu, ama yine de saatlerce konuştu. Önce ona en yakın oturan Çinlinin göz kapakları ağırlaştı, sonra da diğerlerinin. Ama Fidel devam etti. Derken en yüksek rütbelisi de dahil olmak üzere delegasyonun tamamı uyuklamaya başladı. Fidel, gözleri açık kalan tek Çinliye çevirdi bakışlarını, genç tercümana. Ve gün ışıyana kadar onunla sohbet etti." Bu noktada ikimiz de katıla katıla güliyorduk. Fidel'le sadece bir defa görüşmüştüm, ama durumu gözümün önüne

getirmem zor olmadı. Odada tek gülme-yen tercümanımızdı. Sadede geldik, cevap alamadığım sorunun etrafında dolaşmaya başladım. "Yeni ABD başkanıyla görüştüğünüz takdirde Küba'nın önceliği ne olur?" Hiç duraksamadı: "Ticaretin normalleştirilmesi." Buna katılmamak mümkün değil, ambargonun gayrı insanî ve sonuç üretmeyen bir politika olduğu ortada. Castro şöyle devam etti: "Ambargonun yegâne maksadı canımızı yakmak. Ama hiçbir şey Küba devrimini yıldıramaz. Bırakın Kübalılar Amerika'daki akrabalarını ziyaret etsin, bırakın Amerikalılar da Küba'ya gelsin." Sanki, "gelsinler de medyada anlatılan 'berbat komünist diktatörlüğü' kendi gözleriyle görsünler" der gibiydi.

ABD Dışişleri Bakanlığı ve Küba muhalefetine ön de gelen isimleri bile, serbest seçim yapılırsa, iktidardaki Komünist Parti'nin oyların yüzde 80'ini alacağını kabul ediyor. Ekonomist Milton Friedman'dan Colin Powell'a, ambargoyu eleştiren Amerikalı muhafazakârların isimlerini zikrediyorum, Cumhuriyetçi Teksas senatörü Kay Bailey Hutchison'ın şu sözlerini de alıntılıyorum: "Küba için yeni bir strateji geliştirmemiz gerekiyor. Ambargoyu kaldırırsak, özellikle de gıda ambargosunu ve ülkenin dış dünyayla daha fazla temas etmesini sağlarsak, Küba halkını diktatörlükle mücadelede daha etkili kılabiliriz." Castro cesur bir karşılık veriyor: "Bu meydan okumayı seve seve kabul ederiz."

"Being There"

Saat ilerliyor, çaydan kırmızı şaraba ve yemeğe geçiyoruz. Küba-AB ilişkisinin geliştirilmesinden yana olduğunu söyleyip ekliyor: "Bush'tan sonra AB'yle ilişkilerimiz daha iyi bir noktaya gelecek

"Bir Amerikan filmi var" diyor Raul Castro, "elitler oturmuşlar, bir sonraki devlet başkanının kim olması gerektiğini konuşuyorlar. Pencereden baktıklarında bir bahçıvan ilişkisi gözlerine. Hangi filmden bahsettiğini anladın mı?" "Being There" diyorum. "Hah işte! O filmi çok severim" diyor heyecanla.

tir." Ya Amerika'yla? "Bak" diyor, "biz Çinliler kadar sabırlıyız. Nüfusumuzun yüzde 70'i abluka altında dünyaya geldi. Ben tarihin en uzun süre görev yapmış Silahlı Kuvvetler komutanıyım. Varşova Paketi manevralarında en genç komutan bendim. En kademli olan da! ABD Küba'yı işgale etmeye yeltenirse, Irak bu adanın yanında çocuk oynacağı kalır." Şarabından bir yudum alıp devam ediyor: "Savaş önlemek, savaş kazanmaktan evlâdır, bizim doktrinimiz budur."

Yemekten sonra tropikal bitkilerle bezeli terasa çıkıyoruz. "Bir Amerikan filmi var" diyor, "elitler oturmuşlar, bir sonraki devlet başkanının kim olması gerektiğini konuşuyorlar. Pencereden baktıklarında bir bahçıvan ilişkisi gözlerine. Hangi filmden bahsettiğini anladın mı?" "Being There" (Orada Olmak) diyorum. "Hah işte! 'Being There', o filmi çok severim" diyor heyecanla. "Çinlilerin dediği gibi: En uzun yolculuk küçük bir adımla başlar. ABD başkanı bir adım atсын, ama egemenliğimizi tehdit etmeyen bir adım atсын. O pazarlık konusu değil."

Vakit geç olmuştu, ama insan hakları ihlallerine dair iddiaları sormadan gide-mezdim. 2007 tarihli İnsan Hakları İzleme Örgütü raporuna göre, Küba "her türlü siyasî muhalefeti bastıran yegâne Latin Amerika ülkesi"ydi. 200 siyasî mahkûm olduğu, bu sayının yüzde 4'ünün şiddetle başıvurmayan kişiler olduğu da belirtiliyordu. Castro'nun cevabını beklerken Guantanamo'daki Amerikan hapishanesini ve oradaki korkunç insan hakları ihlallerini düşünmeden edemedim. "Hiçbir ülke insan hakları ihlallerinden yüzde yüz azade değildir" dedi ve ısrarla vurguladı: "Ama ABD medyasındaki raporlar abartılı ve ikiyüzlü." Hakikaten de, Eloy Gutierrez Menoyo gibi tanınmış muhalifler de bu konuda manipülasyon yapıldığını, ABD'nin gerçek dışı beyanlarına para ödediğini doğruluyor.

Saat sabahın biri. Yanıtlamadığı sorumu son bir defa sormaya hazırlanıyordum. Ama konuya o giriyor: "Obama'yla Washington'da görüşmeyi kabul edip etmeyeceğimi sormuştun. Benim Washington'a gitmem doğru olmaz, bugüne dek hep Latin Amerikalı liderler ilk ziyareti yapmıştır. Ama, ABD başkanının Küba'ya gelmesini istemek de adil olmaz. ABD ve Küba dışında bir yerde buluşmak en iyisi." Duraklıyor, boşalan kadehini sehpaye koyup devam ediyor: "Guantanamo'da buluşabiliriz. Görüşme sonrasında başkana bir hediye vermek gerekir. Ona Guantanamo'da dalgalanan Amerikan bayrağını vermek yerinde olur. Alsın, evine götürsün."

Veda vakti geldiğinde, kapıya kadar geçiriyor beni. Arabaya bindiğimde, yaklaşıp pencereyi tıklatıyor, ben camı indirirken saatine bakıyor. "Şimdi Fidel'i arayıp yedi saat konuştuğumuzu söyleyeceğim. Emin ol, bir dahaki gelişinde sana yedi buçuk saat ayıracaktır." Gü-lüşüyoruz ve bir kez daha tokalaşıyoruz.

Sean Penn

Derleyen: Yücel Göktürk

İsrail'in Filistin politikası, Batı Şeria'da etnik temizlik, Gazze'de soykırımdır.
Bu politikanın temeli siyonizmdir. Dünyaya ve dahi İsraillilere,
siyonist ideolojinin etnik temizliğe ve kitlesel katliamlara
açık çek verdiğini anlatmalıyız. Bugünkü katliamı
lanetlemek yetmez, onu doğuran ve siyaseten
ve ahlâken meşrulaştıran bu ideolojiyi
teşhir etmeliyiz.

*İsrailli tarihçi Ilan Pappé,
3 Ocak 2009, electronic intifada*

